

σχολιαστική

— ΠΟΡΝΟΓΡΑΦΙΑ —

— "Η ΕΡΩΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ" —

ΠΟΡΝΟΓΡΑΦΙΑ "Η ΕΡΩΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ:

• Άνοιχτή συζήτηση στον ΣΧΟΛΙΑΣΤΗ

• Οί απόψεις:

του Μάνου Χατζηδάκι,

του Μάριου Πλωρίτη,

της Άννας Παναγιωτοπούλου

ΑΝΑΝΕΩΤΙΚΗ ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΚΑΙ ΠΑΣΟΚ

Μιλάει ο Γιάννης Μπανιάς

24ο ΦΕΣΤΙΒΑΛ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΘΗΤΕΙΑ

Διακηρύξεις και πραγματικότητα

Κ

ατά τη διάρκεια του πρώτου δεκαεπταήμερου του μηνός αυτού ο Σχολιαστής δέν έορτάζει ούτε δά δεχδεΐ έπισκέψεις.

Αντιδεΐτως, δέκα χρόνια μετά τό Πολυτεχνείο καί δύο μετά τήν Αλλαγή θρεδήκαμε μάρτυρες μιās άδικοιολόγητης άστυνομικής βαρβαρότητας ένάντια στους διαμαρτυρόμενους γιά τήν 31η αυτοκτονία φαντάρου από τίς άρχές

του 1983. Μιά βαρβαρότητα, καί μιá έκκρεμούσα δίκη πού δυμίζουν πολλά καί σημαδεύουν βαριά τά πολιτικά μας πράγματα.

Πού δέν μεταβάλλουν ώστόσο πολιτικές έπιλογές δεδομένες, όπως τή στράτευση κάποιων άριστερών στην ύπηρεσία τής Αλλαγής πού σ' αυτό τό τεύχος σχολιάζουν ό Γραμματέας του ΚΚΕ έσωτ. Γιάννης Μπανιάς καί ό Αντρέας Παππάς, ό πρώτος πού είσηγήθηκε προεκλογικά τήν πολιτική τής «κριτικής ύποστήριξης» στό ΠΑΣΟΚ. Όσο γιά τους άμεσα ένδιαφερόμενους, ή ευθύνη γιά τήν άπουσία τής άποψής τους καί από αυτό τό τεύχος δέν βαρύνει τόν Σχολιαστή.

Όμως τά δίχρονα τής Αλλαγής, πέρα από φιέστες καί ρωμαϊκούς ή άλλους θριάμβους, είναι καί μιá ευκαιρία γιά άπολογισμό. Τόσο των έργων καί των λόγων τής κυβέρνησης, όσο καί των διαφόρων τάσεων καί κινήσεων έντός καί περί τό ΠΑΣΟΚ.

Καί αυτά συμβαίνουν ένώ έχει συλληφδεΐ καί νέος δράκος πρός δόξαν των άπογευματινών φύλλων, αλλά καί των κ.κ. Καραγιάννη καί Μπονάτσου πού ή απαγόρευση τής ταινίας τους έκανε επίκαιρο ένα θέμα πού έτοιμάζε ό Σχολιαστής. Υπάρχουν άραγε όρια ανάμεσα στην πορνογραφία καί τήν έρωτική τέχνη; Υπάρχει ένα σημείο, μετά τό όποίο είναι δεμιτή ή λογοκρισία; Στην έλεύθερη συζήτηση πού οργανώσαμε καί στίς συνεντεύξεις πού μάς παραχώρησαν ό Μάνος Χατζηδάκις, ό Μάριος Πλωρίτης καί ή Άννα Παναγιωτοπούλου, υπήρξε τουλάχιστον σ' ένα σημείο όμοφωνία: Όχι. Καμιá λογοκρισία, καμιá καταστολή δέν είναι δεμιτή.

Στό προηγούμενο τεύχος αναφερθήκαμε στο συνέδριο «Αυταρχική Έκπαίδευση καί ή Αμφισβήτησή της». Είχε γίνεϊ εκεί μιá καταγγελία από μαθητές σχολών ΟΑΕΔ. Συναντήσαμε αυτά τά παιδιά καί σ' αυτό τό τεύχος μάς μιλούν γιά τή ζωή τους στο σχολείο. Απ' τή σκοπιά του μαθητή...

Θά μου πείτε καλά όλα αυτά. Αλλά υπάρχει κρίση στον Τύπο; Τήν άπάντηση σάς τή δίνει τό σημερινό χρονογράφημα του Παν-Παν.

Σ.

Η γιορτή της 'Αλλαγής

Η συγκέντρωση του ΠΑΣΟΚ στο Σύνταγμα για τα δύο χρόνια της 'Αλλαγής έγινε σε μία συγκυρία όπου κανείς πιά δεν αμφιβάλλει για την πολιτική σταθερότητα της κυβέρνησης, για τη συναίνεση προς την πολιτική της, για την ικανότητα του ΠΑΣΟΚ να κερδίσει τις επόμενες εκλογές.

Ήδη μερικούς μήνες πριν, οι δημοσιογραφικές και άλλες «έγκυρες» προβλέψεις για την επικείμενη πτώση του ΠΑΣΟΚ είχαν σιωπήσει. Ήταν τώρα σ' όλους σχεδόν προφανές ότι το ΠΑΣΟΚ ήγemonεύει στον ευρύτερο δημοκρατικό-αριστερό χώρο, στο «μπλόκ της 'Αλλαγής». Ότι αντίπαλο δέος της κυβέρνησης είναι μόνο η δεξιά, ή όποια όμως συρρικνώνεται συνεχώς και απομο-

νώνεται από τον κεντρογενή χώρο που στο παρελθόν της επέτρεπε να κερδίζει τις εκλογές καθώς, σπρωγμένη από τα γεγονότα, καταφεύγει στα όραματά της εθνικοφροσύνης, ενώ όχι σπάνια όχυνώνεται πίσω από φασιστοειδή συνθήματα του τύπου «χούντα είναι θά περάσει». Οι έσωτερικοί τριγμοί της Ν.Δ. δεν ήταν παρά το αποτέλεσμα της κυβερνητικής σταθεροποίησης.

Καθώς οι πάντες κατάλαβαν τελικά ότι το ΠΑΣΟΚ δεν καταρρέει, κανείς δεν ισχυρίστηκε ότι η συγκέντρωση στο Σύνταγμα θά αποτύχει. Έτσι η δεξιά περιορίστηκε να καταγγείλει, για μία ακόμα φορά, τον άρχηγισμό του ΠΑΣΟΚ («μαζί σου 'Αντρέα για μία 'Ελλάδα νέα», ενώ λίγα χρόνια πριν, «εθνάρχης είναι ο Καραμανλής», «'Ελλάς-Ευρώπη-Καραμανλής»), και να προαναγγείλει ότι στο Σύνταγμα θά εκτυλιχθεί μία ρωμαϊκή φιέστα, όπου ο όχλος θά παραληρήσει για τον καίσαρα της 'Αλλαγής. Μπορεί οι διατυπώσεις αυτές της δεξιάς να ήταν ακραίες, όμως πολλοί ήταν εκείνοι που πίστεψαν ότι η συγκέντρωση, πέρα από μία επίδειξη δύναμης, είχε για στόχο να προσφέρει στους οπαδούς του «Κινήματος» μία ευκαιρία για «αγωνιστική εκτόνωση», μέσα από μία προεκλογικού τύπου ατμόσφαιρα, καθόσον μάλιστα κανείς δεν πρόβλεπε ότι θά αναγγέλονταν κάποια σημαντικά κυβερνητικά μέτρα.

Πράγματι, η επίδειξη δύναμης πέτυχε, ενώ παράλληλα κανένα νέο μέτρο δεν αναγγέλθηκε, ούτε διαφοροποιήθηκε σε τίποτα το περιεχόμενο του λόγου του Πρωθυπουργού, σε σχέση με όσα έχει κατά καιρούς διακηρύξει η κυβερνητική

παράταξη.

Έντούτοις υπήρξε στο λόγο του Πρωθυπουργού κάτι ουσιαστικά διαφορετικό από τους λόγους του της προεκλογικής περιόδου: Πρόκειται για την έσωτερική αρχιτεκτονική και τη δομή της ομιλίας. Πρόκειται ακόμα και για το ύφος του ομιλητή, για τα συνθήματα που σχεδόν απουσίαζαν, για τις παύσεις που επέτρεπαν τις πιο πολλές φορές μόνο τα χειροκροτήματα. Ο λαός του ΠΑΣΟΚ δεν παραλήρησε, δεν του δόθηκε η ευκαιρία. Η εκδήλωση δεν ήταν προεκλογική, ή «φιέστα» δεν έλαβε χώρα.

Αυτός είναι ένα πρόσθετος λόγος που η δεξιά, η ίδια που πρόβλεπε τη φιέστα, έσπειρε άμεσως μετά να μλήσει για αποτυχία.

Ο ομιλητής δεν επιδίωξε να δημιουργήσει ατμόσφαιρα εκτόνωσης. Ούτε όμως επιδίωξε να συνεγείρει τους ακροατές σε μία προοπτική λαϊκής αντενέργειας και πολιτικής παρέμβασης. Λειτουργήσε αφ' ύψους, σαν ο Πρωθυπουργός που αποτιμά το έργο του και προδιαγράφει τη μελλοντική πορεία της κυβέρνησής του. Έτσι, παρά τις γνωστές αναφορές στη λαϊκή συμμετοχή και πρωτοβουλία, ή όλη παράσταση υποδήλωνε με σαφήνεια πως η κυβέρνηση θεσμοθετεί την 'Αλλαγή και ο λαός (ύπο)στηρίζει την κυβέρνηση.

Ο λαός του ΠΑΣΟΚ έδειξε ότι αποδέχεται αυτό το πλαίσιο. Και είναι φυσικό να το αποδέχεται, όσο δεν συγκροτείται μία ανατρεπτική αριστερή στρατηγική, μία στρατηγική που να αντιστρατεύεται τη λογική της διαχείρισης του (άστικου) κράτους.

19/10/83

Γιάννης Μηλιός

ΓΚΑΛΟΠ '83

Συχνά ο τύπος δημοσιεύει δημοσκοπήσεις για τις εκλογικές προτιμήσεις του «κοινού», με στόχο τον επηρεασμό της «κοινής γνώμης». Σπάνια όμως, γκάλοπ που έρχεται στο φως της δημοσιότητας δημιουργεί τόσο σοβαρό κλονισμό σε έσωκομματικές ισορροπίες αναλόγου μεγέθους με την αναταραχή που προκάλεσε το τελευταίο γκάλοπ στις γραμμές της δεξιάς. Τό 17% για την Ν.Δ. που πρωτοδημοσίευσε το ΕΝΑ του Μπακογιάννη γαμπρού του Μητσοτάκη και αναδημοσίευσε οχτάστυλο ή «'Ακρόπολις» του Λεβίδη προμόδεψε την αντιπαράθεση και τον ανταγωνισμό στις γραμμές της Ν.Δ. Ο Μητσοτάκης, παίζοντας το χαρτί της φθοράς του 'Αβέρωφ προσπάθησε με τη δημοσιότητα του γκάλοπ να κερδίσει πόντους στην άρχηγική του διαδρομή. Και καθώς φαίνεται είναι αποφασισμένος να τα παίξει όλα για όλα, παρά τις δημόσιες διαψεύσεις του προκειμένου να ηγηθεί της δεξιάς παράταξης. Και όσον αφορά το περιοδικό ΕΝΑ τα πράγματα μάλλον είναι φανερά. Τα ερωτήματα προκύπτουν για την προβολή του γκάλοπ από την εφημερίδα 'Ακρόπολις. Φαίνεται ότι νέος στόχος του εκδότη της δεν είναι απλά η αλλαγή ήγemonίας στη Ν.Δ. αλλά η παράλληλη φθορά όλων των επιδόξων νέων άρχηγων. Γιατί για την προβολή του θέματος από την εφημερίδα ούτε ο ίδιος ο Μητσοτάκης φαίνεται να ήταν προετοιμασμένος. Έτσι ενώ η αρχική του δήλωση μετά τα δημοσιεύματα αφορούσε τις σχέσεις του με τον εκδότη του ΕΝΑ υποχρεώθηκε σε δεύτερη δήλωση που «αποκήρυξε» όλα τα δημοσιεύματα για το γκάλοπ δηλώνοντας ότι η Ν.Δ. διανύει άνοδική πορεία.

Και καλά ο Μητσοτάκης μέσω του ΕΝΑ προσπαθεί να φθείρει τον 'Αβέρωφ επισείοντας τον κίνδυνο να μήν «περάσει» η Ν.Δ. στη δεύτερη κατανομή (τό σημαδιακό 17%). Αλλά ο Λεβίδης εκμεταλλεύεται το ζήτημα, και μάλιστα με άκραιο τρόπο, για να κάνει ορατή στους πάντες την κρίση της Ν.Δ. και να θέσει ξανά την πρότασή του στον Καραμανλή για να αναλάβει ο τελευταίος την ήγemonία της Δεξιάς. Και αυτό τρεις μόλις μέρες μετά την προεδρική δήλωση: «Μή με ανακατεύετε σε κομματικούς ανταγωνισμούς».

Φαίνεται ότι η ιστορία αυτή θά παραμένει για καιρό στην επικαιρότητα. Η αποκατάσταση σαφών ιδεολογικών προσανατολισμών στο χώρο της δεξιάς φαίνεται ν' αργεί. Η αποδιάρθρωσή της θά συνεχίζεται, στο βαθμό που το ΠΑΣΟΚ ανέλαβε ήγemonικά να προωθήσει τα μεταπολιτευτικά της όραματά.

Γ.Π.

Έστι δίκης οφθαλμός...

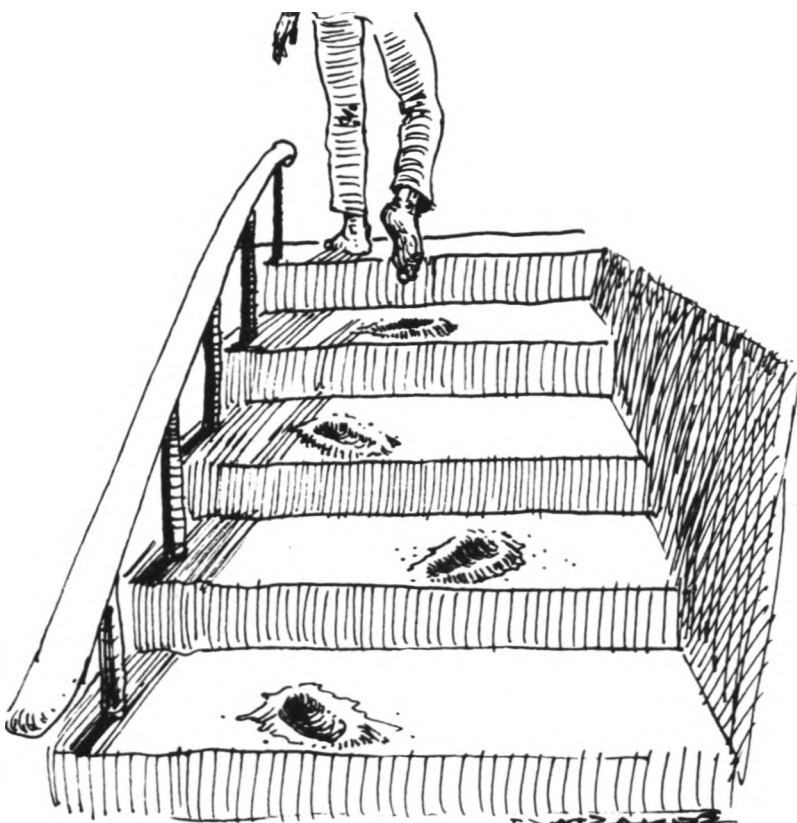
Είπε στη Βουλή ο κ. Κουτσόγιωργας απευθυνόμενος στη Ν.Δ.

-Μιλάτε έσεις, πού όταν είσαστε στην κυβέρνηση δεν υπήρχε διαμαρτυρία χωρίς να έχετε θύματα, όπως τους δύο νεκρούς στην πορεία του Πολυτεχνείου τό 1980...

Μιλάνε αυτοί. Πού την παραμονή των γενεθλίων τους έχουν 31 νεκρούς μέσα στους στρατώνες. Μιλάνε αυτοί που σπάζουν στο ξύλο και στη συνέχεια δικάζουν με βαριές κατηγορίες όποιον τολμήσει να τους το θυμίσει.

Όμως ο Ράλλης πλήρωσε για ό,τι έκανε με την πολιτική του εξαφάνιση. Γι' αυτά τα 31 παιδιά που, μέσα στο 1983 μόνο, προτίμησαν το θάνατο από το χακί δεν καταλαβαίνουν άραγε πώς κάποτε θά δώσουν λόγο;

Κ.Β.

Στά γενέθλια της 'Αλλαγής...

Μικρός απολογισμός της σοσιαλιστικής διετίας

Τά γενέθλια του ΠΑΣΟΚ στην κυβέρνηση, γιορτάστηκαν με μία έντυπωσιακή σέ οργάνωση συγκέντρωση στο Σύνταγμα. 'Ως προς την αφορμή της πρόκειται για «πρωτότυπη» για τὰ δεδομένα πολιτική συγκέντρωση. Μία δίχρονη κυβερνητική προσπάθεια καί ένας ακόμη απολογισμός του κυβερνητικού έργου.

Θετικός ή άρνητικός ο απολογισμός; Θετικός θά αποφανθεί ο πρωθυπουργός, άρνητικός θά αντιτείνει η Δεξιά, θετικός καί άρνητικός θά υποστηρίξουν οι δυνάμεις της 'Αριστεράς. "Ενα σκηνικό πού επαναλαμβάνεται μονότονα αὐτά τὰ δύο χρόνια, ένα σκηνικό πού «κολλάει», στην όποιαδήποτε κυβερνητική πρωτοβουλία.

Η κίνηση της πολιτικής ζωής όμως, δέν μπορεί νά είναι ένας συμψηφισμός. Μία κυβερνητική πολιτική μπορεί νά ασκείται μέσα σ' ένα πλέγμα αντιφάσεων, οικοδομεί όμως ένα ένιαίο πολιτικό καί ιδεολογικό λόγο, πού αποτελεί καί τό συνεκτικό στοιχείο της κυβερνητικής πολιτικής.

Συμπέρασμα 1ο: η λογική του συμψηφισμού στην πολιτική, δέ λειτουργεί ένισχυτικά παρά μόνο γι' αὐτόν πού έχει την εὐθύνη γιά την άσκηση της κυβερνητικής πολιτικής, στή συγκεκριμένη περίπτωση γιά τό ΠΑΣΟΚ, γιατί του εξασφαλίζει την εὐχέρεια έλιγμών καί κινήσεων στην πολιτική σκηνή ώστε νά οργανώνεται καί νά ανασυντάσσεται η πολιτική του σταθερότητα.

Στόν τρόπο πού οργανώνεται αὐτή η ήγεμονία του ΠΑΣΟΚ σήμερα στην πολιτική σκηνή, ἄς μὴν εἰμαστε αναλυτικοί. "Ας καταγράψουμε ἀπλῶς ὅτι ὅλες οι πρακτικές πρωτοβουλίες της κυβέρνησης, ὅπως η ὑποτίμηση της δραχμῆς, η καθήλωση τῶν μισθῶν, η συμφωνία γιά τίς Βάσεις, η ἀνάληψη της Προεδρίας στην ΕΟΚ, τό νομοσχέδιο της 'Υγείας, κ.ά., δέ συνάντησαν την παραμικρή αντίσταση είτε στό πολιτικό είτε στό κοινωνικό επίπεδο, ἄλλες δέ πρωτοβουλίες, ὅπως τό άρθρο 4 γιά τίς κοινωνικοποιήσεις, ἄν καί τροφοδότησαν ἀντιθέσεις, ἔμει-

ναν στην ἀδυναμία συγκρότησης ἐναλλακτικής πολιτικής.

Τήν ἐρμηνεία γι' αὐτό τό βασικό χαρακτηριστικό της πολιτικής ζωής στην τελευταία διετία, πρέπει νά ἀναζητήσουμε στή συγκυρία πού συντελέστηκε η κυβερνητική 'Αλλαγή. Συγκυρία πού φανερώνει τὰ ὅρια της ἐκσυγχρονιστικής πολιτικής της Δεξιάς, πού προδιαγράφονται γενικά τόσο ἀπό τήν οικονομική κρίση, ὅσο καί ἀπό τίς ἀντιθέσεις πού δημιουργοῦνται ἀπό μεμονωμένες λαϊκές ἀντιστάσεις ἀλλά καί ἀπό συγκροτημένες συντεχνιακές ἀντιδράσεις μικροαστικών κυρίως στρωμάτων.

Ταυτόχρονα είναι ἤδη η περίοδος της κρίσης του λαϊκού κινήματος. Οἱ λαϊκές ἀντιστάσεις, ὅταν καί ὅπου ξεσποῦν, παραμένουν διασπασμένες καί ἀποσπασματικές, ἐπενδύονται δέ στην προσμονή τῶν ἐκλογῶν καί της ἐπερχόμενης 'Αλλαγῆς. Σίγουρα, δέ συγκροτοῦνται σέ κίνημα. Η λογική της ἀναμονῆς, συστατικό στοιχείο του ιδεολογικού λόγου πού συγκροτεῖ τό ΠΑΣΟΚ, δέν προδιαγράφει ἀπλῶς τό ρόλο πού τους ἐπιφυλάσσει καί την πορεία πού θά ἔχει τό λαϊκό κίνημα μετεκλογικά. Δείχνει χειροπιαστά καί συγκεκριμένα, ὅτι η Δεξιά, τήν ἴδια στιγμή πού χάνει τό ἐκλογικό παιχνίδι, ὑπαγορεύει τούς ὅρους του πολιτικού παιχνιδιού, σάν παιχνίδι κοινobουλευτικής ἐναλλαγῆς, μέ ἐξοβελισμό του «πεζοδρομίου», μέ τήν ἀναγνώριση του νομικο-πολιτικού πλαισίου άσκησης της ἐξουσίας, μέ τήν ἐμπέδωση της ιδεολογίας του ἥπιου πολιτικού κλίματος πού ἀνέχεται σαφῶς ὅποια πολιτική, ἀρκεί νά βρισκεται ἐντός «τῶν πλαισίων».

Συμπέρασμα 2ο: 'Ακόμα καί στην περίπτωση πού η κυβερνητική πολιτική ἦταν θέμα βούλησης ἀπλά καί μόνο του ΠΑΣΟΚ, οι ὅροι ἀνάληψης της ἐξουσίας, ἔθεταν τό θέμα της διακυβέρνησης μέ τελειῶς διαφορετικό τρόπο. Γιατί η

ἐκσυγχρονιστική ιδεολογία καί τό ὄραμα της εὐρωπαϊκῆς ὁλοκλήρωσης παρέμεινε κύριο στοιχείο της ἀστικής ιδεολογίας καί ἐπιπλέον μέτεράστια λαϊκή ἀποδοχή καί συναίνεση. Αὐτή ἀκριβῶς η συγκυρία ἐπέτρεψε στό ΠΑΣΟΚ νά καλύψει τό κενό πού ἄφηνε η ἀδυναμία της Ν.Δ. νά συνεχίσει αὐτή την πολιτική.

Εἶναι ὅμως μία κυβερνητική πολιτική θέμα βούλησης καί μόνο τῶν ὑπεύθυνων φορέων της; Γιά τήν μεγαλύτερη ἄν ὄχι ὅλη τήν ἑλληνική ἀριστερά η ἀπάντηση φαίνεται πῶς είναι καταφατική. 'Ακούμε πολλές φορές νά λέγεται πῶς η κυβέρνηση δέ θέλει ν' ἀνοίξει τήν πολιτική της, νά στηριχθεῖ σ' ὅλες τίς προοδευτικές δυνάμεις πού εἶναι πρόθυμες νά τή συνδράμουν, δέ θέλει μεγαλύτερες καί τολμηρότερες ἀλλαγές κοινωνικά καί πολιτικά. Αὐτές οι ἀπαντήσεις ὅμως, δέ στηρίζονται σέ μία κριτική πού ξεκινᾷ ἀπό τίς σχέσεις ἐξουσίας μέσα στίς ὁποῖες λαμβάνει ὑλικότητα ὁ ιδεολογικός λόγος του ΠΑΣΟΚ, ἀλλά ἡγεμονεύονται ἀπό μία ἄθροιστική λογική τῶν πολιτικῶν κινήσεων πού πολύ συχνά ὑπαγορεύει μία ἄνευ ὅρων συμπαράταξη μέ τήν κυβερνητική πολιτική. "Ας δοῦμε πῶς συγκροτημένα τήν πολιτική κίνηση της διετίας: τήν ἴδια στιγμή πού τό ΠΑΣΟΚ ἀποδέχεται ὅλο τό νομικο-πολιτικό πλαίσιο άσκησης της μεταπολιτευτικῆς δημοκρατίας πού κληρονόμησε ἀπό τή Ν.Δ. καί πολιτεύεται μέσα σ' αὐτό, δέν ξεχνᾷ οὔτε στιγμή τήν ἐπαγγελία του σοσιαλισμοῦ καί του κοινωνικοῦ μετασχηματισμοῦ, δέ σταματᾷ νά ἀναφέρεται στό λαϊκό κίνημα καί νά ἐπιδιώκει τήν ὁργάνωση της λαϊκῆς συμμετοχῆς. Κάθε νέα θεσμική ἀλλαγή, ἐπιχειρηματολογεῖται στό μαζικό χώρο σάν ἀποφασιστικό βῆμα πρὸς τό σοσιαλισμό. Τήν ἴδια στιγμή λοιπόν πού τό ΠΑΣΟΚ φαίνεται νά πετυχαίνει ἐκεῖ πού ἀπέτυχε η Ν.Δ. καί νά διευρύνει τὰ πλαίσια της ἐκσυγχρονιστικῆς πολιτικῆς, ἡγεμο-

νεύει σ' ὅλη τήν 'Αριστερά, υἱοθετώντας ὁργανικά τήν πολιτική του τόν παραδοσιακό ἀριστερό λόγο (ἀντιαμερικανισμός, ἔθνικη ἀνεξαρτησία, ἀντιδεξιός ἀγώνας), ἐκμεταλλεύόμενο καί τήν πολύπλευρη ἀδυναμία της 'Αριστεράς νά συγκροτήσει μία διαφορετική πολιτική.

Η πολιτική σκηνή ἔτσι, τήν ἐπαύριο της 'Αλλαγῆς ἀναδιατάσσεται πλήρως. Η Ν.Δ. μένει στό περιθώριο καί οι ἀντιφάσεις του κομματικοῦ της χώρου ὀξύνονται, ὄχι ἐπειδή ὁ 'Αβέρωφ ἀποδεικνύεται ἀνίκανος ἢ οι δελφίνοι ἀλληλοεξοντώνονται, ἀλλά γιατί ὁ ιδεολογικός λόγος της, ὁ λόγος της ἀνάπτυξης, της αξιοκρατίας, του ἔθνικοῦ εὐνομούμενου κράτους, αὐτός πού συγκρότησε μεταπολιτευτικά μέ ἐπιτυχία, οἰκιοποιεῖται τώρα καί ἀπό τό ΠΑΣΟΚ, πού ἀναλαμβάνει αὐτό τώρα νά φέρει σέ πέρας τή διαδικασία της οικονομικῆς ἀνάπτυξης καί νά διαπραγματευτεῖ καλύτερη θέση γιά τήν 'Ελλάδα στόν διεθνή καταμερισμό ἐργασίας. Ταυτόχρονα, η 'Αλλαγή του ΠΑΣΟΚ, γίνεται τό πεδίο μέσω του ὁποῖου στόν κρατικό λόγο συγχωνεύονται στοιχεία του παραδοσιακοῦ ἀριστεροῦ λόγου, κάτι πού ἀνοίγει τό ἔδαφος γιά τήν ἡγεμονία της κυβέρνησης πάνω στην 'Αριστερά καί τήν αὔξηση του κατακερματισμοῦ ὅλων τῶν τάσεών της.

Συμπέρασμα 3ο: Μπορεῖ τό ὄραμα του σοσιαλισμοῦ νά κατέρευσσε στά μάτια πολλῶν αὐτή τή διετία, δέ σημαίνει ὅμως αὐτό ὅτι η κυριαρχική θέση του ΠΑΣΟΚ στην πολιτική σκηνή, μπορεί νά κλονισθεῖ ἄμεσα. Φαινόμενα ἀμφισβητήσεων, ἀντιρρήσεων καί ἀποχωρήσεων μπορεί νά ὑπάρχουν καί νά πληθαίνουν, ἀδυνατοῦν ὅμως νά ἐκφραστοῦν στην πολιτική σκηνή. Οἱ κοινωνικοί καί πολιτικοί συσχετισμοί, αὐτοί ἀκριβῶς πού συμπυκνώνονται καί ἐκφράζονται κεντρικά στό πολιτικό πεδίο, δύο χρόνια μετά τήν 'Αλλαγή, φαίνεται πῶς

'Η σημερινή πολιτική του ΠΑΣΟΚ δέν συνιστᾷ «παρέκκλιση» ἀπ' τήν προεκλογική του στρατηγική ἀλλά δυναμική της ὑλοποίηση.

έξακολουθούν να λειτουργούν υπέρ της κυβέρνησης, την ίδια στιγμή της περιθωριοποίησης της 'Αριστεράς και της διείσδυσης μέσα στο λαϊκό κίνημα των πιο τεχνοκρατικών και κρατιστικών ιδεολογημάτων.

Αυτή λοιπόν η «πρωτότυπη», ως προς την άφορμή της, πολιτική συγκέντρωση μάλλον δεν ήταν και τόσο πρωτότυπη. Γιατί αυτό που τη διέκρινε τελικά δεν ήταν τόσο ο φολκλορισμός της για τον οποίο κατηγορήθηκε, φολκλορισμός που τείνει άλλωστε να εμπεδωθεί σαν μόνιμο στοιχείο της πολιτικής ζωής, όσο η αίσθηση που διακατέχει το ΠΑΣΟΚ ότι ηγεμονεύει και περίξ αὐτοῦ κινούνται και συγκροτούνται όλοι οι ὑπόλοιποι.

Οι μεταμορφώσεις μιᾶς στρατηγικῆς καὶ ἡ σημερινή της ὑλοποίηση

Ἡ στρατηγική, πάνω στην οποία συγκροτήθηκε καὶ ἀρθρώθηκε ὁ μεταπολιτευτικός πολιτικός λόγος τοῦ ΠΑΣΟΚ, «στηρίζεται στην ἀρχή πὼς ἡ ἐθνική ἀνεξαρτησία ἀποτελεῖ προϋπόθεση γιὰ τὴν πραγμάτωση τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας, πὼς ἡ λαϊκή κυριαρχία ἀποτελεῖ προϋπόθεση γιὰ τὴν πραγμάτωση τῆς κοινωνικῆς ἀπελευθέρωσης, πὼς ἡ κοινωνική ἀπελευθέρωση ἀποτελεῖ προϋπόθεση γιὰ τὴν πραγμάτωση τῆς πολιτικῆς δημοκρατίας» (Διακήρυξη τῆς 3ης τοῦ Σεπτεμβρίου) ἀναζητεῖ τὴν ιδεολογική του καθαρότητα, ἐξακοντίζει τὶς θεωρητικές του ἀναφορές σὲ περιπλανήσεις στὸ χῶρο τῶν διανοούμενων τῆς Νέας 'Αριστεράς καὶ συνδέεται προνομιακά μὲ κάθε εἶδους τριτοκοσμικούς σχηματισμούς.

Ἔτσι, ἡ πολιτική του περνώντας μέσα ἀπὸ σχηματικές ἀπλουστεύσεις καὶ παραπέμποντας σὲ μιὰ λίγο-πολύ πραχτορικίστικη ἀντίληψη γιὰ τὴν πολιτική καὶ γιὰ τὴν παρέμβαση τοῦ κινήματος στοὺς θεσμούς -βλέπε τὸ σύνθημα γιὰ ἐλληνοποίηση τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ- ὑλοποιῶσε ἐγκυρὰ τὴ στρατηγική του καὶ συσπείρωνε τὸ μικρὸ στελεχικό δυναμικὸ καθὼς καὶ κάποιο κομματικό περίγυρο πάνω σὲ «ἀδιαπραγμάτευτες» ἀρχές. Ὅλα αὐτὰ τὰ σημεία, πού ἐπενδύονται στὴν τρέχουσα πολιτική του πρακτική, σφυρηλατοῦν καὶ παγιώνουν τὴ φυσιογνωμία του καὶ τὸ ἐγγράφουν μαζικά σάν τὴν κυρίαρχη κομματική δύναμη στὸ χῶρο τῆς 'Αριστεράς.

Παραπάνω, σταθήκαμε ιδιαίτερα στὴν προεκλογική συγκυρία καὶ τὰ χαρακτηριστικά της γιὰ νὰ παρακολουθήσουμε τὶς διαδικασίες μέσα ἀπὸ τὶς ὁποῖες τὸ ΠΑΣΟΚ ἐκμεταλλεύεται ἀριστοτεχνικά τὸ πολιτικὸ κενὸ καὶ προβάλλει φερέγγυος διεκδικητὴς τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας.

Στὶς ἐκλογές τοῦ Ὀκτώβριου τοῦ 81 προκύπτει μιὰ αὐτοδύναμη πασοκική κυβέρνηση, πού γιὰ μιὰ διετία ὑλοποιεῖ τὸ «σοσιαλιστικὸ» της

πρόγραμμα. Μόνο πού ἡ προηγούμενη ιδεολογική διαφάνεια τῶν πολιτικῶν χειρισμῶν τοῦ Κινήματος καὶ ἡ μεταπολιτευτική συνθηματολογία παραχωροῦν τὴ θέση τους στὸ ρεαλισμὸ τῆς ἐξουσίας καὶ τὶς τεχνικές τοῦ ἐφικτοῦ.

Τὸ τρίπτυχο τῆς πασοκικῆς στρατηγικῆς - Ἐθνική Ἀνεξαρτησία, Λαϊκή Κυριαρχία, Κοινωνική Ἀπελευθέρωση- ὑλοποιεῖται ἀπ' τὴν τρέχουσα κυβερνητική πολιτική πρακτική σὲ μιὰ εἰδική μορφή του. Ὁ ἀγῶνας γιὰ τὴν Ἐθνική Ἀνεξαρτησία σήμερα ἐπικαθορίζεται ἀπ' τὸν ἀγῶνα γιὰ οἰκονομική σταθερότητα καὶ βελτίωση τῆς ἀνταγωνιστικότητας τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας, ἐνῶ ἡ Λαϊκή Κυριαρχία οὐσιαστικοποιεῖται στὴ βελτίωση τῆς σχέσης κράτους-πολίτη καὶ ἡ κοινωνική ἀπελευθέρωση ἐνσαρκώνεται στὴν καθιέρωση τοῦ πολιτικοῦ γάμου σάν ισότιμου μὲ τὸ θρησκευτικὸ.

Ὑποστηρίζουμε δηλαδή ὅτι ἡ σημερινή κυβερνητική πολιτική δὲν ἀφίσταται τῶν ἀρχικῶν στρατηγικῶν προσδιορισμῶν τοῦ ΠΑΣΟΚ, δὲ στοιχειοθετεῖ «παρέκκλιση», ἀπὸ τὴν πασοκική στρατηγική, ἀλλὰ ἀποτελεῖ τὴ δυναμική της ὑλοποίηση μέσα στὶς ἱστορικά δοσμένες συνθήκες.

Γιατί εἶναι οἱ ἀφετηριακές πολιτικές καὶ ιδεολογικές δεσμεύσεις πάνω στὶς ὁποῖες συγκροτήθηκε ἡ σημερινή στρατηγική τῆς Ἀλλαγῆς, μιὰ στρατηγική διάτρητη ἀπ' τὰ ἀστικά ιδεολογήματα τῆς οἰκονομικῆς ἀνάπτυξης, τοῦ ἐκσυγχρονισμοῦ, καὶ τοῦ τεχνοκρατισμοῦ, πού ἀναζωογονεῖ καὶ ἀνασυντάσσει τὸν ἄρχοντα ιδεολογικὸ λόγο, ἀκυρώνοντας τὴ σοσιαλιστικὴ προοπτική.

Ὁργάνωση ΠΑΣΟΚ: Περιθωριοποίηση - Ριζοσπαστισμός - Ἐνσωμάτωση

Ἡ ὁργάνωση τοῦ ΠΑΣΟΚ ἀντικατοπτρίζει σ' ἓνα ἀνώτερο ἐπίπεδο τὶς κοινωνικὲς συμμαχίες πού ἔχει συνάψει τὸ ΠΑΣΟΚ. Στὸ ἐσωτερικὸ της διαθλώνται οἱ κοινωνικὲς ἀντιθέσεις καὶ ἐγγράφονται οἱ ταξικὲς συγκρούσεις τοῦ ἐλληνικοῦ κοινωνικοῦ σχηματισμοῦ, ἐνῶ συγχρόνως ἐνοποιοῦνται ἡ ἡγεμονεύονται ἀπ' τὰ ἀστικά ιδεολογήματα τῆς οἰκονομικῆς ἀνάπτυξης καὶ τοῦ ἐκσυγχρονισμοῦ. Οἱ ἐσωκομματικὲς ἀντιθέσεις στὸ ΠΑΣΟΚ διατηροῦν μιὰ ἰδιαιτερότητα σὲ σχέση μὲ τὶς ἀντιθέσεις πού ἀναφύονται στὰ ἄλλα κόμματα τῆς Ἀριστεράς.

Στὴν πασοκική ὁργάνωση, τὸ στοιχείο πού σηματοδοτεῖ καὶ καταγράφει τὴ λειτουργία τῆς πλειοψηφίας τῶν μελῶν της εἶναι οἱ ἀποιδεολογικοποιημένες πρακτικὲς της, ἐνῶ διάχυτος εἶναι ὁ ριζοσπαστισμός τους σὲ σχέση μὲ μιὰ σειρά ἀπὸ κομματικὲς ἢ κυβερνητικὲς ἐπιλογές. Ἐπιλογές πού μὲ τὴ σειρά τους καθορίζονται ἀπὸ ἐπιμέρους

συγκρούσεις ἀνάμεσα σὲ «ἀριστεροῦς» γραφειοκράτες, σὲ σοσιαλδημοκρατικὲς ὁμάδες, σὲ τεχνοκρατικὲς συσπειρώσεις καὶ σὲ παλαيوκομματικὸς συσχετισμούς. Κι ὅλα αὐτὰ στὸ ἐσωτερικὸ μιᾶς ἐλεγχόμενης ἐνότητας τῶν ἀντιθέτων καὶ τελικὸ κριτὴ τῆς ἐκβάσεως τῶν συγκρούσεων τὸν Α. Παπανδρέου.

Ἡ ἀπουσία ιδεολογικῆς δουλειᾶς μέσα στὴν ὁργάνωση, ἡ ἀδυναμία ἀναπαραγωγῆς ιδεολογίας καὶ στελεχῶν, ὁ σφετερισμός τῶν ἐξουσιῶν τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς ἀπ' τὴν πολιτικὴ ἔλιτ τοῦ Ἐκτελεστικοῦ Γραφείου, ὁ δίχως ὅρια συγκεντρωτισμὸς στὴ λήψη ἀποφάσεων, ὁ οὐσιαστικὰ πλάσματικός χαρακτήρας τῶν ἐσωκομματικῶν διαδικασιῶν, ἡ ποινικοποίηση τῆς ἀντιθέτης πολιτικῆς ἀποψῆς, συνέτεινε στὴν ἀποδοχή καὶ νομιμοποίηση τοῦ Α. Παπανδρέου σάν τοῦ μοναδικοῦ κέντρου ἐπεξεργασίας καὶ ἐκπομπῆς τοῦ πολιτικοῦ καὶ ιδεολογικοῦ λόγου τοῦ ΠΑΣΟΚ.

Κατὰ συνέπεια ἡ «μαζικοποίηση» τῆς πασοκικῆς ὁργάνωσης στὴ μετεκλογικὴ περίοδο, ἡ χωρὶς ἀρχὲς εἰσβολὴ νέων μελῶν πού ἡ πλειοψηφία τους στοχεύει νὰ χρησιμοποιήσει τὴν κομματικὴ ταυτότητα σάν μέσο κοινωνικῆς ἀνέλιξης, δὲν εἶναι κάποιο συγκυριακὸ ἢ δισλειτουργικό φαινόμενο ἀλλὰ προῖον τῆς πολιτικῆς ἀντίληψης πού διαπερνᾷ τὴν πασοκική ἡγεσία σχετικὰ μὲ αὐτὴ κατ' ἐαυτὴ τὴν ἐννοια τῆς ὁργάνωσης, τὸ ρόλο της καὶ τοὺς δεσμούς πού συνάπτει μὲ τὸ μαζικὸ κίνημα.

Ὅσοι ἀποπειρῶνται νὰ ἐκφράσουν τὸ ριζοσπαστισμὸ τῶν μελῶν, παραβαίνοντας τὰ ὅρια πού κάθε φορὰ θέτει ἡ κομματικὴ γραφειοκρατία, ἀντιμετωπίζουν τὴν ἀπειλὴ τῆς διαγραφῆς. Οἱ πρόσφατες ἐξελίξεις στὸν πασοκικὸ χῶρο (Καργόπουλος κλπ.) τὸ ἐπιβεβαιώνουν.

Βλέπουμε ὅμως πὼς ἡ ἐκφραση τῶν διαφωνιῶν στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ΠΑΣΟΚ, ἀκόμα κι ὅταν αὐτὲς ἀκολουθοῦν τὴ γνώριμη ὁδὸ τῆς διαγραφῆς τῶν φορέων τοὺς ἀπ' τὴν κομματικὴν λίστα, δὲ συνοδεύονται καὶ δὲν ἀντιπαραθέτουν μιὰ δομικὴ κριτικὴ πάνω στὴ στρατηγικὴ στὴν ὁποία συγκροτεῖται τὸ ΠΑΣΟΚ. Συνεχίζουν νὰ ὀρίζονται στὸν πασοκικὸ χῶρο καὶ τὸν θεωροῦν σάν προνομιακὸ πεδίο παρέμβασής τους.

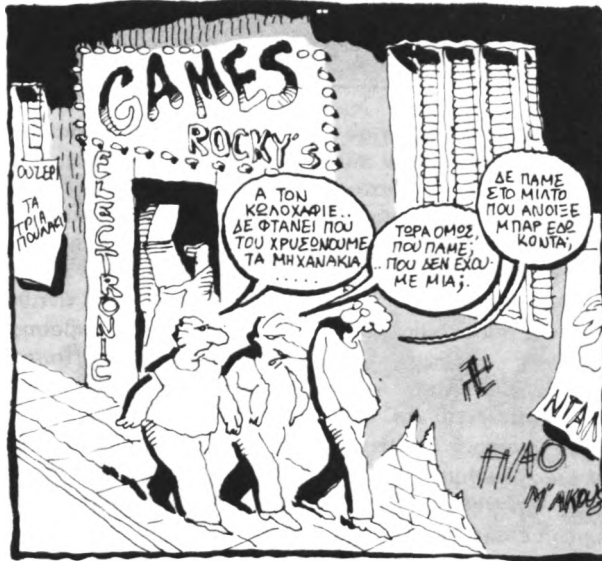
Ἡ περίπτωση Καργόπουλου ὅσο κι αὐτὴ τοῦ «Φιλάδιου», ἀπ' τὴν ἀποψη αὐτῆ, εἶναι ἐνδεικτικὴ. Ἐπικεντρώνουν μοναδικὰ τὸ πολιτικὸ τους ἐνδιαφέρον στὸ ΠΑΣΟΚ, ἀνακυκλώνοντας τὴν ὁμώνυμη ιδεολογία, θεωρώντας ὅτι μόνο ἡ στρατηγικὴ ΠΑΣΟΚ μπορεῖ νὰ υπερβεῖ θετικὰ τὰ διλήμματα ἢ τὰ ἀδιέξοδα τῆς Ἀριστεράς.

Καὶ εἶναι αὐτὴ ἡ πολιτικὴ ἀποψη πού ἔχει ὀδηγήσει, καὶ ἴσως ὀδηγήσει κι ἄλλους, μετὰ ἀπὸ ἓνα χρονικὸ διάστημα, πάλι σὲ τροχιά ΠΑΣΟΚ, τοῦ ἐπίσημου αὐτῆς τῆς φορᾶς.

**Χριστόφορος Βερναρδάκης
Ἀντρέας Παναζόπουλος**

τα παιδιά

Η ΚΟΙΜΑΛΑ ΜΕ ΤΙΣ ΕΧΙΔΡΕΣ

Ε

«... όχι κι αυτό!» γρύλλισε ο Άρατσαφέρης χάνοντας κάπως την ψυχραιμία του. Είχαν πει το δεύτερο ούϊσκυ όταν η Λάουρα του εκμυστηρεύτηκε ότι ήθελε να γίνει... δημοσιογράφος!! «Τι εφιαλτικό βράδυ Θεέ μου...» αναστέναξε έτσι όπως ήταν σκαρφισμένος σ' ένα σκαμπό του πάγκου της ΑΙΤΝΑΣ. «Κι αυτό τό μπάρ μοιάζει περισσότερο με καφετέρια της γενιάς του Πολυτεχνείου» σκέφτηκε νευριασμένος.

«Δηλαδή, η Έλλη Στάη και η Σιλβάνα είναι καλύτερες από μένα...» είπε ξερά αλλά φανερά πληγωμένη η Λάουρα. Ο Άρατσαφέρης κοιτάζε τα μισόανοιχτα υγρά χείλη της και τό θυμωμένο στήθος της που άνεβοκατέβαινε. Η Λάουρα σήκωσε λίγο τη μίνι φούστα της καθώς την δυσκόλευε τό σκαμπό. Τό ερώτημα ήταν αμεύλικο!! Ο Άρατσαφέρης μέ άρρες κινήσεις άναψε την πίπα του. Ένωθε άμηχανα. Έξυσε τό κεφάλι του. «Κάπως έτσι δέν άρχίζουν όλοι την δημοσιογραφία;» σκέφτηκε σοβαρά.

Ο Σάκης όμως, ό Μπάρμαν μέ τό σκουλαρικό στό άριστερό αυτί έτρωγε από ώρα τη Λάουρα μέ τά μάτια. «Θά 'ναι κι αυτός κανένας πρῶην... Οί μισοί ζούν μέ τίς φαντασιώσεις τους και οι άλλοι μισοί δρῶν, δράμουν και επιδράμουν... Τι ντροπή Θεέ μου... Τονάχιστον από τη δική μας γενιά κανείς δέν ζει μέ φαντασιώσεις. Οί μισοί έγιναν ΠΑΣΟΚ και οι άλλοι μισοί χριστιανοί όρθόδοξοι», μουρμούρισε.

Η Λάουρα όμως επέμενε. «Είμαι ψηλή, έχω πράσινα μάτια, ξέρω δυό γλώσσες και γραφομηχανή. Γιατί νά μή γίνω δημοσιογράφος; Ο Μαρούδας γιά την Έλλη έβγαλε την «Ελευθερη Γνώμη»!!! και γιά τη Σιλβάνα θά βγάλει άλλη!!

Τ

ό δροσερό θαλασσινό αεράκι έκανε τη φθινοπωρινή λιακάδα υπέροχη. Ο Άρατσαφέρης πήρε μία βαθιά ανάσα καθώς μπήκε στό περιπτερό του Ιππόδρομου. Ένωθε ευφορία. Κάθισε σ' ένα άπόμερο τραπέζακι και παράγγειλε ένα ούζο. Είχε τρία σίγουρα... Αυτό τό πάθος του γιά τά άλογα και τίς γυναίκες του είχε στοιχίσει πολύ ακριβά! Έτσι όπως ήταν άπορροφημένος στίς σκέψεις του δέν πρόσεξε τόν περιεργο τύπο μέ τά μαύρα γυαλιά που από ώρα τόν παρακολουθούσε.

Τήν ίδια στιγμή, στό roof garden του ξενοδοχείου ΧΑΝΔΡΗ, που βλέπει στόν ιππόδρομο, ένας μεσόκοπος άνδρας μετρίου αναστήματος, μέ σκληρό πρόσωπο, παρακολουθούσε μέ κυάλια τη σκηνή.

«Η Λάουρα, χωρίς άμφιβολία, είναι καλύτερη από τη Σιλβάνα» σκεφτόταν ό Άρατσαφέρης, όταν αισθάνθηκε ένα σκληρό σιδερο στό πλευρό του και ταυτόχρονα τόν τύπο μέ τά μαύρα γυαλιά νά τό σφυρίζει άπειληκτικά μέσα άπ' τά δόντια «άγοράκι γιά τό καλό της ύγείας σου σήκω ήσυχα και προχώρα!!» Ο Άρατσαφέρης

τό αντιμετώπισε ψυχραιμα. Στο πίσω μέρος του ιππόδρομου από την πλευρά των σταλίων τους περιμενε μία παλιά μαύρη cortina... Τόν έσπρωξαν βίαια μέσα και του 'δεσαν τα μάτια.

Στην ταράτσα του ΧΑΝΔΡΗ ό μεσόκοπος άνδρας μέ τά κυάλια χαμογέλασε αινιγματικά!!

Ο

ταν άνοιξε τά μάτια του, βρισκόταν σ' ένα πολυτέλές γραφείο. Στόν τοίχο απέναντι του, δέσποζε ένας μεγάλος πίνακας της Λούη Πασαλάρη. Αισθανόταν ζαλισμένος. Σε λίγο, έχοντας στό στόμα ένα μεγάλο πούρο Άβάνας μπήκε ό μεσόκοπος άνδρας της ταράτσας του ξενοδοχείου. Έμοιαζε μέ σκληρό τύπο της δεκαετίας του '50. Ο Γιώργος Άρατσαφέρης τόν κοιτάξε μέ περιέργεια. Κάτι του θυμίζε... Και ξαφνικά μία άδιόρατη λάμψη φάνηκε στό μάτια του. Ναι, αυτός ήταν!! Ο Άρης... ό μεγάλος επιχειρηματίας Άρης Βουδούρης!!

Τήν παγερή σιωπή έσπασε, μέ γρήγορες και κοφτές φράσεις, ό μεσόκοπος άνδρας μέ τά σκληρά χαρακτηριστικά.

«Κύριε Άρατσαφέρη μου φαίνεται ότι γνωρίζομαστε από παλιά... Οί σιστάσεις λοιπόν είναι περιττές. Ο λίγο άνορθόξος τρόπος της συνάντησής μας έγινε γιά νά μην έκτεθειτε. Γνωρίζω τίς ύψηλές διασυνδέσεις σας μέ την κυβέρνηση. Θέλω τη μεσολάβησή σας γιά νά κλείσω μία κρατική σύμβαση μέ την Ανατολική Γερμανία.

Τό εθνικό συμφέρον επιβάλλει τη συνεργασία μας!»

Ο μεγάλος επιχειρηματίας και εκδότης του «Ελευθερου Τύπου» Άρης Βουδούρης φαινόταν αποφασισμένος. Ο Άρατσαφέρης τόν κοιτάξε σκληρά στό μάτια και μέ σταθερή, άγέρωχη και ασυμβίβαστη φωνή του είπε: «Μόνο αν φύγει ό Πασαλάρης και η Λάουρα ανάλαβει τό πολιτικό ρεπορτάζ!!» Ο Βουδούρης τόν κοιτάξε άμηχανα. Στην αρχή δέν καταλαβε!! Μετά, όταν συνήλθε, ψέλλισε ένα έξουθενωμένο «Οκέι!!»

Ο

Μαρούδας έλαμπε από χαρά. «Ώστε και ό σκληρός Άρης δικός μας...» είπε μέ ανακούφιση και κοιτάξε τρυφερά τόν Άρατσαφέρη. Τόν νέο αυτό που άγωνίζεται αδυσώπητα γιά τό καλό του τύπου. «Παρά λίγο όμως νά μάς τό χαλάσει ό Δημοσθενόπουλος. Αυτά τά παιδιά δέν μπορούν νά ξεχωρίσουν την ιδεολογία από την πολιτική», είπε ό Άρατσαφέρης.

Ο ύφυπουργός κούνησε καταφατικά τό κεφάλι του. Τόν εντυπωσίαζε πάντοτε η σπάνια ωριμότητα αυτού του δημοσιογράφου. Η βαθιά σκέψη του.

Η έξυγανση του τύπου χρειάζεται τόλμη και φαντασία» φώναξε ένθουσιασμένος ό Μαρούδας. Ξαφνικά όμως, τό χαρούμενο πρόσωπό του σκοτεινιάσε. Έσμιξε τά φρύδια του και έπιασε τό κεφάλι του μέ τά δυό του χέρια. «Τό θέμα της Λάουρα, ξέρεις, είναι κάπως δύσκολο... Γιατί καλά μέ τόν Μασσαβέτα θά τά βολέψω... Άλλά στην Έλλη τι θά πώ;» αναστέναξε μέ ηττοπαθεια. Τό κεφάλι του πήγαινε νά σπάσει από άγνια. Όταν σκεφτηκε και τη Σιλβάνα αρχισαν οι ύλγγοι... «Ευτυχώς που έχω βολέψει τόν Καζούδη στό Βήμα» μουρμούρισε.

Η κατάσταση ήταν κρίσιμη. «Μη στενοχωριέστε κύριε ύφυπουργέ. Θά τους βολέψουμε όλους. Όπου νά ναι θά σπάσει και ό Βαρδινογιάννης. Πληροφορούμαι ότι διαπραγματεύεται μία κρατική σύμβαση μέ τη Βουλγαρία...» είπε ό Άρατσαφέρης παίζοντας τό τελευταίο του χαρτί και συνέχισε: «Αν υπολογίσουμε και την νέα απογευματινή που θά βγάλουμε...» Ο Μαρούδας άρχισε νά συνέρχεται. Στο άθώο παιδικό πρόσωπό του άνθισε πάλι τό άγγελικό χαμόγελο.

Ο

Άρης Βουδούρης φαινόταν ευδιάθετος. Έκανε πίσω την πολυθρόνα και τέντωσε τά πόδια του πάνω στό γραφείο. Προτιμούσε πάντα την αριθμητική από την ιδεολογία. Θά έβγαζε πεντακόσια από την προμήθεια, θά έχανε διακόσια από τόν «Ελευθερο Τύπο» δηλαδή κέρδος τριακόσια. Έκλεισε τά μάτια του και άναψε τό πούρο του. Έπρεπε νά ξεκρεμάσει τόν πίνακα του γραφείου του...

Ναύ Ναύ

Μιά συζήτηση με τόν γραμματέα του ΚΚΕ έσ. Γιάννη Μπανιά

Στό προηγούμενο (7ο) τεύχος ξεκινήσαμε μία έρευνα με τίτλο «Στήν ύπηρεσία τής 'Αλλαγής».

Σ' αυτό τό τεύχος παρουσιάζουμε τήν άποψη του γραμματέα του ΚΚΕ έσωτερικού Γιάννη Μπανιά και του 'Αντρέα Παππά μέλους τής συντακτικής επιτροπής του περιοδικού «'Αντιδέσεις».

Οί προσπαθείές μας νά έχουμε και τίς γνώμες των ίδιων των έν λόγω στελεχών συνάντησαν γιά δεύτερη φορά τήν άρνηση. Τό θέμα φυσικά παραμένει άνοιχτό. 'Αλλά θά υπάρξει συνέχεια.

'Ανανεωτική 'Αριστερά καί Κράτος του ΠΑΣΟΚ

Μετά τίς εκλογές του 81, και ιδιαίτερα άφού πέρασαν κάποιιοι μήνες, ή κυβέρνηση προχώρησε στην άνάθεση ύπευθύνων πολιτικών θέσεων σέ όρισμένα στελέχη τής 'Αριστεράς, κυρίως έπιστήμονες και διανοούμενους.

Τά στελέχη αυτά προέρχονται από τήν άνανεωτική άριστερά, δηλ. τό ΚΚΕ έσωτ. και τούς άνένταχτους πού προεκλογικά τό ύποστήριξαν. Πώς εκτιμάς τό γεγονός αυτό σέ σχέση με τή συνολική πολιτική του ΠΑΣΟΚ πρós τήν 'Αριστερά;

Νομίζω ή έκταση του φαινομένου αυτού, δηλαδή τής παρουσίας στελεχών τής άνανεωτικής άριστεράς και ιδιαίτερα του ΚΚΕ έσωτερικού στον κρατικό μηχανισμό είναι πολύ περιορισμένη. Τό ΠΑΣΟΚ θέλησε μετά τίς εκλογές του 81 νά ένσωματώσει ένα κομμάτι τής άνανεωτικής άριστεράς τοποθετώντας στελέχη της σέ λιγότερο ή περισσότερο ύπευθυνες θέσεις. Ταυτόχρονα, μ' αυτόν τόν τρόπο κάλυπτε και τίς μεγάλες έλλείψεις πού είχε σέ ικανά στελέχη. Είναι δεδομένη ή φιλοσοφία του ΠΑΣΟΚ ότι ή 'Αλλαγή θά προχωρήσει μέσα από ένα και μόνο φορέα. Αυτό τό έλεγε πρίν τίς εκλογές, τό είπε άμέσως μετά, τό λέει και τώρα. 'Ο τρόπος πού επιχειρεί νά άφομοιώσει στελέχη του άνανεωτικού χώρου ύπηρετεί βασικά αυτή τή λογική.

Σ' ό,τι άφορά τό ΚΚΕ έσωτερικού, πρέπει νά είναι σαφές ότι έμεις δέν έχουμε καμία συμφωνία με τό ΠΑΣΟΚ γιά τή συμμετοχή στελεχών μας σέ ύπευθυνες πολιτικές θέσεις. 'Εκείνο πού ύπάρχει από τήν πλευρά μας είναι μία αντί-

ληψη γιά τό πώς έννοούμε τήν οικόδομησιν ενός νέου κράτους. 'Εμείς λέμε ότι δέν πρέπει νά δοϋμε τόν κρατικό μηχανισμό έχθρικά και νά τόν πολεμάμε άπ' έξω. Πιστεύουμε ότι και μέσα σ' αυτόν ύπάρχουν δυνατότητες νά επηρεάσουμε τίς εξελίξεις ώστε νά δημιουργούνται νέοι συσχετισμοί. Σέ καμιά περίπτωση, όμως, δέν πρέπει νά ύπάρξει σύγχυση πώς μέλη του κόμματος πού δουλεύουν σέ κάποια ύπουργεία ή σέ κάποιες άλλες θέσεις μπορούν νά λειτουργούν με κάποια παραχώρηση ως πρós τίς άπόψεις μας και τή γενική πολιτική του κόμματος.

Σήμερα βλέπουμε και ένα αντίστροφο φαινόμενο. Τώρα πού τό ΠΑΣΟΚ προχώρησε άκόμα περισσότερο στή μονοκομματική λογική του γιά τήν άλλαγή, κάποια μέλη και όπαδοί του ΚΚΕ έσωτερικού πού είχαν κάποιες θέσεις και βρέθηκαν σέ διάσταση με τίς γενικές έπιλογές τής κυβέρνησης, άπομακρύνονται από τίς θέσεις αυτές. Αυτό, επαναλαμβάνω, άφορά μέλη και όπαδούς του κόμματός μας. 'Ενώ θά συμφωνούσα ότι ύπάρχουν κάποια στελέχη τής άνανεωτικής άριστεράς, πού παλιότερα ήταν κάθεται αντίθετοι με τήν πολιτική του ΠΑΣΟΚ και σήμερα, μέσα από όρισμένες διαδικασίες βρίσκονται σέ μία πορεία άφομοίωσης.

Δέ μιλάμε φυσικά γιά τά τεχνοκρατικά στελέχη πού ως ένα βαθμό ύπήρχαν και επί Νέας Δημοκρατίας αλλά γιά τά στελέχη με ύπεύθυνη κυβερνητική θέση. Μήπως ή προσχώρηση αυτών των στελεχών συμβάλλει στην κατάκτηση κάποιων διαρθρωτικών αλλαγών πού αποτελούν τή

στρατηγική του ΚΚΕ έσωτερικού;

'Επαναλαμβάνω ότι δέν ύπάρχουν στελέχη του ΚΚΕ έσωτερικού με ύπεύθυνη κυβερνητική θέση. Γενικά όμως ύπάρχει ένα θεωρητικό πρόβλημα κι ένα θέμα τί γίνεται στην πράξη. 'Εάν κάποια στελέχη πού λειτουργούν σέ πολιτικές θέσεις θά μπορούσαν νά συμβάλλουν στην κατεύθυνση διαρθρωτικών αλλαγών πού θά αλλάζουν και τούς ύπάρχοντες σήμερα συσχετισμούς, αυτό θά ήταν θετικό. Με τή δεδομένη όμως πολιτική του ΠΑΣΟΚ και τόν τρόπο πού οίκοδομεί τήν έξουσία, κάτι τέτοιο είναι σχεδόν άδύνατο. Τό ΠΑΣΟΚ δέν έχει τή δική μας αντίληψη γιά τίς διαρθρωτικές αλλαγές. Θεωρητικά μόνι μιλάει γιά δημοκρατικό όρκο πρós τό σοσιαλισμό αλλά στην πράξη έχει άλλη αντίληψη. Χαρακτηριστικό είναι τό παράδειγμα τής συμμετοχής, όπου τό ΠΑΣΟΚ δέν παίρνει ούσιαστικά μέτρα γιά τή συμμετοχή των εργαζομένων στα κέντρα των αποφάσεων. 'Αντιμετωπίζει τό πρόβλημα τής συμμετοχής μ' έναν τρόπο γραφειοκρατικό, πού τό ύποτάσσει στα συμφέροντα και στον άσφυκτικό έλεγχο του κόμματος.

Πώς βλέπεις τό ζήτημα ότι ένώ τό ΠΑΣΟΚ χρησιμοποιεί στελέχη από τό χώρο τής 'Αριστεράς, άρνείται έντονα μία συνεργασία με τούς πολιτικούς της φορείς; Μήπως αυτό έξυπηρετεί άπλώς τήν άφομοίωση μεμονωμένων ατόμων ή ομάδων στην κυβερνητική πολιτική;

Τό ΠΑΣΟΚ έχει τή δική του μονοκομματική αντίληψη γιά τήν πορεία τής 'Αλλαγής. 'Αρνείται τόν πλου-

ραλισμό. Λειτουργεί με τή λογική τής άφομοίωσης των πάντων στο δικό του χώρο. Τό φαινόμενο τής ένσωμάτωσης στελεχών δέν είναι κάτι πού συμπωματικά συμβαίνει. Είναι βασικός στόχος του ΠΑΣΟΚ, ένταγμένος σ' αυτή τή λογική.

Τά στελέχη αυτά μπορεί νά παίξουν έναν ρόλο ένσωμάτωσης εύρύτερων τμημάτων τής άριστεράς;

Σέ μία πρώτη φάση μπορεί νά ύπάρξει κάποιος επηρεασμός κυρίως ψηφοφόρων και όχι στελεχών τής άριστεράς. 'Επειδή είναι έντονη ή λογική του διπολισμού στην Ελλάδα και τήν καλλιέργει έπιμονα και σταθερά τό ΠΑΣΟΚ, ή στάση αυτών των στελεχών μπορεί νά λειτουργήσει μ' αυτόν τόν τρόπο. Κι άπ' αυτή τήν άποψη προκαλούν ζημιά. Σήμερα χρειάζεται νά οίκοδομηθεί ένα μπλόκ δυνάμεων πού θά προωθήσει μία άλλη αντίληψη και θά επιβάλει μία διαφορετική πολιτική. Αυτό τό μπλόκ δέν μπορεί παρά νά έχει σαν κορμό του τίς δυνάμεις τής άνανεωτικής άριστεράς. 'Οτιδήποτε άποδυναμώνει αυτό τό στόχο λειτουργεί άρνητικά.

Πώς εκτιμάς ότι δέν ύπάρχει αντίστοιχο φαινόμενο από πλευράς ΚΚΕ;

Δέ νομίζω ότι έχετε δίκιο. Σέ όρισμένες βαθμίδες του κρατικού μηχανισμού ύπάρχουν και μέλη και όπαδοί και του άλλου κόμματος. 'Από κεί και πέρα λειτουργεί μία άλλη λογική άπ' τήν πλευρά του δογματικού ΚΚΕ. 'Ενα παιχνίδι συνεργασίας των δυο κομμάτων άπ' τά πάνω, πού φτάνει μέχρι τή διεκδίκηση συμμετοχής στην κυ-

βέρνηση. Πρόκειται για μία πολιτική που βασίζεται στη λαθεμένη στρατηγική του δογματικού ΚΚΕ και στην αντίληψή του ότι πάντα θα προχωρήσουν με συμφωνίες κορυφής. Μ' αυτή τη λογική συγκρατεί έναν κόσμο στον οποίο υπόσχεται μία συμφωνία ΠΑΣΟΚ-ΚΚΕ, όπου πλέον συντεταγμένο τό κόμμα θα καταλάβει τό μερίδιό του στην έξουσία. Αυτή η ούτοπία καλλιεργείται σε μεγάλο βαθμό και για να διατηρεί αυτό τό χώρο περιχαρμένο.

Μετά τις εκλογές του 81 υπήρξε μία πληροφορία ότι η ηγεσία του ΠΑΣΟΚ είχε ζητήσει από τό ΚΚΕ έσωτερικού κάποιο κατάλογο στελεχών για

αξιοποίηση.

Δέν είναι έτσι ακριβώς. Στην πρώτη φάση το ΠΑΣΟΚ, μπαίνοντας στη σφαίρα της έξουσίας μετά από τόσα χρόνια κυριαρχίας της δεξιάς, ήθελε νά ξέρει τί δυνάμεις υπάρχουν από τόν ευρύτερο δημοκρατικό χώρο στον κρατικό μηχανισμό. Ήταν μία αναζήτηση ανθρώπων που υπήρχαν στα ύπουργεία, οργανισμούς κλπ. στους οποίους θα μπορούσε με μεγαλύτερη εμπιστοσύνη νά στηριχτεί ή καινούργια προσπάθεια που ξεκινούσε. Δέ ζητήθηκε όμως κατάλογος ανθρώπων για νά αξιοποιηθούν σε κάποιες συγκεκριμένες θέσεις. Πολύ περισσότερο δέν υπήρξε καμία συμφωνία ανάμεσα στο ΠΑΣΟΚ και τό ΚΚΕ έσωτερικού.

Ποιές συνέπειες είχε για την ίδια την οργάνωση του ΚΚΕ έσωτερικού ή στάση αυτών των στελεχών; Κατά τις πληροφορίες μας υπήρξε άποδυνάμωση των οργανώσεων των έπιστημόνων που στήριζαν ως ένα βαθμό τό κόμμα.

Κατ' αρχήν νά ξεκαθαρίσουμε ένα θέμα κατεύθυνσης. Έμεις, σε αντίθεση με τό ΠΑΣΟΚ και τό δογματικό ΚΚΕ που έχουν ξεκινήσει μία διαδικασία ουσιαστικής διάλυσης των κλαδικών και των οργανώσεων έπιστημόνων, πιστεύουμε ότι χρειάζονται οι οργανώσεις αυτές. Έκείνο που συμβαίνει, σύμφωνα με τις κατευθύνσεις του 3ου Συνέδριου του Κόμματός μας, είναι προσπά-

θεια αναδιάταξης των δυνάμεων του κόμματος, που αφορά βέβαια και τις οργανώσεις των έπιστημόνων, για νά αξιοποιηθεί ένας σημαντικός αριθμός στελεχών στους χώρους δουλειάς και στην τοπική αυτοδιοίκηση. Για μία καλύτερη δηλαδή διάταξη των δυνάμεων του κόμματος για νά ανταποκριθεί στα σημερινά του καθήκοντα.

Ή πιο όρατή πτυχή του φαινομένου που ξεετάζουμε είναι τό Ύφυπουργείο Νέας Γενιάς όπου ή παρουσία στελεχών της άριστεράς λειτουργεί ως ένα βαθμό και σάν αυτοσκοπός. Πώς τοποθετείται τό ΚΚΕ έσωτερικού μπροστά σ' αυτό τό έγχείρημα που

Τό ναυάγιο της «κριτικής υποστήριξης»

Τό άγνωστο ιστορικό της προσπάθειας σύγκλισης ΠΑΣΟΚ — ανανεωτικής άριστεράς περιγράφει ό Άντρέας Παπής

Άντρέα, είναι γνωστό ότι με κείμενά σου στο ΑΝΤΙ και άλλου υποστήριζες δημόσια πριν τις εκλογές του 81 την «κριτική υποστήριξη» του ΠΑΣΟΚ σάν έπιλογή για την ανανεωτική άριστερά. Πότε ξεκίνησε ή ιδέα της «κριτικής υποστήριξης»; Σε τί δυνάμεις στηρίχτηκε μέσα στο ΠΑΣΟΚ και στο χώρο της ανανεωτικής άριστεράς;

Πράγματι, ήδη από την άνοιξη του 1980 αν δέν κάνω λάθος και όχι «πριν τις εκλογές» είχα διατυπώσει την άποψη για «κριτική υποστήριξη» του ΠΑΣΟΚ. Δέ θά πρέπει ίσως νά ξεχνάμε πέρα απ' όλα τά άλλα και τό ποιά κατάσταση έπικρατούσε τότε στο λεγόμενο ανανεωτικό χώρο. Η συνεργασία ΕΔΑ-Σοσιαλιστικής Πορείας-Β' Πανελλαδικής είχε άποσιντεθεί, ή πρόταση για τό μέτωπο Άριστερών-Κομμουνιστών της Άνανέωσης είχε κι αύ' πέσει στο κενό, ή Σοσιαλιστική Πορεία και ή Β' Πανελλαδική, που από καφρό έπνεαν τά λoισθια, διαλύονταν και τυπικά, ή ΕΔΑ ως συνήθως άπορούσε, τό ΚΚΕα. δέν είχε τίποτε άλλο νά προτείνει πέρα από τό «έλάτε κοντά μου» κ.ο.κ. Η «κριτική υποστήριξη», όπως καθιερώθηκε νά λέγεται, δέν ήταν προϊόν δικών μου και μόνο προβληματισμών ή δικής μου στιγμιαίας έκλαμψης. Κι άλλοι σύντροφοι του ανανεωτικού χώρου είχαν καταλήξει την έποχή εκείνη στα ίδια περίπου συμπεράσματα: δηλαδή α. ότι ό «χώρος» βάδιζε όλοταχώς προς τό σημείο μηδέν από άποψη άπήχησης αλλά και δυνατότητάς του για κάποια πορεία έστω ανασυγκρότησης και επαναπροσδιορισμού και β. ότι έπρεπε νά βρούμε έναν τρόπο νά υπάρξουμε σε σχέση με τό φαινόμενο ΠΑΣΟΚ που, όπως φαινόταν κάθε

μέρα και πιο καθαρά, σύντομα θά αναλάμβανε τη διακυβέρνηση της χώρας.

Θά έλεγα λοιπόν ότι δύσκολα θά μπορούσε νά γίνει λόγος για «δυνάμεις». Μεμονωμένα άτομα μόνο υπήρξαν που είτε έξαρχής είτε στο διάστημα μέχρι τις εκλογές του 81 συμμερίστηκαν τούς προβληματισμούς εκείνους ή έστω ένδιαφέρθηκαν γι' αυτούς. Όσο για την έπιλογή που έκανε την τελευταία στιγμή ή ΕΔΑ, δύσκολα θά τη θεωρούσα άμεσα συνδεδεμένη με τη δική μου τουλάχιστον λογική, μία και έγινε κατά βάση, αν όχι και άποκλειστικά, με κριτήρια έκλογικών σκοπιμοτήτων και ισορροπιών (άπό τη μεριά του ΠΑΣΟΚ) και άναγκών για έπιβίωση (άπό τη μεριά της ΕΔΑ). Σε ό,τι άφορά τώρα τό ΠΑΣΟΚ, υπήρχαν και εκεί μεμονωμένα άτομα που είχαν θέσει τό ζήτημα της προσέγγισης με μία σειρά διανοούμενους του ανανεωτικού λεγόμενου χώρου. Άκόμη και ό ίδιος ό Άνδρέας Παπανδρέου είχε άκούσει τη σχετική προβληματική, είχε βεβαιώσει πως τό θέμα παρουσιάζει ένδιαφέρον, και είχε ζητήσει νά υπάρξει εισήγηση με ειδικότερες προτάσεις προς τό Έκτελεστικό Γραφείο πάνω σ' αυτό τό θέμα. Είναι φυσικά εύνόητο πως οι προβληματισμοί αυτοί δέν ήταν ποτέ στην πρώτη γραμμή των μελημάτων του ΠΑΣΟΚ, που άλλωστε είχε ήδη μπει σε μία ουσιαστικά προεκλογική περίοδο. Σίγουρα υπήρχαν πολλά άλλα ζητήματα που προηγούνταν. Όσο για την κεντρική ιδέα των ανθρώπων που είχαν θέσει τό θέμα μέσα στο ΠΑΣΟΚ ήταν, θά έλεγα, ή ίδια περίπου με τη δική μας, διατυπωμένη βέβαια από την άλλη μεριά του φράχτη: ή δυνατότητα δηλαδή νά υπάρξει μία άμοιβαία γονιμοποίηση μέσα από την προσέγγιση του ΠΑΣΟΚ και κάποιων διανοού-

μενων οι όποιοι σε κάποια φάση είχαν δράσει στα πλαίσια του χώρου της ανανέωσης, είχαν καταλήξει σε όρισμένα συμπεράσματα για τά αδιέξοδά του, και είχαν τη βούληση νά ψάξουν, νά ψηλαφίσουν έναν τρόπο συνύπαρξης και σύγκλισης με τό ΠΑΣΟΚ στο πολιτικό και ιδεολογικό έπίπεδο (χωρίς βέβαια νά συζητάνε την οργανωτική τους ένσωμάτωση σ' αυτό).

Μέ άλλα λόγια, έμεις θά προσπαθούσαμε νά συνδεθούμε, έστω και έμμεσα, με τις μεγάλες μάζες του λαού, που φαινόταν σαφώς πως είχαν προκρίνει τό κόμμα του Άνδρέα Παπανδρέου σάν πολιτική τους έκπροσώπηση, και τό ΠΑΣΟΚ άπό τη μεριά του θά άναγνώριζε (ένόψει και κάποιας άδυναμίας του στο χώρο της άριστεράς διανόησης) τό γεγονός ότι υπάρχουν και έξω απ' αυτό κάποιες δυνάμεις που, χωρίς νά έκβιαστούν με προτάσεις που νά ισοδυναμούν με συμβάσεις προσχώρησης, θά μπορούσαν νά του προσφέρουν όχι μόνο τη συνεργασία τους, αλλά ίσως και κάποιες ιδέες ικανές νά έμπλουτίσουν τις άναζητήσεις του και τις ιδεολογικοπολιτικές του έπεξεργασίες.

Μετά τις εκλογές του 81, ποιές κατευθύνσεις πήρε αυτή ή προσπάθεια;

Ήδη πριν τις εκλογές είχαν γίνει κάποιες κινήσεις προς την κατεύθυνση της υλοποίησης της πρότασης. Τό καλοκαίρι του 81 οργανώθηκε άπό τό ΠΑΣΟΚ στην Πάντειο ένα συνέδριο για τη νεοελληνική πραγματικότητα (δέ θυμάμαι αυτή τη στιγμή τόν τίτλο του), στο όποιο υπήρχαν εισηγητές και άπό τόν ευρύτερο χώρο της Άριστεράς, και μάλιστα της ανανεωτικής. Θυμάμαι, χαρακτηριστικά, ότι στο κάθε θέμα είχε γίνει σαφώς προσπάθεια

νά υπάρχει ένας πασοκίτης και ένας μη πασοκίτης εισηγητής. Τότε περίπου άρχισαν και κάποιες συζητήσεις (κάπως ιδιωτικές και άνεπισημες πάντοτε αλλά άρκετά συγκεκριμένες) για τό ποιά μορφή θά έπρεπε νά πάρει ή «κίνηση», όποτε και πρωτόγινε λόγος για ένα περιοδικό θεωρητικού βασικά χαρακτήρα, στο όποιο θά μπορούσαν νά συνυπάρξουν και νά σιλλειτουργήσουν δυνάμεις πασοκικές και έξωπασοκικές. Είχε μάλιστα προταθεί και ό τίτλος **Τρίτος Δρόμος** για τό περιοδικό, και λίγο-πολύ όλοι τόν είχαμε άποδεχτεί σάν δηλωτικόν ακριβώς του στόχου της όλης προσέγγισης, που ήταν άνάμεσα σ' άλλα, και ή πολιτική και ιδεολογική σύγκλιση όλων εκείνων των άριστερών δυνάμεων που έχουν έρθει όριστικά σε ρήξη τόσο με τό τριτοδιεθνιστικό όσο και με τό σοσιαλδημοκρατικό μοντέλο.

Μετά τις εκλογές τώρα. Μόλις πέρασε ή πρώτη φούρια που άκολούθησε την εκλογική νίκη του ΠΑΣΟΚ και τό σχηματισμό της κυβέρνησής του, άρχισαν και πάλι σιγά-σιγά κάποιες συζητήσεις για την παραπέρα προώθηση της πρότασης κάτω άπό τις νέες συνθήκες. Θά πρέπει φυσικά νά γίνει σαφές —κι αυτό ισχύει για όλες τις φάσεις της υπόθεσης αυτής— ότι δέν υπήρξε ποτέ άπό μεριάς ΠΑΣΟΚ ούτε συνέχεια με τη στενή έννοια του όρου, ούτε μεθοδικότητα, ούτε ένιαία αντίληψη στην αντιμετώπιση του ζητήματος. Κατά καιρούς τό θέμα ζω-νάνευε και νέα στελέχη του ΠΑΣΟΚ έκδηλωναν ένδιαφέρον για τό έγχείρημα, για νά έπακολουθήσει και πάλι κάποια περίοδος άδράνειας ή άδιαφορίας κ.ο.κ. Η συζήτηση λοιπόν για περιοδικό ξαναβήκε τότε στην έπιφάνεια, ένώ ταυτόχρονα άρχισε νά κυκλοφορεί και ή ιδέα για δημιουργία

μοιάζει με μικρογραφία της συνένωσης όλων των τάσεων της ανανεωτικής άριστεράς υπό την αιγίδα του ΠΑΣΟΚ; Θά σου πω μία προσωπική γνώμη. Δεν πιστεύω ότι μπορεί να προχωρήσει η υπόθεση της κοινωνικής αλλαγής με νησίδες. 'Απ' αυτή την άποψη καμιά νησίδα, ούτε βέβαια τό 'Υφ. Ν. Γ. μπορεί πραγματικά να συμβάλει από μόνο του στη διαμόρφωση μιάς άλλης πραγματικότητας. Στο 'Υφυπουργείο Ν.Γ. έπιχειρείται να αξιοποιηθούν στελέχη της παλιάς φοιτητικής γενιάς και της γενιάς του Πολυτεχνείου από τό χώρο της ανανεωτικής άριστεράς. Θά ήταν θετικό αυτό τό 'Υφυπουργείο να προχωρήσει όρισμένα συγκεκριμένα πράγματα σε διαφορε-

τική από τη γενική κατεύθυνση. Δεν πρέπει όμως να 'χουμε καμιά αυταπάτη ότι αυτό θά ήταν αλλαγή της συνολικής πορείας. Γίνονται ίσως κάποιες προσπάθειες για να μπουν οι βάσεις μιάς διαφορετικής αντίληψης, αλλά αυτά σκαλώνουν στη συνολική λογική λειτουργίας της πολιτικής ζωής και δεν έχουν κατά τη γνώμη μου καμιά προοπτική. Μπορούμε να σημειώσουμε κάποια φαινόμενα δημοκρατικότερης λειτουργίας, κάποια άνοιγμάτων, πού κι αυτά όμως θά καταλήξουν να άφομοιωθούν στη συνολική λογική του ΠΑΣΟΚ, όταν γίνονται μέσα από μιά νησίδα. 'Η νέα έξουσία άσφαλώς δεν μπορεί να οικοδομηθεί σε στεγανά και δέ θά ήταν τό 'Υφ. Νέας Γενιάς αυτό πού θά

μπορούσε ν' αλλάξει τις γενικές κατευθύνσεις.

Παρέχει τελικά αυτή η πολιτική εύσημα πλουραλισμού στο ΠΑΣΟΚ σε μιά εποχή πού στο δικό του χώρο τις διαφωνίες τις αντιμετωπίζει με αποκλεισμούς και διαγραφές;

'Υπάρχει άναμφισβήτητα μιά τέτοια πλευρά. 'Ομως σαν φαινόμενο νομίζω ότι δέ βαθαίνει στίς εξελίξεις. 'Από την καθημερινή εμπειρία γίνεται όλο και πιο φανερό σε ευρύτερες δυνάμεις ότι τό ΠΑΣΟΚ άρνεϊται ουσιαστικά τόν πολιτικό πλουραλισμό. Τό ΠΑΣΟΚ έπιμένει στη γνωστή λαθεμένη αντίληψη του για τη συγκρότηση της Λαϊκής 'Ενότητας μέσα σε ένα κόμμα. 'Εν

όψει εκλογών επανέρχεται στο δίλημμα ΠΑΣΟΚ ή Δεξιά πού πολώνει έντονα την πολιτική ζωή του τόπου και αποπροσανατολίζει την πάλη του λαού.

Κλείνοντας θά ήθελα να πω ότι σήμερα, τη στιγμή μάλιστα πού η πολιτική και ή άσκηση της έξουσίας από τό ΠΑΣΟΚ έχουν όδηγηθεί σε άδιέξοδα, αυτό πού προέχει είναι ή συσπειρωση των δυνάμεων της ανανεωτικής άριστεράς στη βάση μιάς κοινής στρατηγικής και μιάς άλλης πολιτικής πού θά επέτρεπε να δημιουργηθεί μιά νέα δυναμική και να ανανεωθεί ή προοπτική του σοσιαλισμού στην 'Ελλάδα. Αυτός είναι και ό δρόμος πού θά όδηγήσει στο ξεπέραςμα της βαθιάς κρίσης της άριστεράς στην εποχή μας.

κάποιου κέντρου μελετών, άνάλογου κάπως με τά ίνστιτούτα όρισμένων μεγάλων άριστερών κομμάτων της Εύρώπης. Τό κέντρο αυτό θά εξέδιδε τό περιοδικό, έχοντας όμως παράλληλα και μιά σειρά άλλες δραστηριότητες (όργάνωση συνεδρίων, ομάδες έρευνας κλπ).

Και όλα αυτά πάντοτε -από τη μεριά μας τουλάχιστον- πρός την κατεύθυνση της άμοιβαίας γονιμοποίησης και της δυνατότητας να περνούν όρισμένες ιδέες στον κομματικό μηχανισμό του ΠΑΣΟΚ όχι άπευθείας (πράγμα πού θά προκαλούσε αντίστασεις πολλών ειδών και από πολλές μεριές), αλλά σιγά-σιγά και άφου διηλιστούν από τό κέντρο αυτό και τό θεωρητικό του έντυπο. Είναι ίσως χαρακτηριστική (στό πνεύμα της φυσικά κι όχι στο γράμμα της) ή φράση σημερινού στελέχους του ανανεωτικού χώρου την εποχή εκείνη: «τό ζητούμενο είναι ένα περιοδικό με 1/3 ΠΑΣΟΚ, 1/3 ΚΚΕάς και 1/3 άνένταχτους».

'Ετσι φτάσαμε στην άνοιξη του 1982, όπότε φάνηκε να γίνεται κάποιο «ποιοτικό άλμα». Σε γενικότερη εϊσήγηση πρός την Κεντρική 'Επιτροπή του ΠΑΣΟΚ γραμμένη από τόν Κώστα τό Λαλιώτη ύπήρχε, άνάμεσα σε άλλα πολλά, και συγκεκριμένη αναφορά στο θέμα, όπου έπισημαινόταν ή ανάγκη να προσεγγιστούν με πολιτικούς όρους μιά σειρά άνένταχτοι και άλλοι άριστεροι και να άνοιξει ένας στοιχειώδης διάλογος μ' αυτούς. Μετά λοιπόν την έγκριση της εϊσήγησης αυτής (μπορεί φαντάζομαι να βρεθεί τό πλήρες κείμενό της), ή συζήτηση άρχισε να γίνεται πολύ πιο συγκεκριμένη. Κυκλοφόρησαν πρόχειροι κατάλογοι όνομάτων για τη συντακτική έπιτροπή του περιοδικού, ρίχτηκαν ιδέες για την άκριβή μορφή πού θά έπρεπε να πάρει τό κέντρο, έπιχειρήθηκε παραπάνω ζύμωση της πρότασης πρός διάφορες κατευθύνσεις, κλπ. Μέχρι και ή σύνθεση του δμελούς συντονιστικού όργάνου του κέντρου μελετών είχε συζητηθεί!

Πώς έβλεπες τότε έσύ αυτήν την προσέγγιση με τό ΠΑΣΟΚ; Πιστεύεις πραγματικά πως θά μπορούσε τό πράγμα να «περπατήσει»;

Σ' αυτό τό σημείο, θά χρειαζόταν ή

σως πραγματικά κάποια διευκρίνιση. Σε όλη αυτή την πορεία, δεν άλλαξε ποτέ ή άποψη μου για τό τι είναι και πώς λειτουργεί τό ΠΑΣΟΚ. 'Αλλωστε έχω γνωρίσει προσωπικά αρκετά καλά τό ΠΑΣΟΚ, τό έχω ζήσει στο πετσί μου θά έλεγα για να είμαστε και λίγο γλαφυροί, έτσι πού πολύ δύσκολα θά μπορούσα να τρέψω αυταπάτες ή να γίνω ξαφνικά άφελής. 'Η υπόθεση της προσέγγισης με τό ΠΑΣΟΚ έμπαινε για μένα σαν μιά πρόκληση, σαν ένα στοίχημα, πού έπρεπε να δεχτούμε αν θέλαμε να προσπαθήσουμε να υπάξουμε πολιτικά με ουσιαστικούς όρους. 'Αν καθώς ή «υπόθεση» θά προχωρούσε έβλεπα ότι έπρόκειτο για λεόντειο έταίρια, αν διαπίστωνα πως έλειπε τό απαραίτητο εκείνο minimum σεβασμού της ιδιαιτερότητας μας, έγώ τουλάχιστον ήμουν άποφασισμένος να «τά βροντήξω» την άλλη μέρα τό πρωί και να γυρίσω στη μοναξιά μου. Θά μπορούσε βέβαια κανείς να πει ότι περιμένα «καλλιγραφίες από της μυλωνούς τόν κύλο». Τί να πω; 'Ισως να είναι κι έτσι τά πράγματα. 'Εκείνη πάντως την εποχή όσοι είχαμε περισσότερο ή λιγότερο, άνακατευτεί σ' αυτήν την υπόθεση πιστεύαμε πως «άξιζε ό θρόνος της Γαλλίας μιά λειτουργία», πως άξιζε κανείς να ρισκάρει και κάτι προκειμένου να προχωρήσει τό τόσο φιλόδοξο αυτό σχέδιο για μιά σύγκληση συγκεκριμένων δυνάμεων στο πολιτικό και ακόμη περισσότερο ίσως, τό ιδεολογικό έπίπεδο. 'Αλλωστε ακόμη και σήμερα εξακολουθώ να είμαι πεισμένος πως, αν τελικά γύρω από την πρόταση εκείνη συσπειρωνόνταν δυνάμεις, ή έστω και άτομα από τό ΠΑΣΟΚ, τό ΚΚΕάς, την ΕΔΑ τούς άνένταχτους κλπ, θά μπορούσαν πράγματι να προκύψουν πολύ γόνιμες και να άναπτυχθούν πολύ ένδιαφέρουσες δυναμικές. Κι άς μήν ξεχνάμε έπιπλέον πως μιλάμε για την περίοδο άμέσως μετά την άνάληψη της διακυβέρνησης της χώρας από τό ΠΑΣΟΚ, όπότε μιά κάποια εύφορία μάς κατείχε σχεδόν όλους μας.

Και πως όλη αυτή ή κίνηση κατέληξε στην άπλή χρησιμοποίηση κάποιων ατόμων στον κυβερνητικό μηχανισμό;

'Εδώ κατά τη γνώμη μου, ύπάρχει κάποιο λάθος στην έκτιμηση των γε-

γονότων ή τουλάχιστον στη διατύπωση. 'Η χρησιμοποίηση κάποιων ατόμων στον κυβερνητικό μηχανισμό δεν άποτελεί σε καμιά περίπτωση συνέχεια όλης εκείνης της προβληματικής πού περιγράφηκε παραπάνω, αλλά προϊόν άλλων ειδών διαδικασιών προσέγγισης και άλλων έκτιμήσεων (κι από τις δυό μεριές), πού τό πολύ πολύ πού θά μπορούσα να δεχτώ είναι ότι έκτιλίσσονταν παράλληλα με τά όσα έγώ τουλάχιστον θεωρούσα ουσιαστικό περιεχόμενο του έγγεφυματος.

'Αλλά άς ξαναγυρίσουμε για λίγο στα γεγονότα. Γύρω στο Πάσχα του 82 τό θέμα έπρόκειτο να έγκριθεί τυπικά κι από τό 'Εκτελεστικό Γραφείο του ΠΑΣΟΚ, και άμέσως μετά υποτίθεται ότι θά έμπαινε μπροστά τό κέντρο, τό περιοδικό κλπ., κλπ. Αυτή είναι τουλάχιστον ή τελευταία πληροφόρηση για τό θέμα πού είχα έγώ. Τώρα, για τό πως, με ποιά σκεπτικό και ποιές διαδικασίες διάφοροι μετέχοντες στην κίνηση βρέθηκαν τούς άμέσως έπομενους μήνες σε άνωτερες θέσεις του κρατικού μηχανισμού, ρωτήστε τούς ίδιους. Τυπικά, έγώ έχω μείνει να περιμένω την έγκριση του 'Εκτελεστικού Γραφείου του ΠΑΣΟΚ για να ξεκινήσουμε! Πάντως, στον έναμιση περίπου χρόνο πού έχει μεσολαβήσει από τότε, όχι μόνο από την πλευρά του ΠΑΣΟΚ αλλά ούτε καν από την πλευρά των ανανεωτικών συναγωνιστών μου, δέ θεωρήσε ποτέ κανείς άπαραίτητο έστω και να μου κάνει λόγο για τό θέμα και φυσικά πολλώ μάλλον να μου έξηγήσει τι άκριβώς συνέβη.

Πώς έρμηνεύεις έσύ τό φαινόμενο μιά σειρά στελέχη του ανανεωτικού χώρου, πού προεκλογικά μάλιστα σε μέμφονταν για την άποψη σου, να βρίσκονται σήμερα σε υπεύθυνες κυβερνητικές θέσεις;

Σχετικά με τά γεγονότα και τις διαδικασίες, νομίζω πως ειπα ήδη αρκετά. 'Όσο για τό πως έρμηνεύω τό φαινόμενο, θά διαφωνήσω με την έξηγηση πού δίνεται στο προηγούμενο τεύχος του ΣΧΟΛΙΑΣΤΗ. Δέ νομίζω πως στις συγκεκριμένες περιπτώσεις ή λύση πρέπει να άναζητηθεί σε έπίπεδο άποψης για την έλληνική κοινωνία. 'Ισως κάποι να ύπάρχει και ένα τέτοιο

στοιχείο: σίγουρα δεν είναι όμως τό κυρίαρχο. Θά έλεγα πως ή έρμηνεία του ΣΧΟΛΙΑΣΤΗ, αν δεν άποτελεί προϊόν άμηχανίας ή κακώς έννοούμενης άβρότητας, μυρίζει παλαιομαρξισμό. 'Υπάρχουν και καταστάσεις πού για να τις έρμηνεύσουμε δέ χρειαζόμαστε να φτάσουμε στο χαρακτήρα της ελληνικής κοινωνίας, στην κύρια αντίθεση της ή δεν ξέρω τι άλλο. Οι άριστεροι δέ όρουν πάντοτε με βάση τις άναλύσεις τους για τόν κοινωνικό σχηματισμό· καμιά φορά τά κίνητρα είναι, άς τό πούμε έτσι πιο «άνθρωπινα». Δέ θέλω να προχωρήσω παραπάνω σ' αυτό τό σημείο. Στο κάτω-κάτω ύπάρχουν τά κείμενα, ύπάρχουν οι πράξεις ή παραλείψεις των ανθρώπων κι ο καθένας άς βγάλει και μονος του τά συμπεράσματά του. Πάντως, και με κινδύνο να επαναληφθώ έλαφρά, θά ήθελα να πω ότι αυτό τό έντελώς έξατομικευμένο κατά περίπτωση «τσιμπολογημα» πού έγινε και πού γίνεται από τό ΠΑΣΟΚ στο χώρο της ευρύτερης άριστεράς δεν έχει καμιά σχέση με τη δική μου τουλάχιστον άποψη για τό περιεχόμενο, τούς όρους και τούς άπώτερους στόχους της πρότασης εκείνης πού καταγράφηκε σαν «κριτική ύποστήριξη στο ΠΑΣΟΚ». 'Αλλωστε τό ότι πάντα θά ύπάρχουν τόσο οι έξουσίες πού θά «τσιμπολογούν» μ' άνά τον τόν τρόπο όσο κι εκείνοι πού θά είναι πρόθυμοι να «τσιμπολογηθούν», έγώ τουλάχιστον τό θεωρώ δεδομένο.

Κλείνοντας, θυμάμαι χαρακτηριστικά ότι ήδη αρκετά πρίν από τις εκλογές του 81 είχα ύποστηρίξει σε κάποια συζήτηση πως ή κριτική ύποστήριξη μας δεν θά έπρεπε σε καμιά περίπτωση να εκφυλιστεί α) σε όργανωτική ένταξη στο ΠΑΣΟΚ β) σε άπλή συλλογή ψήφων υπέρ του ΠΑΣΟΚ και γ) σε άπλή άτομική συμμετοχή στον μελλοντικό κρατικό μηχανισμό. Σήμερα, 3 σχεδόν χρόνια μετά, έλαχιστα πράγματα θά είχα να προσθέσω σε μιά ένδεχόμενη επανάληψη της ίδιας συζήτησης. 'Η «κριτική ύποστήριξη» -με την ειδικότερη έννοια πού δίναμε στον όρο έγώ και κάποιοι άλλοι σε κάποια φάση, και όχι βέβαια ή σε τελευταία άνάλυση κριτική ύποστήριξη πού όλη ή ελληνική άριστερά εφαρμόζει σαν πολιτική άπέναντι στο ΠΑΣΟΚ -μπορούμε σήμερα τελεσιδικά να πούμε ότι πέθανε πρίν καλά-καλά γεννηθεί ακόμη.

Τήν παρθενική του εμφάνιση στον ανανεωτικό χώρο έκανε ο Νίκος Μπίστης, μέ άρθρο πέντε σελίδων στο διμηνιαίο περιοδικό του ΚΚΕ έσωτ. ('Η ΑΡΙΣΤΕΡΑ σήμερα τεύχος 2). Θά περίμενε κανένας, και χωρίς να πιστεύουμε ότι είναι εύκολο, ένα κείμενο με τη διαδρομή της παραγωγής και ολοκλήρωσης των θεωρητικών και πολιτικών απόψεων που οδήγησαν ένα στέλεχος της αντιδικτατορικής γενιάς στην αποχώρηση - διαγραφή από το ΚΚΕ.

Αντί αυτού ο Ν.Μ. απευθύνεται στους «άνένταχτους» κάθε άριστερης προέλευσης, με τό δίλημμα «ΚΚΕ έσωτ. ή Τρίτη λύση» για να καταλήξει σε μία πρόταση-κάλεσμα οργανωτικής και πολιτικής ενίσχυσης του ΚΚΕ έσωτ.

Βέβαια, ο Ν.Μ. δέν υπήρξε ποτέ «άνένταχτος». Είχε μάλιστα την τύχη, όταν αποχώρησε από το ΚΚΕ πριν τρεις μήνες, να υπάρχει δίπλα του έδω και αρκετά χρόνια ένας πολιτικός σχηματισμός, που πέρα από επιμέρους διαφωνίες, βασικά τόν εξέφραζε. Τό ΚΚΕ έσωτερικού. Και είχε, πρέπει να πούμε, τό πολιτικό θάρρος να προσχωρήσει άμεσα.

Αυτή λοιπόν, ή δικαιολογημένη άπειρία του από τούς προβληματισμούς του «χώρου των άνένταχτων», φαίνεται σε μία σειρά από διατυπώσεις του. Ήδη από τόν τίτλο του άρθρου «ΚΚΕ έσωτ. ή Τρίτη λύση» και κυρίως με όσα ακολουθούν, αντιμετώπιζεται τό πρόβλημα της θεωρητικής, ιδεολογικής και πολιτικής κρίσης της Άριστερας, σάν ένα απλό, οργανωτικό κυρίως θέμα - με τό Έσωτερικό ή με άλλο σχήμα - μία και ο Ν.Μ. σπεύδει εκ των προτέρων να «τονίσει» ότι «όποιοδήποτε τρίτο σχήμα θά κινηθεί αναγκαστικά μέσα σε αυτά τά «ιδεολογικοπολιτικά» πλαίσια που πρώτο έθεσε τό ΚΚΕ έσωτ.»

Αν όμως δεχτούμε, και αυτό φαίνεται να χαρακτηρίζει την πλειοψηφία των «άνένταχτων», ότι οι «ένστάσεις» και οι «αντιρρήσεις» για τό ΚΚΕ έσωτ. δέν περιορίζονται στα «σοβαρά πολιτικά λάθη», «στις άλλεπάλληλες όπισθοχωρήσεις των ανανεωτικών ιδεών», ή «στόν δημοκρατικό ή όχι χαρακτήρα του» αλλά στο ιδεολογικοπολιτικό και οργανωτικό του πλαίσιο που αναπαράγει τά «λάθη», τότε ή πρόταση-κάλεσμα του Ν.Μ., άθέλτητα βέβαια, έχει τόν χαρακτήρα μιας αθέμιτης προσχώρησης ή ένσωμάτωσης. Άς σημειώσουμε ότι σε περιόδους έκλογικών συζητήσεων - όσο και αν οι εκλογές είναι μακριά ή κοντά - δημιουργείται ένα πολιτικό και ανθρώπινο άγχος που οδηγεί πολλές φορές σε συγκλίσεις, που την επομένη των εκλογών γίνονται όδυνηρές για όλους. Τό ΚΚΕ έσωτ. και όρισμένοι άνένταχοι των προηγούμενων εκλογών είναι ίσως πιο αρμόδιοι να πούν περισσότερα.

Τό πιο όμως ενδιαφέρον από πλευράς πολιτικών εξελίξεων, και μέσα πλέον στο ΚΚΕ έσωτ., είναι τό σημείο του κειμένου που εισηγείται να εγκαταλειφθεί τό «άρνητικό πνεύμα ιδεολογικού φανατισμού»

άπέναντι στο ΚΚΕ και ζητάει να λάβει υπόψη του στην πολιτική του τό ΚΚΕ έσωτ. «τή λαϊκότητα και αντιφατικότητα του ΚΚΕ και τούς δεσμούς που έχει με την εργατική τάξη».

Πρέπει να έπισημανθεί ότι πρόκειται για σαφή πολιτική ενίσχυση της τάσης εκείνης του ΚΚΕ έσωτ. (Α. Κύρκος) που έχει σάν επιλογή μία «πιο συνετή» αντιμετώπιση του ΚΚΕ και αντίστοιχα στο διεθνή χώρο της ΕΣΣΔ και του «ύπαρκτου σοσιαλισμού».

Άποψη που στη σημερινή συγκυρία, προμοδοτείται από την όξυνση του διπολισμού διπλά. Όχι μόνο από την πλευρά που βλέπουν οι Έλληνες κομμουνιστές της ανανέωσης την Σοβιετική Ένωση αλλά και αντίστροφα. Η διεθνής κρίση δημιουργεί ανακατατάξεις και πεδία συγκλίσεων με πολλές εκπλήξεις. Άς αναφέρουμε για παράδειγμα την «περίεργη» αλλαγή πολιτικής στάσης του άλλοτε «άντισοβιετικού» γ. γραμματέα του Κ.Κ. Ισπανίας και «Πάπα του Εύρωκομμουνισμού», Σαντιάγο Καρίγιο.

Η κυριαρχία σταδιακά των «ρεαλιστικών» αυτών απόψεων στο ΚΚΕ έσωτ. φαίνεται αναπότρεπτη, όσο παραμένει δέσμιο της ιδεολογικοπολιτικής και οργανωτικής του φυσιολογίας. Σ' αυτή την περίπτωση τό μέλλον του στην καλύτερη έκδοχή είναι ο ρόλος ενός μικρού συνδυετικού κριτικού ανάμεσα στο ΠΑΣΟΚ και τό ΚΚΕ.

Και βέβαια ή «τρίτη λύση» χωρίς τη συμβολή των δυνάμεων που περιβάλλει τό ΚΚΕ έσωτ. θά απομακρυνθεί.

Παν. Παναγιώτου

Επανεμφανίστηκε στο Άντι (τεύχος της 14ης Οκτωβρίου), ο τακτικός του συνεργάτης Πέτρος Έκλογικός, με τό άρθρο του «Έκλογικά σενάρια και λογικές προβλέψεις». Τό άρθρο επιχειρεί, πέραν των έκλογικών σεναρίων, να περιγράψει τό χαρακτήρα της εξουσίας του ΠΑΣΟΚ. Αίφνης, διαβάζουμε: «άνεξάρτητα από τις όποιες αναλύσεις ότι «έντέλει» τό ΠΑΣΟΚ θά έκσυγχρονίσει τόν καπιταλισμό κτλ. τό σίγουρο είναι ότι αυτό δέν τό έχουν πληροφορηθεί οι καπιταλιστές - ούτε τό ίδιο τό ΠΑΣΟΚ». Πριν αναρωτηθούμε μήπως και ο Π. Έκλογικός προσπαθεί να καλύψει αυτό τό κενό πληροφόρησης των καπιταλιστών - και του ίδιου του ΠΑΣΟΚ, μάς κερανοβολεί γράφοντας: «Έτσι, νομίζω και ως μεταρρυθμιστική δύναμη, έστω και σάν λυσσασμένη για εξουσία νομενκλατούρα, έστω και σάν αναδιάταξη της εξουσίας μεταξύ μερίδων της άρχουσας τάξης, τό ΠΑΣΟΚ θρίσκεται σε τροχιά ρήξης, τόσο με τό πλέγμα της ίμπεριαλιστικής εξάρτησης, όσο και με τις ντόπιες εκπροσωπήσεις, την παραδοσιακή ήγεμονική μερίδα του έλληνικού άστισμού τόσο σε πολιτικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο».

Δέν βρισκете κάπως υπερβολική την έκφραση «λυσσασμένη για εξουσία νομενκλατούρα»... Τα, τα, τα. Κάτι τέτοιο δέν τό πιστεύουμε ούτε καν έμεις, που στο κάτω κάτω, δέν έχουμε την έντύπωση ότι τό ΠΑΣΟΚ «θρίσκεται σε τροχιά ρήξης» με

τόν άστισμό. Άντίθετα, όπως διαπιστώνεται και στην έρευνα του Σχολιαστή «Άριστεροί στην ύπηρεσία της Άλλαγής», τό ΠΑΣΟΚ πολύ απλόχερα μοιράζει κρατικές πολιτικές θέσεις σε κάθε άριστερο που είναι πρόθυμος να τό ύπηρετήσει. Ο χαρακτηρισμός, λοιπόν, είναι αναμφίβολα έμπαθής. Άνάλογη έντύπωση δημιουργεί και ή άποψη του Π. Έκλογικού ότι τό ΠΑΣΟΚ λειτουργεί σιν τοίς άλλους «πρός όφελος του πολιτικού προσωπικού που έπιστρατεύει». Μήπως αυτή ή έμπάθεια του Π. Έκλογικού κατευθύνεται έναντίον του Π. Εύθυμιου, συνεργάτη του Άντι και μέλους της «νομενκλατούρας»; Ίσως ο τελευταίος να είναι αρμόδιος να άπαντήσει.

Τ. Μαστραντώνης

Με την ευκαιρία της έκδοσης του Δεκαπενθήμερου ΠΟΛΙΤΗ άς αναφερθούμε σε δυό έκκεκρομότητες με τόν Μηναιο.

α) Στο τεύχος 62, ο Μιχάλης Παπαγιαννάκης άπαντά στον Τάσο Κυπριανίδη για την κριτική που του είχε απευθύνει άπ' τη στήλη στο τεύχος 6 του Σχολιαστή.

β) Στο τεύχος 63, σε «Εύχαριστήριο» σημειωμά του, ο Άριστείδης Μπαλτάς άπαντά εκ μέρους του έαυτού του, «εκ μέρους του περιοδικού ΠΟΛΙΤΗ», και «εκ μέρους της άριστερας συνολικά» στο άρθρο «Άριστεροί στην Ύπηρεσία της Άλλαγής» του τεύχους 7 του Σχολιαστή.

Σ' ό,τι αφορά την ούσία του πρώτου θέματος δε θά επανέλθουμε. Παραπέμπουμε άπλως στο άρθρο του Τάσου Κυπριανίδη «Μονεταρισμός και άριστερός νεοφιλελευθερισμός» στο τεύχος 5 του περιοδικού Θεσεις.

Όσο για τό δεύτερο θέμα, ο Α. Μπαλτάς αποφεύγει έπιμελώς να μπει στην ούσία. Και αν μέν περιοριζόταν να μλήσει και να εξηγηθεί «εκ μέρους του έαυτού του και του Πολίτη» κανείς δέν μπορούσε να του άμφισβητήσει τό δικαίωμα. Όταν όμως μιλά «εκ μέρους της άριστερας συνολικά» για να κατακεραυνώσει τούς «τρείς φίλους» ότι άρκοούνται «στη δήρευση και τό σερβίρισμα ενός δεύτερου μετá την Όρθοδοξία άριστερογύ σκανδάλου», θά περιμενε κανείς ότι ο ίδιος θά πραγματευόταν τό θέμα με «νηφαλιότητα, ιδεολογική καθαρότητα, μόχθο και θεωρητική επάρκεια», αρετές που ο ίδιος θεωρεί προϋποθέσεις. Άντ' αυτού ουδέν.

Τό άρθρο του Σχολιαστή πρότεινε ένα σχήμα έρμηνείας. Άν ο Α. Μπαλτάς τό θεωρεί έσφαλμένο, άς επιχειρηματολογήσει επί της ούσίας. Γιατί βέβαια δέν είναι δυνατόν να δεχτούμε τη δικαιολογία ότι «άλλες άσχολίες, δυστυχώς, μου άπαγορεύουν να ένδιατρίψω στη συμβολή αυτή όσο πραγματικά της αξίζει». Σ' αυτή την περίπτωση καλύτερα να μήν «ένδιέτριβε» καθόλου.

Α.Ψ.

‘Η «άλλη» πραγματικότητα

Η πρωτοβουλία του Γ.Γ. του Ο.Η.Ε. για το Κυπριακό επαναφέρει στην επικαιρότητα τη συζήτηση για το «μείζον» πρόβλημα του Έθνους και του Ελληνισμού.

Ταυτόχρονα, μάς δίνει την ευκαιρία να επανεξετάσουμε τις βασικές τοποθετήσεις της Παραδοσιακής (αλλά και μεγάλου μέρους της νέας και ριζοσπαστικής) Αριστεράς για το θέμα.

Η μυθολογία της αριστεράς

Και επειδή «ο μύθος είναι λόγος», ως επιχειρήσουμε να κωδικοποιήσουμε τη δομή της αριστερής μυθολογίας για την κυπριακή κρίση: σύμφωνα με αυτήν, στον χώρο της Α. Μεσογείου διασταυρώνονται τρεις «δυνάμεις», Ελλάδα, Τουρκία και Κύπρος κενές περιεχομένου, που μοιάζουν να είναι κοινωνικά ακαθόριστες και ιστορικά καθηλωμένες. Το «άορατο χέρι» του αμερικανονατοϊκού ιμπεριαλισμού, θα έρθει να καλύψει την έλλειψη περιεχομένου, να τους δώσει ιστορία και να τις προσδιορίσει κοινωνικά. Η Τουρκία στο ρόλο του μόνιμα επιτιθέμενου, η Κύπρος - το θύμα και η Ελλάδα στο ρόλο του εκ γενετής ανίκανου και παθητικά αδιάφορου. Και όλα έτσι τραβάνε το δρόμο τους και γράφουν την ιστορία.

«Ο μύθος είναι λόγος», αλλά λόγος ιδεολογικός. Γι' αυτό πρέπει να περάσουμε πάνω απ' τα συντρίμια του, αν θέλουμε να κατανοήσουμε σωστά την πραγματικότητα. Για μάς, στην ανατολική πλευρά της Μεσογείου, δεν διασταυρώνονται τρεις «δυνάμεις», αλλά τρεις κοινωνίες και μάλιστα καπιταλιστικές, ενταγμένες στην ιμπεριαλιστική αλυσίδα σε ιεραρχημένες θέσεις. Οι καπιταλιστικές κοινωνίες - όσο ιδιόμορφες και να είναι - έχουν μεταξύ τους αντιθέσεις, ανταγωνισμούς, ταξικά συμφέροντα που τό ένα συγκρούεται με τό άλλο και όλα μαζί παρμένα δημιουργούν πολέμους, κρίσεις και συρράξεις, ειρηνικές διαπραγματεύσεις, διακοινοτικές συνομιλίες, επίσημες πρωτοβουλίες και «δείκτες». Η εξέταση της ανάπτυξης της Κυπριακής Οικονομίας μετά την εισβολή, είναι μία καλή διόδος για να δείξουμε μία «άλλη» πραγματικότητα, κρυμμένη και ιδιαίτερα παραγνωρισμένη από τον «μύθο».

Ο έλληνοκυπριακός καπιταλισμός μετά την εισβολή: τό «οικονομικό θαύμα»

Ο ρυθμός αύξησης του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος, κατά μέσο όρο, φτάνει τό 9,5% την περίοδο

1975-1981, που είναι από τά υψηλότερα ποσοστά στον κόσμο. Επίσης οι εξαγωγές της χώρας αυξάνονται από 46.652 εκ. ΚΛ για τό 1974, σε 148.485 ΚΛ τό 1980 και 196,7 εκ. ΚΛ για τό 1981. Παράλληλα, την ίδια περίοδο, γίνονται σημαντικές επενδύσεις, έτσι ώστε τό ποσοστό επενδύσεων προς τό ΑΕΠ της χώρας να φτάνει στο υψηλό ποσοστό του 32%. Η σημαντικότερη αύξηση παρατηρείται αναμφίβολα στους τομείς της μεταποίησης και των κατασκευών. Η προστιθέμενη αξία της μεταποίησης ανέρχεται από 38,9 εκ. ΚΛ τό 1975, στα 132, 8 εκ. ΚΛ κατά τό 1980, ενώ οι κατασκευές αυξάνουν από 17,8 σε 100,1 εκ. ΚΛ την ίδια περίοδο, σε τρέχουσες τιμές.

Οι σημαντικοί αναπτυξιακοί ρυθμοί της κυπριακής οικονομίας, συνοδεύονται από σημαντικότερες μεταβολές στη διάρθρωσή της, που δικαιολογούν τον χαρακτηρισμό του «Οικονομικού Θαύματος», *σάν τομή στην Κυπριακή ιστορία*.

Ας εξετάσουμε λίγο τά χαρακτηριστικά αυτής της τομής.

Τό μοντέλο ανάπτυξης της Κύπρου πριν την εισβολή, καθοριζόταν από την ύπαρξη ενός μεγάλου γεωργικού τομέα, που παρουσίαζε έντονες τάσεις μονοκαλλιέργειας. Έτσι κατά τό 1971, τό 40,9% του ενεργού πληθυσμού απασχολείτο στον πρωτογενή τομέα, από τον οποίο προερχόταν τό 25,3% του ΑΕΠ, ενώ τά αντίστοιχα ποσοστά για τη μεταποίηση ήταν 14,8 και 11,9%. Επίσης τά γεωργικά προϊόντα συνεισέφεραν τό 60,8% των εξαγωγών της χώρας (1973). Τά εσπεριδοειδή, τον ίδιο χρόνο, αποτελούσαν τό 31% των συνολικών εξαγωγών.

Η ανάπτυξη του νησιού στηριζόταν επίσης στην ύπαρξη μιάς δυναμικής τουριστικής υποδομής που τό 1973 προσέφερε 23,8 εκ. ΚΛ, τη στιγμή που τό σύνολο των εξαγωγών έφτανε μόλις τά 57 εκ. ΚΛ.

Αυτό τό μοντέλο ανάπτυξης είχε σάν κέντρο τό Βόρειο κομμάτι της Κύπρου στο οποίο βρισκόταν τό 80% της παραγωγής εσπεριδοειδών, τό 80% της παραγωγής σιτηρών, και τό 82% των τουριστικών εγκαταστάσεων. Παράλληλα, από τό λιμάνι της Αμμοχώστου διεκπεραιωνόταν τό 83% του γενικού φορτίου, ενώ, βόρεια πάλι, βρισκόταν μόνο τό 25% της βιομηχανικής παραγωγής.

Όπως είναι φυσικό, η εισβολή των Τούρκων και η κατάληψη της Βόρειας Κύπρου, ανέτρεψε de facto τό προηγούμενο μοντέλο ανάπτυξης. Ταυτόχρονα, και αυτό είναι τό σημαντικό, δημιουργήσε έκκινες τις προοπτικές που χρειάζονταν ώστε τό «Οικονομικό Θαύμα» να σημαίνει την τομή και την ποιοτική μεταβολή στην εξέλι-

ξη του κυπριακού καπιταλισμού.

Πράγματι, οι πρόσφυγες μετά την εισβολή προσφέρονται σάν φτηνή εργατική δύναμη και μάλιστα εξειδικευμένη και μορφωμένη, αν σκεφτούμε τό υψηλό μορφωτικό επίπεδο του κυπριακού λαού. Επίσης, την ίδια περίοδο εισρέει σημαντικό κεφάλαιο στην Κύπρο με τη μορφή Οικονομικής Βοήθειας. Κατά την περίοδο 1974-1976, οι εισφορές σε χρήμα φτάνουν τά 5.361.507 ΚΛ, ενώ σε είδος τις 4.292.134 ΚΛ. Η Αμερικανική Βοήθεια, την ίδια περίοδο, φτάνει τά 85 εκ. δολάρια. Η βοήθεια αυτή επενδύεται κύρια και συσσωρεύεται στον κατασκευαστικό τομέα. Η πρώτη κρίση του Λιβάνου αναγκάζει πολλές εταιρείες (και τά κεφάλαιά τους) να μεταφέρουν την έδρα τους στην Κύπρο.

Η απελευθέρωση φτηνής και μορφωμένης εργατικής δύναμης και η πολυποικιλία εισροή κεφαλαίου είχαν σάν αποτέλεσμα μία θεαματική συσσώρευση κεφαλαίου που μεταμόρφωσε τη δομή της κυπριακής οικονομίας.

Έτσι, άμέσως μετά την εισβολή, υπάρχουν στην Κύπρο 86.000 πρόσφυγες που αποτελούν τό 39% του συνολικού ενεργού οικονομικά πληθυσμού, ουσιαστικά ανεργού. Η πίεση που εξασκεί η στρατιά αυτή των άνεργων οδηγεί σε σημαντική πτώση των μισθών, που φτάνουν να αναλογούν στο μισό των μισθών, πριν την εισβολή. Σε μικρό όμως χρονικό διάστημα, η φτηνή αυτή εργατική δύναμη απορροφάται από τον αναπτυσσόμενο καπιταλισμό (αν και ένα κομμάτι «εξάγεται» στο εξωτερικό), έτσι ώστε οι άνεργοι πέφτουν στο 16,1% του ενεργού πληθυσμού τό 1975 και στο 1,8% τό 1978.

Ας περιγράψουμε λίγο τά χαρακτηριστικά του μετακατοχικού μοντέλου (καπιταλιστικής) ανάπτυξης της Κύπρου.

Τό ποσοστό της γεωργίας στο ΑΕΠ της χώρας πέφτει συνεχώς, φτάνοντας στο 14% τό 1980, ενώ την ίδια περίοδο εκεί απασχολείται μόνο τό 21,1% του συνολικού ενεργού πληθυσμού. Αν θυμηθούμε τά ανάλογα ποσοστά πριν την εισβολή, βλέπουμε ότι η πτώση είναι αρκετά σημαντική. Επίσης, ενώ οι συνολικές εξαγωγές της χώρας την ίδια περίοδο υπερεπιπλασιάζονται, μειώνεται αρκετά τό ειδικό βάρος των γεωργικών προϊόντων σ' αυτές. Έτσι τό ποσοστό των γεωργικών προϊόντων από 60,8% τό 1973, πέφτει στο 37% τό 1976 και στο 29% τό 1979, και οι εξαγωγές εσπεριδοειδών από 16,2 εκ. ΚΛ τό 1973, φτάνουν στα 8,8 εκ. ΚΛ τό 1979. Την ίδια περίοδο αυξάνει σημαντικά τό ποσοστό του δευτερογενούς τομέα στο

ΑΕΠ, που είναι 30% για τό 1980, απασχολώντας τό 18,8% του ενεργού πληθυσμού. Σημαντική αύξηση παρουσιάζει και ο τομέας των κατασκευών, που ενώ τό 1975 απασχολεί τό 4,3% του ενεργού πληθυσμού, φτάνει τό 9,1% τό 1979. Τεράστια είναι η αύξηση της συμμετοχής των βιομηχανικών προϊόντων στις εξαγωγές, πηγαίνοντας από 29% τό 1973, σε 67,6% τό 1979.

Οι στρατηγικές κατευθύνσεις του έλληνοκυπριακού κεφαλαίου διαμορφώνονται σε δύο κατεχοχόν επιπεδα: α) ένταξη στην ΕΟΚ, και β) διεύθυνση στις χώρες της Β. Αφρικής και της Μ. Ανατολής. Πράγματι, η Κύπρος έχει υπογράψει από τό 1972 συμφωνία σύνδεσης με την ΕΟΚ, έχει λήξει τό προβλεπόμενο πρώτο στάδιο της σύνδεσης, ενώ τώρα, κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Προεδρίας, αναμένεται να αρχίσουν οι διαπραγματεύσεις για τον καθορισμό του περιεχομένου του δεύτερου σταδίου της συμφωνίας σύνδεσης. Η σημαντικότερη όμως πλευρά της ιστορίας, είναι οι σχέσεις της Κύπρου με τις Αφρικανικές και Μεσανατολικές χώρες, που η συμμετοχή τους στο εξωτερικό εμπόριο της Κύπρου έχει ανέλθει σημαντικά. Ενώ αυτή η συμμετοχή ήταν πριν την εισβολή σχεδόν ανύπαρκτη, τώρα απορροφούν τό 42% των συνολικών κυπριακών εξαγωγών. Παράλληλα, η κρίση του Λιβάνου και η πολιτική προσέλευσης της κυπριακής κυβέρνησης, έχει οδηγήσει μεγάλο αριθμό ξένων επιχειρήσεων (κύρια εμπορικών και ναυτιλιακών) που δρούσαν σ' αυτές τις χώρες, να μεταφέρουν την έδρα τους στην Κύπρο, γιατί η μικρή της απόσταση απ' αυτές και η ιδιαίτερα οργανωμένη παροχή διοικητικών υπηρεσιών του νησιού, τους παρέχει ιδιαίτερα πλεονεκτήματα.

Η «σύμπλευση» έλληνικού και έλληνοκυπριακού καπιταλισμού

Σ' αυτό τό σημείο, είναι αναγκαίο να εξετάσουμε τη σχέση του έλληνικού κεφαλαίου, με τις τάσεις ανάπτυξης του κυπριακού καπιταλισμού. Καταρχήν, τό μεγαλύτερο μέρος της Οικονομικής Βοήθειας συνεισφέρεται από την Ελλάδα, και δεν αποτελεί παρά κεφάλαιο που επενδύεται και συσσωρεύει, ανεξάρτητα από τη μορφή με την οποία εισέρχεται στην Κύπρο. Αν για κάποιον αποτελεί πραγματικά βοήθεια, αυτός δεν είναι άλλος από την έλληνοκυπριακή άστική τάξη, για να «σταθεί στα πόδια της», και να αρχίσει σιγά σιγά να αναπτύσσεται. Ακόμη, η ανάγκη ανάπτυξης του κλάδου των κατασκευών και των άλλων έργων υποδομής λόγω της εισβο-

λής, έδωσε μιά καλή ευκαιρία στο κεφάλαιο των ελληνικών τεχνικών εταιρειών, που όπως ξέρουμε την περίοδο εκείνη, «άπλωνε τα φτερά του» στο χώρο, νότια της Μεσογείου. (Αξιοσημείωτο είναι εδώ το θέμα που πρόκυψε στην Κυπριακή Βουλή, για τους όχι και τόσο ευνοϊκούς όρους - για την Κύπρο, βέβαια - με τους οποίους η ελληνική ΞΕΚΤΕ ανέλαβε την κατασκευή του δρόμου Λεμεσού-Λευκωσίας).

Αυτό όμως που χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή, είναι η στρατηγική σύμπλευση του ελληνικού και του ελληνοκυπριακού κεφαλαίου στις στρατηγικές επιλογές τους, δηλ. την ένταξη στην ΕΟΚ και τη διεύθυνση στις Αφρικανικές και τις Μεσανατολικές χώρες. Η στρατηγική του ελληνικού κεφαλαίου την ίδια περίοδο, είναι η ένταξη στην ΕΟΚ και η ενσωμάτωση στο χώρο των ιμπεριαλιστικών μητροπόλεων. Παράλληλα, η θεαματική ανάπτυξη του ελληνικού καπιταλισμού οδηγεί σε σημαντικές εξαγωγές εμπορευμάτων, αλλά και κεφαλαίων (κύρια με τη μορφή κατασκευαστικών-τεχνικών εταιρειών) στις χώρες της Β. Αφρικής και της Μ. Ανατολής με ιμπεριαλιστικό χαρακτήρα και δράση στις χώρες που αξιοποιείται. Οι συγκλινοσες στρατηγικές κατευθύνσεις του ελληνοκυπριακού κεφαλαίου την ίδια περίοδο, έχουν σαν αποτέλεσμα να συναντά στο «πρόσωπο» του ελληνικού κεφαλαίου έναν βασικό σύμμαχο, που έχει ήδη καταλάβει καιριώς και δυναμικές θέσεις και στους δύο χώρους, της ΕΟΚ και των Μεσανατολικών και Αφρικανικών κρατών.

Η αντίκειμενική αυτή ταξική συμμαχία του ελληνικού και του ελληνοκυπριακού κεφαλαίου, παρουσιάζει και μιά άλλη, καλά «κρυμμένη» πλευρά: την εξάρτηση της Κύπρου από την Ελλάδα, του ελληνοκυπριακού από το ελληνικό κεφάλαιο. Είναι η άλλη - και ίσως η πιο σημαντική πλευρά -, του τρόπου που αναπτύχθηκε η ελληνοκυπριακή άστική τάξη μετά την τουρκική εισβολή: η «Οίκον. Βοήθεια» από την Ελλάδα τη βοηθάει να αρχίσει να αναπτύσσεται, ο εξαγωγικός προσανατολισμός προς τις Αφρικανικές και Μεσανατολικές χώρες «ευνοείται» αρκετά από τότε - ήδη σημαντικά παρόν εκεί - ελληνικό κεφάλαιο, το ίδιο και η προσπάθεια σύνδεσής της με την ΕΟΚ. Ας μην ξεχνάμε ότι η εξάρτηση της Κύπρου από την Ελλάδα, αποτελεί στρατηγική επιδίωξη του ελληνικού κεφαλαίου όλη την περίοδο που ακολουθεί τη συμφωνία της Ζυρίχης. Αυτή η όπτική μας προσφέρει σημαντικά και πρωτότυπα συμπεράσματα για την ιστορία της Κύπρου, από την Ζυρίχη έως την Τουρκική εισβολή, που αμφισβητούν ολοκληρωτικά τη «μυθολογία της αριστεράς», για το ζήτημα, αλλά που δεν θα μας απασχολήσει σ' αυτό το άρθρο.

Ο ανταγωνισμός ελληνικού και τουρκικού καπιταλισμού

Παράλληλα, την ίδια περίοδο, (και κυρίως μέσα στη δικτατορία), αναπτύσσεται ταχύτατα ο τουρκικός κα-

πιταλισμός και μάλιστα άμεσα ανταγωνιστικά με τον ελληνικό και τον ελληνοκυπριακό καπιταλισμό. Οι τουρκικές εξαγωγές το 1981 για πρώτη φορά ξεπερνούν τις αντίστοιχες ελληνικές, φτάνοντας τα 4,8 δισ. δολάρια. Ταυτόχρονα, ενώ το 1980 οι χώρες της Β. Αφρικής και Μ. Ανατολής απορροφούσαν σε εξαγωγές 1,29 δισ. δολ. από την Ελλάδα και 0,61 δ. δ. από την Τουρκία, τα ίδια μεγέθη για το 1981 είναι 1,23 και 1,98 δ.δ., αντίστοιχα. Ο ανταγωνισμός γίνεται ακόμη μεγαλύτερος, αφού πρόκειται για επενδύσεις στους ίδιους κλάδους (τεχνικές εταιρείες) και στα ίδια εξαγωγικά προϊόντα (ταιμέντα, οικοδομικά υλικά, κλωστοϋφαντουργικά, τρόφιμα κυρίως).

Ο σκληρός ανταγωνισμός του τουρκικού καπιταλισμού, σταθεροποιεί περισσότερο τη συμμαχία ανάμεσα στο ελληνικό και το ελληνοκυπριακό κεφάλαιο: ταυτόχρονα, έμπει δώνει ακόμη την εξάρτηση του ελληνοκυπριακού κεφαλαίου, και για τους λόγους που αναφέραμε προηγουμένα, αλλά και γιατί η κύρια αντίθεση στην περιοχή είναι μεταξύ ελληνικού και τουρκικού καπιταλισμού, αναγκάζοντας το ελληνοκυπριακό κεφάλαιο να «προσκολληθεί» σαν εξαρτημένος «σύμμαχος» στο ελληνικό.

Πιστεύουμε, ότι η προηγούμενη ανάλυση, ξεκαθάρισε λίγο το «φόντο», στο οποίο προβάλλει η κυπριακή κρίση: δεν είναι αποτέλεσμα κάποιων άλυτων «εθνικών» προβλημάτων, ούτε μηχανορραφιών των διεθνούς ιμπεριαλισμού, αλλά πρώτα και κύρια του τρόπου που αναπτύσσεται ο ελληνικός, τουρκικός και ελληνοκυπριακός καπιταλισμός στη σημερινή φάση, δημιουργώντας συγκεκριμένους και ανοιχτούς ανταγωνισμούς και αντιθέσεις, αλλά και συμμαχίες που είναι πολύ περισσότερο ταξικές, παρά «εθνικές» ή οτιδήποτε άλλο.

Κάτω απ' αυτό το πρίσμα μπορούμε να κατανοήσουμε αρκετά την τωρινή διάσταση του Κυπριακού: η επανοποθέτηση του προβλήματος από την κυβέρνηση της Αλλαγής αντανακλά πολιτικά και έντεινει τη σχέση εξάρτησης (μέσ' από τη συμμαχία) του ελληνοκυπριακού από τον ελληνικό καπιταλισμό. Δεν θα είχαμε και πολύ άδικο να μιλήσουμε για αναβίωση της θεωρίας του «εθνικού κέντρου», μέσα από τους κυβερνητικούς χειρισμούς του Κυπριακού. Η τόσο τονισμένη επίσκεψη του Α. Παπανδρέου στο νησί, η σημαντική αύξηση της Οικονομικής Βοήθειας, το προωθούμενο σχέδιο για την άμυντική θωράκιση της Κύπρου (που ίσως πάρει τη μορφή κοινής και ενιαίας άμυντικής θωράκισης Ελλάδας και Κύπρου), η χρησιμοποίηση του Κυπριακού στους διεθνείς οργανισμούς (ΕΟΚ, ΝΑΤΟ, κλπ.) σαν διαπραγματευτικού ατού στα «χέρια» του Ελληνικού κράτους, δεν σημαίνει παρά τις πολιτικές μορφές με τις οποίες αντανακλάται και έμπειδώνεται η εξάρτηση του ελληνοκυπριακού καπιταλισμού.

Είναι πολύ χαρακτηριστική η άμεση και απροκάλυπτη ανάμιξη του Α. Παπανδρέου στις τελευταίες Προεδρικές εκλογές της Κύπρου, όπου διαφωνώντας με το Κοινό Πρόγραμμα ΔΗ.ΚΟ-ΑΚΕΛ, ζήτησε ούτε λίγο, ούτε πολύ - «αλλαγή πορείας», πράγμα που δεν άργησε να γίνει μετεκλογικά από τον Πρόεδρο Κυπριανού. Δεν είναι πολύ δύσκολο να γίνει κατανοητό, ότι σε πολύ μεγάλο βαθμό η διαχείριση του Κυπριακού προβλήματος γίνεται απ' ευθείας από το Ελληνικό κράτος με συμβουλευτική παρουσία της Κυπριακής κυβέρνησης. Έτσι λοιπόν, μιά ταξική συμμαχία και μάλιστα μιά σχέση εξάρτησης, σαν αυτή που έχει συναφθεί μεταξύ ελληνικού και ελληνοκυπριακού κεφαλαίου, επενδύεται ιδεολογικά τόν μανδύα των εθνικών συμφερόντων και ιδανικών.

Η «πρωτοβουλία» Κουεγιάρ και οι προϋποθέσεις της

Μέσα από την προηγούμενη ανάλυση και τις λίγες πληροφορίες που διαθέτουμε, μπορούμε να εξετάσουμε την κινητικότητα που υπάρχει τελευταία για το Κυπριακό, και τις συζητήσεις που άρχισαν μετά την «πρωτοβουλία» Κουεγιάρ.

Η Ελληνοκυπριακή πλευρά διεκδικεί κύρια μετά από την συμφωνία Μακαρίου-Ντεκτάρ 1975 που αποδέχεται το καθεστώς της διζωνικής Όμοσπονδίας - την ύπαρξη μιάς ισχυρής κεντρικής κυβέρνησης και την εξασφάλιση του δικαίωματος ελεύθερης κίνησης κεφαλαίου, εργασίας και ιδιοκτησιών σε ολόκληρη την Κύπρο.¹ Πιστεύουμε, ότι και οι σημερινές συνομιλίες γύρω απ' αυτά τα δύο κεντρικά σημεία περιστρέφονται, δίνοντας κάποια δευτερεύουσα θέση στα υπόλοιπα ή καλύτερα φωτίζοντας και δίνοντας την πραγματική σημασία και στα υπόλοιπα. Αν χρησιμοποιήσουμε την προηγούμενη ανάλυσή μας, μπορούμε να καταλάβουμε το βαθύτερο νόημα αυτής της συζήτησης: Σ' αντίθεση με τη θεαματική καπιταλιστική ανάπτυξη της Ν. Κύπρου, ο τουρκοκρατούμενος τομέας βαλτώνει στη στασιμότητα, όσο δεν υπήρξαν οι καταλληλές προϋποθέσεις για την ανάπτυξη του: πράγματι, και σημαντική έλλειψη κεφαλαίων υπήρξε και ο αποικισμός από τα βάθη της Ανατολής, δεν κατάφερε να συγκροτήσει τον αναγκαίο συλλογικό εργαζόμενο για την καπιταλιστική ανάπτυξη του τόπου. Σ' αυτό συντέλεσε βέβαια και το οικονομικό εμπόργκο που επέβαλαν όλες σχεδόν οι χώρες του κόσμου στη Β. Κύπρο. Η οικονομική ένωση, λοιπόν, των δύο χώρων θα ωφελήσει μακροπρόθεσμα το ελληνοκυπριακό κεφάλαιο, γιατί η ελεύθερη κίνηση εργασίας και κεφαλαίου και η επακόλουθη ανάπτυξη των καπιταλιστικών σχέσεων στο Βόρειο κομμάτι με την παμφθηνή εργατική δύναμη των Τουρκοκυπρίων είναι άμεση επιδίωξη

τους. Η ύπαρξη μιάς ισχυρής κεντρικής κυβέρνησης είναι απαραίτητος όρος για την απαρύγκλιτη τήρηση αυτών των διαδικασιών. Ο «έλεγχος» του κρατικού μηχανισμού από την ελληνοκυπριακή πλευρά θα γίνει αντικειμενικά (όπως έγινε μετά τη συμφωνία της Ζυρίχης) λόγω της αναμφισβόλης υπεροχής της σε «πεύρα», διοικητική στελέχωση και προσφορά υπηρεσιών. Μιά τέτοια λύση, είναι αβυσσώδης μέσα στην προοπτική και του ελληνικού κεφαλαίου, γιατί βέβαια οι «έπιτυχίες» του εξαρτημένου «συμμάχου» του είναι και δικές του «έπιτυχίες».

Βέβαια, χαμένος στην περίπτωση αυτή είναι ο τουρκικός καπιταλισμός, αλλά είναι πρόβλημα αν ο συσχετισμός δυνάμεων στην περιοχή, όσο και η θέση του στην ιμπεριαλιστική αλυσίδα, κάνουν ρεαλιστική τη «δική του» λύση, τη νομιμοποίηση της διχοτόμησης και τη διατήρηση βλέψεων, στην υπολοιπή Κύπρο. Ας μην ξεχνάμε ότι και ο ελληνικός καπιταλισμός κανει τις «παρωχωρήσεις» του: δεν διεκδικεί την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, την πλήρη ενσωμάτωσή της στον ελληνικό καπιταλισμό, γιατί ο συσχετισμός δυνάμεων δεν το επιτρέπει.

Είναι φανερό από τα προηγουμένα, ότι στη σημερινή φάση του Κυπριακού καμιά πλευρά δεν προτάσσει εθνικά συμφέροντα και ιδανικά αντίθετα, μέσα από την επίσημη αυτή ρητορική, επικαλύπτονται πολύ συγκεκριμένα ταξικά συμφέροντα, ανταγωνισμοί και συμμαχίες.

Δυστυχώς, από τη «συζήτηση» αυτή καποιος, πολύ ουσιαστικός παρώντας, μέχρι στιγμής απουσιάζει. Κάποιος που θα την ανέτρεπε αποφασιστικά και έξ ολοκλήρου. Τίως καταλάβετε ότι μιλάμε για τους λαούς της Κύπρου, της Ελλάδας και της Τουρκίας.

Γιάννης Μαυρης
Ζήνων Πιτσέλης
Θανάσης Τσεκούρας

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Τα στοιχεία που παρατίθενται, εδώ, και στο υπολοίπο άρθρο αναφέρονται στις εξής πηγες:
α) STATISTICAL ABSTRACTS, Κύπρος 1981.
β) Χρ. Χαζηγιωσήφ, «Στοιχεία για την Κυπριακή Οικονομία», ΠΟΛΙΤΗΣ, τεύχος 3-4.
γ) Ομίλια του υπ. Οικονομικών της Κύπρου Παναγιώτη στη Βουλή των αντιπροσώπων, 1978.
δ) Έφημ. «ΤΟ ΒΗΜΑ», ειδική έκδοση αφιερωμένη στην Κύπρο, 1980.
2. Α. Αξελού, κ.ά. «Από την αυτοδιάθεση - ένωση στη διεθνοποίηση - διχοτόμηση», περ. ΤΕΤΡΑΣΙΑ, τ.1.
3. Ειδική Έκδοση της έφημ. «ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ», αφιερωμένη στη Διεθνή Έκθεση Θεσσαλονίκης, στο κεφάλαιο «ΚΥΠΡΟΣ», 1983.
4. Ι. Κρανιδιώτη, «το Κυπριακό και οι διακοινοτικές συνομιλίες», ΠΟΛΙΤΗΣ, τεύχος 11.

Στη σημερινή φάση του Κυπριακού καμιά πλευρά δεν προτάσσει εθνικά συμφέροντα και ιδανικά.

Σαλβαδόρ

· Αδιέξοδα καί ἐλπίδες

Ποτέ, μετά τον πόλεμο του Βιετνάμ, η «θεωρία του ντόμινο» δεν απασχόλησε τόσο τους κύκλους της Ουάσιγκτον, όσο τους τελευταίους μήνες με αφορμή την κατάσταση στην Κεντρική Αμερική.

Σε λιγότερο από ένα χρόνο μετά τη νίκη των Σαντινίστας στη Νικαράγουα και την ανατροπή του δικτάτορα Σομόζα αρχίζει στο Σαλβαδόρ ο εμφύλιος πόλεμος. Είναι η κατάληξη μιας εξηντάχρονης λανθάνουσας σύγκρουσης ανάμεσα στη συμμαχία ολιγαρχίας - στρατού από τη μία και του λαού, ιδιαίτερα των αγροτών, από την άλλη.

Παράλληλα, στη Γουατεμάλα, δυό πραξικοπήματα μέσα σε τρία χρόνια δεν κατορθώνουν να καταστείλουν την επανάσταση των ινδιάνων αγροτών στις όρεινες περιοχές της χώρας.

Στις Η.Π.Α., οι είδημονες της εξωτερικής πολιτικής, με επικεφαλής τον Χένρυ Κίσινγκερ, ψάχνουν απελπισμένα για μία διέξοδο στο λαβύρινθο του Σαλβαδόρ. Είναι γεγονός ότι η λύση της κρίσης στο Σαλβαδόρ αποτελεί την κυριότερη «πρόβα» της εξωτερικής πολιτικής του προέδρου Ρήγκαν στην Κεντρική Αμερική, αλλά και γενικότερα στο δυτικό ημισφαίριο.

Οι ἐλπίδες για μία γρήγορα «λύση» που προτάθηκε από τον Χάιγκ τό 1980 με κύρια σημεία την αυξημένη οικονομική και στρατιωτική βοήθεια, παράλληλα με μεταρρυθμίσεις που θα είχαν σαν στόχο να αντιμετωπίσουν την πορεία του κομμουνιστικού κινήματος αποδεικνύονται μάταιες. Η τρίτη κυβέρνηση μετά την πώση του στρατηγού Ρομέρο δεν είναι σε θέση να ελέγξει τις ίδιες της τις στρατιωτικές δυνάμεις. Από την άλλη πλευρά, η ίδια κυβέρνηση δεν έχει την παραμικρή δυνατότητα να ασκήσει έναν έστω και ύποτυπώδη έλεγχο στη ζωή της χώρας, χωρίς τη συμπεράσταση των Αμερικανών «συμβούλων».

Πρίν από την πτώση του στρατηγού Ρομέρο, τον Οκτώβριο του 1979, στο Σαλβαδόρ ίσχυε το αρχαιότερο στρατιωτικό καθεστώς του πλανήτη. Μετά το ξέσπασμα της αγροτικής επανάστασης τό 1932, που είχε 30.000 νεκρούς, ο κατασταλτικός μηχανισμός καλλιεργεί τό μίσος στη μικρή αυτή τροπική χώρα που έχει τό μέγεθος της Πελοποννήσου με ήφαιστειογενή εϋφορα εδάφη. Η συμμαχία ολιγαρχίας-στρατού που κρατούσε απ' τό 1932, διαλύεται τό 1979 χωρίς να προκαλέσει ανατροπή στο συσχετισμό δυνάμεων. Η βία κι ο πόλεμος έχουν ήδη περίπου 35.000 νεκρούς μετά τό πραξικόπημα του Οκτώβρη του 1979.

Οι κάποιες ἐλπίδες που είχαν δια-

Μιά ανάλυση της κατάστασης στο Σαλβαδόρ που έγραψαν ειδικά για τόν ΣΧΟΛΙΑΣΤΗ ό Victor Eguizabal και ή Jeannette Nollenius-Martinez.

φανεί με τό τελευταίο αυτό πραξικόπημα που συμφύλωνε προοδευτικούς αξιωματικούς και πολιτικούς της κεντροαριστεράς εξανεμίζονται σύντομα. Η πίεση της ολιγαρχίας και των συντηρητικών αξιωματικών παραλύει τό πρόγραμμα των μεταρρυθμίσεων και ή αναποφασιστικότητα των στρατιωτικών της χούντας οδηγεί τόν Ιανουάριο του 1980 σε πολιτική κρίση. Η ανακωχή που θεσπίστηκε από την αριστερά για νά «δοκιμάσει» την καλή θέληση της νέας εξουσίας εξαντλεί τά όριά της. Η κεντροαριστερά αποχωρεί από την κυβέρνηση κι οι προοδευτικοί αξιωματικοί απομακρύνονται σε όφελος του χριστιανοδημοκρατικού κόμματος που εκφράζει τά αμερικάνικα συμφέροντα. Ο πρόεδρος Ντουάρτε παρά την προσωπική κότητά του και τά αντιδικτατορικά του πιστεύω γίνεται δέσμιος του Γενικού Επιτελείου και του κατασταλτικού μηχανισμού του. Η αγροτική μεταρρύθμιση, δημιουργημα των Αμερικανών και προγραμματισμένη από τόν καθηγητή Roy Prosterman, υπεύθυνο στο παρελθόν του προγράμματος «ειρηνοποίησης» του Ν. Βιετνάμ, παρόλο που εμφανίζεται σαν ή πιό ριζοσπαστική της ήπειρου, εγκαταλείπεται σύντομα, για νά παραχωρήσει τη θέση της στον άνοιχτό πόλεμο ενάντια στα «ανατρεπτικά στοιχεία». Στο μεταξύ οι αριστεροί αντίρτες ενισχύουν τις θέσεις τους, δημιουργούν ένα στρατό 10.000 μαχητών, καταλαμβάνουν τό 1/4 του εδάφους και είναι σε θέση νά επιτεθούν σε οποιοδήποτε σημείο της χώρας.

Στόν διεθνή τομέα, ή αντιπολίτευση, που περιλαμβάνει όλες τις πολιτικές δυνάμεις εκτός από την άκρα δεξιά και τη Χριστιανοδημοκρατική κυβέρνηση, κατορθώνει σημαντικές επιτυχίες: πολλές χώρες, μεταξύ των οποίων και ή Γαλλία, τό Μεξικό και ή Ελλάδα, αναγνωρίζουν τό Δημοκρατικό Επαναστατικό Μέτωπο (F.D.R.) και τό Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο «Farabundo Marti» (FMLN).

Τό 1982, στο στρατιωτικό επίπεδο ή σύγκρουση αποτελμάτνεται. Η σχέση των στρατιωτικών δυνάμεων φτάνει σ' ένα σημείο ισορροπίας που διατηρείται μέχρι σήμερα: κανένα από τά δύο στρατόπεδα δεν είναι σε θέση νά πραγματοποιήσει στρατιωτική νίκη. Ο στρατός ζητάει αμερικάνικη επέμβαση, οι ΗΠΑ αντί της άνοιχτης επέμβασης, προτιμούν τη γενίκευση της στρατιωτικής σύγκρουσης στην περιοχή, εμπλέκοντας και τις γειτονικές χώρες.

Η οικονομική και στρατιωτική βοήθεια στο Σαλβαδόρ από 10 εκατ. δολάρια τό 1979, ανεβαίνει στα 140 εκατ. τό 1981 για νά φθάσει τά 350 εκατ. τό 1982. Μαζί με τά ελικόπτερα και τά αεροπλάνα φτάνουν στο Σαλβαδόρ οι στρατιωτικοί σύμβουλοι, καθώς και διάφοροι «είδημονες» για λογαριασμό της Α.Ι.Δ. (Agency for International Development) και φυσικά και της C.I.A.. Οι ΗΠΑ κατηγορούν άνοιχτά τόν Κάστρο και τούς Σαντινίστας για επέμβαση: τό Σαλβαδόρ μπαίνει στο χορό της αναμέτρησης ανατολής-δύσης. Παρά τά επίλεκτα σώματα στρατού και έθνοφυλακής, εκπαιδευμένα στις ΗΠΑ, στις βάσεις του Παναμά και της Ονδούρας, παρά τούς Αμερικάνους συμβούλους και την αφθονία των όπλων και των δολαρίων, οι στρατιωτικοί δεν καταφέρνουν νά τά βγάλουν πέρα με τούς αντίρτες. Η ανεπάρκεια των ανώτερων αξιωματικών, ή διάβρωσή τους και ή περιφρόνηση για τά ανθρώπινα δικαιώματα ερεθίζουν όλο και περισσότερο τούς Αμερικάνους που με την πίεση του Κονγκρέσου και της κοινής γνώμης αλλάζουν τακτική. Στρέφονται σε μία πολυμέτωπη πολιτική λύση στην όποια δίνεται έμφαση μετά την απομάκρυνση του Χάιγκ.

Η πολιτική αυτή συνίσταται σε άμεση επέμβαση και αποκλεισμό προς την Νικαράγουα που αποτελεί τό ένα μέτωπο.

Για τό Σαλβαδόρ τό πρόγραμμα προβλέπει την επιβολή μιας νέας πολιτικής λύσης υπό αμερικάνικη κηδεμονία, αποκλείοντας προφανώς τη μαρξιστική αριστερά, ή όποια θά πρέπει νά συνθλιβεί, με τη συνδρομή της αμερικάνικης στρατιωτικής βοήθειας και τη διακοπή παροχής όπλων από τη Νικαράγουα. Από την άλλη πλευρά, ή Ονδούρα που βρίσκεται ανάμεσα στη Νικαράγουα και τό Σαλβαδόρ γίνεται τό προπύργιο των ΗΠΑ στην περιοχή, προσφέροντάς τους τις νέες στρατιωτικές βάσεις στον Ατλαντικό και την ισχυρή αεροπορία της, έτοιμη νά επέμβει στην περίπτωση που κάτι θά πήγαινε στραβά σε μία από τις γειτονικές χώρες. Καθώς οι αμερικάνικες προεδρικές εκλογές πλησιάζουν, ό Ρήγκαν πιέζεται νά δώσει μία ικανοποιητική λύση στο λατινοαμερικάνικο πρόβλημα για ν' αποδείξει τις διπλωματικές του ικανότητες. Αυτό τόν οδηγεί νά επιχειρήσει επιτάχυνση των γεγονότων, ιδιαίτερα στο Σαλβαδόρ.

Στόν έσωτερικό χώρο, ή νέα πολιτική λύση μεταφράζεται με εκλογές για Συντακτική Έθνοσυνέλευση τό

1982, απ' όπου τό κέντρο κι ή αριστερά έχουν αποκλειστεί. Αξίζει νά σημειωθεί έδώ, ότι τά δόματα των υποψηφίων στις εκλογές αυτές δεν είχαν κοινοποιηθεί κι ό λαός «ψήφισε» μεταξύ παρατάξεων! Η νίκη της άκρας δεξιάς, εις βάρος της φιλοαμερικανικής Χριστιανοδημοκρατίας, αποτέλεσμα της «φυσιολογικής» ριζοσπαστικοποίησης κατά τη διάρκεια του εμφύλιου πολέμου, όδήγησε τις ΗΠΑ νά λάβουν τά μέτρα τους για νά διατηρήσουν την έπρωτή τους στην κυβέρνηση, με διάφορες ύποσχέσεις για τη διενέργεια ελεύθερων προεδρικών εκλογών, αρχικά για τό Μάρτη του 83, στη συνέχεια για τό Δεκέμβρη του 83 ή στις αρχές του 84, καλώντας την αριστερά νά συμμετάσχει, έντεινοντας τόν κατασταλτικό μηχανισμό, και αναγνωρίζοντας την άνικανότητα του στρατού νά ελέγξει την ανατολική ζώνη της χώρας.

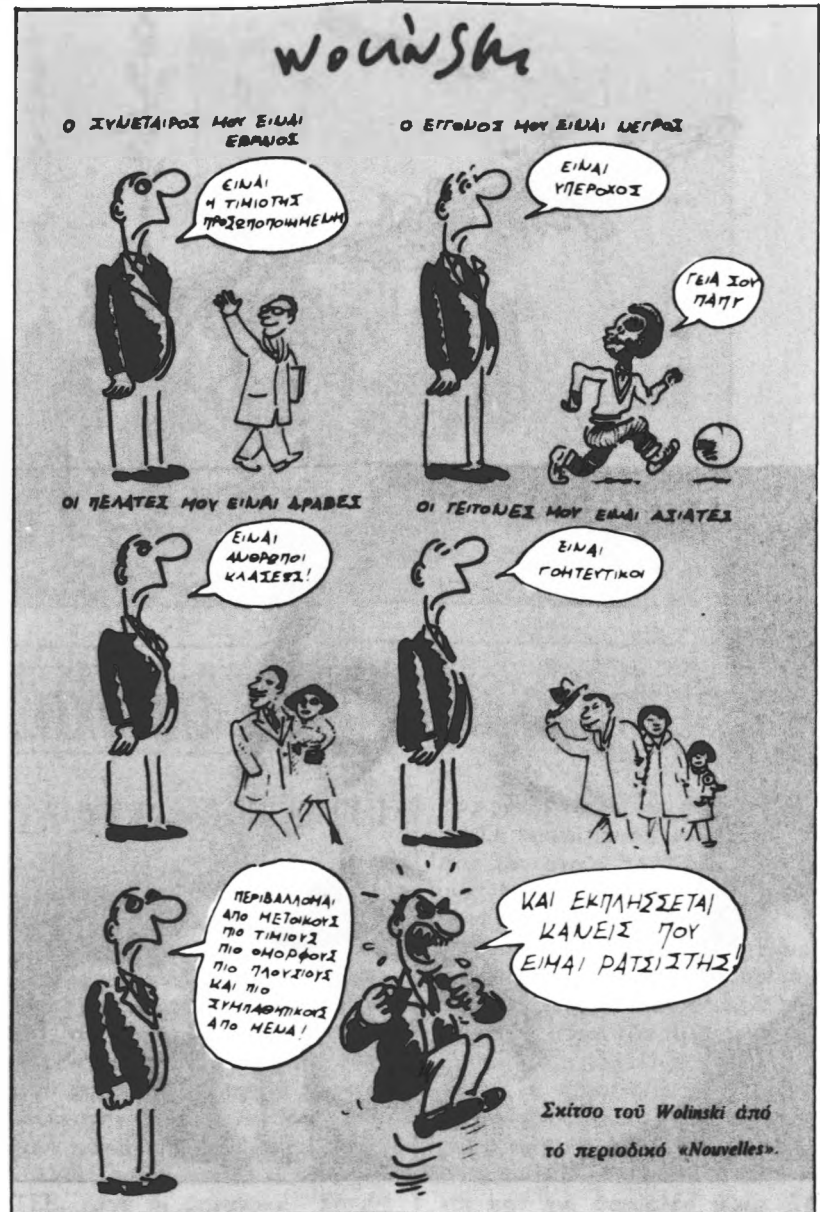
Μπορούμε από τώρα νά πούμε ότι νέες εκλογές δεν θά προσφέρουν τίποτα στην αναζήτηση μιας λύσης στην κρίση του Σαλβαδόρ. Τό ότι οι ΗΠΑ έπικροτούν την «ανάδομηση» των Ένόπλων δυνάμεων ένισχύει την άμεση εϋθύνη τους για τις εξελίξεις στο έσωτερικό της χώρας. Τό πολιτικό κενό που ακολούθησε τη διάλυση της παραδοσιακής συμμαχίας ολιγαρχίας - στρατού, αποτέλεσε γόνιμο έδαφος για την ανάπτυξη μιας χωρίς προηγούμενο θεσμικής διάβρωσης.

Στό οικονομικό επίπεδο, ή ύφεση που όφειλεται στον εμφύλιο πόλεμο και στην παγκόσμια κρίση ένέτεινε την καθολική εξάρτηση της χώρας από την αμερικανική βοήθεια που μέσα σε τέσσερα χρόνια δημιουργήσε, με τις καθημερινές ενέσεις δολαρίων, μία τεχνητή εϋμερεια. Δίπλα σε μία μισοπαρალიμένη παραγωγική οικονομία, ή μαζική κυκλοφορία συναλλάγματος έννοει όλες τις μορφές παραοικονομίας και ένισχύει ακόμα περισσότερο τις ήδη όξυνμένες κοινωνικές έντάσεις. Δεδομένου ότι ή περίπτωση της αλλαγής τακτικής από πλευράς ΗΠΑ είναι μάλλον άπιθανη, και μετά την πρόσφατη επίσημη διακοπή των διαπραγματεύσεων κυβέρνησης - ανταρτών, στο Σαλβαδόρ προετοιμάζονται για μία γενίκευση της σύρραξης. Με τις ίδιες περιπου πιθανότητες, ή κατάληξη του εμφύλιου πολέμου θά είναι είτε μία κυβερνηση της άκρας δεξιάς, μετά από μία χωρίς προηγούμενο σφαγή, είτε μία πολιτικό-στρατιωτική νίκη της αριστεράς που δεν πρόκειται νά φανεί τόσο γενναιοδωρη απέναντι στους αντιπάλους της, όπως υπήρξαν οι Σαντινίστας στη Νικαράγουα...

Μετάφραση: Ελένη Βράτιτς

‘Η «άγνωστη» Γαλλία

Τρομοκρατία, ανεργία και ρατσισμός

Κλείσιμο, απομόνωση. Αφαίρεση του δικαιώματος της έκφρασης. Αίσθηση κινούμενης άμμου. Είναι η συναίνεση που συγκεντρώνει γύρω της η σοσιαλδημοκρατία και που απαγορεύει την παραμικρή έκδήλωση κάποιου ξεσπάσματος. Είναι ένας «λαϊκός φασισμός» (κατά τα λεγόμενα της S. Veil στην τηλεόραση) που στηρίζεται σ' έναν άκρατο εθνικισμό και ρατσισμό και που κατά καιρούς παίρνει μορφή παροξυσμού:

‘Η Γαλλική Παραγωγή, η προστασία της Γαλλίας - Έθνους, ο φόβος του ξένου, τα ρατσιστικά εγκλήματα (περίπου 40 τόν αριθμό). Στην Γκρενόμπλ σκότωσαν τόν ‘Αχμέτ Μπενχιντί, 17 ετών, για «θόρυβο μοτοσυκλέτας». ‘Η «ζέστη», ο «έκνευρισμός», ο «ύπνος που δεν έρχεται»... η παρουσίαση-δικαιολόγηση του εγκλήματος από την εφημερίδα Λιμπερασιόν στις 22/7/83. Στην Κουρνέβ, ένα Σαββατόβραδο - πάλι «έκανε πολύ ζέστη» - ο Τουλίκ Ουάν, 10 ετών, έπεφτε νεκρός μπροστά στις εργατικές κατοικίες.

«Τώρα θα φοβάσαστε όλοι για τα παιδιά μας». «Πρέπει να ξεσηκωθούμε, να διαδηλώσουμε». «Νά υποχρεώσουμε την αστυνομία να

βρεί τό δολοφόνο, πρίν προλάβει ο φόβος νά μās καταλάβει». «Νά σώσουμε τήν πόλη απ' τό φόβο». Δηλώσεις-κραυγές τών κατοίκων-γυνών, απάντηση στό ρατσισμό Γάλλου αστυνομικού πού δήλωσε ψυχρά: «Ένας Άραβας λιγότερος» (Ματέν 11/9/83).

‘Ας θυμηθούμε ότι ήδη από τό 1980 τό Κομμουνιστικό Κόμμα δήλωνε ότι αίτια της οικονομικής κρίσης είναι οί μετανάστες. ‘Ας θυμηθούμε ότι στις άπεργίες τών μεταναστών στην αυτοκινητοβιομηχανία (1981-82) τό κράτος ύποστήριξε έπίσημα μέσω του Υπουργείου Έργασίας ότι ή πολιτική ίσορροπία της Γαλλίας κινδυνεύει, ότι οί άνθρωποι εκείνοι ήταν έπικίνδυνοι, ότι θά έφεραν τή... Χυλή στη Γαλλία.

Δέν ήταν λοιπόν τυχαία τά αποτελέσματα τών εκλογών στό Ντρέ (16,72% τό Έθνικό Μέτωπο). Οί γειτονιές τών εργατών και τών άνέργων πού ύπήρξαν πάντα «ένας ψήφος αντιπολιτευτικός του ΚΚ» ψήφισαν τώρα τό ρατσιστικό κόμμα του Le Pen. Άλλοτε τό ΚΚ, σήμερα ή άκρα δεξιά. ‘Η φράση της Κανάρ Άνσενέ (14/9/83) «νά μήν αφήσουμε τόν Πινοςέτ νά καταφύγει στό Ντρέ» είναι σημαίνουσα. Όπως και οί άναφορές της Φιγκαρό στους

μαύρους μετανάστες: «Άργά, αλλά σίγουρα... άποικιοκρατούν τή Γαλλία». «Είναι δυστυχώς πολυάριθμοι για νά μπορεί νά αντιμετωπιστεί ή έκρήξη τους. Αυτό πού μένει είναι νά μάθει κανείς νά ζει μαζί». Αύτοί οί «άνεπιθυμητοί» ξένοι λοιπόν έχουν ήδη από τό 1970 χαρακτηριστεί «έθνική μαστίγα». «Ροκανίζουν τό έχει μας άτιμωρητί». Αύτοί οί «τερμιτες» πού ύπάρχουν παντού, «μέ τά ρούχα τους και τίς μυρωδιές τους».

Ο ρατσισμός όμως δέν χαρακτηρίζει μόνο τή Γαλλία. Φαίνεται ότι άπλώνεται - καινούργια άπειλή - στην Εύρώπη. Στο κοινοβούλιο της Χάγης π.χ. σημετέχει τό κόμμα της άκρας δεξιάς Centruparti του M. Hans Jannraat πού άutoαποκαλείται «κόμμα της λαϊκής διασφάλειας» και στηρίζεται σέ πρόγραμμα κατά τών μεταναστών και τών μειονοτήτων.

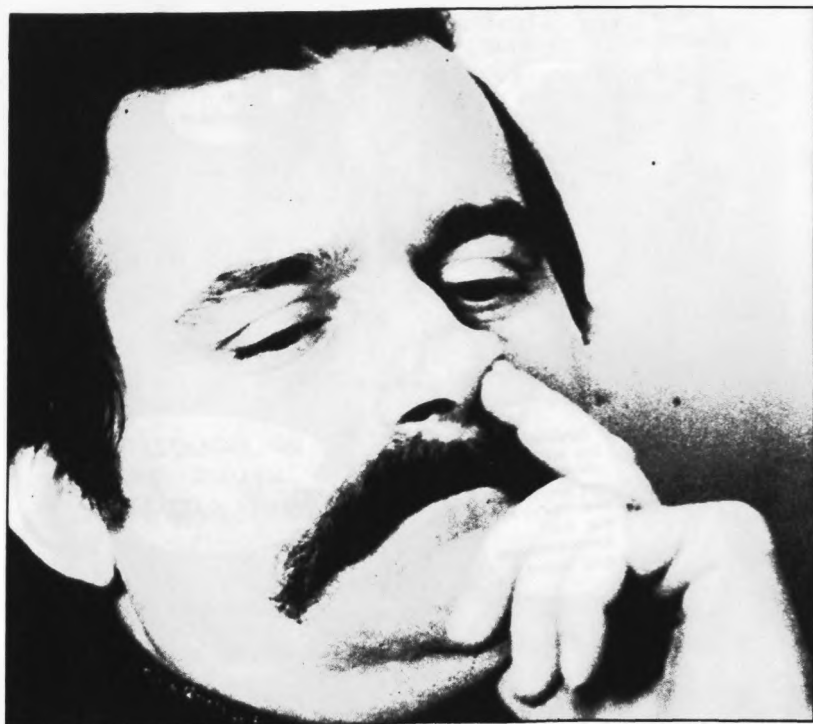
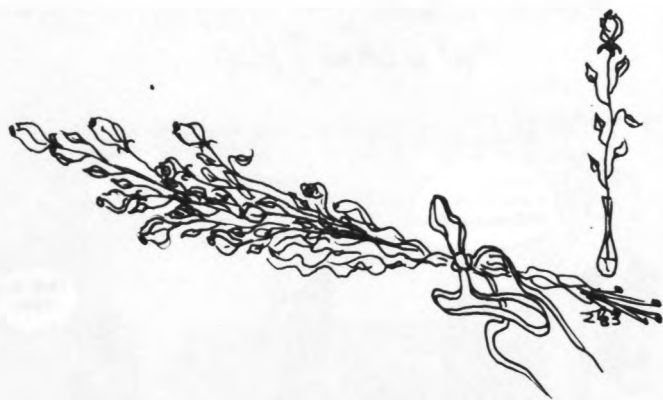
Από τή μία λοιπόν ή κινούμενη άμμος, από τήν άλλη ή παντελής άπουσία ενός επαναστατικού χώρου. Υπάρχουν μόνο συνειδήσεις απόμων. Οί καταγγελίες τους για τή συναίνεση ΚΚ - Σοσιαλιστικού Κόμματος, για τήν παρουσία γαλλικών στρατευμάτων στό Λίβανο και στό Τσάντ, για τό ρατσισμό, είναι

σήμερα άρκετες για νά βρεθούν στη φυλακή. Χαρακτηρίζονται πολιτικοί έχθροι, συλλαμβάνονται για τήν υποστήριξη τους στους μετανάστες και τόν παλαιστινιακό άγώνα, ακόμα και για τίς ίδιες τους πού δέν κυκλοφορούν παρώνυμα αλλά τυπωμένες σέ ένυπόγραφα κείμενα.

Αύτές οί μοναχικές συνειδήσεις βρισκονται κυκλωμένες όχι μόνο από τό Κράτος άλλα και από τήν φασιστικής μορφής ιδεολογία τών λαϊκών στρωμάτων: «Τό νά μπανοβγαινει κανείς σήμερα στις διάφορες αίθουσες της άστυνομίας μέ τήν καταγγελία του τρομοκράτη ή του θεωρητικού της τρομοκρατίας είναι μία πραγματικότητα», λέει ή G. Clancy καθηγήτρια στη Σορβόννη. «Μās ζητούν νά άρνηθούμε τό κείμενό μας και νά ύπογράψουμε μία δημόσια δήλωση ότι άγνούμαστε εκ τών προτέρων όλα τά πολιτικά σχέδια πού θά μπορούσε νά κυφορησει».

Ο Lang τό ύπογράμμισε σέ λόγο του: «Όσοι δέν είναι μαζί μας είναι έναντίον μας και θά έχουν τήν τύχη τών έχθρων της Σοσιαλδημοκρατίας... Πεθαίνει σά χώρα ή Γαλλία. Ποιός θά τή σώσει από τό φόβο και τό θάνατο;

Έλένη Μαχαίρα

Τά ΝΕΑ και τό Νόμπελ 'Αλχημείας

Δέν νομίζω ότι κανείς από τούς αναγνώστες τών ΝΕΩΝ τής 7/10/83, πού διάβασε τό άρθρο του ΛΥΚ. ΚΟΜΙΝΗ «Γιατί ο Λέχ Βαλέσα δέν πήρε Νόμπελ Χημείας», θά είχε εκπλαγεί άν ή επίτροπή τής Νορβηγικής Βουλής έδινε στόν έν λόγω άρθρογράφο τό βραβείο Νόμπελ 'Αλχημείας.

Τό άρθρο αυτό, καθώς και μία σειρά από ανάλογη άρθρογραφία και επιλεγμένη ή αποσωποποιημένη ειδησεογραφία, έδώ και αρκετό καιρό, σηματοδοτεί μία θεαματική στροφή τής πολιτικής τής έφημερίδας, πού μπορεί νά οφείλεται τόσο στην ταχύτατη άνοδο του φιλοσοβιετικού ΕΘΝΟΥΣ σέ βάρος της, όσο και σέ κάποια φημολογούμενα Μορατόριουμ ανάμεσα σέ έφημερίδες και κόμματα.

Τό γεγονός, ότι ή πολιτική σκοπιμότητα είναι ο οδηγός τής άπονομής τών βραβείων σ' 'Ανατολή και Δύση, είναι φανταζόμαστε φανερό σέ όλους μας. Θυμίζουμε μόνο τήν άπονομή του βραβείου Λένιν γιά τή Λογοτεχνία στόν Μπρέζνιεφ και του βραβείου Λένιν γιά τήν ειρήνη στόν Θεοδωράκη και τόν Ρίτσο.

Ο τρόπος όμως μέ τόν όποιο ο ΛΥΚ. ΚΟΜΙΝΗΣ αναφέρεται στό γεγονός τής άπονομής του Νόμπελ ειρήνης στόν Βαλέσα έχει ξεχωριστό ενδιαφέρον.

«Όσο μεγάλη ήταν ή συμβολή του στη Φυσική, τή Χημεία ή τή Λογοτεχνία, τόσο μεγάλη ήταν και στόν άγώνα του γιά τήν Ειρήνη (μέ τήν ακριβή και σωστή έννοια τής λέξης κι όχι μέ εκείνη πού θέλει νά τής προσδώσει τό Κέντρο άπονομής Νόμπελ, πού ακόμα δέν ξέρουμε άν βρίσκεται στην Ουάσιγκτον ή τό Όσλο)».

Γιά τήν ακριβή και σωστή έννοια τής ειρήνης πού κατοχύς της δηλώνει, δέν αναφέρεται πιό συγκεκριμένα και προσδιοριστικά, νά καταλάβουμε και μεις ποιά είναι κι άν έχει σχέση μέ κάποια τάνκς πού «χορεύουν» και τών όποιων τά βόλια προκαλούν πληγές πού «κακοφορμίζουν μέ άλλη αίτιοκρατία».

Υποπτευόμαστε λοιπόν ότι γιά τόν Κομίνη Ειρήνη σημαίνει:

-Οι στρατιωτικές επεμβάσεις τών Σοβιετικών.

-Ο στρατιωτικός νόμος στην Πολωνία,

-Τά στρατόπεδα συγκέντρωσης πολιτικών κρατουμένων (γιά στοιχεία παραπέμπουμε στό Γαλλικό Κ.Κ.),

-Η «κατά τύχην» ύπεροπλία τών

Σοβιετικών στην Εύρώπη σέ πυρηνικούς πυραύλους μέσου βεληνεκούς κλπ.

Αρκετό ενδιαφέρον παρουσιάζουν και τά σχόλιά του πάνω σέ δηλώσεις διαφόρων προσωπικότητων:

ΡΗΓΚΑΝ: Ίκανοποιήθηκα από τήν αναγνώριση του Λέχ Βαλέσα κι όλων εκείνων πού αγωνίστηκαν γιά ειρηνικές μεταρρυθμίσεις στην Πολωνία.

ΚΟΜΙΝΗΣ: Τώρα γιατί είναι έσωτερική Πολωνική υπόθεση ή ειρήνη και δέν είναι παγκόσμια... μόνο ο κ. ΡΗΓΚΑΝ τό ξέρει.

Δέν του πέρασε καθόλου από τό μυαλό πώς τό ειρηνικές είναι επίθετο στίς μεταρρυθμίσεις, πού βέβαια τούς Πολωνούς ενδιαφέρουν (άλλωστε τί ψάχνουμε, έμεις ξέρουμε τή σωστή και ακριβή έννοια τής ειρήνης, τά άλλα είναι φιλά γραμματα).

Κόλ (πρός Βαλέσα): Παρακο-

θύματα στην ιστορία τών ψυχρών και θερμών πολέμων του πλανήτη. Γιατί τό Νορβηγικό παράλογο θά μπορούσε νά φτάσει μέχρι εκεί. Έκτός άν υπάρχει κάποιο τυπικό κώλυμα. Ο Κορεάτης πιλότος είναι νεκρός.

Επειδή πλησιάζει τό 1984, ο Κομίνης βάζει ένα σημαντικό λιθάρι στην οικοδόμηση τής κοινωνίας του Τζ. Όργουελ. Γιά νά μήν πάει λοιπόν χαμένο τό βραβείο στόν νεκρό, έχουμε και μεις νά κάνουμε μία πρόταση πού σίγουρα θά τόν συγκινήσει.

Νά δοθεί τό βραβείο Λένιν γιά τήν Ειρήνη στόν πιλότο του Σοβιετικού αεροπλάνου πού μέ τόν «ειρηνικό» πυραύλο άερος-άερος έστειλε στην κόλαση τούς 269 «πράκτορες» του διεθνούς Ίμπεριαλισμού. Αυτός είναι ζωντανός!

Κώστας Παπαποστόλου

οχολία...οχολία...οχολία...οχι

λουθήσαμε μέ μεγάλη συμπάθεια τίς προσπάθειές σας γιά τήν έλευθερία, τήν ανεξαρτησία και τά δικαιώματα του Πολωνικού εργατικού κινήματος.

ΚΟΜΙΝΗΣ: Μάθαμε λοιπόν από τόν κ. Κόλ ότι ειρήνη είναι ο άγώνας γιά τήν έλευθερία, τήν ανεξαρτησία και τά δικαιώματα του Πολωνικού εργατικού κινήματος. Επί τέλους μπορούμε πιά νά διορθώσουμε τό λήμμα μέ τή λέξη ειρήνη στίς εγκυκλοπαιδείες μας.

Η απόλαυση του κειμένου. Παθαίνει αλλεργία αυτός ο άνθρωπος στο άκουσμα «Πολωνικό εργατικό κίνημα». Πάντως άν θέλει όντως νά αλλάξει τό λήμμα ειρήνη, τόν παραπέμπουμε σέ ειδικούς παραχαράκτες, πού συνεχώς ξαναγράφουν τήν ιστορία από τήν αρχή (κατά πώς συμφέρει στο λαό). Νά τήν κάνει σωστά τή δουλειά του ο άνθρωπος.

ΚΑΑΡΕ ΒΙΛΛΟΚ (Νορβηγός Πρωθυπουργός): Ο άγώνας του Λέχ Βαλέσα αποτελεί υπόδειγμα ειρηνικού άγώνα γιά τήν αλευθερία στην εποχή του.

ΚΟΜΙΝΗΣ: Νορβηγικό κοκτέιλ μόνο γιά Νορβηγούς πού φημίζονται στη Σκανδιναβία γιά τήν... έξυπνάδα τους.

Εδώ, έλλειψει άλλων εύφυολογίων τό ρίχνει στο κοκτέιλ μέ λίγη Βότκα και λίγο ρατσισμό.

Και ο άδίστακτος άρθρογράφος μας τελειώνει μέ τό παρακάτω ανατριχιαστικό πού παραθέτουμε ολόκληρο:

Κλείνοντας αυτό τό σημείωμα, δά θέλαμε νά κάνουμε μία πρόταση στη Νορβηγική επιτροπή, άν είναι δυνατόν ή φωνή μας νά φτάσει μέχρι τό Όσλο: νά μήν ξεχάσει τό 1984 στόν κατάλογο τών υποψηφίων γιά τό Νόμπελ νά βάλει και τόν Κορεάτη πιλότο του τζάμπο πού καταρρίφθηκε αφού επί διόμυσι ώρες έκανε σιωπηλό περίπατο πάνω από τό Σοβιετικό έναεριο χώρο και πήρε μαζί του στόν υγρό τάφο του Ειρηνικού 269 άδώους. Είναι τά πιό λίγα

Και εις ανώτερα...

Στήν «Ε» τής 5/10 διαβάζουμε πώς τό πατριαρχείο Ιεροσολύμων άπένευσε τό παράσημο του Ταξίαρχη (!) στόν διευθυντή του Π.Γ. του Πρωθυπουργού κ. Αντώνη Λιβάνη.

«Η τελετή τής παρασημοφορήσης έγινε στην Έξαρχία του Πατριαρχείου στην Ελλάδα. Σ' αυτήν τονίστηκε ή μεγάλη σημασία τής προσφοράς του κ. Λιβάνη, όπως και τό ενδιαφέρον τής κυβέρνησης και του ελληνικού λαού γιά τή συνέχιση τής μακραίωνης παράδοσης στη διακονία τών αγίων προσκυνημάτων τής Παλαιστίνης από Έλληνες μοναχούς (sic)».

Νά λοιπόν και μία άγνωστη πτυχή τής πολυσχιδούς προσωπικότητας του κ. Λιβάνη, πού ως τώρα τό στίγμα του υπήρχε στόν πολιτικό και εκδοτικό χώρο. Λέτε νά είναι μία «κακία συνήθεια» από παλιά ή νά υποθέσουμε ότι τό νεορθόδοξο ρεύμα άπλωσε τά πλοκάμια του και στο ΠΑΣΟΚ και μάλιστα στα ήγετικά του κλιμάκια;

Ζ.Π.

Ἡ πολιτική τοῦ ΠΑΣΟΚ ποῦ ὑπερασπίζεται τὰ δίκαια τῆς φυλῆς ἔχει πάρει ἀνησυχητικές διαστάσεις. Πρόσφατες εἶναι οἱ κυβερνητικές δηλώσεις γιὰ τὴν ἐλληνική μειονότητα στὴν Ἀλβανία, ποῦ προσπαθοῦν νὰ ξεπεράσουν σὲ ἐθνική ἐπαρση ἀνάλογες δηλώσεις τῶν προηγούμενων κυβερνήσεων. Ὅμως τὰ πράγματα δὲν ἔμειναν στὸ ἐπίπεδο τῶν δηλώσεων ἀλλὰ μὲ μορφή προκηρύξεων ταξιδεύουν μέσα ἀπὸ τὰ θοὰ νερὰ τοῦ Ἀῶου γιὰ νὰ καθοδηγήσουν... τίς μειονότητες τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀλβανίας. Μὴν ξεχνᾶμε ὅτι ἡ ἐμπόλεμη κατάσταση μὲ τὴ χώρα αὐτὴ διατηρεῖται ἀπὸ τὸ 1940 χωρὶς νὰ ὑπάρχουν προοπτικές σύντομης ἄρσης τῆς.

oxoniā.....oxoniā.....oxoniā.....oxoniā.....oxoniā.....oxoniā.....oxoniāστῆς

Τό άρθρο 21 του οικιστικού νόμου 1337/83 προβλέπει ότι τά σύ-
θαιρέτα πού κτίστηκαν σέ στάσι-
μους οικισμούς νομιμοποιούνται
αυτόματα χωρίς δηλώσεις, πρόστι-
μα καί αὐτοψίες. Ὁ σκοπός αὐτῆς
τῆς διατάξεως εἶναι προφανής. Εἶναι
ἐνα ἀπό τά κίνητρα γιά τό ξαναζω-
ντάνεμα τῶν χωριῶν πού ἐρημώ-
νουν. Οἱ οικισμοί πού ὑπάγονται
στήν παραπάνω εὐεργετική διάταξη
καθορίσθηκαν ἀπό τό ΥΧΟΠ καί
δημοσιεύθηκαν στό ΦΕΚ 292Δ/83.
Ὅμως τά κριτήρια μέ τά ὁποία
καθορίσθηκαν αὐτοί οἱ οικισμοί δέν
εἶναι ἐνιαῖα γιά ὅλους τοὺς νομούς
τῆς χώρας. Μέσα ἀπό αὐτό τόν
κατάλογο σαφῶς δηλώνεται ἡ διά-
θεση τῆς πολιτείας νά βάλει φραγ-
μούς στήν ἀνάπτυξη τῶν μειονοτι-
κῶν χωριῶν τῆς Ἑλλάδος καί τῆς
Ροδόπης. Ἄς κάνουμε μιά σύγκρι-
ση.

Τό ἐπόμενο νομοσχέδιο τοῦ Υ-
ΧΟΠ προβλέπουμε ὅτι θά ἀπαγο-
ρεύει στούς γύφτους νά ταξιδεύουν
στά νησιά γιά λόγους προστασίας
τῶν ἀκτῶν καί τοῦ τουρισμοῦ...

A.P.

Όχι αναγκαστικά. Τό εμπόριο
ευθύνης δέν επηρεάζεται από τυπι-

K.B.

Η πολιτική του ΠΑΣΟΚ για το στρατό

Από τη δίκη των 11.

Ήταν 18 Οκτώβρη...

Ήταν 18 Οκτώβρη 83. Η γιορτή της διέτις του ΠΑΣΟΚ στο Σύνταγμα. Κοσμος πολυς κάτω από το φως των προβολέων ζητωκραυγάζει τον Αρχηγό και χαιρέται για την επιτυχία της έπετείου. Το πανηγύρι κάλυψε με τη φαντασμαγορία του ένα άλλο σημαντικότερο γεγονός που διαδραματιζόταν την ίδια ώρα, την ίδια μέρα, λιγα μόλις τετράγωνα πιο κάτω. Στο μέγαρο της Σανταρόζα 11 αγωνιστές, φοιτητές οι περισσότεροι, ανέμεναν... τους δικαστές τους για να δικαιστούν κατηγορούμενοι με βαριές ή ελαφρές κατηγορίες: Αντίσταση κατά της αρχής, περιούβριση αρχής, διασάλευση δημοσίας τάξεως κλπ. Οι πραγματικοί λόγοι: η συγκέντρωση διαμαρτυρίας για την 31η φετεινή αυτοκτονία φαντάρου που οργανωσε η επιτροπή για το στρατό, η παράνομη απαγόρευση της πορείας των συγκεντρωμένων, ο φόβος για τα φωτεινά ικρίωματα της γιορτής, η βίαιη επέμβαση της αστυνομίας και των ΜΕΑ (αντικαταστάτες επί ΠΑΣΟΚ των γνωστών ΜΑΤ του Καραμανλή), η κατάφωρη παραβίαση του Πανεπιστημιακού άσylvου.

Αποτέλεσμα: Η αναβολή της δίκης για τις 26/10, η αποφυλάκιση των 9 και η κράτηση των Μεταξά-Σιμόπουλου που τους προσάπτουν τις πιο βαριές κατηγορίες.

Ήταν 18 Οκτώβρη: Η σύμπτωση της έπετείου και του ατόφωρου ίσως συμβολίζει και την αλλαγή στην αντιμετώπιση πρακτικών που θεωρούνται από την επίσημη πολι-

τική σκηνή περιθωριακές. Ενώ δηλαδή μέχρι τώρα η κυβέρνηση είχε μια αντιφατική πολιτική απέναντι σ' αυτά τα φαινόμενα φαίνεται ότι (πρός στιγμήν τουλάχιστον) επικράτησαν απόψεις υπέρ της καταστολής.

Και ενώ παραβίασε με τα αστυνομικά όργανα το πανεπιστημιακό άσυλο και δημιούργησε εκ του μηδενός τα έπεισόδια, προσπάθησε και το πέτυχε, ν' αναβάλει τη δίκη. Παράλληλα, πολλοί παράγοντες του ΠΑΣΟΚ, είτε του μηχανισμού, είτε από τους αριστερούς διευθυντές, παρουσιάστηκαν σαν μάρτυρες υπεράσπισης. Αναδεικνύονται στην πράξη οι αντιθέσεις στους κόλπους του κόμματος: Η μήπως κάποιοι επανακτούν, προσερχόμενοι σαν υπερασπιστές, το αριστερό τους αλλοθι και ως εκ τούτου ανανεώνουν το κύρος τους για να επαναδιαπραγματευτούν με το ΠΑΣΟΚ; Πολύ γρήγορα θά φανεί. Προσωρινά δύο πολιτικά αποτελέσματα συνάγονται από τα γεγονότα:

- Μπαίνει στην πράξη, με αντιστάσεις βέβαια, η φράση του κ. Δροσογιάννη για τις επιτροπές του στρατού: «Λίγοι άναρχικοί είναι χωρίς δύναμη. Αν χρειαστεί θά τους πατάξουμε». Και αρχής γενομένης στην Αθήνα προσπαθεί να τρομοκρατήσει τους φαντάρους στις μονάδες τους. Παράλληλα επιχειρεί να προφτάσει το διήμερο για το στρατό και την προσπάθεια για το συνέδριο της ECCO (Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία Συνδικατών Στρατιωτών) στην Αθήνα.

- Ο κ. Κακλαμάνης αδράχνει την ευκαιρία και απειλεί ν' ανασθεωρήσει τη νομοθετική κατοχύρωση του Πανεπιστημιακού άσylvου που

ο ίδιος πριν ένα χρόνο έφερε και πέρασε στη βουλή. Η έμμεση κατάργηση του άσylvου με νομοθετική πράξη συζητιέται από καιρό στα γραφεία του Υπ. Παιδείας. Είναι η απάντηση της εξουσίας στα τελευταία γεγονότα που συμβαίνουν, οσοραδικά ακόμα βέβαια, στα Πανεπιστήμια (Ξάνθη, Νομική Αθήνας κλπ) και που αναδεικνύουν κάποια αδιέξοδα και του τελευταίου νόμου-πλαίσιο. Με πρόσχημα τις «άναρχικές πρακτικές» είναι η κατάλληλη ευκαιρία ή κατάργηση να μην έχει οξείες αντιδράσεις από την πλευρά του ΚΚΕ.

Τα έπεισόδια, με αφορμή την προσαίσια των προβολέων φαίνεται ότι οδηγούν και στην έξυπνη επεξεργασία των πολιτικών που σαν κύριο στοιχείο αναδεικνύουν την καταστολή. Καταστολή που καταρχήν φαίνεται ότι στοχεύει στο χώρο που έχει ονομαστεί περιθώριο.

Οι 11 κατηγορούμενοι ελπίζουμε να μην είναι τα πρώτα θύματα της δεύτερης διέτις (!) του ΠΑΣΟΚ. Και ο συμβολισμός της σύμπτωσης της 18ης Οκτώβρη να μη μάς επαληθεύσει.

19.10.83

Γιώργος Πιτουρόπουλος

Μερικά παραλειπόμενα της δίκης των 11

Έχοντας υπ' όψη το παρασκήνιο μόνο της πρώτης (ίσως όμως όχι και τελευταίας...) αναβολής της δίκης των 11 σημειώνουμε ορισμένες κρίσιμες για συμπεράσματα πληροφορίες:

- Ο Υπουργός Δημόσιας Τάξης στη συνάντησή του με την ΕΦΕΕ ζήτησε τη βοήθειά της για την αναβολή της δίκης υποσχόμενος «επιείκεια». Τηλέφωνα ανάλογου περιεχομένου έγιναν και σε μερικούς συνηγορούς υπεράσπισης των κατηγορουμένων όχι μόνο από τον Υπουργό αλλά και άλλους κυβερνητικούς και κρατικούς παράγοντες.

- Η σύνθεση του δικαστηρίου, όπως δήλωσαν δικηγόροι της υπεράσπισης, άλλαξε την τελευταία στιγμή, κάπως... περιέργα.

- Η δίκη τελικά αναβλήθηκε γιατί έλειπαν και οι δέκα οχτώ!! (18) μάρτυρες κατηγορίας αστυνομικοί, πολιτικός προϊστάμενος των οποίων είναι ο Υπουργός Δημόσιας Τάξης που όπως είπαμε ενδιαφερόταν για την αναβολή.

- Και βέβαια ορίστηκε η δίκη για τις 26 Οκτωβρίου ανήμερα του Αγίου Δημητρίου και εν όψει δηλαδή εκδρομικού τριήμερου άργιας. Είχαμε όπως βλέπετε πολλά «τυχαία» γεγονότα. Ίσως ακολουθήσουν περισσότερα. Η διάκριση των εξουσιών που λείπει και το Σύνταγμα...

Σ.

«Ο στρατιώτης και ο αξιωματικός είναι πολίτες με στολή και κατά συνέπεια διατηρούν στο άκραιο τα άτομικά και πολιτικά τους δικαιώματα, μπορούν να συμμετάσχουν ελεύθερα στην πολιτική ζωή, εφόσον η πολιτική τους δραστηριότητα δεν επηρεάζει την εκτέλεση των στρατιωτικών τους καθηκόντων.

Μπορούν να διαβάσουν και στους στρατώνες τις εφημερίδες και τα βιβλία της επιλογής τους.

Μπορούν να συμμετέχουν ελεύθερα σε συνδικαλιστικές οργανώσεις για την προάσπιση των υλικών τους συμφερόντων, μπορούν να εκφέρουν ελεύθερα τη γνώμη τους και πρέπει να μετέχουν σε δημόσια συζήτηση γύρω από τα

”Αλλά

δέματα που σχετίζονται με τα μέσα που χρειάζονται οι ένοπλες δυνάμεις.

Η στρατιωτική δικαιοσύνη σε περίοδο ειρήνης θά καταργηθεί. Τα στελέχη της θά καταταγούν στην τακτική δικαιοσύνη. Ο Στρατ. Ποινικός Κώδικας θά αναμορφωθεί».

«Κατευθυντήριες γραμμές κυβερνητικής πολιτικής ΠΑΣΟΚ 1977»

Φεβρουάριος 1983: Ο ύφυπουργός Έθν. Άμυνας του ΠΑΣΟΚ Άντ. Δροσογιάννης αποκρούει τις κατηγορίες της δεξιάς για αλλαγές (δημοκρατικής κατεύθυνσης προφανώς) στο στρατό, λέγοντας: «Τί άλλαξε δηλαδή; Άλλαξαν οι ήγητορες, Βεβαίως εναλλάσσονται. Άλλαξαν οι κανονισμοί; Άλλαξαν οι βασικές διαταγές; Τί είναι εκείνο που άλλαξε;»

(Πρακτ. Βουλής 8.4.83).

Τό σενάριο της «αντιφατικής πολιτικής» σε σχέση με το Στρατό έχει ήδη γραφτεί...

Στά χρόνια που μεσολαβούν, ανάμεσα στις «ριζοσπαστικές» εξαγγελίες αλλαγών και εκδημοκρατισμού στο Στρατό και στη ρητή, απολογητικού χαρακτήρα, παραδοχή, ότι τίποτα δεν έχει αλλάξει και άρα δεν υπάρχει λόγος ανησυχίας (της δεξιάς, βέβαια), παρουσιάζεται μέσω του Τύπου μία έντυπωσιακή, πραγματικά, κλιμάκωση αντιφατικών πολιτικών επιλογών και έκτιμησης των σχετικά με τα προβλήματα στο Στρατό, που πάντα εκφράζονται από τα πλέον «υπεύθυνα» Κυβερνητικά στελέχη.

Θά ήταν σφάλμα οι αρχικές εξαγγελίες του ΠΑΣΟΚ να εκτιμηθούν απλά και μόνο ως προεκλογικό πυροτέχνημα, κι αυτό για δύο κυρίως λόγους: Άφενός γιατί το ΠΑΣΟΚ έχει μία συγκεκριμένη προϊστορία πολιτικών θέσεων για αλλαγές στο Στρατό και αφετέρου γιατί τώρα πιά έχει γίνει φανερό η σκοπιμότητα, που εξυπηρετούσαν οι υποσχέ-

σεις αυτές. 'Αλλά, ως δούμε αναλυτικότερα καθένα από τα σημεία αυτά. Στο «ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΓΙΑ ΜΙΑ ΕΛΛΑΔΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ» με διευκρίνιση «Εισηγήσεις της 'Ομάδας 'Επιστημόνων του ΠΑΣΟΚ», (εκδ. ΚΕΔΡΟΣ 1975) διαβάζουμε: «Κάθε 'Ελληνας πολίτης έχει δικαίωμα και υποχρέωση να γυμνάζεται στη χρήση των όπλων για να υπερασπίζεται την εθνική ανεξαρτησία και το δημοκρατικό πολίτευμα. Θά πρέπει όμως να γίνουν σεβαστές και οι απόψεις των πολιτών εκείνων, που για λόγους είτε θρησκευτικούς είτε κοσμοθεωρητικούς αρνούνται τη χρησιμοποίηση βίας... 'Η άρνηση της χρήσης όπλων δεν είναι για τούτο στάση παράλογη, αντικοινωνι-

τα να παίζει το ρόλο κέντρου εξουσίας και η απάντηση στην ανασφαλή για το ΠΑΣΟΚ κατάσταση εν όψει σχηματισμού κυβέρνησης, ήταν η χρησιμοποίηση των δημοκρατικών αιτημάτων των στρατευμένων ως μοχλού για τις μελλοντικές ανακατατάξεις προσώπων στο Στράτευμα.

Σύντομα, όμως, μετά την άνοδο του ΠΑΣΟΚ στην εξουσία και αφού πραγματοποιείται ο αναγκαίος «χειρισμός προσώπων», ώστε να εξασφαλισθεί αυτό που το ΠΑΣΟΚ ονομάζει «σεβασμός της αρχής της λαϊκής κυριαρχίας από το Στρατό» (και σημαίνει αποδοχή ή άνοχη του ΠΑΣΟΚ ως κυβέρνησης και από το Στρατό) (άρθρο Σ. Κωστόπουλου, ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΓΝΩΜΗ 2.10.83), οι

πος του 'Υφυπουργείου Νέας Γενιάς συμμετέχει σε συζήτηση, που διοργανώνουν οι επιτροπές όπλων, ναυτών και αεροπόρων,

- που η Δήμαρχος του ΠΑΣΟΚ παρουσιάζει τις επιτροπές Στρατού στη φοιτητική εστία του Ζωγράφου (8.11.82),

- που η ύπουργός πολιτισμού προτείνει την ένταξη των ελεύθερων πανεπιστημίων στις στρατιωτικές σχολές, για να διευκολυνθεί η φιλελευθεροποίηση των δεύτερων (πρακτ. Βουλής 8.4.83),

- που το ΠΑΣΟΚ αρνείται πρόταση του ΚΚΕ για τροποποίηση του Στρατιωτ. Ποινικού Κώδικα δη-

τές των Μονάδων με οδηγίες για τον έντοπισμό και τη δίωξη των φαντάρων, που ίσως είναι μέλη των επιτροπών Στρατού.

- 'Ο 'Υφ. 'Εθνικής 'Αμυνας 'Αντ. Δροσογιάννης δηλώνει στη Βουλή «ναί, εγώ είπα ότι δε θα διαβάζουν εφημερίδες, διότι δε θα γίνουν τα στρατόπεδα άρνες, είτε άρέσει, είτε δεν άρέσει» (πρακτ. Βουλής 8.4.83).

- 'Ο Στρατιωτικός Κανονισμός 20-1, που ο ίδιος ο βουλευτής του ΠΑΣΟΚ Ι. Κουτσογιάννης έφτασε να καταγγείλει ότι νομιμοποιεί μέ-
χρη και πραξικόπημα (Βουλή 23.2.83), εξακολουθεί να ισχύει και να καθορίζει και την τελευταία λεπτομέρεια της καθημερινότητας των στρατευμένων.

λόγια ν' αγαπιόμαστε...

κή...»

Σχετικά με το πρόβλημα της Στρατιωτικής Δικαιοσύνης στο ίδιο ΣΧΕΔΙΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ του ΠΑΣΟΚ διαβάζουμε: «Είμαστε αντίθετοι στη διατήρηση της Στρατιωτικής Δικαιοσύνης και των ειδικών, έστω και τακτικών δικαστηρίων για στρατιωτικούς...» Και τόν ίδιο καιρό (1975) στη συζήτηση της τότε Βουλής για το Σύνταγμα, ο σημερινός 'Υπουργός Προεδρίας 'Αγ. Κουτσόγιωργας δηλώνει: «Πρέπει να καταργηθούν τα Στρατοδικεία!» συνεπικουρούμενος από τον σημερινό 'Υπ. Δικαιοσύνης, που λέει: «'Αφόρητη κατάσταση, ο διωκόμενος από τη Στρατιωτική Δικαιοσύνη στερείται στοιχειωδών δικαιωμάτων υπερασπίσεως. Είναι ένα κομμάτι ΒΑΡΒΑΡΙΣΜΟΥ σε μία πολιτισμένη πραγματικότητα» (πρακτικά σελ. 2480).

Η πολιτική αυτή προϊστορία των φιλελευθέρων απόψεων σχετικά με τους στρατευμένους αφομοιώθηκε και διευρύνθηκε στο προεκλογικό πρόγραμμα του ΠΑΣΟΚ για δύο λόγους σήμερα ήδη προφανείς: 'Αφενός γιατί ο εκδημοκρατισμός, τόσο στο επίπεδο θεσμών όσο και στο επίπεδο προσώπων, είχε ωριμάσει σαν αίτημα στις τάξεις των στρατευμένων και έπρεπε να αφομοιωθεί πριν να αρχίσει να δημιουργ-

σημαίες του φιλελευθερισμού και της οικειοποίησης των δημοκρατικών αιτημάτων των στρατευμένων περιστέλλονται και αρχίζει το τέλος του σεναρίου της «αντιφαστικής πολιτικής»...

'Αναγγέλλονται δηλ. με τυμπανοκρουσίες αρχικά τα πρώτα μέτρα για την υλοποίηση της «νέας» όπτικης για τους στρατευμένους, όπως το ελεύθερο διάβασμα των έφημε-

λώνοντας πως είναι αναγκαία κατάργηση και όχι τροποποίησή του (πρακτ. Βουλής 24.2.83) χαρακτηρίζοντας τον μάλιστα «αναχρονιστικό, καταπιεστικό, με φασιστικά κατάλοιπα, με διατάξεις που όζουν φασισμού» ('Ι. Κουτσογιάννης - Βουλή).

'Ο «σοσιαλιστής» ύφυπουργός 'Εθν. 'Αμυνας 'Αντ. Δροσογιάννης

Γιατί αυτοκτονούν οι φαντάροι;

Γιατί τους φακελώνουν, γιατί τους παρακολουθούν, γιατί τους καρφώνουν. Γιατί σε κάθε έξοδο έχουν πίσω τους την ΕΣΑ. Γιατί τους απαγορεύουν να διαβάζουν εφημερίδες, τους απαγορεύουν να λένε ανοιχτά αυτό που σκέφτονται, τους απαγορεύουν να σκεφτούν. Γιατί τους απαγορεύουν να είναι άνθρωποι.

Επιτροπές Στρατιωτών, Ναυτών και Σμηνιτών

ρίδων, ή πολιτική περιβολή έξω από τα στρατόπεδα κ.λ.π., που στη συνέχεια αναφούνται ή και άκυρώνονται στην πράξη.

Γίνονται άνεκτές «επιτροπές» στρατευμένων προφανώς υπό την πίεση της μήνισης της προεκλογικής υπόσχεσης του ΠΑΣΟΚ για συνδικαλισμό στο Στρατό. Δίνεται υπόσχεση για τροποποίηση του Στρατιωτικού Κανονισμού 20-1 και στη συνέχεια συγκροτείται επιτροπή από αξιωματικούς (όχι και πολύ φανατικούς δημοκράτες, όπως κα-

- βαπτίζει «αναρχικούς» τους «πολίτες με στολή», που διεκδικούν τα άτομικά και πολιτικά τους δικαιώματα συμμετέχοντας στη διαδήλωση για το Πολυτεχνείο και δηλώνει: «Και ασφαλώς θα ληφθούν και σκληρότερα μέτρα και το δηλώνω επίσημως από το βήμα τούτο. Δεν πρόκειται να λυπηθούμε κανέναν. 'Ο αναρχισμός ούτε πέρασε ούτε πρόκειται να περάσει στις μονάδες. Δεν έχουμε κανένα δισταγμό, όπως είπατε κύριοι βουλευτές. 'Υπάρχει κανένας λόγος να διστάσουμε; 'Εχουμε ανάγκη τους αναρχικούς;... Τους παρακολουθούμε στενά και τους προειδοποιώ ότι δε θα γλιτώσουν». (Πρακτ. Βουλής 8.4.83).

- Τα στρατοδικεία εξακολουθούν να δικάζουν με βάση τον ίδιο Στρατιωτ. Ποιν. Κώδικα και, πολύ χειρότερα, με το Π.Δ. 506/74, που κηρύσσει τη χώρα σε κατάσταση γενικής επιστράτευσης και που εξακολουθεί να ισχύει και να πολλαπλασιάζει τις ποινές των στρατευμένων για οποιοδήποτε παράπτωμα.

- Τό 'Υπ. 'Εθνικής 'Αμυνας στέλνει εγκύκλιο προς τους Διοικη-

Πίσω όμως από το έντυπωσιακό αυτό καλειδοσκόπιο των «αντιφάσεων» της πολιτικής του ΠΑΣΟΚ σχετικά με το Στρατό, υπάρχει μία πραγματικότητα όδυνηρή όσο και ευνάγνωστη. Πίσω από τη δημοσιοποίηση αυτών των «έσωτερικών αντιθέσεων» του ΠΑΣΟΚ υπάρχει μία πραγματικότητα, που αποκαλύπτει, αποδεικνύει και άμφισβητεί τις συγκαλύψεις: υπάρχει η αμετάβλητη λογική της μιλιταριστικής συγκρότησης του Στρατού, ο παραλογισμός, η βιαιότητα, η αντιδημοκρατική λογική Μηχανισμού και προσώπων, οι τριάντα αυτοκτονίες φαντάρων πριν ακόμη τελειώσει ο χρόνος, τα «άτυχηματα» των στρατευμένων, οι απόπειρες αυτοκτονίας, ο εφιάλτης της «υποταγής» στον άνωτερο, ή παράταση της θητείας με τη μορφή των πειθαρχικών φυλακών.

'Υπάρχει ο ύφ. τύπου Σ. Κωστόπουλος, που κωδικοποιώντας τις κανονικές, κυβερνητικές πλέον, έπιλογές του ΠΑΣΟΚ δηλώνει για το αίτημα του εκδημοκρατισμού του Στρατού: «... Δεν μπορούμε να την ερμηνεύσουμε διαφορετικά (σ.σ. τη λέξη εκδημοκρατισμός) παρά μόνο σαν ανεπιφύλακτη προσηλώση στην αρχή της λαϊκής κυριαρχίας... και εφόσον οι 'Ενοπλες Δυνάμεις τη σέβονται (τη λαϊκή κυριαρχία) δεν επείγει θέμα άκαιρων αλλαγών στους κόλπους τους».

Τό ΠΑΣΟΚ, λοιπόν, αφού με τον κατάλληλο χειρισμό προσώπων εξασφάλισε τον έλεγχο του Μηχανισμού του Στρατού, παρέπεμψε τις δημοκρατικές του εξαγγελίες στο χώρο της λήθης, συγκαλύπτοντας την ήδη έπιλογή του κάτω από τη δίνη αντιφαστικότητας της πολιτικής του. 'Η πραγματικότητα, όμως, ξεροκέφαλη έπιμένει να ξεπερνά τους προσηματικούς χειρισμούς. Τό ΠΑΣΟΚ τιά ΔΕΝ ΘΕΛΕΙ, αλλά τό σενάριο συνεχίζεται, γιατί οι φαντάροι ΑΠΑΙΓΟΥΝ.

'Αντιγόνη Μαυρομάτη

Γιατί αυτοκτονούν οι φαντάροι;

Γιατί ζούν μέσα σε άδλιες συνθήκες, απομονωμένοι πολλές φορές στις έξοριές του 'Εβρου και των νησιών, με λιγοστές μέρες άδειας που εξαρτώνται από τά κέφια του κάθε καραβανά, με τον καθημερινό φόβο της φυλακής και του Στρατοδικείου πάνω από τό κεφάλι τους, κι όλα αυτά για δύο ολόκληρα χρόνια.

Επιτροπές Στρατιωτών, Ναυτών και Σμηνιτών

γεί πολιτικά προβλήματα και, ακόμη περισσότερο, να χρησιμοποιηθεί για να άποδώσει έκλογικά όφέλη και άφετέρου, γιατί οι προσβάσεις του ΠΑΣΟΚ στις τάξεις των αξιωματικών ήταν περιορισμένες, ή συγκρότηση του Στρατού εξακολουθούσε να του παρέχει τη δυνατότη-

ταγγέλλεται) και έπιχειρείται να φθάσει στη Βουλή δηθεν αναμόρφωσή του, που είναι στην πραγματικότητα μεταφορά του άρχικού κειμένου από την καθαρεύουσα στη δημοτική (όπως έγραψε τό ΠΟΝΤΙΚΙ).

Και τόν ίδιο καιρό που εκπρόσω-

Γιά τό σχολείο, γιά τίς τιμωρίες, γιά τούς βαθμούς, γιά τή ζωή

Μιλοῦν οἱ μαθητές

Ἡ συζήτηση πού ἀκολουθεῖ ἐγινε μέ μιὰ ομάδα μαθητές σχολῆς ΟΑΕΔ Πειραιά μέ στόχο: νά διερευνηθεῖ ἡ ἀντίληψη πού ἔχουν οἱ ἴδιοι οἱ μαθητές γιά τό σχολεῖο τους, τό χώρο πού ἐκδηλώνεται καθημερινά ὁ αὐταρχισμός τοῦ συγκεντρωτικοῦ εκπαιδευτικοῦ συστήματος. Παράλληλα ἐγινε προσπάθεια νά διαπιστωθεῖ σέ ποιοῦ βαθμοῦ τό σημερινό σχολεῖο ἔχει τή δυνατότητα νά κατατάσσει τούς νέους ἀνάλογα μέ τήν ἐπίδοσή τους, παρέχοντάς τους ταυτόχρονα κάποιο ἀξιόπιστο ὄραμα γιά τό μέλλον.

Φοιτᾶτε στίς σχολές μαθητείας τοῦ ΟΑΕΔ. Ποιοί ἦταν οἱ λόγοι αὐτῆς τῆς ἐπιλογῆς σας;

Σ. Τέλειωσα λύκειο κι' ἀπό κει καί πέρα εἶχα δώσει Πανελλήνιες καί δέν μπορούσα νά πάω πουνθενά ἄλλου. Διάλεξα αὐτή τή σχολή γιατί μόνο αὐτή ὑπῆρχε καί τήν εἰδικότητα αὐτή γιατί μ' ἐνδιαιφέρει τό αὐτοκίνητο. Εἶναι τό πάθος μου.

Θ. Ἐγώ ἦρθα ἐδῶ, γιατί δέν εἰμαι καί πρῶτος μαθητής. Δέν μπορούσα νά συνεχίσω λύκειο, γιατί εἰμαι λιγάκι μεσαῖον βαθμοῦ μαθητής.

Δ. Ἐγώ εἰμαι ἀπό ἐπαρχία καί γιά νά ἀποφύγω τή ρουτίνα τῆς καθημερινῆς ζωῆς, νά εἰμαι ἀγρότης, ἔβγαλα τίς τρεῖς τάξεις τοῦ Γυμνασίου κι' ἦρθα στήν Ἀθήνα. Εἶχα κι ἕνα γνωστό, πού μέ γνώρισε σ' αὐτή τή σχολή. Ἀν εἶχαμε πάρει καλούς βαθμούς, θά πηγαίναμε παρά πέρα, θά σπουδάσαμε. Τώρα πρέπει νάχομε ἕνα ἐπάγγελμα. Δηλαδή ἡ σχολή αὐτή μᾶς βοηθεῖ στή ζωή μας, θά πάρουμε ἕνα χαρτί.

Στή σχολή πού σπουδάζετε, τί μαθαίνετε;

Σ. Ἡ σχολή αὐτή εἶναι καθαρά θεωρητική. Τό σύστημα τῶν σχολῶν μαθητείας δουλεύει ὡς ἐξῆς. Πηγαίνουμε τό ἀπόγευμα 5-8 στή σχολή καί τό πρωί ἔχει φροντίσει ὁ ΟΑΕΔ, ὅταν μῆκαμε στή σχολή, νά μᾶς τοποθετήσει σέ δουλειές. Ἐγώ δουλεύω στόν ΟΣΕ, ἄλλοι στή ΔΕΗ, κι ἄλλος σέ ιδιώτες. Ὅσοι σπουδάζουμε μηχανικοί αὐτοκινήτων δουλεύουμε σέ συνεργεία. Εἶναι πρακτική ἐκπαίδευση τό πρωί καί τ' ἀπόγευμα θεωρητική. Ἐρχόμαστε κανονικά, ὅπως γίνεται σ' ὅλα τά σχολεῖα, ἀπογευματινὸ μάθημα. Ὑπάρχουν τεχνικά μαθήματα καί μαθήματα ἀνίας:

Ποιά εἶναι τά θεωρητικά, τά ἀνίας;

Σ. Τά θεωρητικά εἶναι ἀγγλικά (ὄχι καθαρά τεχνικά ἀγγλικά), Νέα Ἑλληνικά, δηλαδή ποιηματάκια, ἐκθεση καμιά φορά.

Θρησκευτικά κάνετε;

Σ. Ὁχι τόσο χάλια. Δέν κάνουμε.

Θ. Μέ τό πού κτυπᾷ τό κουδούνι μπαίνουμε ὅλοι μέσα ἡ καθυστεροῦμε στό μπάρ. Οἱ ὥρες εἶναι 35', φέτος γίνανε 40'.

Σ. Κάνουμε καί Φυσική καί Ἀγωγή, δηλαδή τούς νόμους. Στήν Α' τάξη κάναμε κώδικα ὁδικῆς κυκλοφορίας. Πέρυσι κάναμε τά δικαιώματα τῶν ἐργαζομένων καί φέτος μάλλον ἔχει κοπεῖ.

Γ. Τά βιβλία εἶναι καί διαφορετικά καί ἴδια μέ τοῦ λυκείου, ἀνάλογα μέ τό θέμα. Ἡ Φυσική εἶναι ἴδια, μέ τά βιβλία τοῦ Γυμνασίου ἡ τῆς Α' λυκείου.

Μπορεῖτε νά μᾶς πείτε μιὰ ἐμπειρία σας ἀπό μιὰ διδακτική ὥρα;

Εὐχάριστη ἢ δυσάρεστη. Καί τά δύο νά ποῦμε.

Σ. Λοιπόν, ἡ καλύτερη διδακτική ὥρα εἶναι: Μπαίνει ὁ καθηγητής μέσα. Τί κάνετε; Καλά. Τί εἶχαμε; Αὐτό. Ποῦ προχωράμε; Παρακάτω. Ἀναλύει ὁ καθηγητής. Ἀπορίες, ἂν ὑπάρχουν. Τά ξαναλεῖ ἄλλη μιὰ φορά, γρήγορα, καί ἔτσι περνᾷ ἡ ὥρα. Βέβαια ὑπάρχουν καί ὥρες πού μπαίνουμε μέσα: Παιδιά τί νά κάνουμε; Νά κάτουμε. Καλά. Καί καθόμαστε. Ὑπάρχουν ἀκόμα πιό ὥραϊα, πού μπαίνει ὁ καθηγητής καί λέει: Πιάστε σκουπίστε. Ὁχι ἐδῶ στήν τάξη, στό ἐργαστήριό. Πάρτε τούς πάγκους ἀπ' ἐδῶ. Ἐσύ γιατί ἔχεις τά χέρια σου στήν τσέπη, κάτι τέτοια. Τώρα βέβαια αὐτά δέν περνᾷ καί πολύ, δηλαδή μπορεί νά τά λέει καί τ' ἀκούει μόνος του.

Ὅταν λέμε τεχνικά μαθήματα τί ἀκριβῶς εἶναι;

Σ. Σχέδιο, μηχανική, τεχνολογία καί ἐργαστήρια πού ἀρχίζουν ἀπό τό σκούπισμα. Ἀσε. Ὁχι κάθε φορά. Πολλές φορές τό βρήκαμε σέ κακή κατάσταση, τό κάναμε τέλειο καί μετά πέρασε ἡ ὥρα καί φύγαμε.

Θ. Ἀν δέν δουλεύαμε δέν θά ξέραμε τίποτα.

Μ. Προσωπικά ἐγώ, ἂν δέν δούλευα, ὅτι ἤξερα πρὶν τή σχολή τά ἴδια θά ἤξερα καί μετά. Δέν μᾶς προσφέρουν τίποτα πρακτικό.

Ἀπό τά θεωρητικά παίρνετε τίποτα;

Σ. Ὑποτίθεται ὅτι παίρνουμε.

Στά θεωρητικά γίνεται ἐξέταση;

Θ. Δέν προλαβαίνει ὁ καθηγητής, 35' εἶναι ἡ ὥρα.

Μ. Κάνουμε ἕνα τέστ ὅταν εἶναι γιά βαθμούς. Ἀν ἀποτύχεις... τελειώσε.

Ὑπάρχει περίπτωση νά χάσεις τή χρονιά τελειώσ;

Γ. Ὑπάρχει. Ἀπό ἀπουσίες μένεις. Ἀλλιῶς εἶναι δύσκολο νά μείνεις στήν ἴδια τάξη. Εἶναι πολύ λάσκα ἐδῶ. Ἐκτός ἀπό ὁρισμένες περιπτώσεις, πού δέν τίς λαμβάνουμε καί πολύ ὑπόψη.

Οἱ σχέσεις μέ τούς καθηγητές σας πῶς εἶναι;

Σ. Ἀμα ὁ καθηγητής δέν πάει στήν ἀρχή νά κάνει τόν πονηρό, ἡ τόν ξύπνιο, ἡ ἐγώ τά ξέρω ὅλα, γιατί εἰμαι καθηγητής, μιὰ χαρά, δέν ὑπάρχει πρόβλημα.

Ὅταν κάποιος μᾶς μπεῖ πολύ στή μύτη, τότε ἀντιδράμε. Ἡ πρώτη ὁργανωμένη μας ἀντίδραση ἦταν μιὰ καταγγελία. Τοῦ πάμε κόντρα. Μιὰ φορά ἕνας θάβαζε διαγώνισμα καί δέν εἶχαμε διαβάσει. Μπήκε στήν τάξη καί δέν βρήκε κανένα. Λέει: γιατί φύγατε; Βαριόμαστε νά γράφουμε διαγώνισμα.

Δέν τιμωρηθήκατε γι' αὐτό;

Σ. Ὁχι, πῶς νά τιμωρηθοῦμε ὅλοι; Κι ἔπειτα ἦταν ἀρχή τῆς χρονιάς, εἶχαμε περιθώριο γιά ἀπουσίες κι ἤξερε ὅτι ἂν τιμωροῦσε δέν θά πάταγε κανεῖς στό μάθημά του.

Στά μαθήματα ἀνίας, πού τά βαριέστε, πῶς ἀντιδράτε;

Σ. Κατ' ἀρχήν ἐπικρατεῖ ἄκρα ἡσυχία καί ὁ καθένας βλέπει τ' ὄνειρό του. Δίνουμε στόν καθηγητή νά καταλάβει ὅτι αὐτό τό μάθημα δέν μᾶς νοιάζει. Καί ὅσο μπορούμε νά... τό φτιάξουμε.

Δ. Θά τίς εἶχαμε διώξει, ἀλλά εὐτυχῶς ἦταν κυρίες πέρυσι καί τίς σεβαστήκαμε.

Ὑπάρχει ὄριο ἀπουσιῶν; Οἱ μαθητές, ὅταν κάνουν ἀπουσίες,

πού πάνε;

Θ. Ὑπάρχει ὄριο. Πέρυσι ἦταν 60, φέτος δέν ξέρουμε. Κάθε χρόνο 10-15 παιδιά μένουν ἀπό ἀπουσίες. Οἱ πῶς πολλές ἀπουσίες γίνονται λόγω ὥραριου, λόγω δουλειᾶς. Δηλαδή ἂν πιάσω δουλιὰ 8-5 καί 5-8 σχολεῖο, τήν πρώτη ὥρα θά λείπουμε.

Κοπάνες δέν γίνονται;

Γ. Κοιτάτε εἶναι τέτοιες οἱ ὥρες τῶν μαθημάτων, ἀπογευματινές, πού ὅσο νάναι, ὅταν στή δικιά μας ἡλικία δέν φύγεις ἀπό τό σχολεῖο, τότε θά πᾶς βόλτα; Πάμε γιά καφέ, βγαίνουμε μέ τούς φίλους, γυρίζουμε ἀργά.

Μ. Ἐμένα μοῦχει τύχει, ἔπεσα γιά ὕπνο καί ξύπνησα τήν ἄλλη μέρα τό πρωί ἀπ' τήν κούραση. Ἀς ποῦμε ὅτι εἶναι καί τά δύο. Καί ἡ δουλειά καί θές νά πᾶς βόλτα καμιά φορά. Ἡ εἶσαι πολύ κουρασμένος καί δέν πᾶς σχολεῖο.

Ἐλεύθερο χρόνο ἔχετε;

Θ. Ὁχι. Ἀπό τό πρωί στίς 7 μέχρι τίς 8 τό ἀπόγευμα δουλεύουμε.

Γ. Μετά, μόλις κάτσεις, κοιμήθηκες. Τώρα, ἄμα θές νά βγεις, βγαίνεις. Τά σαββατοκύριακα συνήθως. Σὺπνᾷς τό πρωί στίς 10, μετά θά πᾶς καμιά βόλτα, τά συνηθισμένα.

Τιμωρίες πέφτουν στό σχολεῖο;

Θ. Πρῶτα πέφτανε τιμωρίες γιά κάπνισμα. Φυσικά τώρα ἔχει ἐπιτραπεί στούς διαδρόμους. Ἀρκεῖ νά μὴν εἶναι μέσα στήν τάξη.

Σ. Φυσικά, τιμωρία πέφτει κι ἂν σπάσεις καρέκλα ἡ θρανιο. Ἀλλή ἀφορμή τιμωρίας εἶναι νά βρῖσεις καθηγητή.

Ἐσεῖς πῶς ἀντιδράτε; Ἀμα τιμωρηθεῖ συμμαθητής σας γιατί ἔβρισε καθηγητή, τί κάνετε; Ἐχετε κάνει ποτέ κινητοποίηση γιά τιμωρία;

Σ. Ἀμα βρῖσει δίκαια, θά ὑπάρξει ἀντίδραση, ἀποχή, κάτι. Ἀμα βρῖσει βέβαια ἀδίκαια, δέν μπορεί νά γίνει τίποτα. Πρέπει νά ὑπάρχει τέτοια περίπτωση κινητοποίησης, ἀπό τό συμβούλιο ὁλων τῶν μαθητῶν.

Πῶς λειτουργεῖ τό συμβούλιο;

Σ. Ἐχουμε ἐκλέξει ὁρισμένα άτομα νά μᾶς εκπροσωποῦν. Ἀλλά σέ καμιά συγκέντρωση δέν ἔχουμε πάει. Δέν μᾶς εἰδοποιοῦν.

Δ. Βασικά αὐτοί πού ἐνδιαιφέρονται

τοῦ ΟΑΕΔ

νά βγούν πρόεδροι καλοῦν τίς συγγενθρώσεις. Πιάνουν τά παιδιά καί τούς λένε, ἔχουμε συγγέντρωση ἀπόψε.

Σ. Τό προεδρεῖο καλύπτει κάθε περίπτωση ἀδικίας σέ βάρος τῶν μαθητῶν, γιά τό καλό τῶν τάξεων, τῶν ἐργαστηρίων. Γενικά κάθε τι πού κάνει καλύτερη τήν ἐκπαίδευση.

Ἔχετε συζητήσει ποτέ πάνω στά γενικότερα προβλήματα τῆς ἐκπαίδευσης; Ἔχετε σκεφτεῖ μήπως μπορούσατε νά κάνετε κάτι ἄλλο, ἀντί νά ῥχεστε ἐδῶ; Ἔχει συζητηθεῖ αὐτό ἀπό τά προεδρεῖα σας;

Θ. Ναι τό ἔχουμε συζητήσει ὁρισμένες φορές σάν συμμαθητές, σάν φίλοι. Λέει ὁ καθένας τή γνώμη του.

Σ. Τά προεδρεῖα δέν τό ἔχουν συζητήσει. Ἀσχολοῦνται μέ τό πῶς θά γίνει καμιά ἐκδήλωση. Ὅταν λέμε ἐκδήλωση, ἔχουμε ἓνα ἀμφιθέατρο καί γίνεται καμιά ὁμιλία. Γιά νά ῥχουμε τελείως ἀντικειμενικοί τώρα, βαβούρα νά γίνεται. Νά κάνουμε μιά ἐκδήλωση νά γλιτώσουμε μιά ὥρα. Πολλές φορές συζητάμε. Φυ-

σικά δέν εἴμαστε ὅλοι, οὔτε οἱ μισοί γιατί αὐτές τίς ὥρες δέν παίρνουμε ἀπουσίες καί κάθε μαθητής κοιτάζει νά φύγει.

Γ. Μπορεῖ νά πάει τό προεδρεῖο νάπεί στόν διευθυντή, θέλω νά ἐπιμορφώσω κοινωνικά τά παιδιά, ἀλλά ὁ σκοπός εἶναι νά χάσουμε ὥρα, γιατί ποιός δέν θέλει μετά τή δουλειά νά πάει νά κοιμηθεῖ, νά κάνει μιά βόλτα. Κανείς δέν θέλει νά ῥθει ἐδῶ μέσα, ἀφοῦ δέν ὑπάρχει κάτι τόσο πολῦ ἐνδιαφέρον.

Εἶστε ικανοποιημένοι; Μοῦ λές «κανείς δέν θέλει νά ῥθει ἐδῶ μέσα».

Γ. Μπράβο, ἂν δέν ὑπῆρχαν ἀπουσίες κανείς δέν θά πάταγε. Θά ῥχόταν ὅλοι στό τέλος, θά δῖναν ἐξετάσεις καί θά φεύγανε. Ἡ, ἂν ὑπῆρχε μεγάλη πίεση στό σπίτι, ἡ πλήξη στήν καφετέρια ἢ στή βόλτα, θά ἔλεγε, ἄς πάω νά δῶ τί γίνεται.

Σ. Ἡ σχολή γιά μᾶς εἶναι ἓνα μεγάλο κίτρινο χαρτί μέ μπλέ γραμμοῦλες πού γράφει μέ μεγάλα γράμματα ΔΗΠΛΩΜΑ. Εἶναι ἔτσι τό σύστημα πού καί νά θέλεις νά μάθεις, δέν μπορείς. Ἀμα δέν δουλῆψεις ξέρεις

μόνο θεωρία.

Γιατί ἀπεχθάνεστε τόσο τή θεωρία;

Μ. Δέν ἔχει κανείς ὄρεξη νά πάρει γενική μόρφωση. Ὅταν δουλῆψεις ἀπό τίς 7 μέχρι τίς 3 σέ συνεργεία, στή μουντζούρα δέν ἔχεις ὄρεξη νά μάθεις κοινωνικά μαθήματα, ἐξέλιξη τοῦ ἀνθρώπου...

Σ. Ἐπειδή ἔχω τελειώσει λυκειο, βλέπω κι ἐκεῖ τήν ἴδια κατάσταση. Κανείς δέν ἔχει ὄρεξη στό γενικό λυκειο νά μάθει. Ἀκόμα κι αὐτοί πού θέλουν νά διαβάσουν γιά νά προχωρήσουν κι αὐτοί φτάνουν τίς ἀπουσίες στό ὄριο. Κάνανε ἀρχαία μιά φορά στό λυκειο καί δέν πρόσεχα. Καί μοῦ λέει, γιατί δέν προσέχεις; Δέν μοῦ χρειάζονται, λέω. Ὁ πατέρας μου εἶναι ἀσφαλιστής καί ποτέ δέν ἀκουσα νά μιλᾷ ἀρχαία ἐλληνικά. Ἐγώ μιλῶ στήν καθομιλουμένη. Γιατί νά μαθαίνω ἀρχαία ἐλληνικά; Εἰδικά αὐτό τό μάθημα τό πήρα στραβά. Ἀλλά ὑπάρχουν καί ὁρισμένα μαθηματικά πολῦ ἐξεζητημένα, τά λατινικά. Ἀν ἔκανα λατινικά ἔ, αὐτοκτονοῦσα. Οἱ φίλοι μου μέ φωνάζουν τεχνοκράτη, γιατί κάτι τέτοιες θεωρίες, οἱ ἀρχαῖοι μας πρόγονοι καί κάτι τέτοια, δέν τά παραδέχομαι.

Τώρα κάτι ἄλλο. Ποιά εἶναι ἡ συμπεριφορά πού ξεχωρίζει τόν καλό ἀπό τόν κακό μαθητή;

Σ. Ὁ κακός μαθητής εἶναι αὐτός πού παίρνει στά μαθήματα 8-9, κάνει πολῦ φασαρία μέσα στήν τάξη, δέν τοῦ ἀρέσει τό σχολεῖο, ἐρχεται

στό σχολεῖο καί κοιμάται, κάνει σοῦζες. Ὁ καλός μαθητής εἶναι αὐτός πού προσέχει στό μάθημα, εἶναι σ' ὅλα πρῶτος, παρακολουθεῖ, δέν κάνει φασαρία στήν τάξη. Ὑπαρχουν ὅμως καί καλοί μαθητές πού κάνουν σοῦζες, καμάκι, πετοῦν σακκούλες μέ νερό στόν διευθυντή. Ἀλλά ἡ ὑπάρχουν ἀπ' ὅλα τά εἶδη.

Μ. Κι ὅλα αὐτά γίνονται γιά νά σπάσει τό ὥραριο, τό ἐξάωρο. Γιατί νά κάνει κανείς συνέχεια τό ἴδιο ἐπὶ ἐννέα μήνες, σέ κανένα δέν ἀρέσει.

Πῶς θά σᾶς φαινόταν τό σχολεῖο σας νά μὴν ἀπορρίπτει κανένα, νά βάζει σ' ὅλους ἀριστα;

Θ. Αὐτό εἶναι παραλόγο. Δέν ὑπάρχει τέτοιο σχολεῖο.

Δ. Δέν θά διαβάζε κανένας.

Σπ. Ἴσως νά διαμαρτυροῦνται οἱ καλοί μαθητές.

Σ. Ὁραία. Μέ δυό λέξεις θά χε πολῦ πλάκα.

Ὅλοι θά ῥμαστε καλοί θά πηγαίναμε στίς ἀκαδημίες, θά σπουδάσαμε καί μετά τι θά κανάμε;

Μ. Ἀν ὑπῆρχε ἓνα σχολεῖο μέ σωστή ὑποδομή ἀπό τό νηπιαγωγεῖο, νά ἔχει κίνητρα πού νά σέ κάνουν νά ἐνδιαφεροῦν. Κι ὅταν πᾶς στό λυκειο νά χεις καταλήξει ὅτι κάτι πρέπει νά κάνεις. Γιατί τώρα κι ἂν μπεις στό Πανεπιστήμιο ὑπάρχει ἓνα κενό. Πέφτεις κι ὅπου πιαστεῖς. Κι ἂν σπουδάσεις κι ἂν δέν σπουδάσεις πάλι ἀπεργία πεινας κάνεις στά προπλάκα.

Γ. Ἀλλά ἡ εἴτε εἶσαι πρῶτος, εἴτε τελευταῖος μαθητής τό θέμα εἶναι ἀπό πού θά πιαστεῖς.

Μου ζήτησαν νά γράψω ένα έργο
για νέγρους. Άλλά τί είναι ένας
νέγρος; Καί επιτέλους, για ποιά
χρώμα πρόκειται;

ZAN ZENE

απέφυγε νά μās υπενθυμίσει ότι όλες αυτές οι
βαρυσήμαντες αλλαγές δέν διαδραμιζονται παρά
μόνο στην επιφάνεια του προβλήματος. Ποτέ οι
νέγροι δέν ήταν περισσότερο «νέγροι», περισσό-
τερο άδικημένοι καί περιφρονημένοι άπ' όταν
ένας υποψήφιος τους αναγκάζεται νά απαριθμή-
σει αυτές τις θλιβερές αλήθειες μιλώντας άπ' την
τηλεόραση.

Για τις ΗΠΑ, αυτό που ονομά-
ζουμε πολιτική σκοπιμότητα
ήταν κάτι που είχε μέχρι
τότε το δικό του χρώμα:
λευκό. Λευκό ήταν επίσης τό
χρώμα της 'Ηθικής, της Δημοκρατίας καί του
Φιλελευθερισμού. 'Ο καθένας μπορούσε νά συλ-
λάβει την έννοια μιάς μαύρης μουσικής (σάν την
τζάζ), όχι όμως καί μιάς μαύρης 'Εθνικής 'Υπό-
ληψης, έφόσον αυτό θά αποτελούσε σκάνδαλο
σεβαστών διαστάσεων που ο άπόηχός του θά
αμαύρωνε (ας μου συγχωρεθεί τό λογοπαίγνιο)
την ίδια τή φύση της εξουσίας. 'Ολ' αυτά βέβαια
δέν άλλαξαν τυχαία. 'Η παραδοσιακή δυσπιστία

Τό παράδοξο της μαύρης ψήφου

Εδώ καί μερικά χρόνια οι μαύ-
ροι στις ΗΠΑ μοιάζουν (ως
ένα ποσοστό) αποφασισμέ-
νοι νά εγκαταλείψουν τις βί-
αιες διεκδικήσεις για χάρη
ένός άσαφου πολιτικού σχεδίου. Οι δυο επισκέ-
ψεις του Τζέσσε Τζάκσον - μαύρου ηγέτη καί
πιθανού υποψηφίου για την προεδρία στις έκλο-
γές του 1984 - στό Μοντγκόμερι, άποτελούν
ένα καλό παράδειγμα αυτής της αλλαγής: την
πρώτη φορά ο Τζάκσον αντιμετώπισε, σέ οδομα-
χίες που είχαν δυσάρεστο τέλος, την επιπλη-
άστυνομία που έκτελούσε διαταγές του Κυβερ-
νήτη Ουάλλας· τή δεύτερη, ύστερα από 18 χρό-
νια, ο ίδιος ο Ουάλλας υποδέχτηκε εγκάρδια τό
νέγρο καί τόν κάλεσε στη βίλα του για τσάι. Τό
έπιχείρημα του Τζάκσον μπορεί νά διατυπωθεί
έτσι: στις επόμενες εκλογές ένας άπ' τούς υπο-
ψηφίους πρέπει νά είναι μαύρος, έστω κι αν
χάσει. 'Ισως ο Τζάκσον νά μήν έχει άπόλυτα
άδικο που «θέλει νά γίνει Χαλίφης στη θέση του
Χαλίφη», έξάλλου ο ίδιος πιστεύει ότι τά 21 μέλη
της Γερουσίας καί οι 220 μαύροι Δήμαρχοι που
υπάρχουν ήδη δέν εκλέχτηκαν για τό τίποτα.
Σήμερα, έξι χιλιάδες σχεδόν μαύροι έχουν εκλε-
γεί σέ διάφορα έπίπεδα της εξουσίας. Οι μαύροι
κυβερνούν τρεις άπό τις έξι μεγαλύτερες πόλεις
των ΗΠΑ: τό Σικάγο, τό Λός Άντζελες καί τό
Νιτηρόιτ. 'Επιπλέον, οι μαύροι Δήμαρχοι έχουν
κατορθώσει νά επενδύσουν κεφάλαια των πόλε-
ων σέ τράπεζες που έλέγχονται άπό μαύρους
μετόχους, νά συνάψουν συμβόλαια μέ μαύρους
εργολάβους, νά παραχωρήσουν σέ μαύρους κρα-
τικές έκτάσεις γής, καί νά συνεργαστούν, προς
όφελος των μαύρων, μέ εταιρείες ύψηλης τεχνο-
λογίας. 'Ολ' αυτά πείθουν ίσως για την επιτυχία
μιάς μαύρης πολιτικής. Φαίνεται έξάλλου πώς οι
πρωτεργάτες αυτής της έντυπωσιακής μεταβο-
λής έχουν δύο τουλάχιστον καθήκοντα: νά κερδι-

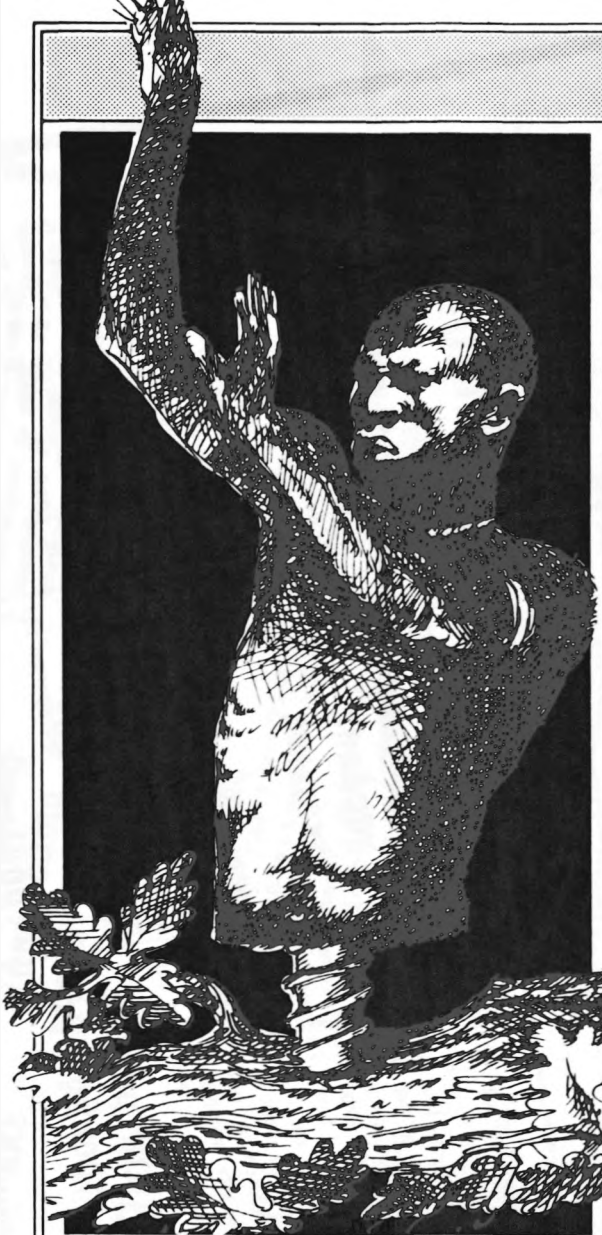
σουν την έμπιστοσύνη των παραδοσιακών μαύ-
ρων οργανώσεων (όπως τό NAACP) καί νά
αυξήσουν τις έγγραφές μαύρων ψηφοφόρων
στούς εκλογικούς καταλόγους. 'Ο Τζάκσον άγω-
νίζεται νά πάρει ό,τι καλύτερο μπορεί άπ' τά
2.600.000 των μη έγγεγραμμένων ψηφοφόρων
της περιοχής του. Άγωνίζεται επίσης νά πείσει
ότι ή μαύρη υποψηφιότητα θά είναι τό αντίτιμο
μιάς πολυ χρήσιμης πολιτικής ισχύος, την όποια
οι μαύροι θά μπορέσουν άργότερα νά εκμεταλ-
λευτούν.

Ωστόσο, αυτή ή αίσιοδοξία δέν φαίνεται (έ-
φόσον την αναλύσουμε) νά έχει παρά διαφημι-
στικό περιεχόμενο. 'Η ήθική του διαχωρισμού
των φυλών παραμένει στό βάθος ή ίδια, για νά
μήν πούμε ότι τονίζεται ή σημασία της ακόμα
περισσότερο: οι μαύροι θά κατακτήσουν την
έξουσία όχι σάν τό αναπόφευκτο ποσοστό εκεί-
νων που θά εκλεγούν σέ θέσεις-κλειδιά, αλλά
μέσα σ' ένα πολιτικό γκέτο καί σάν ένα ομοιό-
μορφο, όμογενές καί έντιμα άγωνιζόμενο σύνολο
άνθρώπων (καί ο κ. Τζάκσον άποτελεί την τελι-
κή ένσάρκωση, την συμβολική καθυσχαστική
εικόνα όλων των μελών αυτής της ένωμένης
οικογένειας). Στά πλαίσια αυτής της νέας πολιτι-
κής - είναι φανερό - οι μαύροι δέν θά έχουν
έξομοιωθεί μέ τούς λευκούς, δέν θά αναμειγνύ-
νται μ' αυτούς στη μάχη «ουδετέρων» συμφερό-
ντων (που τοποθετούνται δηλαδή έξω άπό τή
διαφορά του χρώματος) όπως τό χρήμα, τό
κύρος της 'Αμερικής στό έξωτερικό ή τό παιγνίδι
της εξουσίας - για - την - έξουσία, αλλά θά
προωθούν ένα μέτωπο ενιαίων διεκδικήσεων
που πηγάζουν όλες άπ' τό δυσάρεστο γεγονός
ότι είναι μαύροι. 'Ακόμα κι ένας μαύρος Πρόε-
δρος, άπ' αυτή την άποψη, δέν θά έπειθε ότι οι
ψηφοφόροι του είναι κανονικοί 'Αμερικάνοι πο-
λίτες. 'Αξίζει λοιπόν νά σχολιάσει κανείς τόν
έξυπνο τρόπο μέ τόν όποιο ο τύπος στις ΗΠΑ

άπέναντι στό αυτονόητο δικαίωμα των μαύρων
νά συμμετέχουν στην συμπαγή καί τόσο εύστοχα
καλλιεργημένη εικόνα των εθνικών ιδανικών,
φαίνεται νά έχει καμφθεί άκριβώς την τελευταία
στιγμή. Φυσικά, για νά επιτευχθεί κάτι τέτοιο, οι
μαύροι έκαναν άπ' τή μεριά τους σοβαρές υπο-
χωρήσεις - υποχωρήσεις που άρχισαν σάν ένας
μετριοπαθής αντίλογος στη λύση των βίαιων
άναμετρήσεων, καί που μοιάζουν σήμερα νά
υπόσχονται πώς μιά σωστή τους αξιοποίηση θά
μπορούσε νά στείλει τόν κ. Τζέσσε Τζάκσον στην
Ουάσινγκτον. 'Η ικανότητα της 'Αμερικής (καί
του είδους της δημοκρατίας στό όποιο ή 'Αμερι-
κή χρωστάει την ύπαρξή της) νά άφομοιώνει τό
καθετί είναι εδώ κάτι περισσότερο άπό φανερό.
Τό μαύρο δέν έμφανίζεται πιά σάν τό χαρακτηρι-
στικό σύμβολο μιάς κοινωνικής σύγκρουσης, άλ-
λά σάν τό εϊτελές μέτρο ενός πολιτικού συμβιβα-
σμού. Καί βέβαια, είτε πρόκειται για σύγκρουση,
είτε για συμβιβασμό, οι μαύροι παραμένουν στην
άλλη όχθη: τούς παραχωρείται τό «δικαίωμα» νά
διατηρήσουν την ταυτότητά τους.

Κι έτσι τό περιοδικό *Time* (πράγμα πολύ λογι-
κό, όπως βλέπουμε) βιάστηκε νά πανηγυρίσει
γι' αυτό τόν καθυστερημένο φυλετικό γάμο, του
όποιου οι προετοιμασίες είχαν ήδη άρχισει μέ
την εκλογή ενός σημαντικού αριθμού μαύρων
Δημάρχων. Τούτη ή δημοσιογραφική μέριμνα
(που τή συμμερίστηκαν καί πολλές σοβαρές
έφημερίδες) δέν είναι βέβαια ούτε τυχαία ούτε
τόσο καλοπροαίρετη όσο δείχνει. Πέρα άπ' αυ-
τό, άποτελεί ένα καλό παράδειγμα για τό κατά
πόσο ή φυσιογνωμία ενός έντυπου σάν τό *Time*
συνδέεται μέ τόν τρόπο που οι 'Αμερικάνοι
βλέπουν την 'Αμερική.

Τό νά μπει ένα πρόσωπο στό έξώφυλλο του
Time δέν είναι καθόλου άστεία υπόθεση, παρό-
λο που οι άρχισυντάκτες εύνοούν κατά καιρούς,
σ' αυτό τό θέμα, έκκεντρικές λύσεις του τύπου

«Αντι Γουόρχολ ή Νταϊνβιντ Μπόουι. Όταν ο Τζάκσον γίνει κάποτε Πρόεδρος (πράγμα όμολογουμένως άπίθανο) θά πρέπει νά θυμάται ότι, άν τό πρώτο σκαλοπάτι της πυραμίδας ήταν οι άγώνες του πλάι στον Μάρτιν Λούθερ Κινγκ, τό δεύτερο έχει όποσδήποτε κάποια συμβολική σχέση μέ τήν προθυμία του Time νά τόν φιλοξενήσει στό εξώφυλλό του. Στά σαλόνια της περιφημής παλιάς άριστοκρατίας της Βοστώνης δέν θά είναι βέβαια, πρós τό παρόν, τό ίδιο εύπρόσδεκτος, έκτός κι άν οι πιθανότητες νά έκλεγεί αύξηθούν σέ βαθμό που νά δικαιολογείται μόνον από κάποιο θαύμα. Έπειδή, ώστόσο, ή αντίφαση είναι ή ίδια ή μορφή κάθε πολιτικής πράξης, αύτά τά άλληλοσυγκρουόμενα προγνωστικά δέν μοιάζουν νά έχουν τίποτα τό περίεργο. Όρισμένοι δημοσιογράφοι φαντάζονται ήδη τόν Τζέσσε Τζάκσον στό γραφείο του Προέδρου, κι έτσι δέν μάς άπομένει πρά νά τόν φανταστούμε κι έμείς: τί στάση θά κρατήσει άραγε ένας μαύρος άπέναντι στις έπεμβάσεις στην Άφρική; τί γνώμη θά έχει γιά τόν μαραθώνιο τών εξοπλισμών; θά άπέρριπτε μέ βδελυγμία τήν προοπτική μιάς συνάντησης μέ τόν κ. Άντρόπωφ; θά έπαιζε γκόλφ; θά γινόταν μέλος του Bohemian Club σάν τόν Νίζον, τόν Φόρντ και τόν Ρήγκαν; Καμιά άπάντηση δέν δίνεται σ' αύτά τά έρωτήματα, αλλά δέν χρειάζεται νά είναι κανείς μεγαλοφυΐα γιά νά ύποψιαστεί πώς ένας μαύρος Πρόεδρος δέν μπορεί νά διαφέρει ούσιαστικά από έναν λευκό συνάδελφό του παρά μόνο στό χρώμα της επιδερμίδας.

«Τό δύλημμα που αντιμετώπιζουμε», λέει ό Έντν Ούίλιαμς, πρόεδρος του Μεικτού Κέντρου Πολιτικών Μελετών, «είναι: νά αντιδράσουμε μέ συγκρουσεις στό δρόμο, ή μέ τήν ψηφο μας;» «Διαλέξαμε τό δεύτερο», λένε οι συνεργάτες του Τζάκσον. Αναρωτιέται κανείς από που προκύπτει τό ότι ό ένας όρος της σύγκρισης αποκλείει

τόν άλλο. Έδώ γίνεται μιά σκόπιμη σύγχυση ανάμεσα στον άκτιβισμό τών μαύρων και στή δράση τών πολιτικών περιθωριακών μειονοτήτων (γιά παράδειγμα τών άναρχικών) που άπορρίπτουν τή λύση της ψηφου γιά λόγους ιδεολογικούς, ή, γιά νά τό πούμε πιο άπλά, στό όνομα μιάς προσωπικής φιλοσοφίας. Οι μαύροι όμως, - γιά παράδειγμα, εκείνοι που ψηφίζουν μέ σκοπό τήν έκλογή ενός δικού τους Δημάρχου - δέν θά είχαν κανένα λόγο νά μή συμμετέχουν παράλληλα σέ διαμαρτυρίες γιά τά ανθρώπινα δικαιώματα, μιά και ό μέσος μαύρος ψηφοφόρος δέν είναι άναγκασμένος νά φοράει τό φράκο μέ τό όποιο ό Τζέσσε Τζάκσον έμφανίζεται στα έπίσημα γεύματα τών πολιτικών συναντήσεων του (γεγονός που θά τόν έμπόδιζε ίσως νά κρατάει ένα ρόπαλο). Οι μαύροι δέν άπορρίπτουν τήν πολιτική έξουσία έπειδή τήν θεωρούν σάν μιά ξεπερασμένη λύση, αλλά τήν στερούνται έπειδή ή ύψη αύτης της κοινωνίας τους έχει άπαγορέψει νά άσκούν τέτοια δικαιώματα. Οι μαύροι άκτιβιστές στρέφονται έναντια στή συγκεκριμένη πολιτική έξουσία, αλλά σπάνια άμφισβήτησαν (κι αυτό ασφαλώς όχι από άφέλεια) τήν ίδια τη φύση της έξουσίας. Συνεπώς τό δύλημμα του κ. Ούίλιαμς είναι τόσο πλαστό όσο και οι καλές προθέσεις που τό έμπνέουν. Η σοφιστεία που περιέχεται σ' αυτό είναι νομίζω εύδιάκριτη. Πραγματικά, ένα μέρος της παλιάς φρουράς τών άκτιβιστών προέρχεται από τά περισσότερο έξαθλιωμένα κοινωνικά στρώματα του μαύρου πληθυσμού. Άντίθετα όμως άπ' τους διανοούμενους, αύτά τά στρώματα δέν ψηφίζουν έξαιτίας ακριβώς της έξαθλίωσής τους, κι όχι έπειδή είναι ή ήταν άκτιβιστές. Φαίνεται πως γιά νά φτάσει μπροστά στην κάλη ένας πρώην τρομοκράτης χρειάζεται νά έξουδετερωθεί έκ τών ύστερων, μιά σταθερή πίστη, αλλά γιά νά ψηφισει ένας νέγρος δέν χρειάζεται τίποτα περισσότερο άπ' τό νά καταπολεμηθεί έγκαίρως μιά προκατάληψη: άπόδειξη, ή έμπνευσμένη προσπάθεια (που τελικά καρποφόρησε) νά αύξηθούν οι έγγραφές τών μαύρων στους έκλογικούς καταλόγους. Γιά αίτιες που ό καθένας ύποψιάζεται, οι θεωρητικοί της μαύρης πολιτικής έπιμένουν νά δημιουργούν τήν έντύπωση πώς ένας μαύρος που ψηφίζει είναι λιγότερο μαύρος. Η ισότητα δέν έμφανίζεται εδώ σάν ένα δεδομένο αλλά σάν ένα παράδοξο: είναι ό στόχος του άγώνα γιά τις κάλπες άντί νά είναι ή προϋπόθεσή του.

Έτσι, και σέ μιά περίοδο όπου οι ένλλακτικές λύσεις που προτείνονται γιά τήν προεδρία δέν διαφέρουν μεταξύ τους παρά μόνον σέ δευτερεύουσες λεπτομέρειες, σέ μιά εποχή όπου οι Δημοκράτες και οι Ρεπουμπλικάνοι πείθουν ακόμα και τό τελευταίο παιδί έξω από τις ΗΠΑ ότι άποτελδύν μορφές, έλαφρά παραλλαγμένες, του ίδιου ζοφερού πράγματος, ή ύποψηφιότητα ενός μαύρου μοιάζει νά έπωμίζεται τή λεπτή άποστολή νά πείσει γιά τό αντίθετο. Έκει που ή δημοκρατία (της όποίας ή εικόνα σχηματιζόταν μέχρι τώρα άπ' τους πολύ λίγο επιδέξιους ανταγωνισμούς και τις σχεδόν γραφειοκρατικές συγκρούσεις στό θέμα τών επενδύσεων ή της έξωτερικής πολιτικής), εκεί που ή δημοκρατία δέν είναι παρά ένας ήπιος και έλάχιστα πειστικός αντίλογος ανάμεσα σέ πολιτικούς και τεχνوکράτες, ανάμεσα σέ φιλόφιλους Γερουσιαστές και βλοσυρούς οίκονομολόγους χωρίς αύταπάτες, ή καινούργια θεαματική και «άληθινή» διαφορά, ή εκπροσώπηση του «νέου αίματος στην κοινωνική πολιτική», ό δεύτερος όρος της σύγκρισης, άγνωστος μέχρι τώρα, ξένος και λιγάκι έξωτικός, έρχεται γιά πρώτη φορά στό προσκήνιο μέ τή μορφή του χρώματος: τί πιο ωφέλιμο γιά τήν έξασθενημένη αίγλη μιάς γηραιάς Δημοκρατίας άπ' τό νά προωθούνται σέ άπρόσι-

τα μέχρι τότε αξιώματα άνθρωποι που πριν λίγα χρόνια όφειλαν ν' αντιμετώπισουν τά γκλόμπς της άστυνομίας;

Τό Time γνωρίζει λοιπόν καλά τό τι προσφέρει στό γόητρο του άμερικάνικου δημοκρατικού ιδανικού μέ τό νά διαφημίζει έμμεσα αυτό τόν τόσο πασιφανή πλουραλισμό που τό μόνο του έπιχείρημα είναι ή έξωτερική διαφορά ενός νέγρου από έναν λευκό. Η Δημοκρατία μπορεί νά του είναι έπίσης ύποχρεωμένη γιά τόν ιδιαίτερα λεπτό τρόπο μέ τόν όποιο χεωσιστηκε τό θέμα: δηλαδή, αντιμετώπιζοντας τους νέγρους, σάν νέγρους, σάν έπισκέπτες από έναν άλλο κόσμο, έφόσον πραγματικά, δέν μαθαίνουμε *άπολύτως τίποτα* γιά τό πώς θα κινηθεί ό μαύρος Πρόεδρος όταν ανάλαβει τά καθήκοντά του, γιά τό τι κρύβεται πίσω άπ' αυτό τό μελαγχολικό, φιλοσοφημένο, άόριστο βλέμμα τών φωτογραφιών του Τζέσσε Τζάκσον, ποιο πρόγραμμα θά έξαγγελλεί άπ' τόν πρώτο μαύρο έννοικο του Λευκού Οίκου. Ποτέ δέν ξεράμε ακριβώς (μέ τήν πολιτική σημασία του πραγματός) τί ήταν ή μαύρη δύναμη, τώρα όμως δέν ξέρουμε, κι ούτε μάς λένε, τί *θά είναι* ή μαύρη έξουσία. Η ίδια «σιωπή», τό ίδιο πέπλο έξωτικού μυστηρίου που έμπόδιζε κάποτε τους λευκούς νά έμπιστευόνται τους μαύρους, τους έπιτρέπει τώρα νά τους χαρίσουν τήν εύνοια τους, γιατί ξέρουν (άπ' τή στιγμή που οι μαύροι μπήκαν στην πολιτική) πως αυτό τό μυστήριο δέν κρύβει πιά μιάν άπειλή, ή έστω έναν ύπουλο πολιτικό έλιγμό, αλλά είναι ή έξωτερική, ή μυθική έκφραση μιάς μετριοπάθειας που γίνεται τό ισχυρότερο διαπραγματευτικό άτού στα χέρια αύτών τών «πρώην βάρβαρων». Οι μαύροι (άπό τή φύση τους) είναι λοιπόν καταδικασμένοι στό νά επιλέγουν ανάμεσα σέ δυο φαινομενικά αντίθετα άκρα, που όμως τά βασικά χαρακτηριστικά τους είναι ίδια: φυλετική ένότητα, πολιτικός άγνωστικισμός, διατύπωση ενός αίτήματος γιά δικαιοσύνη. Και οι λευκοί (άπό τή θέση τους) είναι ύποχρεωμένοι νά οδηγούν τους μαύρους στην έκλογή - ανάμεσα στα δυο αύτά άκρα - εκείνου που μπορεί νά άφομοιωθεί μέ τόν λιγότερο δαπανηρό και αξιοπρεπέστερο δυνατό τρόπο.

Ευγένιος Αρανίτσης

1. Στις φωτογραφίες που δημοσιεύει το Time βλέπουμε τόν κ. Τζάκσον νά χαμογλάει σκεπτικά (ανεύχοντομενος τήν παραδοχή φύση αυτού του εγχειρήματος) τόν κ. Τζάκσον λιγάκι εκπληκτο (μπροστά στην ανισπαντική εύνοια που έπεφύλασσε ο τύπος σ' έναν μαύρο πολιτικό) τόν κ. Τζάκσον βλοσυρό (έπειδή μάλλον συναισθάνεται τις τεραστίες εύθινες που συνεπαγεται ή άποστολή του) τόν κ. Τζάκσον λιγάκι αφηρημένο (μέ τό βλέμμα καθήλωμένο στό άόρατο κέντρο μιάς όνειροπόλησης, της όποίας τό θέμα δέν μάς αποκάλυπτεται αλλά τό ύποψιάζομαστε). Ο κ. Τζάκσον μέ τό γιο του, σάν όλους τους καλούς προτεστάντες οίκογενειαρχες που άσχολούνται μέ τά κοινά. Ο κ. Τζάκσον (θαυμαστή αντίθεση) μέ φράκο και παπιγιόν, αποχωρώντας από κάποια έπίσημη συνάντηση μέ ύφος που σημαίνει έξισου: «άπέδειξα πως τά καταφέρνω σ' αυτή τη δουλειά», και: «θα ξαναδοκιμάσω». Οι φωτογραφίες του μαύρου ηγέτη μεταφέρουν αντιστοιχίες σπον θέσει τις ιδέες που κρύβονται πίσω άπ' τις άμετες ενός λευκού πολιτικού: πίστη, άποφασιστικότητα, αντίθεση, συνέπεια, απλότητα, σοβαρότητα, έγκαρδιότητα, ρεαλισμός, μιά κάποια άνησυχία, μιά κάποια αναισθησιακή ένταση, καθώς και τόλμη αναμικτη μέ μετριοπάθεια σέ λογικές δόσεις. Άπ' αυτό τό περιδεραιο τών άρετών λείπει δυστυχώς κάθε ίχνος έχθρικής στάσης πρós τόν αντίπαλο, κάθε ίχνος επιθετικότητας. Ίσως, ύστερα άπ' τήν τόσο κακή διαγωγή που έδείξαν στο παρελθόν οι μαύροι, νά τους άπαγορεύεται στό εξής νά έμπνέουν από τέτοιες διαθέσεις. Το ύφος του κ. Τζάκσον είναι, πριν άπ' ότιδήποτε άλλο, καθοδηγαστικό.

«Διαφωνώ με ό,τι λες, αλλά θα υπερασπιστώ
μέχρι θανάτου το δικαίωμά σου να το λες»

Η ΧΘΕΣΙΝΗ

ΟΡΓΗ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗ ΟΡΓΙΛΟΣ ΓΥΡΙΣΕ Ο ΑΒΕΡΩΦ

ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ

-Αγαπητέ Θανάση...
Τό γράμμα σ'όν παλιό συμμα-
θητή μέ τις σύγχρονες ιδέες
Τού Ν. ΜΑΣΤΟΡΑΚΗ

Θυμάμαι την ανηφορία του 'Αγίου Θερά-
ποντα, που δέ θα την είχαμε ποτέ άνεβή
κουβαλώντας τό γραμμόφωνο, θυμάμαι τις
παραστάσεις σ'όν «Παρνασσό» που δέ θα
είχαμε κάνει ποτέ, θυμάμαι τις έκδρο-
μές σ'όν Μαραθώνα που δέ θα είχαν καμιά
πλάκα, άν είμαστε όλοι, τότε, φανατισμένοι
μέ τά κόμματα, όσο είμαστε φανατισμένοι
μέ τόν Πρίσιεύ.

Ν. ΜΑΣΤΟΡΑΚΗΣ ΒΡΑΔΥΝΗ 10/10

**Η ΤΖΟΑΝ ΚΟΛΛΙΝΣ
ΕΞΟΜΟΛΟΓΕΙΤΑΙ:
«Έκανα
έκτρωση
γιά τό χατίρι
του Γουώρεν
Μπήττυ»**

ΕΛ. ΤΥΠΟΣ 11/10

**Γέμισε
δράκους
ή 'Αθήνα**

**Δόκτωρ
Τζέκυλ
καί μίστερ
Χάυντ
ό «δράκος»
της
'Αθήνας...!**

ΜΕΣΗΜΒΡΙΝΗ 10/10

...Ταφόρ για κλάματα. Τόν κάρφωσε τόν
'Αρσένι τους προχθές στη Βουλή ό κ.
Μητσοτάκης.

«Σ' ολόκληρο τόν κόσμο, κ. ύπουργέ,
μόνο δύο άνθρωποι κατέχουν συγχρόνως
τις θέσεις του ύπουργού 'Εθνικής Οικονο-
μίας καί του διοικητή της Τράπεζας: Έσείς
ρουίντι!»

Κατάλαβε τώρα πού οδηγεί ό «τρίτος
δρόμος»; Στή... Ρουάντα-Ουρούντι!

ΒΡΑΔΥΝΗ 10/10

**«Θέλω τόν
Καραμανλή,
δίνω
όσα-όσα!»**

ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ 8/10

**Στή Φολέγανδρο
γλεντάνε τή ζωή
μέ τά πνευμόνια...**

ΒΗΜΑ 9/10

**Επιστρέφει
στην 'Ορθο-
δοξία
ή άμυνα του
'Ολυμπια-
κού;**

ΜΕΣΗΜΒΡΙΝΗ 13/10

ΚΩΣΙΑΣ ΖΟΥΡΑΡΙΣ
-Είσαι πιστός;
-Ναι, είμαι Χριστιανός.
-Από πότε;
-Ήμουν από χρόνια, δίχως να τό ξέρω.
Εδώ καί λίγον καιρό άρχισα να είμαι και
συνειδητά. Καί ταυτόχρονα είμαι κομμουνι-
στής, είμαι μέλος του ΚΚΕ (έσ), συνειδητά
καί στην πράξη την καθημερινή.

-Όταν άρχισες ν' άσπαστείσαι έντατι-
κότερα μέ την 'Ορθοδοξία άλλαξε ή
κριτική σου στάση απέναντι σ'όν Μαρ-
ξισμό;
-Σέ αντίθεση μέ τό φίλο μου άχ. τόν
Κωστή Μοσκόφ, έγω δέν έχω τέτοιο πρό-
βλημα, γιατί δέν υπήρξα ποτέ Μαρξιστής.
Είμαι κομμουνιστής, άλλα όχι δεσμιός ενός
συστήματος ιδεολογικού όπως ό Μαρξ-
ισμός, που εννοεί να εξηγήσει τά πάντα καί
τις άκομμη.

-Λενινιστής είσαι;
-Ελάχιστα. Δηλαδή δέχομαι την πολιτική
του πρακτική, γιατί άνηκε στη μεγάλη
παραδοση της 'Οκτωβριανής Έπανάστασης
καί του Κομμουνιστικού Κινήματος. Θεωρώ
τόν έαυτό μου ύπόλογο γιατί την παραδοση
την παίρνω σαν σύνολο.

ΒΗΜΑ 9/10

Τελικά, τό Νόμπελ της Ειρήνης δόθηκε...
σ'όν Ουράνο; Αυτό είναι τό βαθύτερο
νόημα της προχειρισμένης άπονουής του απο-
στή νορβηγική έπιτροπή. Καί μπορούμε να
πούμε ακόμα άν χρειάζεται ή διευκρίνιση,
ότι βραβεύθηκαν οι... δυτικοί Ουράνοι. Γιατί,
άν ό Λεχ Βαλέσα φιλούσε τό χέρι του
Δημήτριου, δέ θα παίρνε τίποτα. Άλλα
Πατριάρχης της Ρωσίας ή του δικού μας
αφού γονάτισε «μέ συντριβήν καρδιάς»
μπροστα σ'όν Παπα της Ρώμης, τού τό-
πωσαν μ' άνοιχτή καρδιά (μακάριοι οι
εργατικοί ηγέτες που «μήκη στο νόημα»
έκανε άμέσως αυτό που έπρεπε. Χωρίς τά
Λεφτά του βραβείου (190.000 δολάρια)
στην Καθολική Έκκλησία της πατρίδας του
για τή βελτίωση των καλλιεργειών της
(έχει κι άμπελοκήρυφα ή Έκκλησία σ'όν
παραδοξό σοσιαλισμό της Πολωνίας!).

ΕΛ. ΓΝΩΜΗ 7/10

Κοινωνικός άμοραλισμός

**Δίπλα στά ράντζα
της ντροπής βά-
ζουν
τις κομματικές
άφίσσες
ΠΑΣΟΚ - ΚΚΕ**

ΒΡΑΔΥΝΗ 5/10

**«Αλλαγή»
καί...
πράσινα
ράντζα!...**

ΒΡΑΔΥΝΗ 4/10

**Χωρίς... πράσινο μετρητή δέν
πίνουν νερό στη Σύρο!**

Με έρώτηση που κατέθεσαν στη Βουλή
οι βουλευτές της 'Ν.Δ. - κ. Δ. Κοπελούζος
καί Σ. Παπαπολίτης καταγγέλλουν ένα πολύ
περιεργο σύμπτωμα «πρασινοφροσύνης»
στην Άνω Σύρο. Συμφωνά μέ την καταγγε-
λία, ό δήμαρχος 'Ανω Σύρου άπειλεί με
συνέπειες όπως δημότες δέν έχουν βαμ-
μένο... πράσινο τόν μετρητή καταναλώσεως
νερού!

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ 11/10

ΕΛΛΑΔΑ-ΡΩΣΙΑ έγραφε ό φωτεινός πινα-
κας του 'Ολυμπιακού Σταδίου χτες κι άς
έπαιζαν οι ένθικες ομάδες της Ελλάδας καί
της Σοβιετικής Ένωσης. 'Η έπιγραφή δέν
άλλαξε, έστω κι άν διαμαρτυρηθηκαν οι
Σοβιετικοί έπισημοί, που βρέθηκαν εκεί για
να παρακολουθήσουν τό ματς.
Όχι, τίποτ' άλλο, άλλα καί τέτοια πρέ-
πει να τά προσέχουμε όσο «τυπικά» κι άν
φαινονται. 'Η εποχή των 'Ισάρων περάσε.

ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ 6/10

Ο Γαβρίλος καί τά μονοπώλια

Καμία φορά θυμάμαι τό Γαβρίλο, τού
μπακάλη της γειτονιάς των παιδικών μου
χρονών, που χε ένα χέρι καί τ' άλλο
πέταινο, σκούρο, τό κοιτάζα με δέος καθώς
του 'Ο Γαβρίλος λοιπόν, κατα περιεργό
τρόπο έπεζήσε καί τό μπακάλικο στεκε!
μόνο ή πελατεία που έπαιρνε ακόμα να
λέει «όχι» στην αντίπαροχη.

ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ 9/10

**Ακόμα Ρωσία τή
λένε;**

Στό μπλουζάκι του ό Μίκυ, ό Γκούφ και
άλλα... προϊόντα της άμερικανικής κατανα-
λωτικής κοινωνίας. Τό στιγμιότυπο απ' τό
χτεςνό ματς 'Ελλάδας-Σοβ. Ένωσης, όπου
τό Ρωσάκι παρακολουθεί μ' ένδιαφέρον...

ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ 6/10

**Ερωτευμένος
χασάπης
σκότωσε 7!**

ΜΠΟΒΕ (Γαλλία). Ένας έρωτευμένος
20χρονος Γάλλος χασάπης, ό Πασκάλ Ντολίκ
που καταλήφθηκε από άмок, όταν τού
αρνήθηκαν τό χέρι της άγαπημένης του,
έσφαξε την έμελή της οικογένεια καί την
ίδια σ'όν Σαιν Μαρτέν Λε Νε.

ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ 7/10

**7 βουλευτές
έπαθην
δηλητηρίαση
από σάπια κρέατα
του κυλικείου!**

ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ 7/10

**Συνάδελφοι,
για τή «Γιορτή του ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟΥ» διαθέτουμε
1. Βιβλίο με σμιλίες-ποιήματα-τραγουδία. Τιμή 300
δραχμές
2. Κασέτα με 8 τραγουδία κατάλληλα για μαθητή
του Δημοτικού. Τιμή 350 δραχμές
Μ' αυτά καλύπτετε άνετα τις ανάγκες της
γιορτής της 17 Νοέμβρη.**

Πληροφορίες-Παραγγελίες στα τηλ.
9710080 - 9750698
ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ ΠΑΡΓΟΣ - Δοσκαλός

ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟ ΒΗΜΑ

Καρκελάκια φτιάχνει ό Κάρτερ

Δουλειά δέν έχει ό πρόεδρος καί φτιά-
χνει... καρκελάκια. 'Ο άλλοτε πρόεδρος
των ΗΠΑ Τζιμμι Κάρτερ έπιδεικνυει μέ
ευλογη ύπερφηανεια τις καρκελές που
κατασκεύασε με τά ίδια του τό χέρι.

Οι «γροθιές» μας στη Σόφια!
Στή Σόφια θα γίνει ή προετοιμασία των
πυγμάχων της ένθικης μας ομάδας απο
1-15 Νοεμβρίου εν άψει των Βαλκανικών
Αγώνων που θα γίνουν στην Αθήνα απο
27-30 τού ίδιου μήνα.

ΕΛ. ΓΝΩΜΗ 5/10

Κοινωνικός άμοραλισμός

Σέ κανέναν άλλο τόπο της γής ολόκλη-
ρης, δέν παρατηρείται αυτή ή περιφρόνησι
καί των στοιχειωδών κανόνων της κοινωνι-
κής συμπεριφοράς καί ή βανδαλική προδια-
θεση ενός μικρού μόν, άλλα κακίστου
τμήματος της ελληνικής νεολαίας. Με τά
σπασίματα των προτομών καί τους ακροτη-
ρισμούς των αγαλμάτων, τις όλεθριες
αυτοκαταστροφές των κτιρίων, τις βρισιές καί
θυμβούς των διαφόρων μηχανών, την
συστολή χρήσι των ναρκωτικών, την περι-
φρόνησι των μεγαλύτερων

Η βασική έξήγησι τού φαινομένου βρι-
σκεται στην αδυναμία της παιδείας μας να
μορφώσει καί να καθοδηγήσει τό πολιτισμι-
κό κλίμα καί σ'όν κοινωνικό σεβασμό τή
κοινωνία μας. Αυτό πριν απ' όλα. Καί είναι
καιρός να προβληματισθούμε στο κυρίαρχο
τούτο ζήτημα, πριν ή σύψη απλωθεί σ' ολό-
κληρο τό κοινωνικό μας κορμί καί τό
θανάτωσι.

ΒΡΑΔΥΝΗ 4/10

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

-ΔΗΜΗΤΡΗ ΓΕΩΡΓΙΟΥ καί 5 φίλους του,
Αθήνα. Δέν μπορούμε να συμφωνήσουμε
μέ την «πρόταση» σας να καταρτηθούν οι
άρες κοινής ησυχίας, άνεξάρτητα από τό
ό,τι δέν τις σεβονται όλοι.

-ΓΙΩΡΓΟ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟ, Λούιντσεϊντ,
Αυτ. Γερμανία. Δέ νομίζουμε ότι αξίζει τόν
κόπο να δημοσιεύσουμε τά «τραγουδία»
των ταγματασφαλιτών, για να άποδειχτεί ή
προδοσία τους, που είναι άσομμένη.

-ΑΓΝΩΣΤΟ 'Αθήνα. Ο «Ριζοσπάστης»
φωτίζει ταχτικά όλα τα προβλήματα που
βάσεις με τό γράμμα σου καί ξεσκεπάζει τό
ρόλο των ιμπεριαλιστών, των σιωνιστών
καί, έχθρών της ειρήνης καί των λαών.

ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ 9/10

Κλέψαν σαγόνι αλόγου!

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ. Άγνωστοι «κτυήσαν» τό
Σαββατοκυριακό τό σπύλαο Πετραλώνων
Χαλκιδικής καί έκλεψαν τμήμα από την
κατω σιγανα άπολιθωμένου αλόγου άνυπο-
λόγητης αξίας.

Έρευνες για τόν έντοπισμό των δρα-
στών κάνει τό αστυνομικό τμήμα Νέων
Μουδανιών.

ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ 4/10

Τό «πρόβλημα της πορνογραφίας» βρίσκεται τον τελευταίο καιρό στην επικαιρότητα: το Υπουργείο Δικαιοσύνης έχει εκφράσει τη «βούλησή» του να εκσυγχρονίσει το νομικό καθεστώς περί «άσεμνων». Οι καταδικές του εκδότη του Σάντ και η άθωωτική παρέμβαση της Πολιτείας έθεσαν επί τάπητος το πρόβλημα των ορίων ανάμεσα στην πορνογραφία και στην эρωτική τέχνη ή τη φιλοσοφία και την ιδεολογία που επαγγέλλεται έναν κοινωνικό μετασχηματισμό μέσα από μία αλλαγή στα эρωτικά πρότυπα και τις σεξουαλικές πρακτικές.

Οι γυναικείες οργανώσεις έχουν παράλληλα πολλές φορές καταγγείλει την υποβάθμιση και τον εξευτελισμό της γυναίκας μέσα από την πορνογραφία. Λίγες μέρες πριν, η πολιτεία παρενέβη για να απαγορεύσει την προβολή δυό ταινιών που αν και το περιεχόμενό τους δεν ήταν πορνογραφικό, έντονοις τό εναντίον τους σκεπτικό βασιζόταν σέ μεγάλο βαθμό σ' αυτή τη

λογική για τον εξευτελισμό της γυναίκας, για την παρουσίασή της σάν καταναλώσιμο αντικείμενο. Σημαίνει μήπως αυτό ότι οι γυναικείες οργανώσεις υποστηρίζουν μία πολιτική καταστολής «της πορνογραφίας» από την πολιτεία, και αν ναι ποιάς μορφής; Και ποιά είναι η άποψή τους για τό πρόσφατο «άντισεξιστικό νομοσχέδιο» στη Γαλλία, τό όποιο επιτρέπει στις γυναίκες να προσφύγουν στη δικαιοσύνη, όταν θεωρούν ότι μία διαφήμιση τις προσβάλλει;

Γιά όλα αυτά τά ζητήματα ξεκινήσαμε μία έρευνα σχετικά μέ την πορνογραφία. Ζητήσαμε τις απόψεις από μία σειρά προοδευτικών γυναικείων φορέων και από συνεργάτες του περιοδικού «ΑΜΦΙ για την απελευθέρωση της ομοφυλόφιλης επιθυμίας» σέ μία ζωντανή συζήτηση στά γραφεία του «ΣΧΟΛΙΑΣΤΗ». Στη συζήτηση πήρε μέρος και ο συγγραφέας Ευγένιος Αρανίτης. Παράλληλα διατύπωσαν στο περιοδικό τις απόψεις τους πάνω στο θέμα πορνογραφία οι: Μάριος Πλωρίτης, Άννα Παναγιωτοπούλου και Μάνος Χατζιδάκις.

Τό πλαίσιο των ερωτήσεων περιστρεφόταν

γύρω από τό τι είναι πορνογραφία, ποιά είναι τά όριά της, πότε μιλάμε για эρωτική τέχνη, κατά πόσον ή πορνογραφία συνδέεται μέ μία μόνο αντίληψη για τις σεξουαλικές σχέσεις και τον эρωτισμό, τό ποιά πρέπει τέλος να είναι ή στάση των προοδευτικών φορέων σχετικά μέ την καταστολή της πορνογραφίας από κράτος.

Στη συζήτηση διατυπώθηκαν διαφορετικές απόψεις σ' αυτά τά ζητήματα. Πέρα όμως από τις διαφωνίες προέκυψε και μία αξιοσημείωτη συμφωνία: Όλοι οι φορείς τάσσονται ανεπιφύλακτα μέσα από τά ιδιαίτερα τους σκεπτικά ενάντια στην κρατική ή αστυνομική καταστολή και απαγόρευση της πορνογραφίας. Πρόκειται για μία ιδιαίτερα εύχρηστη διαπίστωση εφόσον τό όνομα της ΕΓΕ έχει συνδυαστεί αρκετές φορές στο πρόσφατο παρελθόν μέ διαφορές «άνωθεν» παρεμβάσεις που στόχευαν στη ματαίωση τηλεοπτικών εκπομπών μέ «έκρηκτικό» περιεχόμενο. Άς περιοριστούμε στην υπενθύμιση δυό παρεδειγμάτων. Την απαγόρευση ενός ντοκιμανταψ μέ θέμα την αιμομιξία και την πρόσφατη διακοπή του ρεπορτάζ για τά «καμακία».

Πορνογραφία ή эρωτική τέχνη

Μάριος Πλωρίτης

Ποιά είναι κατά τη γνώμη σας ή διαφορά μεταξύ ενός πορνογραφήματος κι ενός έργου τέχνης; Υπάρχει συνάφεια στη συγκίνηση που προκαλεί τό πρώτο και τό δεύτερο;

Τό Πρόβλημα της διάκρισης ανάμεσα στο καλλιτέχνημα και στο πορνογράφημα - πρόβλημα τόσο παλιό όσο, σχεδόν, και ή γραφή και ή τέχνη- μένει και θά μένει αλυτο, έπειδή ή διαφορά ανάμεσα σ' αυτές τις δυό κατηγορίες βρίσκεται σέ δυό «ακαθόριστα» στοιχεία: την υποκειμενική πρόθεση του «δημιουργού» (νά έρεθίσει ή όχι τά γενετήσια ένστικτα του κοινού) και την αντικειμενική αξία του «δημιουργήματος». Άλλά και ή δεύτερη αποτελεί, συχνότατα, υποκειμενικό θέμα του «κριτή», που μπορεί να θεωρήσει καλλιτέχνημα ή όχι, τό κρινόμενο έργο.

Γι' αυτό και τά καθιερωμένα, τά «κλασικά» έργα ξεφεύγουν -και σωστά- απ' τό «στιγμα» της πορνογραφίας, έστω κι αν περιέχουν σκηνές,

περιγραφές, φράσεις κλπ. που θά θεωρούνταν «αίσχρες» σ' ένα σύγχρονο ή μη «κλασικό» έργο. (Είναι πασιγνωστες οι «τολμηρότητες» των αρχαίων ελλήνων κωμωδιογράφων και των ρωμαίων σατιρικών, πολλών πεζογράφων και ποιητών της Αναγέννησης και του Ρομαντισμού, της «Καμασούτρα» αλλά και της Παλαιάς Διαθήκης και των πατέρων της Εκκλησίας...) Τό «κύρος» ή ή «ιερότητα» των έργων αυτών δικαιώνει, έξ ορισμού, τις «έλευθεριότητες» τους.

Αυτή ή δυσχέρεια διάκρισης επιτρέπει στους πουργιτανούς και στους άμύνητες της ήθικης να κατατρέχουν (άλλοτε μέ την πυρά κι άλλοτε μέ τά δικαστήρια) άναμφισβήτητα καλλιτεχνήματα, παρουσιάζοντάς τα σάν ανήθικα. Καί, αντίστροφα, δίνει την εύχέρεια στους έπιτηδευούς να εκμεταλλεύονται ή σεξουαλική δίψα του κοινού, παρουσιάζοντας διάφορα αίσχρουργήματα σάν έργα τέχνης ή έπιστημονικής διαφώτισης.

Πιστεύετε ότι ή θεσπισση κριτηρίων από τό κράτος για τη διακρίση πορνογραφίας-τέχνης (και την περιστολή της πρώτης), μπορεί να αποβεί ευεργετική για την υπόθεση της πολιτιστικής ανάπτυξης;

-Προσωπικά, δε συμφωνώ μέ την άσυνδοσία των τελευταίων -που, σήμερα, κυκλοφορούν δεκάδες τέτοια έντυπα, προσita στον καθένα και σε κάθε περιπτερο της γειτονιάς του. Από την άλλη, όμως, ή διωξη τους περικλείνει τον κίνδυνο να πείσουν θέματα των «προμαχων της ήθικης» και έργα πραγματικής λογοτεχνικής και καλλιτεχνικής αξίας.

Δέ νομίζω, όμως, πως ή «πολιτιστική ανάπτυξη» μας άπειλείται τόσο από τά καθαυτό πορνογραφήματα, όσο από πολλά άλλα: από τη γενική άπαιδευσία και από τη στρεβλωτική «παιδευση» που προσφέρουν τά μέσα μαζικής έπικοινωνίας... από την άθλια ποιότητα βιβλίων και θεαμάτων, που μόνο τους όπλο είναι ή βλακολογία και ή βομολογία... από τις εφημερίδες έκείνες που κύριο θέμα τους έχουν την «έγκληματολογία», ή «δρακο-λογία» και κάθε είδους «σεξο-λογία»...

Σέ τελευταία άνάλυση, «άσεμνα» δεν είναι μόνο όσα έχουν σχέση μέ την эρωτική πράξη. Άσεμνες, στην ούσια, είναι και άπαισθητες πράξεις της πολιτείας, της κοινωνικής συγκρότησης, των διαφόρων όμάδων πολιτικών και μη, που αποβλέπουν στην άποχαίνωση και στην εκμετάλλευση του πολίτη. Και αυτά τά δεύτερα άσεμνα επιτρέπουν την άνθοφορία των πρώτων...

Μάνος Χατζηδάκης

Πώς θα όριζατε την έννοια της πορνογραφίας και ποιά είναι ή γνώμη σας γι' αυτό τό τόσο συνηθισμένο φαινόμενο της εποχής μας;

Πορνογραφία είναι ό έρεθισμός πού προκαλεί ένα έργο τέχνης ή ένα έργο άνευ τέχνης στόν ιδιότυπα ή αρρωστα έρεθιζόμενο άνανγνώστη ή θεατή. Όταν ήμουν παιδί έρεθιζόμουν με τό διάβασμα της Πάπισσας Ιωάννας τού Ροΐδη, άνίκανος νά εισπράξω ότιδήποτε άλλο από τό βιβλίο. Είμαι έναντίον της πορνογραφίας σάν έρωτικό άτομο αλλά και έναντίον της διωξης της σάν ελεύθερος πολίτης. Δέν μπορώ νά συνιπαρώξω στούς άγώνες ενός έξυπνου έκδότη πού περιφρουρεί την έκδοση ενός πορνογραφικού έντύπου ή ενός έντύπου πού δέν είναι μέν πορνογραφικό αλλά έχει έμπορικη έπιτυχία σάν τέτοιο. Χωρίς αυτό νά σημαίνει ότι συμφωνώ με τη διωξη του ή όποια έτσι κι αλλιώς με άπωθεί.

Γιατί είχατε διαλέξει τόν τίτλο «πορνογραφία» στό έργο πού άνεβάσατε πέρσι;

Πορνογραφία είναι για μένα ή χρεωκοπία της έπικοινωνίας. Υποτίθεται ότι ή έρωτική πράξη, και κατά συνέπεια ή προέκταση της έρωτικής πράξης, είναι μία βαθύτερη έπικοινωνία. Η πορνογραφία ακριβώς χρεωκοπεί, έμποδίζει ή αγνοεί αυτή την έπικοινωνία.

Θέλοντας λοιπόν νά άσκήσω μία κριτική στό σήμερα, όχι μόνο στόν έρωτικό τομέα αλλά κύρια στόν πολιτικό, μεταχειρίστηκα τόν τίτλο «πορνογραφία». Φυσικά δέ θέλησα νά κάνω ένα πορνογραφικό έργο αλλά νά παρουσιάσω τη χρεωκοπία των σχέσεων μέσα από την πολιτική, την τέχνη και φυσικά και μέσα άπ' τόν έρωτα. Έφ' όσον ό τρόπος πού εκδηλώνονται τά άτομα είναι στην πλειοψηφία τους πορνογραφικός.

Τί έχετε νά πείτε για τό αίτημα γυναικείων όργανώσεων (όπως στη Γαλλία π.χ.) νά υπάρχει δυνατότητα μήνυσης και καταγγελίας όποιοι χρησιμοποιεί σάν έμπόρευμα τό γυναικείο σώμα, και μάλιστα στό σημείο αυτό νά παρεμβάινει τό κράτος;

Είμαι ένάντια στην έμπορία, δέν υπάρχει άμφιβολία. Αλλά ποιός θά τό καθορίσει και μέχρι πού θά καθορίζονται τά όρια τά όποια θά μάζ κάνουν νά έπεμβαίνουμε; Άπ' την άλλη μεριά είναι πολύ έπίφοβο όταν επικαλείται κανείς, είτε σάν όργανωση είτε σάν άτομο, την επέμβαση τού κράτους. Αυτή την τροχολέξη και μάλιστα κρατική, έγώ σάν φιλελεύθερο άτομο την άπορρίπτω. Τώρα ή έκμετάλλευση τού γυναικείου σώματος αλλά και τού άντρικού, -διότι έχει άρχισει πλέον και ή έκμετάλλευση τού άντρικού σώμα-

τος στό έπακρο- έφόσον ή αντίδρασή μας δέν είναι ποινικιστική αλλά πραγματικά φιλελεύθερη μπορώ νά δεχτώ ότι είναι αναγκαία. Όμως ποιός πάλι θά χαράξει τά όρια άπ' τη στιγμή μάλιστα πού θά ζητήσουμε την επέμβαση τού κράτους; Πού σημαίνει, ότι ό άξεστος χωροφύλακας ή ό καταπιεσμένος δικαστής, θά αποφασίσει. Θά τό ήθελε μία προοδευτική όργάνωση αυτό; Λοιπόν δέν είναι πολύ καλύτερα νά υπάρξει ένας άλλος κολασμός σέ μία τέτοια έμπορία από τό νά ζητάμε άπ' τό κράτος την επέμβασή του; Τι νά σάς πώ; Έγώ ύποπτεύομαι πάντα τό κράτος. Διότι τά όργανά του είναι κατά βάση ύποανάπτυκτα και καταπιεσμένα. Δέν μπορεί νά εκπροσωπεί ένας χωροφύλακας. Δέν μπορεί νά εκπροσωπεί ούτε έσας σάν μέλος μιας όργάνωσης, και στη ζωή μου ποτέ δέ θά δεχτώ νά βάλω τόν χωροφύλακα νά αποφασίσει για κάτι πού πιθανώς με θίγει.

Θέλετε νά πείτε ότι είναι σχεδόν αδύνατον νά καθοριστούν συγκεκριμένα κριτήρια ανάμεσα σ' ένα έργο τέχνης και σ' ένα πορνογράφημα, ιδιαίτερα αν ό διαχωρισμός αυτός προέρχεται από κάποιο κρατικό φορέα;

Και βέβαια! Κατ' άρχήν τό έργο τέχνης τις περισσότερες φορές, για τούς ανθρώπους τούς άκατάτοπιστους ή τούς ανθρώπους πού δέν έχουν καλλιεργηθεί, είναι έργο πορνογραφίας. Είναι πορνογράφημα. Έρεθίζονται! Όπως σάς είπα την περιέργειά μου σάν ήμουν παιδί. Έρεθιζόμουν όχι μόνο με τόν Ροΐδη, αλλά και με όποιοδήποτε άνάγνωσμα τό όποιο περιείχε μία σκηνή έστω και ύποψιας έρωτικής πράξης. Σ' αυτό φυσικά δέν έφταιγε τό βιβλίο. Ποιά είναι λοιπόν τά όρια ενός πορνογραφήματος; Όχι ότι δέν υπάρχει τό πορνογράφημα, ή αναγκαιότητά του και ή έμπορία του. Όμως γιατί νά καταδιωχθούν; Είναι δυνατόν έμείς οι ίδιοι νά καθορίσουμε τά πλαίσια ή τά όρια της ψυχικής ή έρωτικής υγείας των άλλων;

Πολλοί δέχονται ένα έργο τέχνης με μία έρωτική συγκίνηση. Αυτό για σάς διαφέρει από τό έρωτικό έρεθισμα πού προκαλεί ένα πορνογράφημα;

Είναι διαφορετικός ό έρωτισμός πού μπορεί νά δέχεται κάποιος από τό έργο τέχνης κι από τη βαθύτερη έλξη του. Και έντελώς διαφορετική ύπόθεση τό νά βλέπει κανείς την Άφροδίτη της Μήλου και νά αντανιζεται ή τόν Έρμη τού Πραξιτέλους, αν είναι όμοφυλόφιλος. Δέν μπορούμε όμως νά καταδικάσουμε τόν Έρμη τού Πραξιτέλους και νά μήν έκτίθεται δημόσια διότι μερικοί αισθάνονται την ανάγκη νά αντανιστούν μπροστά του. Γιατί θά πρέπει νά άγνοήσουμε πώς υπάρχουν άτομα τά όποια έρεθίζονται έρω-

τικά από μία εικόνα, ένα βιβλίο ή ένα θέαμα. Δέν αντιμετωπίζονται όμως αυτά με άστυνομικά μέτρα. Συνεπώς ή πορνογραφία πρέπει νά είναι ελεύθερη. Κι άπλούστατα νά υπάρξει μία τέτοια παιδεία πού όλο και περισσότερο νά δημιουργεί κατάλληλους δέκτες των έργων τέχνης, και κατάλληλους φορείς της έρωτικής έπικοινωνίας.

Έγώ ως πούμε, μπροστά σ' ένα πορνογραφικό έργο δέν έκστασιάζομαι, ενώ παραμένω ιδιαίτερα ευαίσθητος στόν έρωτισμό, τόν δικό μου και των άλλων.

Υπάρχει διαφορά κατά τη γνώμη σας ανάμεσα σ' ένα πορνογραφικό έντυπο με εικόνες γυμνών γυναικών και σ' ένα αντίστοιχο όμοφυλοφιλικό πού δέν παρουσιάζει καθορισμένους έρωτικούς ρόλους; Είναι ίσως τό δεύτερο με μία έννοια άπελευθερωτικό για τόν άνανγνώστη;

Για μένα είναι τό ίδιο. Γιατί ή όμοφυλοφιλία είναι μία προέκταση της έρωτικής πράξης. Δέν μπορώ νά τό δώ σάν ιδιαιτερότητα και γι' αυτό διαφωνώ λιγάκι και με τις διάφορες κινήσεις -παρ' όλο πού όφείλουν νά υπάρχουν, έστω και για ν' αντιδρούν μία και εξακολουθούμε νά ζούμε μέσα σέ ύποανάπτυκτες κοινωνικές νόρμες. Η όμοφυλοφιλία όμως δέν άποτελεί μία ιδιαιτερότητα. Η έρωτική μας πράξη μάζ ανήκει και ό έρωτας είναι πολυδιάστατος. Κατά τη γνώμη μου τό νά είσαι όμοφυλόφιλος είναι τό ίδιο σάν νά είσαι έτεροφυλόφιλος. Δέν αισθάνομαι καμία ανάγκη νά έχω την ειδική ταυτότητα τού όμοφυλόφιλου. Όπως δέ διανοήθηκα νά ρωτήσω κάποιο φίλο τί κάνει τό βράδυ στην έρωτική του περιοχή, γιατί μ' ενδιαφέρουν διαφορετικά θέματα στην γνωριμία μου μαζί του, έτσι θά πρέπει νά γίνει και άπ' τη δική του μεριά, έτσι θά πρέπει νά λειτουργούν τά αληθινά ελευθερωμένα άτομα. Χωρίς αυτό νά σημαίνει ότι κρύβω ό,τι κάνω. Από την άλλη μεριά όμως δέν είναι δυνατόν νά γιορτάζω την έρωτική μου ιδιουσυγκρασία μία και τη θεωρώ άπόλυτα φυσική. Είμαι συνεπής με τη φύση μου, άρα είμαι φυσικός! Η άπελευθέρωση δέν προέχεται από κάτι πού κολακεύει τις συνήθειές μας. Γι' αυτό δέ με άπελευθερώνει ή εικόνα μιας έρωτικής πράξης, όποια κι αν είναι αυτή. Η νιώθω ελεύθερος άρα δέν υπάγομαι σέ νόρμες και μειονότητες ή δέν αισθάνομαι ελεύθερος και όργανώνομαι για νά νά υπάξω.

Με λίγα λόγια ή άποψη σας συνοψίζεται στό ότι ναι μέν είστε έναντίον της πορνογραφίας αλλά με κανέναν τρόπο δέν πιστεύετε σέ κάποιας μορφής κατασταλτικά μέτρα.

Μάλιστα! Άπεχθάνομαι τά κατασταλτικά μέτρα, όταν μάλιστα παίρνουν κι άστυνομική μορφή. Πρέπει ό καθένας νά μπορεί νά λειτουργεί όπως θέλει, άρκεί νά μήν ένοχλεί ή νά μήν ένοχλείται από τη φυσική κατάσταση τού άλλου. Προσωπική μου ήθικη είναι τό νά μή μεταχειρίζομαι τόν έρωτα για σκοπούς διαφορετικούς άπ' αυτούς πού καθορίζει ό ίδιος ό έρωτας, στην όποιαδήποτε μορφή του.

Άν είμαι έναντίον της πορνογραφίας είμαι μόνο και μόνο έπειδή ύποκαθιστά την έπικοινωνία. Έμποδίζει την έπικοινωνία μου με όποιοδήποτε πρόσωπο. Γι' αυτό και είμαι έναντίον. Για τίποτε άλλο. Από κει και πέρα, αν υπάρχουν άνθρωποι πού άρέσκονται στην πορνογραφία, μέ για τους με χαρά τους. Δέν είμαι γι' εκείνος πού θά τούς καθορίσει τί πρέπει νά τούς άρέσει και αληθινά δέν ένοχλοῦμαι από την προτίμησή τους αυτή.

"Αννα Παναγιωτοπούλου

Πώς θα όριζατε την πορνογραφία, και τί γνώμη έχετε για τό άν πρέπει ή όχι νά έμποδιζεται μέ κατασταλτικά ή αστυνομικά μέτρα;

Η πορνογραφία νομίζω πώς είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο, πού έκφράζει, όπως και χιλιάδες άλλα, αυτή την άπειρη μοναξιά πού μάς τυλίγει. Έκφράζει την ανικανότητα της επικοινωνίας μεταξύ των ανθρώπων, ακόμα και στο σέξ πού φυσιολογικά θα έπρεπε νά 'ναι ή αποθέωση της ψυχικής και σωματικής επικοινωνίας.

Τό νά διεγείρεσαι σεξουαλικά μέ άψυχα αντικείμενα είναι φυσικό όταν έχεις χάσει τή δυνατότητα νά συναλλάξεις τόν έαυτό σου μέ όποιονδήποτε και σέ όποιοδήποτε σημείο. Από κει και

πέρα τό νά καταργηθεί τί νόημα έχει; Θα μάς βοηθήγε αυτό νά ξαναβρούμε τή χαμένη μας έπαφή;

Πώς βλέπετε τά αίτήματα και τίς καταγγελίες των προοδευτικών γυναικών φορέων σέ ό,τι αφορά τήν εκμετάλλευση για έμπορικούς λόγους της γυναικείας προσωπικότητας από τίς βιομηχανίες πορνό;

Τό γεγονός ότι οι γυναίκες οργανώσεις διαμαρτύρονται για τήν έμπορικοποίηση του γυναικείου σώματος μέσα από τά πορνογραφικά υλικά, είναι μέσα στά πλαίσια ενός άγώνα, και δέν μπορεί παρά νά είναι σεβαστό. Από κει και

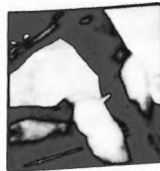
πέρα, τό νά ζητάνε τό δικαίωμα νά τά καταργούν, για μένα είναι άπαράδεκτο. Τή λογοκρισία, όποιος κι άν τήν κάνει, τή θεωρώ πιο πορνό, από όποιοδήποτε πορνογράφημα.

Πιστεύετε ότι υπάρχουν διαφορές άνάμεσα στην έτεροφυλόφιλη και στην όμοφυλόφιλη πορνογραφία; Είναι ή δεύτερη μέ κάποια έννοια άνατρεπτική ως προς τά πρότυπα πού εμφανίζει;

"Όσον αφορά τά όμοφυλοφιλικά προβλήματα γενικά δέν είμαι σέ θέση νά μιλήσω. Τά θεωρώ πολύ σοβαρά, και δέν τά ξέρω αρκετά. Τό μόνο πού μπορώ νά πώ, είναι πώς αυτό πού απελευθερώνει τό άτομο δέν απελευθερώνει τό σύνολο. Κι ακόμα, πώς ό δρόμος προς τήν απελευθέρωση και των γυναικών και των όμοφυλόφιλων δέν μπορεί νά χαρακτηί από κανένα κίνημα, κι από κανένα σωματείο, παρά μόνο από τό προσωπικό θέλω του καθένα.

Ποιά είναι τά όρια, άν υπάρχουν, άνάμεσα σ' ένα πορνογραφικό έργο και σ' ένα έργο έρωτικής τέχνης;

Τό πορνό, δέν διαχωρίζεται από τό έργο τέχνης μέ τό θέμα. Άπλά από τήν πρόθεση του δημιουργού του. Για μένα, όποιοδήποτε κατασκευάσμα πού έγινε μέ πρόθεση νά πουλήσει και νά ξεπουληθεί είναι πορνό. Αντίθετα, ένα έργο πού δημιουργείται για νά έκφράσει τόν δημιουργό του, είναι έργο τέχνης, ακόμα κι όταν τό θέμα πού πραγματεύεται είναι κατά κόσμον χυδαίο.

Δείγματα πορνογραφικών έντυπων πού κυκλοφορούν νόμιμα στο έξωτερικό και ήμιπαράνομα στην Ελλάδα

Στή συζήτηση πήραν μέρος: 'Από τήν Ένωση Γυναικών Ελλάδος: ή Τζούλια Καλογεράκη, από τήν κίνηση Δημοκρατικών Γυναικών: ή Καίτη Κωσταθάρα, ή Λίλιαν Γαζή και ή Θεοδώρα Σταδούλια. 'Από τό σπίτι των Γυναικών: ή Χαρά Τσουκαλά, ή Αίμη Μπακούρου και ή Νάσια Μαγιάκου.

'Από τό περιοδικό ΑΜΦΙ: ό Άντρέας Βελισσαρόπουλος, ό Φώτης Παπαδόπουλος και ό Γιάννης. 'Ακόμα συμμετείχε στή συζήτηση ό συγγραφέας Ευγένιος 'Αρανίσης. 'Από πλευράς ΣΧΟΛΙΑΣΤΗ συντόνισαν τή συζήτηση ό Γιάννης Μηλιάς και ή Άντα Θεοδωρίδου.

Πρέπει νά σημειώσουμε ότι άναγκαστικά περικόπηκε και συνομεύτηκε ένα μέρος της δώρης συζήτησης στή μεταφορά της στο περιοδικό χωρίς φυσικά νά παραλειφθούν ή πολύ περισσότερα νά τροποποιηθούν τοποθετήσεις και άπόψεις.

Τζούλια:

Κατ' άρχή νά δούμε τί είναι πορνογραφία, όσο κι άν αυτό είναι δύσκολο γιατί λίγοι είναι οι κοινά άποδεκτοί όρισμοί. Τί είναι δηλαδή ή πορνογραφία και σέ τί διαφέρει από τήν έρωτική τέχνη. Η δυσκολία βρίσκεται στο ότι ό καθένας πού τό επιχειρεί, δέν μένει άνεπηρέαστος από τίς γενικότερες επιδράσεις πού έχει δεχτεί (θρησκευτικές, κοινωνικές, πολιτιστικές). Μπορεί νά άναφερθεί ότι ή παλιά αντίληψη πού θεωρούσε κάθε παράσταση και άπεικόνιση του γυμνού σώματος και της σεξουαλικής πράξης σαν πορνογραφικό έργο άποδείχτηκε τελικά, ιστορικά,

ότι ήταν διώκτης και άπαγορευτής πολλές φορές σημαντικών έργων της τέχνης. Παράλληλα, ή άναγκαιότητα πού καθιέρωσε αυτή τήν αντίληψη και πού στόχευε στο νά άποφραχθεί ή ψη και πού άνάπτυξη ένδεχόμενων «άνήθικων» ή «άνωμα-τών» τάσεων στήν κοινωνική συμπεριφορά των ατόμων, δέν είχε τά άποτελέσματα πού άναμενόταν νά έχει. Πολύ προσεγγιστικά μπορούμε νά δεχτούμε ότι πορνογραφία είναι ή χρησιμότητα και ή άπεικόνιση της σεξουαλικής δραστηριότητας μέ σκοπό τή σεξουαλική διέγερση. Κάτι άλλο πού δημιουργεί πρόσθετη δυσκολία είναι ότι μετατοπίζονται συνεχώς τά όρια μεταξύ του «άποδεκτού» και του «μή άποδεκτού» κοινωνι-

κά, και οι βιομηχανίες πορνό προσπαθούν νά βρουν συνεχώς περισσότερο σκανδαλιστικές μορφές για νά μπορούν νά επιβιώνουν. Η πορνογραφία, πρέπει νά πούμε, ότι αποτελεί κατά κάποιο τρόπο μία διέξοδο στον σεξουαλικά καταπιεσμένο άνθρωπο πού έμποδιζεται από τήν κοινωνία νά έκφράσει τήν επιθυμία του. 'Εμείς, ή ΕΓΕ, πριν μιλήσουμε για ένδεχόμενη παρέμβαση από τήν πολιτεία, θεωρούμε άπαραίτητο νά τονίσουμε ότι: α) Είμαστε αντίθετες σέ κάθε μορφή λογοκρισίας και άπαγόρευσης στή δημιουργία και στήν έκφραση του κάθε ανθρώπου. β) 'Επιμένουμε ιδιαίτερα στον τρόπο και τή μορφή μέ τήν όποία χρησιμοποιείται τό γυναι-

ΑΝΟΙΧΤΗ ΣΥΖΗΤΗΣΗ

κείο σώμα για έμπορικούς λόγους με συνέπειες σε βάρος της γυναίκας, και γ) Βασικός στόχος και σκοπός δεν είναι ο εξορκισμός με απαγορεύσεις των επιδράσεων, θετικών ή αρνητικών, της πορνογραφίας αλλά η δημιουργία τέτοιων κοινωνικών δομών, στις οποίες η υποτίμηση της γυναίκας δεν θα έχει θέση, αλλά θα μιλάμε για έναν απελευθερωμένο και χρωματισμένο άνθρωπο.

Η μελλοντική κοινωνία θα αδιαφορήσει ή και θα απορρίψει ενδεχόμενα την πορνογραφία. Πρέπει ακόμα να σταθούμε στο ότι η πορνογραφία πολλές φορές συνδέει τον έρωτα με τη βία και η βία αυτή συνήθως στρέφεται ενάντια στη γυναίκα. Επίσης, τα πρότυπα που δίνονται, είναι: άνδρες, επιτεθτικοί, με πρωτοβουλία, γυναίκες: νωθρές, υποταγμένες.

Αντρέας:

Ο όρος πορνογραφία για μένα είναι αδύνατον να είναι ξεκάθαρος μία και αποτελεί συγκεκριμένο ιστορικό παράγωγο της βικτωριανής εποχής (αρχές του 19ου αιώνα) όπου γράφονται και οι πρώτες ερωτικές πορνογραφίες κύρια από πόρνες. Ο όρος πορνογραφία για να χαρακτηρίσει έστω και μια απεικόνιση της σεξουαλικής πράξης είναι ιδεολογικά φορτισμένος από μια εποχή που δυστυχώς ή ευτυχώς έχει περάσει. Τα όρια μεταξύ πορνογραφίας και ερωτικής τέχνης δεν είναι καθόλου σίγουρα. Εδώ απλά χρησιμοποιώ τον όρο πορνογραφία για να πω ορισμένα πράγματα. Η θέση μου είναι ότι πρέπει να ξεπεραστεί η αρνητική-αμυντική υποστήριξη της πορνογραφίας και να περάσουμε σε μία επιθετική-διεκδικητική θέση. Είναι γεγονός ότι ο σκοταδισμός στηριζόταν πάντα σε μεγάλο βαθμό στην απαγόρευση της απεικόνισης, ενώ το ξεπέρασμα του Μεσαίωνα γίνεται και μέσα από την ελευθερία της απεικόνισης και στη σχέση της με τις επιστήμες. Πρέπει να δούμε εδώ τρία θετικά στοιχεία στην ελευθερία της πορνογραφίας ή της ερωτικής τέχνης: α) Η δυνατότητα της έκφρασης και της συνειδητοποίησης της ερωτικής φαντασίωσης. β) Η δυνατότητα της δημιουργικής χρησιμοποίησης της φαντασίωσης, της εκτόνωσης ή της υπέρβασής της. γ) Η απόκτηση της γνώσης για το ανθρώπινο κορμί και τις ερωτικές δυνατότητές του που καθόλου δεν είναι κάτι το δεδομένο. Οι άνθρωποι δεν ξέρουν να χρησιμοποιούν ερωτικά το σώμα τους. Όσο για τις κοινωνικές επιπτώσεις της πορνογραφίας ως έρθουμε στο παράδειγμα της Δανίας όπου πριν λίγα χρόνια αφέθηκε εντελώς ελεύθερη και οι επιπτώσεις που είχε αυτό στο κοινωνικό σύνολο (σε θέματα βίας, ερωτικών εγκλημάτων) είναι από ουδέτερες έως θετικές. Τουλάχιστον αυτό δείχνουν όλες οι στατιστικές.

Αίμη:

Κατ' αρχή το να μιλάμε για πορνογραφία ξεχνώντας το ότι παράγεται από και απευθύνεται σ' ένα ανδρικό κοινό συνεπάγεται γενικεύσεις σαν κι αυτή του Αντρέα, περί δυνατοτήτων που προσφέρει κλπ. Τα πράγματα όμως είναι πιο συγκεκριμένα, και το ιδεολογικό -σεξιστικό- περιεχόμενο της πορνογραφίας δεν μπορούμε να το αγνοήσουμε.

Κι εδώ θέλω να προσθέσω σ' ό,τι είπε η Τζούλια ότι: εκεί που η πορνογραφία αφορά τη γυναίκα, εκεί που την παρουσιάζει και την χρησιμοποιεί, δεν είναι στη χρήση του σώματος. Πίσω και πέρα από αυτό το σώμα υπάρχει μία ολόκληρη σημασιολογία του πορνογραφικού υλικού, ένα «σκηνικό», που εκφράζει και αναπαράγει και μία κυρίαρχη ιδεολογία με συγκεκριμένες σχέσεις εξουσίας. Δεν είναι μόνο το γυμνό γυναικείο κορμί αλλά ένα ολόκληρο σχήμα σχέ-

σεων άντρα-γυναίκα που αναπαράγεται, και που το εύρος του ξεπερνάει την ερωτική σχέση και λειτουργεί σε όλα τα επίπεδα της ζωής μας. Η πορνογραφία είναι ένας από τους δρόμους μέσα απ' τους οποίους έμμεσα αναπαράγεται η σεξιστική ιδεολογία.

Ευγένιος:

Συμφωνώ με τον Αντρέα με μία μικρή όμως διαφορά. Δεν νομίζω ότι το βασικό πρόβλημα με την πορνογραφία είναι ηθικό, αλλά είναι θεωρητικό. Είναι δύσκολος ο ορισμός και δεν μπορούμε να βάλουμε την ερωτική τέχνη και την πορνογραφία σε μία κλίμακα αποφασίζοντας πού αρχίζει το ένα και τελειώνει το άλλο. Υπάρχει πορνογραφία (όπως ο Σάντ π.χ.) με εκλάμψεις μεγαλοφυΐας. Και η λογοτεχνία μπορεί να δημιουργεί ερωτική διέγερση χωρίς να είναι πορνογραφία. Η διάκριση επομένως ανάμεσα στα δύο δεν μπορεί να είναι στεγανή. Απ' την άλλη μεριά, νομίζω ότι η πορνογραφία εμφανίζει όσο τη γυναίκα - αντικείμενο τόσο και τον άντρα, υποτιμώντας και τους δύο ταυτόχρονα. Ίσως εδώ στην Ελλάδα που τώρα τελευταία είναι κάπως ελεύθερη η πορνογραφία μοιάζει να έχει τη γυναίκα μοναδικό αντικείμενο.

Γιάννης Μ.:

Εδώ προκύπτει ένα ερώτημα. Αν η πορνογραφία είναι μονόδρομος, δηλαδή αν ο συγκεκριμένος καταμερισμός ρόλων που αναφέρθηκε ισχύει για όλη την πορνογραφία ή είναι μόνο μία συγκεκριμένη τάση της. Στή συνέχεια να δούμε αν η κυρίαρχη κατανομή ρόλων καθορίζεται κύρια από μία επιλογή του μηχανισμού παραγωγής της πορνογραφίας ή αν είναι αποτέλεσμα κάποιου εμπορικού κέρδους. Για παράδειγμα αν πουλάνε οι Μπήτλς -καλοί ή κακοί- βγάζουμε Μπήτλς. Τι είναι λοιπόν το κυρίαρχο; Η συγκεκριμένη επιλογή κάποιων ή οι προτιμήσεις του καταναλωτικού κοινού; Κι εδώ μπαίνει το ζήτημα της ιδεολογίας και του κατά πόσο είναι μονόδρομος με συγκεκριμένες πάντα μορφές. Τέλος θα πρέπει να δούμε πώς δημιουργούνται μέσα στη σημερινή οικογένεια οι όροι για ν' αναπαράγεται μία τάση ή δονοπατήρησης στην οποία βρίσκεται έδαφος η πρακτική που ονομάζουμε πορνογραφία. Είναι άποψη κάποιων ψυχολογικών ότι η απαγόρευση της σεξουαλικής πρακτικής των παιδιών με τους γονείς που κατ' αρχή αναπτύσσεται με ασυνειδητους τρόπους, δημιουργεί την τάση για ήδονοπατήρηση. (Ακραία μορφή αυτής της τάσης αποτελεί ο γνωστός ήδονοβλεψίας). Αυτή η τάση υπάρχει λίγο ως πολύ στον καθένα και πρέπει η πορνογραφία να πιάνει και μία τέτοια διάσταση του ανθρώπινου ψυχισμού.

Νάσια:

Όταν μιλάμε για πορνογραφία πρέπει να συνειδητοποιήσουμε ότι αναφερόμαστε στη μαζική παραγωγή ενός καταναλωτικού αγαθού με κακή ποιότητα. Πιστεύω ότι η πορνογραφία, με τη μορφή που έχει σήμερα, ουσιαστικά βασίζεται και παράγεται από μία συγκεκριμένη σεξουαλική εξαθλίωση κι από ένα συγκεκριμένο και επικρατούντα αντιερωτισμό. Κι από την άλλη τον αναπαράγει. Η πορνογραφία δεν απευθύνεται στη γυναίκα και αγνοεί πλήρως την ερωτική λειτουργία της γυναίκας ή την παρουσιάζει εντελώς πλασματικά. Συμφωνώ βέβαια ότι παρουσιάζει και τα δύο φύλα σαν αντικείμενα αλλά εδώ υπάρχει ένα πρόβλημα. Όταν για παράδειγμα ο αφέντης σε μία εικόνα μαστιγώνει τον δούλο, ταπεινώνεται βέβαια και ο ίδιος αλλά η θέση

τους είναι διαφορετική.

Θεοδώρα:

Θάθελα να δούμε λίγο διαφορετικά το θέμα μήπως και έτσι καταφέρουμε κάποτε να το προσεγγίσουμε. Κατ' αρχή να δούμε δύο στοιχεία. Το στοιχείο σώμα και το στοιχείο λόγος. Αυτά δηλαδή τα δύο που αποτελούν και συνθέτουν την πορνογραφία. Το σώμα λοιπόν και το πρώτο και βασικό στοιχείο ή εικόνα. Δεν υπάρχει όμως στην ουσία σώμα. Είναι νεκρό, είναι θεικό κι είναι και διαβολικό ταυτόχρονα, δεν έχει πνοή, δεν έχει λειτουργικότητα, δεν έχει ζωή, υπάρχει μόνο για να προδιαστέι και να κατευθύνει. Ο λόγος που συνοδεύει μία τέτοια εικόνα

είναι κι αυτός στεγνός, παθητικός, βίαιος μπορεί, περιχαρκακωμένος, ανακυκλωτικός. Αυτοί οι δύο παράγοντες συνθέτουν την πορνογραφία και πρέπει να ξεγηγηθούν.

Η απεικόνιση του γυμνού γυναικείου σώματος με στόχο την ερωτική διέγερση διαπερνάται από συγκεκριμένη ιδεολογία και ο αναγνώστης ή ο θεατής εύκολα μέσα του δημιουργεί το μοντέλο που βλέπει και προσδίδει τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά του στο γυναικείο φύλο. Και δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι το σημαντικότερο στοιχείο στην πορνογραφία είναι η γυναίκα.

Αντρέας:

Αυτό συμβαίνει διότι μόνον οι άντρες κάνουν πορνογραφία. Αν κάνανε όμως και οι γυναίκες ίσως θάταν αλλιώς.

Θεοδώρα:

Γιατί όμως μόνον οι άντρες κάνουν πορνογραφία;

Αντρέας:

Αυτοί έχουν την εξουσία, γι' αυτό!

Θεοδώρα:

Έτσι μπράβο! Για να νάναι ολοκληρωμένο! Δεν μπορούμε παρά να μιλάμε θεωρητικά για την πορνογραφία ή να γράφουμε δοκίμια γι' αυτήν. Αυτό που πρέπει να χτυπήσουμε και να αλλάξουμε είναι την κοινωνία που τη δημιουργεί.

Όσπου να γίνει κάτι αδιάφορο.

Αντρέας:

Η δικιά μου απάντηση είναι να κάνουν και οι γυναίκες πορνογραφία δικιά τους κι όχι να σπάνε τις βιτρίνες των πορνογραφικών κινηματογράφων.

Θεοδώρα:

Οι γυναίκες δεν θα κάνουν αυτό που κάνουν οι άντρες. Έμεις χτυπάμε έμμεσα την πορνογραφία σήμερα γιατί δεν μπορούμε να κάνουμε κάτι διαφορετικό.

Άντρέας:

Αν ήσουν δηλαδή στην εξουσία θα τό απαγόρευες;

Θεοδώρα:

Όχι, γιατί έτσι δεν θα έβγαινε τίποτα. Θα προσπαθούσα όμως να επιταχύνω τις κοινωνικές διεργασίες που να ανατρέψουν και να διαμορφώσουν νέες κοινωνικές δομές.

Τζούλια:

Θάθελα να μιλήσω για τό παράδειγμα της Δανίας που ανάφερε πριν ο Άντρέας. Πράγματι γίναν κάποιες στατιστικές μετά την άρση της απαγόρευσης της πορνογραφίας σε σχέση με σεξουαλικά εγκλήματα και παρατηρήθηκε κάποια μείωσή τους. Στην Ελλάδα δεν έχουν γίνει παρόμοιες έρευνες για τις επιπτώσεις της πορνογραφίας. Τα θετικά στοιχεία για τα οποία μίλησε ο Άντρέας, προέρχονται απ' τό ότι ταύτισε σχεδόν την эρωτική τέχνη με την πορνογραφία. Δεν μπορούμε να δεχτούμε, για παράδειγμα, τό ότι μέσω της πορνογραφίας ο κόσμος θα μάθει να χρησιμοποιεί эρωτικά τό σώμα του.

Έμεις πιστεύουμε ότι χρειάζεται ενημέρωση του λαού, καθιέρωση της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης στα σχολεία, αλλαγή της νοοτροπίας.

Δέν μπορεί να χρησιμοποιείται ή γυναίκα σαν καταναλωτικό εμπόρευμα. Τό γυναικείο κίνημα πρέπει να κάνει την κριτική του στην αντίληψη ότι ή γυναίκα είναι πάντα αυτή που ανταποκρίνεται στις πρωτοβουλίες του άνδρα, ότι είναι συνένοχος και συμμετοχος στη βία μέσα στο σέξ.

Τό πρόβλημα πάντως στην πορνογραφία δέν είναι μόνο ή άπλή άπεικόνιση της σεξουαλικής δραστηριότητας αλλά όλα τά ύπονοούμενα και όλοι οι κώδικες που έπιστρατεύονται για να δοθεί ένα συγκεκριμένο νόημα σε κάποια εικόνα.

Αίμη:

Σχετικά με τη βία, πιστεύω ότι είναι ένα από τά στοιχεία της πορνογραφίας είναι ένδεικτικό, αλλά άς μήν κεντρώουμε εκεί. Τό κυρίαρχο είναι οι σχέσεις εξουσίας που εμφανίζονται στις εικόνες αυτές ακόμα κι όταν άπεικονίζεται μόνο ένα γυναικείο πατούτσι. Όσο για τό αν είναι μονόδρομος αυτή ή λειτουργία της πορνογραφίας έχω να πώ ότι είναι, μιά και, ακόμα όταν ή γυναίκα κρατάει τό μαστίγιο και φοράει τίς μπότες, σε τίποτα δέν αντιστρέφεται ή κατ' άρχή ιδεολογική βάση και τό σχήμα που προτείνεται σαν «эρωτική σχέση».

Γιάννης Μ.:

Δέν άναφερόμουν όμως στις γυναίκες που κρατάνε τό μαστίγιο. Και για να πώ ένα παράδειγμα: Ένα από τά περιοδικά αυτά που κυκλοφορούν σε τεράστιο τίραζ, τό «Πεντάχοις» (5.000.000 αντίπ. πα) περιέχει ένα μεγάλο μέρος πορνογραφικού ύλικού που φτιάχνεται από τους ίδιους τους αναγνώστες. Στέλνουν γράμματα ή περιγράφουν эρωτικές έμπειρίες και φαντασιώσεις. Ένα μεγάλο ποσοστό από αυτούς που γράφουν είναι γυναίκες και δέν ξέρω αν αυτά που γράφουν εντάσσονται στο μοντέλο της κλασικής πορνογραφίας που είναι τό «ΔΙΑΒΑΣΕ ΜΕ», «ΦΙΛΗΣΕ ΜΕ» κ.λ.π.

Αυτά που γράφουν πραγματικά κατατείνουν σε μιά διέγερση αλλά από πάρα πολλές σκοπιές είτε προς τό άλλο είτε προς τό ίδιο φύλο. Και οι σκοπιές αυτές συχνά δέν ανταποκρίνονται στο μοντέλο γυναικεία-άντικειμενο. Κι ενώ μπαίνουν σε λεπτομέρειες περιγραφών που σαφώς λειτουργούν διεγερτικά με κανένα τρόπο ορισμένες από αυτές δέν μπορούν να ένταχθούν στο μοντέλο σχέσεων άντρα-γυναίκας που είναι κυρίαρχο σ' αυτή την κοινωνία που περιέχει συγκεκριμένες σχέσεις εξουσίας ή την αντίστροφη της. Υπάρχει δηλαδή τελικά μέσα στην πορνογραφία δυνατότητα διαφορετικών ιδεολογικών πρακτικών;

Καίτη:

Γιατί να μήν περιοριστούμε στον τόπο μας, στη χώρα μας γιατί αυτά που λές άναφέρονται σε μιά άλλη κοινωνία. Έμεις εδώ δέν έχουμε φτάσει ακόμα στο επίπεδο να γράφουμε στα περιοδικά που κυκλοφορούν, μ' αυτόν τον τρόπο. Αυτό που βλέπουμε αυτή τη στιγμή είναι αυτή ή άγρια μορφή του πορνογραφικού έντυπου που βγάζει αυτόν τον πλήρη έξευτελισμό.

Αίμη:

Κατ' άρχή μιά προσωπική αντίληψη. Οι έπιστολές στο Πεντάχοις είναι πλαστές. Είναι τόσο περιτεχνα γραμμένες και τόσο συγκεκριμένα, με ένα στυλ, πάντα τό ίδιο. Έκτός αυτού οι έπιστολές που διάβασες και που σου φάνηκαν σαν έναλλακτικές δυνατότητες έκφρασης της σεξουαλικότητας, στην πραγματικότητα είναι άπλως έναλλακτικές περιπτώσεις. Η πραγματική δυνατότητα έκφρασης της γυναικείας эρωτικής έμπειρίας και έπιθυμίας δέν ενδιαφέρει την πορνογραφία.

Γιάννης:

Νομίζω ότι έχουμε πέσει σε μιά παγίδα. Συγκεκριμένα νομίζω ότι ο άρνητικός όρισμός της πορνογραφίας, μέσα δηλαδή από τις απαγορεύσεις, μας δίνει και την εικόνα του τί είναι πορνογραφία. Ένώ δηλαδή μπορούν και άπεικονίζονται όλες οι ανθρώπινες έκδηλώσεις, όταν

φτάνουμε στην σεξουαλική τότε σταματάμε.

Ίσως αν δέν σταματούσαμε σ' αυτό να μήν υπήρχε καθόλου αυτή ή έννοια. Αυτό τό «απαγορευμένο» έρεθίζει περισσότερο απ' όσο χρειάζεται τη φαντασία μας και μας κάνει πολύ πιο προκατειλημμένους απ' ό,τι θα χρειαζόταν. Φορτίζεται δηλαδή ή πορνογραφία από τό περιεχόμενο της κυριαρχής ιδεολογίας. Γίνεται δηλαδή ή πορνογραφία ο χώρος έκφρασης των κυριαρχών ιδεολογικών στοιχείων όπως ή καταπίεση κλπ., και δέν παύει τό πορνογραφικό ύλικό που έχουμε ύπ' όψη μας να έκφράζει αυτά τά στοιχεία. Δεν μπορούμε να ξεχωρίσουμε την эρωτική τέχνη από την πορνογραφία. Η τέχνη σήμερα μέσα από τις σημειολογικές αναλύσεις είναι θέμα ενός προσωπικού κώδικα, είναι ύποκειμενικό στοιχείο. Η πορνογραφία, όσο δημιουργείται από μιά σεξουαλική έξαθλίωση, τόσο άπαγορεύεται από την ίδια έξαθλίωση και τον πουριτανισμό (στοιχεία καθολικισμού και προτεσταντισμού), φαίνεται να άπαγορεύει τό γυμνό, πράγμα που είναι έντελώς άφύσικο. Τό μασκαρεμα, τό ντύσιμο του άνθρώπου μ' ένα συγκεκριμένο τρόπο τό υπερασπίζει ή νομοθεσία, και ο παραβάτης τιμωρείται. Αυτή είναι και ή κοινωνική ύποκρισία που θέλει τό άτομο άσεξουαλικό χωρίς φαντασιώσεις και παρωλήρηματα. Αναγκάζεται λοιπόν τό άτομο αυτό να λειτουργεί έντελως διαφορετικά από τις эρωτικές έπιθυμίες και τις διαστροφές του, μιά και άπαγορεύονται οι σεξουαλικές «παρεκκλίσεις». Μέσα απ' αυτή την απαγόρευση φτάνουμε στη φαντασία ενός μικρού παιδιού που έσωτερικεύει την εικόνα ενός άνθρώπου ντυμένου, γεννημένου με ρούχα. Κι αυτό είναι άποτέλεσμα της αντιπορνογραφικής ύστερίας, καθαρό δείγμα κοινωνικής ύποκρισίας, που πηγάζει από τη συμβολή προτεσταντισμού και καπιταλισμού.

Ευγένιος:

Νομίζω ότι αν ή πορνογραφία δημιουργείται από αυτή τη μορφή καταστολής, τότε δέν μιλάμε πιά για πορνογραφία, κι αυτό είναι άπτονόητο. Ζούμε σε μιά κοινωνία που την κυβερνούν οι άντρες. Τό μόνο που μας μένει είναι να καταψηφιστεί αυτό που δημιουργεί την πορνογραφία. Λέχεται ότι αυτό που έξευτελιζεται στην πορνογραφία είναι τό γυναικείο σώμα, ακόμα κι αν εμφανίζεται με μπότες και μαστίγιο, κι αυτό νομίζω δέν μπορεί κανείς να τό άρνηθεί.

Αίμη:

Ο όρος σώμα δέν περιλαμβάνει όλα όσα λέμε. Πρέπει να μιλάμε για γυναίκες, για эρωτική έπιθυμία. Μήν άπομονώνουμε τό σώμα από τό σύνολο των στοιχείων.

Νάσια:

Τόση ώρα μιλάμε για μιά ιδανική μορφή πορνογραφίας άγνωώντας τις πραγματικές σχέσεις των ανθρώπων, την άντρική κυριαρχία και μένουμε στο πόσο ωραίο θάταν να έκφράζεται ή эρωτική έπιθυμία. Δεν είμαστε πουριτανές κι ούτε έχουμε άντιρρήσεις με τό γυμνό. Έδώ όμως πρόκειται για συγκεκριμένη σεξουαλική έξαθλίωση και για μιά άθλια эρωτική πράξη που παρουσιάζει ή σημερινή πορνογραφία. Και την παρουσιάζει άθλια γιατί είναι άθλια.

Άντρέας:

Λές ότι έμεις μιλάμε περί ιδανικής «καθαρής» πορνογραφίας κι έγώ σου άπαντώ ότι αυτή ή καθαρότητα που ζητάς είναι άδύνατον να υπάρξει. Με τη λογική σου θα πρέπει να κατακρίνουν

με τόν Αισχύλο και τό Σοφοκλή επειδή παρουσιάζουν στά έργα τους αφέντες και δούλους, τό ίδιο και τό Σαίξπηρ. Η πορνογραφία όμως δέν μπορεί παρὰ νά αντικατοπτρίζει τήν εποχή της κι έτσι είναι αδύνατον σήμερα νά εμφανίζεται «άπελευθερωμένη» ή ερωτική τέχνη.

Άντα:

Στό σημείο αυτό έχει προκύψει μιά διαφωνία πού πρέπει νά έντοπιστεί γιά νά προχωρήσουμε: Η Νάσια θεωρεί ότι θετικά στοιχεία ερωτικής επιθυμίας θά μπορούσαν ίσως νά υπάρξουν σέ μιά άλλη έξιδακιευμένη μορφή πορνογραφίας ενώ ο Άνδρέας άναγνωρίζει στή σημερινή πορνογραφία κάποιες θετικές πλευρές.

Άντρέας:

Έδώ θέλω νά συμπληρώσω ότι ή ελεύθερη διακίνηση τής πορνογραφίας επιτρέπει στις γυναίκες νά μελετήσουν άκριβώς τά στοιχεία πάνω στά όποια θεμελιώνεται ή ύποτελής τους θέση και ή άνδρική έξουσία.

Γιάννης Μ.:

Ίσως τώρα θά μπορούσαμε νά συζητήσουμε περί καταστολής. Ο Άντρέας κι ο Γιάννης λένε ότι ή πορνογραφία όρίζεται σέ σχέση μέ μιά όρισμένη καταστολή. Ότι θά μπορούσε νά είναι μιά πρακτική μέσα σ' ένα κάπως όμοιογενή χώρο πού έχει κάποιες άλλες φραστικές έκφράσεις διαφοροποιημένες μεταξύ τους αλλά πού δέν διαχωρίζονται μέ τέτοια σινικά τείχη όπως ή πορνογραφία. Η είδοποιός διαφορά του διαχωρισμού είναι κάποια καταστολή. Η άποψη πού ύποστηρίζει ότι ή πορνογραφία όρίζεται μέ τήν καταστολή έχει μερικά στοιχεία πού πηγάζουν άπ' τήν ιστορική πραγματικότητα.

Είναι αλήθεια ότι ίσχυσε στή βικτωριανή εποχή, όταν ή άστική τάξη συγκροτούσε τήν ήθική της πού αργότερα επρόκειτο νά περάσει και στά λαϊκά στρώματα σάν «ήθική του έθνους». Θά μπορούσαμε όμως και μέσα σέ μιά διαφορετική ήθική νά δούμε νά αναπαράγονται τά διάφορα ύποσύνολα σεξουαλικών πρακτικών. Μήπως, παρὰ τήν καταστολή, οργάνωνονται μέ βάση τήν κυρίαρχη ιδεολογία γιά νά μήν πώ -όπως ισχυρίζεται ο Φουκώ- ότι είναι ή ίδια ή έξουσία πού τά δημιουργεί; Η ίδια ή έξουσία άπαγορεύει αυτά τά ύποσύνολα και ταυτόχρονα τά προωθεί. Γι' αυτό πρέπει νά μιλήσουμε περί καταστολής.

Καίτη:

Άσφαλώς τό τελευταίο ερώτημα πού έβαλες, ξεκινώντας άπό μιά ιστορική άναδρομή, μάς βρίσκει σύμφωνες. Η διαφωνία όμως άρχισε όταν ο Γιάννης μίλησε γιά πορνογραφία πού άπαγορεύεται και πού άν άπαγορευόταν δέν θά τό συζητούσαμε τόση ώρα. Δέν άπαγορεύεται όμως. Συμφωνώ μέ όλο αυτό τό πλέγμα γιά τό όποιο μίλησες και τό γυναικείο κίνημα είναι αντίθετο σέ κάθε άναπαράγωγή των «μοντέλων» μέ όποιοδήποτε τρόπο. Η κυρίαρχη ιδεολογία διαπερνά ακόμα και ή βρεφική μας ήλικία γιά νά φτάσει ως εκεί πού φτάνει. Όμως τώρα συζητάμε γιά τήν πορνογραφία πού κυκλοφορεί στόν τόπο μας, πού μάς άγγίζει και μάς πληγώνει. Αυτό είναι πού πρέπει πρώτα νά ξεκαθαρίσουμε.

Ευγένιος:

Μπορεί νά μήν υπάρχει συγκεκριμένη καταστολή στήν Ελλάδα αλλά τά σκληρά πορνό πού παράγονται στήν Ελλάδα έξάγονται άμέσως.

Έδώ υπάρχει ένα καθεστώς άνοχής πού επιτρέπει σ' αυτά τά πορνό νά κυκλοφορούν λαθραία. Είναι όπως ή διπλή μίσθωση των ταξί πού άπαγορεύεται και δέν άπαγορεύεται. Κι όταν ή έξουσία κάποτε άποφασίζει νά κάνει μιά χειρονομία «καλής θελήσεως» πραγματοποιεί και τήν άπαγόρευση.

Τζούλια:

Άπ' ό,τι ξέρω, δέν υπάρχει νόμος πού νά άπαγορεύει τήν ελεύθερη κυκλοφορία των έντύπων παρὰ μόνο ή επιτροπή γιά τά φιλμ του ύπουργείου Προεδρίας.

Καίτη:

Υπάρχει αλλά έχει άτονίσει.

Γιάννης Μ.:

Θυμηθείτε τή δίκη του ιδιοκτήτη του κέντρου πού γινόταν τό στρηπτήξ μέ τήν κότα και του ιδιοκτήτη του Έλίτ πού έπαιζε «ζωντανή τσόντα».

Άντα:

Δέν φτάνει νά έντοπίσουμε τό άν υπάρχει ή όχι καταστολή. Άς δούμε στήν ούσία των άπόψεων γιά τό άν πρέπει νά υπάρχει ή όχι καταστολή.

Καίτη:

Η Κίνηση Δημ. Γυναικών είναι αντίθετη σέ κάθε μορφή λογοκρισίας πού παράγει τό καθεστώς των ολοκληρωτικών σχέσεων. Έμείς θέλουμε νά δημιουργήσουμε τρόπους εύαισθητοποίησης του άνθρώπου έτσι ώστε νά ξεπεράσει αυτή τήν έπιρροή της πορνογραφικής μξέριας.

Τζούλια:

Και ή Ένωση Γυναικών Ελλάδας είναι αντίθετη μέ κάθε μορφή λογοκρισίας. Μή ξεχνάμε ότι ή άπαγόρευση έχει πολλές φορές αντίθετα άποτελέσματα. Τό θέμα είναι νά γίνει ευρύτερη διαπαιδαγώγηση του λαού γιά τήν ελεύθερη έκφραση τής επιθυμίας του κάθε άνθρώπου και τήν ελεύθερη επιλογή του. Κι εδώ είναι πολύ σημαντική ή συμβολή του Τύπου και των μαζικών μέσων ένημέρωσης. Είναι θλιβερό νά αφιερώνονται πηχυαίοι τίτλοι όταν γίνεται ένας βιασμός και οι άνακοινώσεις των γυναικείων οργάνωσεων νά θάβονται κάπου στις τελευταίες σελίδες των εφημερίδων.

Γιάννης:

Όσόσο νομίζω ότι ή πορνογραφία στήν Ελλάδα άπαγορεύεται. Επιτρέπεται μόνο μιά «so ft» πορνογραφία μέ μουτζουρωμένα τά γεννητικά όργανα στις φωτογραφίες και ο νόμος περί προσβολής δημόσιας αιδούς συχνά εμφανίζεται ένεργητικώτατος. Τό «ΑΜΦΙ» γιά παράδειγμα παραπέμφθηκε σέ δίκη γιά ένα σκίτσο γυμνό και μάλιστα του Cocteau. Η λογοκρισία θεσμικά υπάρχει.

Αίμη:

Υπάρχει όμως και ή γνωστή σύμπτωση άπαγορευμένου και λειτουργίας της πορνογραφίας. Η καταστολή, μέ τό περιεργό σχήμα της άπαγόρευσης άπ' τή μιά και τής ελεύθερης κατανάλωσης άπ' τήν άλλη, αΐξάνει τήν ίδια τήν κατανάλωση. Και άν επιτραπεί τώρα ή ταινία του Δράκου θά δούμε τεράστιες ούρές στους κινηματογράφους. Όμως παρ' όλα αυτά δέν πρέπει νά σωπαίνουμε.

Νά διαχωρίσουμε τήν καταστολή άπό τήν άνάγκη των γυναικών νά καταγγείλουν τή σεξιστική ιδεολογία εκεί πού προβάλλεται και άναπαράγεται.

Άντα:

Ποιά είναι ή γνώμη σας γιά τό άντι-σεξιστικό νομοσχέδιο πού ψηφίστηκε στή Γαλλία και πού δίνει δικαίωμα στους γυναικείους φορείς γιά δικαστικό άγώνα και καταγγελία όποιου έμπορεύεται γιά διαφημιστικούς λόγους τό γυναικείο σώμα;

Αίμη:

Μ' ενδιαφέρει τό νά μπορώ νά μιλήσω γιά όσα μέ θίγουν κι όχι νά υπερασπιστώ άπαγορεύσεις πού δέν θά είχαν παρὰ επιφανειακές συνέπειες.

Χαρά:

Κακώς άπαγορεύτηκε ο δράκος, αλλά έμεις καλά κάναμε και σκίσαμε τίς άφίσες γράφοντας τά συνθήματά μας.

Δηλαδή πρέπει ή ταινία νά παιζεται αλλά νά υπάρχει τέτοια συνείδηση και καταγγελία πού νά έχει έμπορική άποτυχία.

Καίτη:

Όσόσο, άν και δέν τό ζητήσαμε έμεις, κάποιες ζητήσαν νά άπαγορευτεί ή ταινία, πράγμα πού οδηγεί στή μεγαλύτερη ακόμα διαφήμιση του έργου. Πιστεύω ότι άν κάποιες διαμαρτυρίες έχουν τέτοιου είδους άποτελέσματα, καλύτερα νά λείπουν.

Άντρέας:

Η ρίζα του προβλήματος βρίσκεται στό ότι δέν άποφασίζει μιά γυναίκα νά γυρίσει ένα φιλμ μέ τό ίδιο θέμα, γυρισμένο όμως μέ άλλη σκοπιά και πού νά στέκεται έμπορικά δίπλα στό έργο του Καραγιάννη. Αυτό θά έπρεπε νά γίνει. Γιά νά μιλήσω όμως πάλι πάνω στό θέμα της πορνογραφίας έχω τελικά νά παρατηρήσω ότι τά όρια μεταξύ πορνογραφίας και ερωτικής τέχνης είναι δυσδιάκριτα και δέν πρέπει νά ξεχνάμε ότι κι ο Τζόυς, κι ο Σάρτρ κάποτε θεωρήθηκαν πορνογράφοι κι ότι μέσα στήν πορνογραφία ύπηρεξαν άνατρεπτικές άπόψεις όπως του Σάντ, μουσειακά κομμάτια της ιστορίας της τέχνης. Ιδιαίτερα αυτά πού αναφέρονταν στις παθητικές σχέσεις διαφόρων άνδρων. Πιστεύω δηλαδή πώς οι όροι στήν όμοφυλόφιλη πορνογραφία σ' ένα μεγάλο βαθμό άντιστρέφονται.

Αίμη:

Τό νά μιλάμε γιά τήν αναπρεπτικότητα τής αντίστροφης τών ρόλων ή τής «άλλης δυνατότητας» πού προσφέρει ή όμοφυλόφιλη σχέση δέν λύνει κανένα πρόβλημα. Έγώ πιστεύω ότι ή άλλη αντίστροφή τών ρόλων δέν δημιουργεί αναπρεπτικές δυνατότητες.

Άντρέας:

Τό αναπάντεχο δημιουργεί τήν ανατροπή. Έκεί δηλαδή πού περιμένεις ότι ή ανδρική μορφή πού έχει κι όλα τά έξωτερικά στοιχεία έντονα πρόκειται νά «γαμήσει και νά δείρει», ξαφνικά βρίσκεται σέ έντελώς διαφορετική σεξουαλική σχέση. Άπομυθοποιείται και σπάει μιά άσυνείδητη βαθύτατα έμπεδωμένη εικόνα.

Αίμη:

Οί σχέσεις κυριαρχίας δέν εξαρτώνται άπ' τό άν διαφοροποιείται έλαφρά τό πρότυπο και χάνει τό ρόλο του κάποιος πρós όφελος κάποιου άλλου. Τό νόημα πού περνάει είναι πάλι τό ίδιο. Καί μάλιστα, άν τό ψάξουμε θά δούμε ότι στην πορνογραφία πάντα τελικά ό δέκτης προσλαμβάνει στοιχεία τής κυριαρχικής ιδεολογίας - και μόνο.

Γιάννης:

“Όταν γίνεται συνεχής έναλλαγή τών ρόλων δέν δημιουργείται θέμα σχέσεων κυριαρχίας.

Γιάννης Μ.:

Αυτό δηλαδή είναι προνόμιο μόνο τής όμοφυλόφιλης πορνογραφίας;

Άντρέας:

Σέ γενικές γραμμές ναι.

Ευγένιος:

Πολλοί μεγάλοι διάσημοι πορνογράφοι στρέφονται ενάντια στό καθιερωμένο υπερβαίνοντας κάθε ιερό και όσιο μέ μιά φιλοσοφία πού μέ λίγο χιούμορ θά χαρακτηρίζαμε άναρχική. Αυτό γιά τόν συγκεκριμένο κοινωνικό περίγυρο πού άπευθυνόταν κάθε τέτοιος συγγραφέας ήταν ένα βήμα μπροστά. Η διαφορά τους άπό τά πορνογραφικά έντυπα βρίσκεται στό ότι αυτοί έχουν ώραίο γράψιμο.

Θεοδώρα:

Μιλάμε όμως γιά τήν κοινή πορνογραφία πού θέλει τόν άντρα κατακτητή και κυρίαρχο σέ όλα τά επίπεδα, προβάλλοντας μισόγυμνα φριχτά και γελοία κορμιά. Κι άπ' τή μιά μεριά έχουμε τις καμπάνες τις έκκλησίας πού μάς καλούν στόν «έλληνοχριστιανικό» πολιτισμό κι άπ' τήν άλλη τά περίπτερα μέ τά κρεμασμένα πορνό. Έμείς λέμε ότι ξέρουμε ότι άναγκαστικά θά περάσουμε άπό όλα αυτά τά στάδια έξαθλίωσης, αλλά θά είμαστε έτοιμες και θά παρεμβαίνουμε καθημερινά.

Άντρέας:

Πάντως τά περίπτερα, σέ σχέση μέ τήν έκκλησία, τά προτιμώ. Δείχνουν γιμνότερα τις σχέσεις έξουσίας πού υπάρχουν και τήν άνδροκρατία.

Αίλιαν:

Έμένα σά γυναίκα μου έξασκούν τήν ίδια βία και τά δυό όταν μου ζητάνε νά φορέσω τά πρότυπά τους.

Φώτης:

Η πορνογραφία άπλά καθρεφτίζει τήν πραγματικότητα, χωρίς φυσικά νά αφήνει περιθώρια γιά τρυφερές σχέσεις όταν αυτό είναι και ή αλήθεια.

Ο θεατής ή άναγνώστης θά άμφισβητήσει αυτές τις κυριαρχικές σχέσεις, όπως θά τό κάνει αυτό και σέ κάποιο μή πορνογραφικό έργο. Θά μπορούσε ή πορνογραφία νά λειτουργεί σαν ένα είδος παιδείας και συνειδητοποίησης τής πραγματικότητας.

Αίμη:

Υπάρχει ένα θέμα πρόθεσης πίσω άπο κάθε έργο τέχνης ή μή. Ο άναγνώστης παίρνει αυτό πού μπορεί. Στην πορνογραφία - καταναλωτικό προϊόν δέν υπάρχει καμιά πρόθεση νά άμφισβητηθεί τό κυρίαρχο πρότυπο, αλλά αντίθετα ενισχύεται.

Η ευχή λοιπόν του Φώτη είναι περίπου παράλογη όταν ζητάει άπό τόν ίδιο άνθρωπο πού καταναλώνει πορνογραφικό υλικό, ξαφνικά νά άποστασιοποιηθεί και νά γίνει έχθρικός ως πρós τήν πρόθεση.

Γιάννης Μ.:

Τό θέμα είναι ποιά άνάγκη υπάρχει γιά νά αγοράζει ό κόσμος τά πορνογραφικά έντυπα. Κι άν γιά παράδειγμα μπορείς νά κρίνεις τήν «ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ» ως άπαράδεκτη, γιατί νά μήν μπορείς νά κρίνεις και ένα πορνογραφικό έργο αντίστοιχα;

Αίμη:

“Αν είσαι φανατικός άναγνώστης τής «Α» και ταυτόχρονα τήν καταδικάζεις τότε έχει μιά τουλάχιστον... περιέργη αντίφαση μέσα σου! Αυτός πού διαβάει πορνογραφία και τόν εύχαριστεί δέν μπορεί παρά νά ταυτίζεται βαθύτερα μέ τό ιδεολογικό σχήμα πού προτείνεται. Μόνο έτσι επιτυγχάνεται και τό ζητούμενο, πού είναι ή έρωτική διέγερση.

Άντρέας:

“Ενας πορνό κινηματογράφος μπορεί νά είναι γεμάτος αλλά όλοι οι άντρες πού είναι μέσα δέν είναι άπαραίτητο νά βρίσκονται σέ στίση. Δέν είναι ή σεξουαλική διέγερση τό καθοριστικό. Υπάρχει κάποια μέθεξη, κάποια άπόσταση, κάποια σχέση μισο-έρωτική μισό-καλλιτεχνική μέ άσαφή όρια. Είναι άλλο νά έρεθίζεσαι και άλλο νά ταυτίζεσαι. Μπορεί νά ποθήσεις τήν Άφροδιτη τής Μήλου, άν είσαι έτεροφυλόφιλος, σαν μιά

ώραία γυναίκα αλλά ταυτόχρονα τή θαυμάζεις σαν έργο τέχνης.

Ευγένιος:

Τό πρόβλημα λύνεται άν πούμε ότι μπορεί κανείς νά διεγείρεται χωρίς άπαραίτητα νά ταυτίζεται μέ τό προβαλλόμενο πρότυπο. Η έπιτυχία τής πορνογραφίας είναι ότι βάζει τόν άναγνώστη τής ή τόν θεατή τής στή θέση κάποιου πού παρατηρεί πίσω άπ' τήν κουρτίνα. Είναι ή τέλεια ήδονοβλεψία. Γι' αυτό και παραμένει πάντα διάσημο τό στρεπτήζ. Αυτό πού ένδιαφέρει είναι ή διαδικασία κι όχι ή εικόνα του γιμνού σώματος.

Θεοδώρα:

Υπάρχει και διέγερση και ταύτιση. Και μόνο έτσι εξηγούνται πώς τά πρότυπα πού προβάλλονται αναπαράγονται μέσα στους άντρες και τους οδηγούν άκόμα και σέ πράξεις σκληρής βίας κατά τών γυναικών.

Άντρέας:

Αντίθετα πιστεύω ότι ή πορνογραφία έπιτρέπει νά συνειδητοποιείς τή φαντασίωσή σου μέ όλα τά στοιχεία πού περιέχει ή έρωτική φαντασίωση (βία, καννιβαλικά στοιχεία, σχέση μέ τό θάνατο κλπ.) νά τήν συζητάς άνοιχτά έτσι ώστε νά μήν οδηγείται τό σεξουαλικά καταπιεσμένο άτομο νά πραγματοποιεί αυτές τις φαντασιώσεις άλλοπρόσαλλα μέ έγκληματικές πράξεις.

Αίμη:

Οί φαντασιώσεις δέν είναι κάτι άόριστο πού πέφτει άπ' τόν ούρανό, δέν έχουν ούδέτερο περιεχόμενο. Συνδέονται άμεσα μέ τήν κοινωνική οργάνωση, περιέχουν στοιχεία ιδεολογίας, και είναι και πολιτικά άναγνώσιμες. Ιδιαίτερα μάλιστα σέ έπιπεδο σεξιστικής ιδεολογίας. Τό ίδιο, και άκόμα πιο έντονα, ισχύει γιά τήν πορνογραφία.

Τζούλια:

Τό ζήτημα δέν είναι άν ή πορνογραφία είναι καλή ή κακή. Είναι παράγωγο και προωθητικό στοιχείο κάποιας ιδεολογίας, πού συνήθως στρέφεται ενάντια στις γυναίκες κι εδώ θαθελα νά πω ότι βλέπουμε θετικά τό αντίσέξιστικό νομοσχέδιο τής Γαλλίας, μέ τήν έννοια ότι καλό είναι οι γυναίκες νά έχουν κάποια όπλα γιά νά άπαντούν στην έκμετάλλευση του κορμιού τους, άσχετα μέ τό άν θά χρησιμοποιήσουν τά όπλα αυτά. Πάντως ή πορνογραφία δέν πρέπει νά είναι τό κυρίαρχο ζήτημα γιά τό γυναικείο κίνημα σήμερα. Η ΕΓΕ πιστεύει ότι κύριος σκοπός πρέπει νά είναι μιά στρατηγική γιά τήν ισότητα σέ όλα τά επίπεδα τής ζωής, ή όποια άσφαλώς θά περιλαμβάνει και μιά άλλη ποιότητα στις σεξουαλικές και γενικά στις ανθρώπινες σχέσεις.

Γιάννης:

“Αν τό σέξ πάψει νά είναι ταμπού τότε τά σίνεορα μεταξύ πορνογραφίας και κάθε άλλης εκδήλωσης τής ανθρώπινης ζωής ίσοπεδώνονται.

Καίτη:

Πρέπει νά καταλάβουμε ότι άκόμα και οι φαντασιώσεις καλλιεργούνται μ' ένα συγκεκριμένο τρόπο και μέσα τους αναπαράγεται ή κυρίαρχη ιδεολογία, ενάντια στην όποια αγωνιζόμαστε.

“Επιμέλεια άφιερώματος: Άντα Θεοδωρίδου

SHOW BUSINESS του Αρκά

SHOW BUSINESS του Αρκά

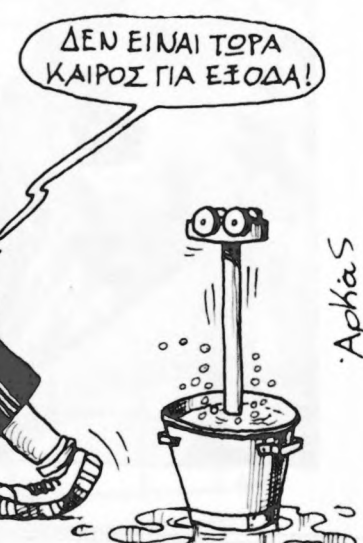
SHOW BUSINESS

του Άρκα

SHOW BUSINESS

του Άρκα

Η κρίση του Τύπου

Διαβάστε με προσοχή τό παρακάτω κείμενο:

«Τά Πανεπιστήμια συγκλονίζονται»

Γράφει ο «Οικονομικός Ταχυδρόμος» (15-9-83): «Συγκλονιστικές οι διαπιστώσεις του παραιτηθέντος πρύτανη της Παντείου καθηγητή Ν. Πετραλιά. "Αν αποδίδουν την πραγματικότητα τά περί κομματικών συγκρούσεων και φατριαστικών διαμαχών, τότε αυτό σημαίνει ότι η κατάσταση στά άνωτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα είναι πολύ άσχημη αν όχι ή χειρότερη στην ιστορία τους. Προσέξτε τί ύποστηρίζει στην έγγραφη παραιτήσή του: « Η σοβαρότητα και ή έντιμότητα της ακαδημαϊκής μας ζωής δοκιμάζεται σοβαρά. Τά πανεπιστήμια συγκλονίζονται από κομματικές συγκρούσεις και φατριαστικές διαμάχες... Τό φοιτητικό κίνημα συγχέει μέ τραγικό τρόπο την κριτική συνείδηση μέ τίς κομματικές σκοπιμότητες. Καί ή πορεία της άνώτατης παιδείας όχι μόνο δέν δικαιολογεί καμμία εφησυχαστική αισιοδοξία, αλλά αντίθετα έμπνέει σέ πολλούς πανεπιστημιακούς δασκάλους σοβαρότατες ανησυχίες».

Κοινός τόπος ή κρίση πού συγκλονίζει τά Α.Ε.Ι. Άνθρωποι χωρίς αίσθημα ευθύνης και αγάπης για ή σπουδάζουσα νεολαία, αδιαφορώ-

ντας για τούς σκοπούς της παιδείας, εκμεταλλεύονται τό νεανικό ένθουσιασμό μέ μοναδικό κίνητρο τό στενό κομματικό συμφέρον τους. Καί άντί νά γίνει μία γενική κινητοποίηση για νά μάθουν επί τέλους οι νέοι μας γράμματα, οι άρμόδιοι μεριμνούν και τυρβάζουν για πολυήμερους πανηγυρισμούς.

Άπαντήστε μας σέ ποιό από τά έξής έντυπα έχει δημοσιευτεί:

1. Άθλητική 'Ηχώ
 2. Άντί, 15ήμερη πολιτική επιθεώρηση
 3. Βαθέλ (κόμικς και όχι μόνο)
 4. Διάβασέ με
 5. Ζωή, όργανον όμωνύμου αδελφότητος θεολόγων.
 6. 'Η Άριστερά Σήμερα, Διμηνιαίο περιοδικό του ΚΚΕ έσωτερικού
 7. 'Η Καθημερινή
 8. 'Η Κυριακάτικη Έλευθεροτυπία, στηρίζουμε την Άλλαγή έλέγχουμε την έξουσία
 9. Κριτική, επιθεώρηση για την εκπαίδευση τό φοιτητικό κίνημα και ή νεολαία
 10. 'Ο Πολίτης, μηνιαία επιθεώρηση
 11. 'Ο Ρίζος της Δευτέρας
 12. Σύναξη, τριμηνιαία έκδοση σπουδής στην όρθοδοξία.
- Όποιος πρώτος βρει τό σωστό έντυπο, κερδίζει μία έτήσια συνδρομή σέ αυτό.**

ΛΥΣΕΙΣ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟΥ

Δημοσιεύουμε αυτούσια την όρθή (και νικήτρια) λύση του παιχνιδιού του τεύχους 7.

«Άγαπητοί σχολιαστές γειά σας. Σας γράφω σχετικά μέ τό παιχνίδι «οί δολοφόνοι κερατάδες» του 7 τεύχους.

Τό πρόβλημα αυτό λύνεται μέ την άρχαιοελληνική μέθοδο της έπαγωγής. Δηλαδή αν άποδείχναμε ότι, αν ήταν ένας μόνο ό κερατάς θά δολοφονούσε ή γυναίκα του την πρώτη νύχτα μετά την ανακοίνωση του δήμαρχου, αν ήταν δύο θά τίς έσφαζαν ή δεύτερη νύχτα, αν ήταν τρεις την τρίτη νύχτα, όποτε για τόν ίδιο λόγο θά μπορούσαμε νά φτάσουμε μέχρι 40 ή και μέχρι όποιοδήποτε νούμερο.

Άν ήταν ένας ό κερατάς όλο τό χωριό θά τόν ήξερε λόγω των κοινοτομιών ενώ αυτός δέν θάξερε κανέναν όποτε μόλις άκουγε ότι υπάρχει ένας κερατάς θά ήταν αυτός (θά ήξερε τόν όποιοδήποτε άλλον) και ή νύχτα θά έσφαζε ή γυναίκα του.

Άν ήταν δύο οι κερατάδες (έστω οι Α και Β) θά τούς ήξεραν όλοι ενώ ό Α θά ήξερε μόνο τόν Β και ό Β μόνο τόν Α. Την πρώτη νύχτα, όπως είπα πριν, ό Α θά περίμενε ό Β νά σφαξει ή γυναίκα του ενώ ό Β θά περίμενε τ' αντίθετο. Όποτε τ' άλλο πρωί πού και οι δύο θά μάθαιναν ότι την προηγούμενη νύχτα δέν έγινε τίποτα θ' άρχίσουν νά λιμάζουν τά μαχαίρια τους!

Άν ήταν τρεις, ό καθένας θά περίμενε οι άλλοι δύο νά σφάξουν τίς γυναίκες τους ή δεύτερη νύχτα. Όποτε την τρίτη θά καταλάβαιναν ότι κάτι τρέχει και μέ την πάρτη τους όποτε θά τίς έσφαζαν τίς γυναίκες τους και οι τρεις.

Άν ήταν τέσσερεις θά τίς έσφαζαν την τέταρτη νύχτα, 5 την Πέμπτη και έτσι αν συνεχίσουμε την 40 νύχτα και οι 40 κερατάδες θά σφάξουν τίς γυναίκες τους.

Τό πρόβλημά μας λύθηκε αλλά πώς; Θεώρησα τούς ανθρώπους σάν μαθηματικά σύμβολα τά όποια θά λειτουργήσουν μέ ή δική μου σκέψη.

Μέ ή λύση αυτή αν την 40 νύχτα για όποιοδήποτε λόγο οι 40 δέν έσφαζαν τίς γυναίκες τους την 41η θά σφαζόντουσαν όλες οι γυναίκες του χωριού!!!

Χαιρετισμούς άπ' την Πάτρα.
Γιάννης Παπαϊωάννου
Νόρμαν 120

Σωστή (αν και λιγότερο πλήρης) είναι και ή λύση πού μάς έστειλε ό Μανώλης Σαμωτάκης από τό Ρέθυμνο πού στο ύστερόγραφο του μάς γράφει:

«Τό παιχνίδι σφαίρι ή γυναίκα και την ισότητα της μέ τόν άνδρα πού μάλιστα καθιερώθηκε μέ νόμο. Θά μπορούσε νά διατυπωθεί άλλως».

Μιά σύγχρονη ιστορία του παρελθόντος

Ο Πάντας Γκιουλάνης είναι γιός περιπτερά. Ζει μεταξύ Χανίων και Ηρακλείου. Είναι 29 χρονών, και είναι φίλος μου. Έδώ βλέπουμε τα γεγονότα που σημάδεψαν τη ζωή του, όπως μάς τα περιγράφει ο ίδιος καθώς και ένα ποίημα που έχει γράψει.

Εγώ τη ζωή την κατάλαβα από 5-6 χρονών που μου έψηνε η μητέρα μου το αυγό, την κρέμα, το φαγι, άλλες φορές ήθελα, άλλες δέν ήθελα. Και μιά μέρα, καθώς μεγάλωνα που ήμουν πιτσιρικάκι, έπαιζα στην αλή με κάτι φίλους μου και ήταν η αλή με ζώα, με πουλάκια, την κλωσσού. Και καθώς έτρεχα, πατάω ένα πουλάκι κατά λάθος. Αυτό φώναζε, φώναζε αλλά η κότα ήταν λίγο μακρουτσικά από το πουλάκι που πάτησα εγώ. Εγώ, όταν τό είδα που λίγο σπάραξε, τό πιάνω απ' ευθείας, τό ρίχνω στο πηγάδι χωρίς να πάρει κανείς τιποτα μυρωδιά και σπάραξε η ψυχή μου, λίγο εσωτερικά.

Μετά από αυτό, συμβαίνει ένα άλλο. Ύστερα από μερικές μέρες, είδα λίγο μιά μέρα στο διάδρομο, στο στενό του χωριού, ένα ψοφημένο σκύλο. Έν τώ μεταξύ εγώ την είχα ακούσει τη πιστολιά που τον είχε σκοτώσει και φωνάζω κάτι παιδιά φίλους μου πιτσιρικάκια να με βοηθήσουν να τό ρίξουμε σ' ένα γκρεμό, εκεί που πετάνε τούς γαιδάρους, γιατί έτρωγε τις κότες. Και πιάνουμε εμείς οι πιτσιρικάδες, τον δένουμε απ' τό λαιμό με τό σύρμα και τραβούσαμε και πηγαίναμε στο γκρεμό. Όταν παίζαμε εμείς τό Χειμώνα, που βγαίνουν οι ξυνίδες, πηγαίναμε οι πιτσιρικάδες και κόβαμε άγκαβάνους και κάνουμε σά βάρκες. Καθόμαστε δύο-δύο άτομα επάνω και πέρναμε γλύστρες και κατεβαίναμε στις έλιές. Αλλά μιά δόση έμένα ένας φίλος με πήρε μαζί κι εγώ έπεσα κάτω και μ' έπιασε η καρδιά. Μετά με πήγανε στη μάνα μου, η οποία μ' έτριψε με οινόπνευμα.

Τό 1967 που ήρθαμε απ' τό χωριό στο Ηράκλειο, τελείωνα τό Δημοτικό. Εγώ πιτσιρικάκι, βοηθούσα τον πατέρα μου που είχαμε τό αλογάκι, με τό κάρο. Πότε έκανε τό μανάβη, αλλά είδε και δέν έβγαине και συζητούσε με τούς άλλους ανθρώπους: Ένας άνθρωπος βρέθηκε και του λέει: «Γιάννη, αυτά τά μανάβικα, είναι πολλοί στο Ηράκλειο. Πιάσε να πάρεις καμιά πενηνταριά σακκιά να μάς φέρνεις προιονίδι, ροκανίδι, ξύλα, που αυτή η δουλειά σου λέω είναι μυστική».

Όταν πήγα 11, ο πατέρας μου, μου λέει «Μεγάλωσες. Θά σου φτιάξω ένα καροτσάκι σιδερένιο να πηγαίνεις τό προιονίδι τό ψιλό σέ έσπιατόρια, να τραβάει την ύγρασία».

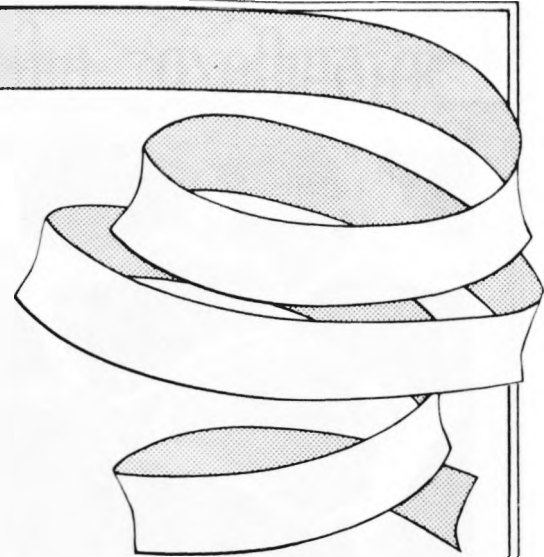
Μία Κυριακή που είχαμε πάει στο μπάνιο με την αδελφή μου και γυρίσαμε στο σπίτι, πάω γώ στο μέρος να λουστώ. Καθώς έπηγαίνα, άναμεσός στην πόρτα του σπιτιού μου με τό μέρος, είναι μιά πόρτα άλλη, που μένει μιά γριούλα και ήταν μέσα η έγγονή της. Αυτή 13 εγώ 15. Όταν πέρασα από τό παράθυρο, με φωνάζει. Αλλά έν τώ μεταξύ τά άλλα βράδυα, δέ μπορούσε έτσι άπότομα να μου πεί, έλα δώ, ξέρω γώ. Παίζουμε ντάμα τά άπογεύματα και της έλεγα «Αυτό τό καπάκι δέν τό έβαλες καλά» και της έπιανα τό χέρι χαϊδεύοντάς το, και τό έβαζα στο τετράγωνο που έπρεπε να ήταν τό καπάκι. Την Κυριακή

που λέγαμε με φώναζε. «Τι θέλεις;» της λέω. Και μου πετάει τό βυζί έξω. Και τότε εγώ, της πέταξα τη γλώσσα μου έξω, άνάμεσα στα χείλια μου και αυτή σά ναπαθε ένα έρωτικό τράκ. Και μετά 3 μέρες, έπήγαίνα και τη χάρδευα, διότι μου τό έλεγε αυτή. Η γυναίκα πρέπει να χτυπάει πρώτη κι όχι ο άντρας. Αυτό είναι τό ωραίο.

Μιά απ' τά πολλά, παίρνω άδεια απ' τό γιατρό του σχολείου, ότι ήμουν άρρωστος, είχα από τότε μιά μελαγχολία, πάω κι ήτανε αυτή άπογευματινή. Μπαίνω μέσα στής γιαγιάς της τό δωμάτιο και καθώς την έτριβα, από τό πολύ τριψιμο μου ερχεται μια ωριμότητα άνδρική κι απ' τά πολλά που τη χάρδευα στον κώλο, στα στήθια, είχα όργασμό τέρμα. Ο όργασμός αυτός με έφερε πολύ στο σέξ και καθώς ήμουν από πίσω της και την έτριβα, κατεβάσω τό φερμουάρ, τ' άκούει αυτή γυρίζει γρήγορα τό κεφάλι της και μου λέει «Τι είναι αυτό;». Λέω: «Άγγελικούλα μου τιποτα. Είναι κάτι τό όποιο δέ θέλω να πεις τιποτα, είναι αυτό τό γεννητικό όργανο που εισέρχεται μέσα στο μουνάκι σου και γίνεται τό παιδί». Αυτή τότε φοβήθηκε, φοβήθηκε κι εγώ κι από τότε δέ ξανακάναμε παρέα. Τό 77-78 ξανακάναμε ένα τριψιμο και τιποτε άλλο.

Τό 73, τό βράδυ, που έγινε τό πραξικόπημα, βάσαμε κοπριά με τό πατέρα μου. Τότε εγώ δέν ήξερα ότι είχε γίνει πραξικόπημα. Ο μπαμπάς μου πάει στο Ηράκλειο, εγώ άνεβαίνω στο χωριό. Έπαιξα λίγο μπάλα κι άκουσα να λένε πως πολλά παιδιά σφάζονε εκεί κάτω στην Αθήνα τά τάνκς. Είχα και τη μελαγχολία με την κοπέλα και έπαθα ένα τράκ που δέν μπορούσα να μιλώ με ανθρώπους και ήμουν 40 μέρες στο κρεβάτι με τά μάτια καρφωμένα επάνω, κι ούτε να τρώω, ούτε να μιλώ. Έτσι άρρώστησα κι ήρθα σέ άνώμαλα ρήματα.

Με τη συνεργασία του Νούντα Παπαμιχαήλ Πάντας Γκιουλάνης

**Είμαστε δέκα παλικάρια
έκλεκτά μέσα στο τρελάδικο
και μάς δείχνουν
ένα-ένα οι άνδρωποι
μέ πόνο κι άδικο.**

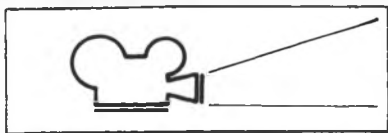
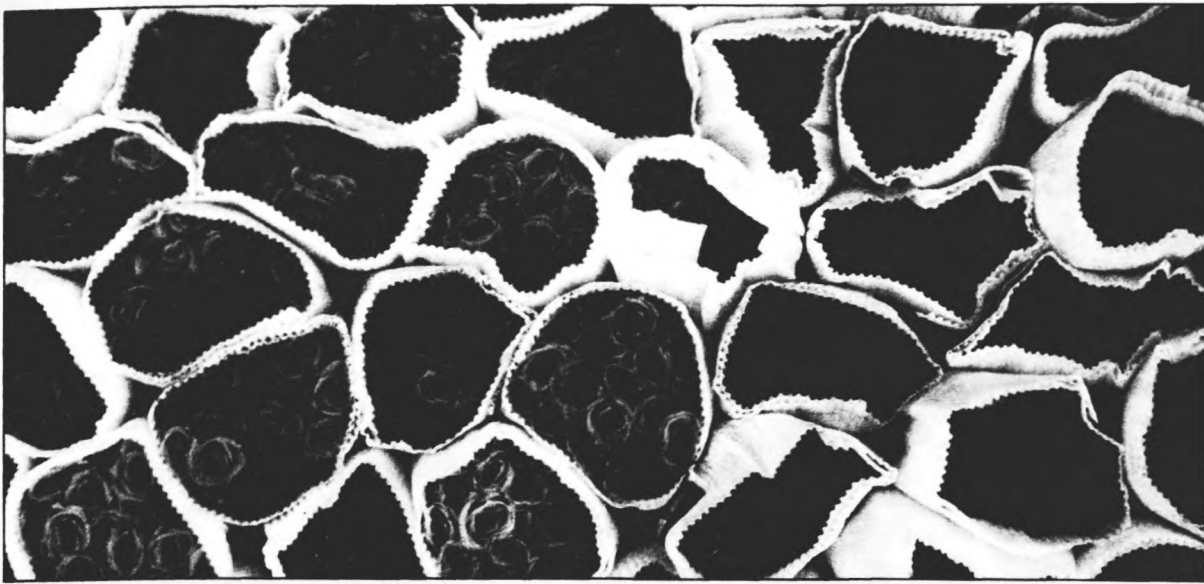
**Γιαυτό λοιπόν
πούλα λίγη τρέλα
νά τη θγάζεις κούνια-μπέλα
για να φιάξεις κόσμο
Ώραία τρέλα.**

**Και λοιπόν τά τρελάδικα
είναι για τά παλικάρια
που είναι ευαίσθητα παιδιά
που άντέχουν στη μιζέρια
και στην όρφανιά**

**Είμαστε λοιπόν έξηγημένα
και μάς δείχνουν ένα και ένα.**

**Τά τρελάδικα δά κλείσουν
και οι γιατροί δά μάς άφήσουν
μέ έξυπνη τρέλα
και στο τέλος πάλι
κούνια-μπέλα.**

Τό Φεστιβάλ ταινιών μέσου ὁρου

Στὴν ὁθόνη τοῦ 24ου Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης, μιά ἐβδομάδα ὁλόκληρη προβαλλόταν ἡ κρίση τοῦ Ἑλληνικοῦ Κινηματογράφου.

Ὅλες οἱ ταινίες, ἀπὸ τὸ αὐτοκαταστροφικό «Ρεμπέτικο» τοῦ Κ. Φέρερ μέχρι τὴν ἀδιέξοδη «Γλυκιά Συμμορία» τοῦ Ν. Νικολαΐδη, στοιχειοθέτησαν καὶ ὁλοκλήρως αὐτὴ τὴν κρίση.

Τώρα πιά μπορούμε ἀνοιχτά νὰ μιλήσουμε γιὰ κρίση ἰδεῶν στὸν Ἑλληνικό κινηματογράφο, ἀφοῦ οἱ κοινὰ παραδεκτές κακοδομίες ἀποδείχτηκαν ἀνυπόστατες:

- Δέν εἶναι τὸ πρόβλημα τῶν ἀναγκαστικά συμπιεσμένων προϋπολογισμῶν πού ἐμποδίζει τοὺς Ἕλληνες σκηνοθέτες νὰ κάνουν συναγωνισμὸς τὶς ταινίες τους στὴν παγκόσμια ἀγορά. Οἱ φετινὲς ταινίες κόστισαν 15-20 ἑκατομμύρια κατὰ μέσον ὅρον καὶ γιὰ τὰ Ἑλληνικά δεδομένα τὰ ποσὰ αὐτὰ εἶναι ἱκανοποιητικά.

- Οἱ ἡθοποιοὶ δέν πρὸδωσαν τοὺς ρόλους, δέν ἦταν κατώτεροι ἀπὸ τὶς ταινίες: Ἡ Γιώτα Φέστα, ἡ Σωτηρία Λεωνάρδου, ὁ Καφετζόπουλος, ὁ Βανδής, ὁ Ἀνδρέας Βάιος, ὁ Πουλικάκος, ἡ Σιτζάνη, ὁ Καλογερόπουλος, ὁ Φέρτης καὶ ὁ Κοντογιαννίδης ἦταν ὅλοι πολὺ καλοὶ στοὺς ρόλους τους.

- Ὁ Βεργίσιος, ὁ Νικολαΐδης, ὁ Φέρερ καὶ ὁ Σταμπολόπουλος ἀ-

πέδειξαν ὅτι ἐλέγχουν ἀπόλυτα τοὺς κώδικες τῆς κινηματογραφικῆς γραφῆς.

- Μά καὶ οἱ ὑπόλοιποι συντελεστές, ὁ σκηνογράφος Χατζημιχάλης, οἱ μουσικοὶ Ξαρχάκος, Χατζηνάσιος, Παπαδημητρίου ἔκαναν πραγματικά ἀξιόλογες δουλειές.

Ὅλα τὰ χουμε ἀλλὰ κατὰ μᾶς λείπει.

Στὸ 24ο Φεστιβάλ ἔλειπε ἡ ταινία. Παρακολούθησαμε μερικές ἐνδιαφέρουσες κινηματογραφικὲς ἐργασίες καὶ αἰσθανθήκαμε ὅτι βλέπουμε ἀντίγραφα. Ἦταν ταινίες ἀναφορᾶς, ἀπόλυτα ἐνταγμένες στὰ κινηματογραφικά εἶδη, ταινίες πού δὴλωναν ἀνοιχτά τὰ πρωτότυπά τους, ἀκολουθοῦσαν πιστὰ (ἀν καὶ μερικές ἀρκετὰ κακότεχνα) τοὺς κώδικες κατασκευῆς τους.

Ἡ μόνιμη αἰσθησις πού μᾶς διακατεῖ εἶναι ὅτι τὶς ταινίες αὐτές κάπου τὶς εἶχαμε ξαναδεῖ.

Οἱ ταινίες ἀναπαρήγαγαν τὰ μοντέλα, ἡ πρωτοτυπία ἀπουσίαζε.

Ἡ ἀνάγκη τῶν δημιουργῶν νὰ ὑπηρετήσουν τὰ δεδομένα κινηματογραφικά εἶδη ξεκινᾷ ἀπὸ τὴν ἀγωνία νὰ ξαναφέρουν τὸ κοινὸ στὶς αἰθούσες καὶ νὰ ἐντάξουν τὶς ταινίες στὴν εὐρωπαϊκὴ κινηματογραφικὴ παραγωγή. Ἔτσι ὁδηγήθηκαν σὲ πολυτελεῖς κατασκευές μὲ ἀνεβασμένα τὰ τεχνικά στάνταρτ, ἀκολούθησαν συμβατικούς τρόπους ἀφήγησης-κινηματογράφησης μὲ ἀποτέλεσμα νὰ βλέπουμε οὐσιαστικά ἀκαδημαϊκὲς ταινίες.

Αὐτὸ ὅμως τὸ Φεστιβάλ ταινιῶν μέσου ὁρου βάζει τὸ πρόβλημα τοῦ Νέου Ἑλληνικοῦ Κινηματογράφου μὲ καινούρια δεδομένα. Οἱ μῦθοι τῆς κακοτεχνίας καταρρίφθηκαν. Ἡ κρίση ἰδεῶν τοῦ ἀποκαλύφθηκε. Τὸ ζητούμενο παραμένει: Ἡ ρήξη μὲ τὸν ἀκαδημαϊσμό. Ἡ ἰδιαιτερότητα τῆς προσωπικῆς ματιᾶς τοῦ σκηνοθέτη καὶ ὁ ἐρωτισμός του ἀπέναντι στὸ ἔργο.

Ἡ φράση τοῦ Ἀντονιόνι: «Σήμερα εἶναι πάρα πολὺ εὐκόλο νὰ φτιάξεις ωραίες εἰκόνες, ὅλος ὁ κόσμος τὰ καταφέρει» εἶναι ἐπίκαιρη ὅσο ποτὲ ἄλλοτε.

A.K.

Ἀγάπα τὸν πλησίον σου ὥς σεαυτὸν

Σὲ συνέντευξή του στὸ ΕΝΑ, ὁ Μίκης Θεοδωράκης μεταξύ ἄλλων ἀναφέρεται καὶ στὸ ἐπίκαιρο θέμα τῆς Ὁρθοδοξίας. Ὅπως πάντα συγκλονιστικός. «Ἡ ἐκκλησία εἶναι θεματοφύλακας τῆς ἱστορικῆς μας ζωῆς» καὶ πιο κάτω. «Τὸ ἀγάπα τὸν πλησίον σου ὥς σεαυτὸν εἶναι μιά ἰδανικὴ κομμουνιστικὴ κοινωνία». Σκεφτήκαμε μετὰ ἀπ' ὅλα αὐτά, ὅτι θὰ εἶχε πολὺ ἐνδιαφέρον νὰ δοῦμε καὶ πῶς οἱ χριστιανοὶ ὀρθόδοξοι ἀντιμετωπίζουν τὸν τιμημένο μὲ «βραβεῖο Λένιν» Μίκη μας.

Ἔτσι, σὲ παγκόσμια ἀποκλειστικότητα ὁ ΣΧΟΛΙΑΣΤΗΣ ἀναδημοσιεύει ἀπὸ τὸ θρησκευτικὸ περιοδικό «ΤΟ ΣΗΜΑΝΤΡΟ», πού ἐκδίδεται ἀπὸ τὸν ἀρχιμ. Θεόκλητο Φέφε, ἐπὶ χοῦντας ἡγούμενο τῆς Μονῆς Πεντέλης καὶ προστατευόμενο τοῦ Ἱερώνυμου, ἓνα σχόλιό του μὲ τὸν τίτλο «ὁ Μίκης Θεοδωράκης». Καλὴ σας διασκέδαση...

«Ὅταν εἶχα γράψει στίχους τοῦ Ἱακώβου Καμπανέλη τό: Καὶ Δόξα τῷ Θεῷ, κάποιος ἀπ' τοὺς ἱεροφάντες τοῦ ἀγνοῦ Μαρξισμού, ἓνας κριτικός, μὲ κατηγοροῦσε ὅτι μὲ τὸ τραγοῦδι αὐτὸ δέν κάνω τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ προπαγανδίζω τὴ Θρησκεία τὸ ὅπιο τοῦ λαοῦ», ὁμολογεῖ ὁ Μίκης Θεοδωράκης, ἓνας Μαρξιστὴς καὶ βουλευτὴς τοῦ Κ.Κ.Ε.

Καὶ διερωτᾶται κανεὶς (ἀν τὰ πράγματα ἔχουν ἔτσι) τί εἶναι ἡ Ἐκκλησία τέλος πάντων; Καὶ πῶς ἓνας Μαρξιστὴς προτιρέπει τὸν κόσμο νὰ πᾶει ξανά στὶς ἐκκλησίες;

Τί εἶναι; Τὴν ἀπάντηση τὴ δίνει ὁ ἴδιος μὲ τὴν ἀπόφασή του νὰ γράφει τελευταία τὴν πρώτη του λειτουργία πάνω σὲ κείμενα τοῦ Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Τὸ ἔργο αὐτὸ παρουσιάστηκε στὸν Ἅγιο Βασίλειο τῆς Τριπλῆς καὶ στὴν Ἀλεξανδρού-

πολη καὶ πρόκειται νὰ παρουσιαστεῖ καὶ στὰ Καλάβρυτα σὲ ναὸ ἢ στὸν τόπο θυσίας σάν μνημόσυνο στὰ 40χρονα τῶν 1300 Καλαβρυτινῶν μαρτύρων.

Ὁ ἴδιος παραδέχεται, ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι τὸ λίκνο τοῦ ἔθνους, τὸ λίκνο τῆς φυλῆς μας, τὸ λίκνο τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Καὶ συνεχίζει: «Μέσα ἐκεῖ περνάμε τὶς πιὸ ἀκριβὲς ὥρες τῆς ζωῆς μας. Ἐκεῖ βαφτίζουμε τὰ παιδιὰ μας, ἀφοῦ πρῶτα βαφτιστοῦμε ἐμεῖς οἱ ἴδιοι, ἐκεῖ πατρενύμαστε καὶ ἐκεῖ ἀποχαιρετᾶμε τοὺς ἀγαπημένους μας.

Εἴτε τὸ θέλουμε εἴτε δέν τὸ θέλουμε, τὶς πιὸ σημαντικές, συνταρακτικὲς στιγμὲς τῆς ζωῆς μας τὶς ἔχουμε περάσει ὅλοι μας μέσα στὴν Ἐκκλησία».

Τελικὰ καταλήγει σὲ μιά ἐξομολόγηση συγκινητικῆς.

«μέσ στὴν Ἐκκλησία μεγάλωσα καὶ ἀκουσα τοὺς πρώτους ἤχους. Ἐκεῖ ἔγραφα καὶ ὁ ἴδιος τὰ πρῶτα σημαντικὰ μου ἔργα. Ἔργα πού δέν ἦταν τίποτε ἄλλο, ἀλλὰ ἡ Κασσιανή, τὸ Σὲ ὑμνοῦμε καὶ τὰ Χερουβικά».

Θὰ μᾶς ρωτήσετε ἴσως. Τώρα ἐσεῖς τί λέτε γι' αὐτά; Γιά ὅσα γράφει ὁ Μίκης γιὰ τὴν Ἐκκλησία;

Γιὰ τὰ ὅσα γράφει ὁ Μίκης δὲ λέμε τίποτα. Γιὰ τὴν Ἐκκλησία λέμε: Πῶς «πύλαι Ἰδοῦ οὐ κατισχύουσιν αὐτῆς».

Π.Π.

“Όταν η κυρία ’Αθηνά Σχινά γράφει για την κυρία Χαρά Τζάνη- Ginnerup

Διαβάζουμε στο τελευταίο τεύχος του περιοδικού «Εικαστικά»:

«...Στίς μεταπλάσεις - μεταποιήσεις - αναπτύξεις των μορφολογικών και χωροταξικών της διαδικασιών ακολουθεί ένα όρομο περιεκτικής αναγωγής σε αφαιρετικές διατυπώσεις που την οδηγεί στην ανάδειξη μιάς κλίμακας ρυθμικών μοτίβων, τα οποία συνεκδοχικά συναρτούν τη χωροπλαστική διαλεκτική της. Οι εμπειρίες, η ευαισθησία και οι παρατηρήσεις της μεταφράζονται σε ένα υποστασιοποιημένο τοπίο όπου η ρυθμική περιπέτεια αναλαμβάνει να όρισει, να αντιδιαστείλει, να έντεινει και να περιχαράξει τα παλλόμενα και συχνά αλληλοαναιρούμενα όρια των πυκνώσεων - αραιώσεων, των εξάρσεων - κατακρημνίσεων, των συνιζήσεων - αναπτύξεων της συνεπτυγμένης ή διεσταλμένης φόρμας που σημαίνεται με ενεργητικά έστιάζομενους κραδασμούς στη σύνδεση».

Εύτυχως, τό παραπάνω απόσπασμα δέν άποτελεί άντιπροσωπευτικό δείγμα του περιοδικού «Εικαστικά», τό όποιο είναι από τά πλέον έγκυρα περιοδικά εικαστικών τεχνών στην Ελλάδα. Άλλά για νά μήν άδικήσουμε και την συγγραφέα, πρέπει νά παραδεχτούμε ότι ή τεχνοκριτική είναι δύσκολο είδος, κυρίως γιατί άπαιτεί ένα γραψιμο πυκνό και αφαιρετικό. Καί γίνεται ακόμα πιό δύσκολο άν δέν υπάρχει κάποια στοιχειώδης αυτοσυγκράτηση...

Μελίτα Άντωνιάδου

Μουσικόδραμα σέ δύο πράξεις

’Η κόρη έβιάσθη...

’Η μουσική στην Ελλάδα είναι μόνιμο θύμα βιασμών. Μετά μεγάλης άγριότητας μάλιστα, αλλά και άνησυχητικής συχνότητας.

’Εμείς βέβαια πάντα διαμαρτυρόμαστε, γιατί την αγαπάμε έστω και άτιμασμένη. ’Ετσι, σέ άλλο άρθρο του «Σχολιαστή», καταγγέλλουμε τό συστηματικό βιασμό της από τό ύπουργείο Πολιτισμού, που νέμεται τά κάλλη της (κυρίως οικονομικά και προπαγανδιστικά) χωρίς νά δημιουργεί την παραμικρή ύποδομή μουσικής παιδείας. Προτείνουμε μάλιστα νά ύπαχθεί ή μουσική στό ύπουργείο Παιδείας και νά άντιμετωπιστεί σάν ζήτημα εκπαίδευσης κι όχι άπλά σάν διασκέδαση.

Οι άμοιροι ούτε καν ύποψιαζόμασαν τίς προθέσεις των κυβερνώντων. ’Εξ άπό κάθε προγνωστικό, τελικός νικητής της μουσικής μας ζωής άναδεικνύεται ό Γ.Γ. Άθλητισμού κ. Κίμων Κουλούρης.

Μαθαίνουμε σέ συνέντευξη του στην Κ. ’Ελευθεροτυπία στις 16.10 ότι μετά την έπιτυχία των εκδηλώσεων στά γήπεδα, δημιουργήθηκε έπιτροπή της Γ.Γ.Α. και του ύφ. Ν. Γενιάς που θά προγραμματίζει τίς εκδηλώσεις στά γήπεδα (που μέχρι τώρα είναι και... ή μοναδική πολιτιστική γραμμή της κυβέρνησης) και στά ... άρχαία θέατρα! και μάλιστα θά «ιεραρχεί τίς άξίες»!

Στήν έρώτηση του δημοσιογράφου για τό πώς θ’ άποφασίζει ή Γ.Γ.Α. για τά άρχαία θέατρα, που λογικά άνήκουν στη δικαιοδοσία του ύπ. Πολιτισμού (... για τη μου-

σική ούδεις λόγος) - ό κ. Κίμων άπάντησε ότι ή έπιτροπή θά συνεργάζεται και μέ άλλα ύπουργεία μεταξύ των όποιων «τό... ’Εργασίας και Κοινωνικών Άσφαλίσεων!»

Μετά από ατή τη διευκρίνιση όλοι ήρεμήσαμε και έγκαταλείψαμε τη μουσική στά στίβαρά χέρια του κ. Κουλούρη. Φημολογείται άκόμη ότι στην έπιτροπή έτοιμάζονται νά συμμετέχουν εκπρόσωποι του Π.Σ.Α.Π. και του Πατριαρχείου. Άκόμη καλύτερα!

’Εθνική ’Ελλάδος Γειά σου!

... αλλά ό Δράκος κυκλοφορεί έλεύθερος

’Εκεί όμως που ό Κ. Κουλούρης άποκαλύπτει έντυπωσιακή διορατικότητα και βαθιά γνώση της σχέσης τέχνης και πολιτικής είναι στόν καθορισμό του περιεχομένου των μουσικών εκδηλώσεων, που πάλι αυτός είναι ύπεύθυνος.

Σέ ποιούς θά έπιτρέψει ό Κίμων νά νέμονται τους νέους βωμούς της τέχνης;

Κριτήριο 1ο: “Όσοι... άγγίζουν τόν κόσμο!

Τό κριτήριο της μαζικότητας και

πάλι κυρίαρχο σέ σχέση μέ την ποιότητα.

Κριτήριο 2ο (και καταπληκτικό): Άποκλείονται οι φασίστες και οι ... άπολίτικοι!

’Ετσι, σύμφωνα μέ τό κριτήριο 1 ό Σαλαμπάσης παίρνει τό εισιτήριο για συνανλία στην ’Επίδαυρο, αλλά άποκλείεται ό Πάνος Τζαβέλας.

Σύμφωνα όμως μέ τό κριτήριο 2 προκρίνεται ό Π. Τζαβέλας και άποκλείεται ό Σαλαμπάσης.

Τί θά γίνει τώρα;

Τί έννοει μέ τόν «μουσικό» όρο: «άπολιτικός», ό κ. Κουλούρης;

’Εννοεί ότι τά τραγούδια (ούτως ή άλλως μόνο για τραγούδια μιλάμε), κρίνονται μέ τό άν έχουν στίχους που αναφέρονται στην πολιτική κατάσταση, ή άν οι συνθέτες άνήκουν στην κλαδική;

’Η έννοει ότι πολιτικό είναι ότι δήποτε κρύβει μιά στάση για τη ζωή, π.χ. ό έρωτας, όποτε όλα είναι πολιτικά;

Ο κ. Κίμων όμως ξεκαθαρίζει τά πράγματα μέ έναν καταπληκτικό όρισμό.

’Απολιτικοί είναι αυτοί «που καλούν τη νεολαία νά φύγει από τά κόμματα και την άλλη μέρα διευθύνουν άλλες όρχήστρες σέ κομματικά φεστιβάλ»!

Και για όσους δέν κατάλαβαν, έννοει τόν Μάνο Χατζιδάκι!!

Κι ό πανέξυπνος και προοδευτικότατος δημοσιογράφος ρωτά:

«Μέ την έννοια ατή δέν πρέπει νά έντάξουμε τόν Σαβδόπουλο στους άπολιτικούς και άναρχικούς;»

Και ό κ. Κίμων:

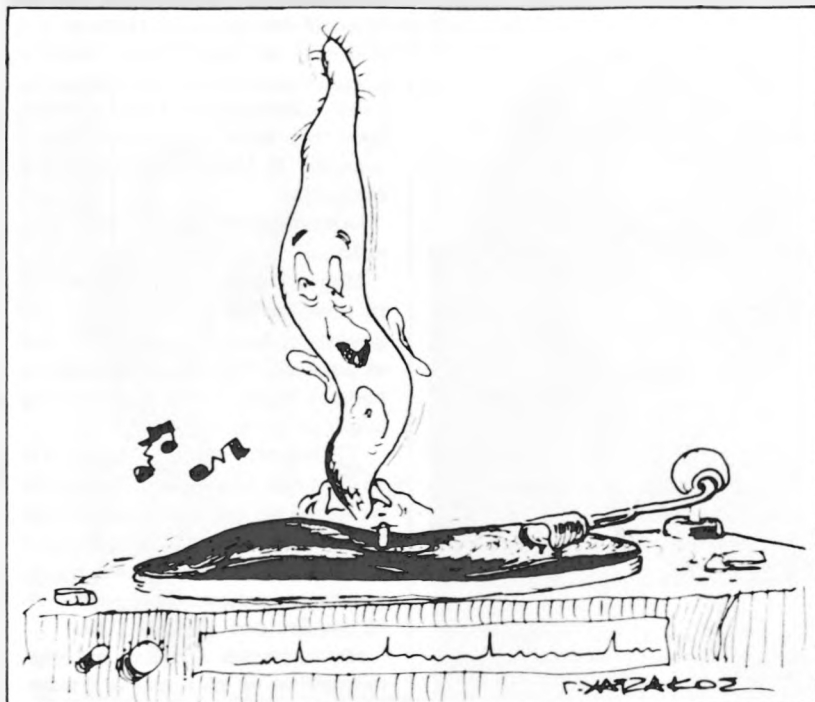
«’Υπάρχει μιά σοβαρή διαφορά. ’Ο Σαβδόπουλος δέν είναι... έμπαθής».

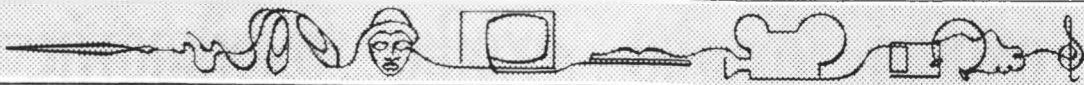
’Ο νοών νοητώ! Καί εμείς μέν θά φροντίσουμε νά μήν είμαστε έμπαθεις, και, γιατί όχι, νά γραφτούμε και σέ κάποια κλαδική, κάτι πρέπει όμως νά κάνει και ή κυβέρνηση.

’Οχι για τίς ολοκληρωτικές τάσεις, αυτές άπ’ ατήν ξεκινούν έξάλλου.

Άλλά για τη θέσπιση κατώτατου όριου δείκτη νοημοσύνης των στελεχών της!

Δημήτρης Οικονομάκης

Το νεον σάν φωτιστικό πάνω απ' το κεφάλι της μεγαλύτερης ανάμεσα στους τέσσερις της «Γλυκιάς ανημορίας» (Δέσποινα Τομαζάκη)

Στό 24ο Φεστιβάλ Έλληνικού Κινηματογράφου

Αγωνία χωρίς Έκσταση

Τα μέλη του έρωτικού τριγώνου (Πάνος Ηλιόπουλος, Γιώτα Φέστα, Αντώνης Καφετζόπουλος) και της ευθραυστής ισορροπίας που ζητάνε «Ρεβάνς» από την μικροαστική ήδίκη. Ο Ζύλ κι ο Ζίμ ήταν, επίσης, τρείς...

Στό αεροπλάνο για την Αθήνα, ένας συνάδελφος έσκυψε να μου εξομολογηθεί πώς σπάνια γύριζε με τόση λαχτάρα στη γυναίκα και το παιδί του. Εκείνο το βράδυ θά έμενε μέσα να τους δει, όσο μπορούσε περισσότερο. Μπορεί να έβλεπε και τηλεόραση. Όχι όμως άλλη ελληνική ταινία. Εύτυχώς γι' αυτόν, είχαν τελειώσει.

Προσπάθησα να διακρίνω τα όρια ανάμεσα σε μία βδομάδα διακοπών στη Θεσσαλονίκη και σ' ένα καθημερινό εφιάλτη.

Απ' τό παράθυρο, τὰ σύννεφα μ' έμπόδιζαν.

Μάλιστα, καθώς δεν με περίμενε κανένα από τὰ τρία αγαθά που είχε εκείνος, σέ κανένα σπιτί, προτίμησα να ξαναδώ την ταινία του φεστιβάλ, κομματιασμένη σ' ενότητες όπως στο επίσημο πρόγραμμα. Έτσι, για την περιπέτεια της διήγησης:

Ημέρα 1η-Δευτέρα: Τι περιμένουνε στο φεστιβάλ, οι στοιβαγμένοι; Τό χρήμα είναι άλλο. Απ' τόν Καβάφη στόν Κούντερα υπάρχει χώρος για ένα τρίτο Κ. Πρίν διαλέξεις, ο Νίκος Κούνδουρος είναι ο πρόεδρος της Κριτικής Επιτροπής, τὰ εκατομμύρια περιμένουν στο υπουργείο Πολιτισμού τό τέλος του χρόνου κι όλοι φοράνε χαμόγελα. Πάνω απ' τὰ εσώρουχά τους, καθώς πού πρέπει στο τέλος των ανταγωνισμών.

Ο Λευκός Πύργος απέναντι από τό Κρατικό θέατρο πού στεγάζει την εκδήλωση.

Η Οργανωτική επί ποδός, τηλεφωνα και τέλεξ στη θέση τους, έτοιμα και τὰ δελτία εισόδου με τις φωτογραφίες. Η μάχη τών προσκλήσεων δεν προλαβαίνει ν' αρχίσει, γιατί έχουν μοιραστεί όλες.

Βραδάκι και τὰ φώτα λάμπουν, τό ίδιο και τὰ πρόσωπα. Ως κι ο Γ. Νικολόπουλος, πάντα πολυάσχολος κι άεικίνητος, σέ τούτα τὰ εγκαίνια μοιάζει ψύχραιμος. Γιατί όχι; Επιχείρησε νά γίνει ήθοποιός, δήλωσε δημοσιογράφος, «κόλλησε» στη διεύθυνση της Γραμματείας έδώ και δεκαπέντε χρόνια. Πέτυχε και σ' αυτές τις «έξετάσεις», ατενίζει μ' εμπιστοσύνη και τις επόμενες. Στόν καθιερωμένο λόγο, ο πρόεδρος της ΔΕΘ χειροκροτεί την ύπουργό. Η Μελίνα επιτίθεται στην άμηχανία:

«Χειροκροτήστε, θά σάς κάνει καλό...»

Μερικοί θυμούνται μέ νοσταλγία τη μοναδική ελληνική μπύρα. Λίγο άργότερα, όλοι σωμαίνουν κι άκούνε μουσική. Ο δίσκος έχει διάρκεια δυόμισι ώρών, κόστισε 38 εκατομμύρια κι είναι έγχρωμος.

Ο Κώστας Φέρρης έρωτεύεται τη Σωτηρία Λεονάρδου. Προσπαθεί νά πείσει τό φακό νά κάνει τό ίδιο. Εκείνη, κοιτάζει και τους δυό μ' επιμονή κι άπάθεια. Είναι η πρωταγωνίστρια, παίρνει τό βραβείο και τό χαρίζει στο ΡΕΜΠΕΤΙΚΟ.

Μετά, γίνεται η πρώτη συζήτηση σκηνοθέτη μέ τό κοινό κι η καινο-

τομία σωριάζεται όταν κάποιος ρωτάει:

«Γιατί στην ταινία σας άκούγεται τόσα πολλά ρέ;»

Ημέρα 2η-Τρίτη: Οί άπορίες πολλαπλασιάζονται. Έγινε ΠΑΡΕΞΗΓΗΣΗ κι εξήγηση καμία, ψάχνουν ακόμα για τόν Μελβίλ και τό γαλλικό φιλμ νουάρ, άλλοι για τόν Δημήτρη Σταύρακα, ο Δαμιανός δέ μιλάει γαλλικά μέ την προφορά του Λίνο Βεντούρα, ή Μιμή Ντενίσση δέ μιλάει καθόλου κι ο Σπύρος Φωκάς κυκλοφορεί άφογος κι επιβλητικός.

Ακόμα και χωρίς τό καβουράκι, είναι ψηλότερος απ' τόν Άλαίν Ντελόν, όμως όλοι χειροκροτούν όταν τό βάζει κοντά στη μέση της ταινίας.

Χωρίς νά ξέρω τό γιατί, θυμάμαι ένα άλλο παλικαράκι. Τό βράδυ στά θεωρεία, όλη τη μέρα στην είσοδο μέ τη φωτογραφία του ανάμεσα στους βραβευμένους, ο Γιώργος Φούντας φεστιβαλίζεται, χρόνια τώρα, δίχως διακοπή.

Ημέρα 3η-Τετάρτη: Τά πρωινά εξακολουθούν νά σερβίρονται κανονικά στά ξενοδοχεία τών προσκεκλημένων κι ένας απ' τους ξένους πού ήρθαν για την «Ανοιχτή όδόνη» (όπου προβάλλονταν ταινίες της τελευταίας διετίας μήπως και τις αγοράσει κάποιος) θεωρεί πώς οί σκηνοθέτες πού γνώρισε παρουσιάζουν μεγαλύτερο ενδιαφέρον απ' τις ταινίες τους.

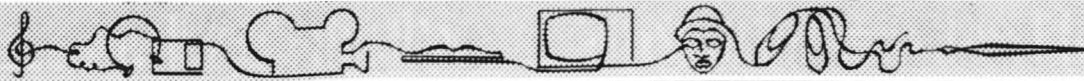
Η μέρα είναι αφιερωμένη στην Έλλη Λαμπέτη, τό πρωί παίζεται τό «Κορίτσι μέ τὰ μαύρα», ο καιρός διατηρείται καλός, τὰ υπαίθρια καθίσματα γεμάτα, κόσμος πηγαίνει, έρχεται, μαζί κι οί πρώτες άνησυχίες.

Στή μοναδική άπογευματινή προβολή, ή προειδοποίηση στοχεύει μ' εύθυβολία, μόνο πού ο Νίκος Φώσκολος είναι άπών. Στή θέση του ο Γιώργος Σταμπολόπουλος και τό σύγχρονο ούέστερν. ΠΡΟΣΟΧΗ, ΚΙΝΔΥΝΟΣ, λοιπόν για όλους, πολύ περισσότερο πού πολλοί ένθουσιάζονται μέ τόν Τίτο Βανδή ν' απειλεί, νά βιάζει, νά δέρνει, νά τρομοκρατεί.

Όμως, τό κακό καίγεται μαζί μ' αυτόν και τό σπιτί του κι όταν παίρνει τό βραβείο λείπει στην Άμερική. Μέσα στη φασαρία, κανείς δεν άκούει τη Ροζίτα πού όρθια διαμαρτύρεται, γιατί άλλοι έχουν καταλάβει τις θέσεις των δημοσιογράφων.

Τό θερμόμετρο άνεβαίνει λίγο και μέ τη ΡΕΒΑΝΣ του Νίκου Βεργίτη, νά ή πρώτη εύκαιρία για αισιόδοξους τίτλους στίς αύριανές εφημερίδες.

Η κινηματογραφοφιλία περισσεύει, ο Καφετζόπουλος αρχίζει πιά νά παίζει τόν έαυτό του, ή Γιώτα Φέστα μοιράζεται τό βραβείο έρμηνείας μέ τη Λεονάρδου κι ή ταινία περιμένει την Κυριακή για νά σαρώσει τὰ βραβεία. Από τις 7 ταινίες, όλες συμπαγωγές του Έλληνικού

Κέντρου Κινηματογράφου, είναι η μόνη που ήρθε εδώ χωρίς διανομή - οι υπόλοιπες, μ' εξαίρεση το «Ρεμπέτικο», έχουν κλείσει με το ίδιο, τη «Νέα Κινηματογραφική».

Η συζήτηση με τον Βεργίτη προσπάθει να θυμίσει λίγο το μοντέλο της, εμπειρικά έστω, αλλά λίγο νωρίτερα έχει προηγηθεί η πρώτη άρνηση απ' τη μεριά του Σταμπουλόπουλου.

Οι ταινίες μιλάνε από μόνες τους, αλλά τί έχουν να πουν, αλήθεια;

Η άποψη πώς άρνούνται τον ίδιο τον έαυτό τους, θυσιάζοντας την προσωπική γραφή στο αίτημα να γεφυρωθεί το χάσμα της «ποιότητας» με την εμπορικότητα, θα κερδίζει όλο και πιο πολύ στις επόμενες μέρες.

Έτσι, η κοινή νεύρωση έγγραφε-ται στην προσπάθεια των περισσότερων να μιμηθούν, ν' αναπαράγουν ή να μεταφέρουν, αντίστοιχα, κλασικά είδη, αφηγηματικές ροές και δοκιμασμένους κώδικες στην ελληνική πραγματικότητα.

Ήμέρα 4η-Πέμπτη: Από μία φίλη ήθοποιό, μαθαίνω πως πρότεινε τον τίτλο ΝΤΕΛΙΡΙΟ στην παρέα του Ν. Ζερβού κάποιο μεσημέρι του καλοκαιριού. Στο «Αριστοτέλειο», τα τζάμια της εισόδου σπάζουν για την «κομμένη» απ' την Προκριματική ταινία που κλέβει την παράσταση προς δόξαν των απανταχού και κατ' έπαγγελμα θυροβολιών.

Οι ρεπόρτερς δέν έχουν άλλη εκλογή απ' τό να μεταδώσουν τό γεγονός, όποιοι κι αν ευθύνονται για την κατασκευή του.

Αμέσως μετά, στό επίσημο πρόγραμμα, παρακολουθούν τό μούδιασμα που προκαλεί ή ΥΠΟΓΕΙΑ ΔΙΑΔΡΟΜΗ του Αποστόλου Δοξιάδη.

Η διαδρομή είναι ταυτόχρονα σύνθετη: υπαρξιακό θρίλερ, πολιτική φαντασία, οικολογία και περιβάλλον, γενιά του Πολυτεχνείου, προσωπικές καταστροφές και διάψευση δίπλα στην άνετη αφήγηση, τίς επιμέρους αρετές και τίς αδυναμίες της συνάρθρωσης του υλικού. Μένει ή Μπέτυ Λιβανού να θυμίσει ότι θά μπορούσε, αν είχε ρόλο, να πρωταγωνιστεί στην πραγματικότητα κι όχι μόνο στους τίτλους.

Και τά μπαράκια, μετά τά μεσάνυχτα, νά συνεχίζουν την κουβέντα,

νά πνίγουν τά βλέμματα και ν' ανα- νενώνουν τίς προσδοκίες.

Ήμέρα 5η-Παρασκευή: Πάνω κάτω στίς σκάλες του φεστιβάλ, τά συνεργεία των δύο καναλιών γυρίζουν συνεντεύξεις γι' αυτό, που θά δοῦν στά σπίτια τους μόνο όσοι δέν τό παρακολουθούν. Ο σκληρός πυρήνας του έξωστη παλεύει κάθε πρωί νά εξασφαλίσει την είσοδό του κι ή πασαρέλα των ζαχαροπλαστικών μάταια γυρεύει κάποια λάμ-

δίνουν και νά παίρνουν, απ' τους άνοιχτούς δρόμους ως τά κλειστά πηγαδάκια του «Μακεδονία», ώρες πρώτες πρωινές.

Ήμέρα 6η-Σάββατο: Ένα μόλις 24ωρο πριν από τό τέλος. Η μιά ταινία των έφτά παραλλαγών, περιμένει τό έβδομο κομμάτι της γιά νά ολοκληρωθεί ή εικόνα της φυλμικής ύστερίας, που διαφημίζει τον έαυτό της σέ πολύτιμα σκηνικά. Τό φεστιβάλ των διευθυντών φωτογραφίας

Τό φανταστικό σ' ελληνική ταινία: απ' την «Υπόγεια διαδρομή» του Απ. Δοξιάδη.

ψη, πέρα απ' αὐτή που εκπέμπουν οι επιγραφές και τά νέον. ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ μάς γυρίζει στίς τρυφερές ηλικίες της απαγγελίας των καινούριων λέξεων, διά στόματος του πρόσφυγα Βαγγέλη Καζάν και της εκ Τασκένδης συζύγου του.

Όσο γιά τό Στάθη Γιαλελή, περιφέρει τό πρωταγωνιστικό του σώμα, τή δυσκίνητη έρμηνεία του και τή μόνιμα γυρισμένη πλάτη στους συνομηλές του, επιδεικτικά σεμνός σάν την...έντιμη άποτυχία. (Ο Γιάννης Σμαραγδής πρόσθεσε τή δική του άρνηση νά συζητήσει με τους θεατές, μετά την προβολή).

Στή δεξίωση του Κέντρου κινηματογράφου δέν ανακοινώθηκε τίποτε. Όλοι, ειλικρινείς με τον έαυτό μας, σπεύσαμε στό φαγοπότι, ενώ τά προγνωστικά άρχίζαν κιόλας νά

τείνει νά επιβεβαιώσει την άπουσία οποιασδήποτε καθολικής ματιάς κι ή γενικευμένη σύγχυση υπογραμμίζεται από τίς μάταιες συναντήσεις.

Εκδήλωση μεταβατική, νά ψάχνει στό μέλλον τό καινούριο της πρόσωπο, λάθος άνθρωποι νά σαγηνεύονται από λάθος ταινίες, τά μισόλογα νά σχηματίζουν γνώμες κι οι υπογραφές νά συνοδεύουν κείμενα.

Στή στροφή, τό παιχνίδι των υποσχέσεων και των διαψεύσεων αποκτά ρυθμό δραματικό, εκεί όπου ή άνία κι ή πλήξη προανήγγειλαν τή βία, την προδοσία, τό αδιέξοδο και τό θάνατο, προϊόντα καιρών ταραγμένων και καμιάς αισθητικής.

Με τή ΓΑΥΚΙΑ ΣΥΜΜΟΡΙΑ του Νίκου Νικολαΐδη, ή τελευταία ξαναπιάνει τό χέρι των καταραμένων έργων, χορεύοντας στους ρυθμούς

των ξεγροσμένων. Όλα φαντάζουν σάν πολίχρωμη κατασκευή, μά είναι λίγο νά φτιάχνεις δυόμισι ώρες τρέιλερ με τίς καλύτερες σκηνές του κυνισμού και της συντροφικότητας.

Ο Νικολαΐδης ένοχλεί γιά τον πρόσθετο λόγο ότι έπιδεικνύει κάθε στιγμή τά σημάδια της υπεροχής του: ή δεξιότητα απαγορεύει την παραδοχή και τό βραβείο σκηνοθεσίας θά τό δώσουν στή «Ρεβάνς».

Ήμέρα 7η-Κυριακή: Απ' τίς 9 τό πρωί συνεδριάζουν. Δυό ήθοποιοί, ένας σκηνοθέτης, ένας κριτικός, ένας συνθέτης, ένας τεχνικός, ένας ιστορικός. Και οι 7 μαζί δέν κάνουν πιά υπέροχη τή λιόλουστη μέρα, δίπλα στην προβολή της «7ης μέρας της δημιουργίας» του Βασίλη Γεωργιάδη που παίζεται στό αφιέρωμα γιά τον ελληνικό νεορεαλισμό.

Δημιουργία, ρεαλισμός... Λέξεις που ήχουν παράταιρα τό ίδιο βράδυ, απέναντι στό δελία, τή σκοπιμότητα, τή μοναξιά του τυχερού αριθμού.

Ελάχιστοι διασκεδάζουν με τό βιαστικά φτιαγμένο βίντεο γιά τό φεστιβάλ που έτοιμασε σάν «εκπλήξη» ο Νίκος Αλευράς.

Ετοιμάζονται νά συμφιλιθούν μ' όσα τίς προηγούμενες μέρες άποδοκίμασαν, μιά και τό έργο της κάθαρσης έχει αναλάβει ή Κριτική Επιτροπή.

Κάθε βραβείο δίνεται σέ δυό μαζι, «εξηνείται» ο Νικολαΐδης (γιά ν' αναδειχθεί σ' έπισημα «καταραμένο» σκηνοθέτη), οι αντίθεσεις αμβλύνονται, είναι ή εποχή με τους λιγότερους χαμένους, στή σκηνή κι ο Ξαρχάκος και τά τραγούδια του «Ρεμπέτικο», στό πρόσωπο του Φέρρη όλοι διακρίνουν τίς έκλεκτικές συγγένειες του Κούνδουρου, οι κριτικοί βραβεύουν κι αὐτοί τή «Ρεβάνς».

Φώτα. Η προβολή διακόπτεται άπότομα, ο διάδρομος προσγείωσης μπροστά μας, πατάμε γιά τά καλά, μένει μιά τελευταία σκηνή.

Έχει σά θέμα της τίς περιπέτειες του ελληνικού σινεμά, τίτλο ΑΙΩΝΙΑ ΧΩΡΙΣ ΕΚΣΤΑΣΗ και μιάν άλλη φορά, θά τή διηγηθούμε σάν ταινία ξεχωριστή, όπου τό φεστιβάλ δέ θά κρατάει κανένα άπολύτως ρόλο.

Ανδρέας Τύρος

Συνεχίζουμε στο τεύχος αυτό τό αφιέρωμα στο βιβλίο πάνω στο ζήτημα της κλεψιτυπίας. Αυτή τη φορά φιλοξενούμε μερικές απόψεις συγγραφέων που άμεσα ή έμμεσα έχουν θιγεί από την κλεψιτυπία σέ κάθε της μορφή. Δυστυχώς, λόγω απουσίας του Άντωνα Σαμαράκη, δέν έχουμε την άποψη του γιά τίς πολλαπλές αναπαραγωγές βιβλίων του χωρίς δικαιώματα. Οί συγγραφείς που τοποθετούνται εδώ ρωτήθηκαν και γιά τά προβλήματα που ένδεχόμενα αντιμετώπιζουν μέ τούς έκδότες τους.

Άντα Θεοδωρίδου - Τάκης Ύπερμαχος

Άλέξανδρος Κοτζιάς

(άντιπρόεδρος του Δ.Σ. της Έταιρείας Συγγραφέων)

«Η Έταιρεία Συγγραφέων γνωρίζει αυτά τά προβλήματα και κάνει ό,τι είναι δυνατόν γιά νά αλλάξει τουλάχιστον τό νομικό καθεστώς γιά τά πνευματικά δικαιώματα».

Τό πρόβλημα είναι και σοβαρό και πολύπλευρο και ή αντιμετώπισή του δύσκολη. Η πιό χτυπητή περίπτωση κλεψιτυπίας είναι εκείνη όπου «έκδοτες» ρίχνουν στην αγορά βιβλία μέ μεγάλη έπιτυχία χωρίς νά έχουν κανενός είδους δικαιώματα. Πριν από πολλά χρόνια μία τέτοια περίπτωση ήταν ή κλεψιτυπία των έργων του Ν. Καζαντζάκη, τελευταία ανάλογη μεταχείριση είχαν τά έργα του Σαμαράκη και πολύ πρόσφατα ή κλοπή του βιβλίου του Γ. Ράλλη και του Γουντχάουζ.

Μιά δεύτερη και σοβαρότερη πλευρά του φαινομένου είναι ή περίπτωση όπου ο ίδιος ο έκδοτης ενός συγγραφέα ρίχνει στην αγορά μεγαλύτερο αριθμό αντίτυπων από εκείνα που δηλώνει και που πληρώνει στον συγγραφέα. Τά περιστατικά είναι φαίνεται αρκετά αλλά είναι και έξισου δύσκολο αν όχι αδύνατο νά αποδειχτούν. Προπαντός μετά την εφαρμογή των νέων μεθόδων φωτομηχανικής αναπαραγωγής του βιβλίου που καθιστά δυσδιάκριτη αν όχι άνευρετη μία μεταγενέστερη έκδοση.

Τρίτη περίπτωση, ή οποία όμως θά μάς βάλει σέ πραγματικό πέλαι-

ος, είναι ή συστηματική ή στάγδην κλεψιτυπία που παρατηρείται μέ τίς φωτοτυπικές αναπαραγωγές έργων και, καθώς λέγεται, έπιστημονικών συγγραμμάτων. Κοντά σ' αυτήν θά πρέπει νά προστεθούν και οί κασσέτες γιά όσα έργα είχαν την τύχη ή ... την άτυχία νά έγγραφούν.

Όλα τούτα συνθέτουν την πολυπλοκότητα του φαινομένου και παρουσιάζουν και τίς δυσκολίες γιά την αντιμετώπισή του. Βεβαίως ή Έταιρεία Συγγραφέων, μέ τη βοήθεια του κατ' έξοχήν γνώστη αυτών των ζητημάτων καθηγητή κ. Κουμάντου, προσπαθεί νά κάνει ό,τι είναι δυνατόν και κυρίως αυτή τη στιγμή επιδιώκει:

1. Τή μεταβολή της σχετικής ποινικής νομοθεσίας έτσι που τό αδίκημα της κλεψιτυπίας, νά τιμωρείται πολύ αυστηρότερα απ' ό,τι σήμερα.

2. Τήν κατάρτιση ενός συμβολαίου τό οποίο θά υπογράφουν οί συγγραφείς μέλη της Έταιρείας και οί έκδοτες τους μέ όρους που θά κατοχυρώνουν όσο είναι δυνατόν τά δικαιώματα της πνευματικής ιδιοκτησίας.

Γιώργος Ίωάννου

«Οί συγγραφείς στην Ελλάδα είναι υποχρεωμένοι νά άσσουν και κάποιο άλλο επάγγελμα αν θέλουν νά επιβιώσουν».

Έγώ προσωπικά δέν έχω θιγεί από την κλεψιτυπία αλλά αυτό πιθανόν νά όφείλεται στο ότι δέν έχω ψάξει καθόλου. Έτσι διάγω άμέριμνα ώπου κάποια μέρα θά ξυπνήσω οδυνηρά. Είχα όμως πρόβλημα μέ τά δικαιώματα των βιβλίων μου, τά οποία δέν μου καταβάλλονταν από τόν έκδοτικό οίκο μέ τόν όποιο παλιότερα συνεργαζόμουν. Η συνεργασία μας ήταν φιλική και δέν είχα καν συμβόλαιο. Έτσι όταν διεκδικήσα τά δικαιώματά μου συνειδητοποίησα ότι τό πράγμα δέν ήταν καθόλου απλό. Η δικαιοσύνη δέν καταλάβαινε πολλά πράγματα από αυτά που της λέγαμε. Εκείνο που καταλάβαινε ήταν ποιός έχει τά βιβλία και ποιός τά έκδιδει και θεώρησε ότι σ' εκείνον ανήκουν. Ήταν φανερό ή έλλειψη νόμων που

νά ρυθμίζουν μέ σαφήνεια τίς έκδοτικές σχέσεις. Εάν υπήρχε ένας τέτοιος νόμος πολλές διαφορές και πολλά παράπονα που υπάρχουν σήμερα μεταξύ έκδοτών-συγγραφέων δέν θά ήταν νοητό ούτε νά συζητούνται.

Πάντως, και παρά την έλλειψη νόμων που υπάρχει, νομίζω ότι είναι απαράδεκτες οί αυθαίρετες ενέργειες εις βάρος των ξένων κυρίως αλλά και των Έλλήνων συγγραφέων. Εάν δέν συμφέρει τούς έκδοτες νά βγάλουν ένα βιβλίο νά μήν τό βγάλουν. Δέν τούς υποχρεώνει κανείς. Και μήν πούνε πώς κάνουν κάποια αποστολή ή «θυσιάζονται στον έκδοτικό βωμό»... Κι αν νομίζει κανείς ότι αντίδρώ από λόγους αρχών ή θεωρητικού συμφέροντος μπορώ νά βεβαιώσω πώς

Συγγραφείς και κλεψιτυπία

θίγομαι άμεσα έγώ ο Έλληνας συγγραφέας και στα συμφέροντά μου και στην προσωπικότητά μου μέ αυτές τίς ενέργειες. Γιατί όχι μόνο φέρνουν ξένους συγγραφείς χωρίς δικαιώματα (άρα τό βιβλίο τούς κοστίζει φθηνότερα) αλλά έπιπλέον τούς μεγαλοποιούν και τούς θεοποιούν. Έδώ και καιρό άνθει μία φοβερή Βιομηχανία Λατινοαμερικάνων Συγγραφέων που είναι φτιαχτή, γιατί έκτός από ένα-δυό που είναι σπουδαίοι, οί υπόλοιποι δέν έχουν καμιά αξία. Νά μήν πούμε γιά τίς έλσεινές μεταφράσεις και την ποιότητα των εκδόσεων. Έτσι κατακλύζεται ή αγορά από αυτούς τούς «έξωτικούς» συγγραφείς, μέ αποτέλεσμα νά θίγεται ή κυκλοφορία των βιβλίων μου όπως και των άλλων συγγραφέων φυσικά, κυρίως των πεζογράφων. Γιατί ποίηση δέν μεταφράζεται πολύ και οί εδώ ποιητές δέν πουλάνε έστω κι αν τούς αφήσεις μόνους τους. Μέ θίγει λοιπόν οικονομικά αλλά και στή φήμη μου και στή σύνδεσή μου μέ τόν ελληνικό λαό. Αλλά μέ μειώνει και προσωπικά γιατί βάζει επάνω μου μέ μεγάλη εύκολία όλους αυτούς τούς βιομηχανοποιημένους συγγραφείς. Αυτή ή ιστορία λοιπόν δέν αντίκειται μονάχα στις λογικές άρχές του δικαιού, αντίκειται και στα συγκεκριμένα συμφέροντα της ελληνικής λογοτεχνίας.

Άς περάσουμε τώρα στο θέμα των ποσοστών που παίρνουν οί συγγραφείς. Δέν νομίζω πώς τό ποσοστό αυτό είναι υψηλό όπως ισχυρίζονται οί περισσότεροι έκδοτες. Είναι γνωστό ότι και οί πιό άκουστοί Έλληνες συγγραφείς δέν κερδίζουν από τά βιβλία τους ποσά που νά τούς επιτρέπουν νά ζήσουν ικανοποιητικά. Νά έπιζησουν ίσως, αλλά νά κάνουν τή ζωή έστω ενός άνωτέρου υπαλλήλου δέν μπορούν. Γιατί μπορεί τή μία φορά νά εισπράξουν ίσως εκατό χιλιάδες άλλα την άλλη μπορεί νά εισπράξουν μό-

νο τριάντα. Θέλω νά πώ πώς τό πρόβλημα δέν είναι τά δήθεν μεγάλα δικά μας ποσοστά τό πρόβλημα είναι τό ολιγάριθμο των Έλλήνων και τό πολύ ολιγαριθμότερο των άναγνωστών Έλλήνων. Κακά τά ψέματα, τό κοινό που διαβάει την πραγματική ελληνική λογοτεχνία, αυτή που τέμνει τούς καινούριους λογοτεχνικούς δρόμους της εποχής, είναι μικρό.

Αν παραπονιούνται οί έκδοτες, έμεις τί πρέπει νά πούμε; Συγγραφείς πολύ σημαντικοί είναι υποχρεωμένοι νά κάνουν και κάποια άλλη δουλειά γιά νά έχουν ένα σταθερό εισόδημα ώστε νά απαλλαγούν από τό άγχος της κυκλοφορίας και του πότε θά πληρώσει ο έκδοτικός οίκος. Είπαν μήπως οί έκδοτες κάθε πότε πληρώνουν; Υπάρχουν έκδοτικοί οίκοι που πληρώνουν μία φορά τό χρόνο. Έτσι υπάρχουν συγγραφείς που πληρώνονται δέκα μήνες μετά την έκδοση του βιβλίου τους. Καταλαβαίνετε βέβαια πόσο υποβαθμισμένο είναι τότε τό ποσοστό που εισπράττουν. Οί έκδοτικοί οίκοι που κάνουν αυτή τή ληστρική συμφωνία ειτυχώς δέν είναι πολλοί. Αλλά και τό εξαμήνο ή τετράμηνο που πληρώνουν οί υπόλοιποι πολύ είναι, γιατί ο πληθωρισμός είναι ραγδαίος. Οί έκδοτες δέν τό λένε αυτό όμως. Έγώ μόνο ένα έκδοτικό οίκο έχω δει ακόμη και νά παραβαίνει τά συμβόλαια προς χάριν του συγγραφέα. Ο Κέδρος, και προφανώς υποβάλλεται σέ μεγάλες θυσίες.

Λέγεται ότι μερικοί έκδοτες βγάζουν επί πλέον αντίτυπα από όσα λένε. Δέν έχω προσωπική αντίληψη και δέν έχω κάνει καμιά ενέργεια γιατί τή θεωρώ μάταιη. Ακούγονται πάντως διάφορα πράγματα. Σέ μία συζήτηση πούχα μ' ένα τυπογράφο, θυμάμαι που γέλασε πολύ όταν του είπα πώς τό τάδε βιβλίο είχε βγει σέ 3000 αντίτυπα. Δέν μου είπε όμως τίποτε...

Μένης Κουμανταρέας

«Χάθηκε ή έπαφή που οί συγγραφείς είχαν άλλοτε μεταξύ τους, χάθηκε τό στέκι στο βιβλιοπωλείο. Δέν μπορώ νά μιλήσω γιά όμαλή λειτουργία του βιβλίου».

Από τούς πειρατές του βιβλίου κινδυνεύουν οί συγγραφείς που τά βιβλία τους φτάνουν σέ πολύ μεγάλο αριθμό αντίτυπων. Μου έρχονται πρόχειρα στο νου ο Καζαντζάκης, ο Λουντέμης, ο Ρίτσος, ο Βασιλικός, ο Σαμαράκης. Οί υπόλοιποι προστατεύονται από τό γεγονός ότι δέν είναι αρκετά λαϊκοί. Δέν είναι βέ-

βαια, πάντα απόδειξη ποιότητας γιά έναν συγγραφέα τό νά είναι λαϊκός. Προσωπικά δέν έχω παράπονα από την κυκλοφορία των βιβλίων μου, ούτε αντιμετώπισα ίσαμε σήμερα χρούσμα κλεψιτυπίας. Ίσα-ίσα ξαφνιάζομαι όταν τά βιβλία μου αγοράζονται πολύ. Όταν ξεκίνησα νά γράψω δέν είχα ιδέα

ότι μία μέρα θα είχα αναγνώστες και εκδότη. Είναι μία ύγιης βάση αυτή για έναν συγγραφέα όταν ξεκινά, και προσπαθώ πάντα να τη θυμάμαι. Κατά τα άλλα, με τον εκδότη μου, που είναι ο «Κέδρος» διαβώ αρμονικά. Σ' έμένα τουλάχιστον φέρονται άψογα. Αντίθετα είμαι δυσαρεστημένος από έναν εκδότη που έχει αγοράσει τη ψυχή του «Γαλαξία» και ο οποίος λυμάνεται τη μετάφρασή μου στον «Ντέμιαν» του Έρσε, μολονότι ξέρει ότι έχω υπογράψει γι' αυτήν συμβόλαιο με τον «Ηριδανό». Φταιώ κι εγώ που δεν ήμουν αρκετά σαφής και κατηγορηματικός όταν με πήραν τηλέφωνο, δήθεν να με ρωτήσουν, ενώ ήταν φανερά αποφασισμένοι να το κάνουν. Φυσικά, δέ με πληρώσαν ούτε για τον «Ντέμιαν», (πράγμα που έκανε ο «Ηριδανός» και γι' αυτό αισθάνομαι εκτεθειμένος απέναντί του) ούτε για την επανέκδοση της «Αλικής στη χώρα των θαιμάτων». Το αναφέρω όχι σάν κοινοσημοπλοίο, αλλά για να δείξω στον αναγνώστη τι παιχνίδια παίζονται καμιά φορά πίσω από τα βιβλιαράκια που διαβάζει.

Ο άμεσος κίνδυνος που αντιμετωπίζουν οι συγγραφείς σήμερα είναι συγκεντρωμένος σε χώρο που ξεφεύγει από τα εκδοτικά. Μιλώ για τις έκπομπές που κάνουμε στο ραδιόφωνο και ιδίως στην τηλεόραση. Εκεί, όποτε θέλουν μάς πληρώνουν. Χωρίς αυτό να σημαίνει απαραίτητα κακή πίστη. Αντίθετα σημαίνει έλλειψη συνδικαλισμού και κατοχύρωσης από τη μεριά των λογοτεχνών. Ελπίζω ότι η Εταιρεία Συγγραφέων στην οποία ανήγω, να προχωρήσει σε διαπραγματεύσεις με την ΕΡΤ που θα μάς εξασφαλίσουν εύπρεπεις όρους παραχώρησης της πνευματικής εργασίας μας, τόσο στα δικαιώματα, όσο και στην περίπτωση επαναπροβολής των έργων μας και ένδεχομένη πώλησή τους στο εξωτερικό. Έχω πρόσφατη πείρα από την «Κυρία Κούλα» που έγινε τηλεταινία.

Κατά τα άλλα, το ποσοστό του 15%, που στην καλύτερη περίπτωση παίρνουμε τους εκδότες μας, είναι παγιωμένο. Άκουσα σοβαρούς ανθρώπους στον εκδοτικό χώρο να βεβαιώνουν ότι είναι ήδη ένα νούμερο αρκετά υψηλό σε σχέση με αυτό που πληρώνουν οι ξένοι εκδοτικοί οίκοι. Τους πιστεύω χωρίς αυτό να σημαίνει ότι έξω δεν ισχύουν άλλες συνθήκες: η διαμόρφωση του ποσοστού είναι συνάρτηση των πωλήσεων, ο αριθμός των αναγνωστών μεγάλος, οι κρατικές βιβλιοθήκες οργανωμένες κλπ. Μεθαύριο πάντως, με τις προοπτικές βιομηχανοποίησης του βιβλίου και πολυεθνικής εκμετάλλευσής του που ήδη διαγράφονται άχνά στον ελληνικό ορίζοντα, οι συγγραφείς μας ένδεχόμενα θα έχουν και διαφορετικές απαιτήσεις.

Γενικά δεν μπορώ να μιλήσω για όμαλή λειτουργία του βιβλίου. Αν οι συνθήκες σήμερα είναι ευνοϊκότερες απ' αυτές που επικρατούσαν

μετά τον πόλεμο -περισσότερες εκδόσεις, μεγαλύτερο αναγνωστικό κοινό, ευνοϊκότερο κλίμα απέναντι στον συγγραφέα- ωστόσο αυτό δέ σημαίνει ότι τα πράγματα είναι πολύ καλύτερα. Κάθηκε ή έπαψε που οι συγγραφείς είχαν άλλοτε μεταξύ τους, χάθηκε το στέκι στο βιβλιόπωλειο. Αυτό μπορεί να είναι και ρομαντικά. Το χειρότερο είναι ότι αυτή τη στιγμή υπάρχει μία χυδαία αντίληψη περί εκδόσεων τόσο από τη μεριά πολλών αριζήδων εκδοτών που ξεφύτρωσαν όπως τα σούπερ μάρκετ, με μία υπερτιμημένη αντίληψη γύρω από τη διαφήμιση την οποία υποδαλίζουν και τα λο-

γοτεχνικά περιοδικά, όσο και από την πλευρά συγγραφέων θορυβωποιών περί το όνομα τους. Το πράγμα επιτείνεται με το κομπούζιο των μεταφράσεων. Όσους ξένους συγγραφείς διαβάσα στις δεκαετίες του 50 και 60, εκδόθηκαν στα δύο τελευταία χρόνια στις πιο πρόχειρες και βάνιασες μεταφράσεις στην πλειοψηφία τους, με αποτέλεσμα καταστροφικό ιδίως για τους νέους που δεν ξέρουν που να στραφούν και τί να ξεχωρίσουν. Τό ήθος που θα έπρεπε να επικρατεί σ' έναν χώρο στον οποίο για την ώρα τουλάχιστον δε διακυβεύονται τόσο μεγάλα συμφέροντα, απουσιάζει.

Κι ένα σχόλιο από έναν εκδότη

Στην έρευνα του περιοδικού για την κλεψιτυπία όλοι οι ερωτώμενοι εκδότες απαντούν και παρουσιάζουν τό φαινόμενο εν μέρει ή τό παρακάμπουν τελείως. Εντυπωσιακή είναι η έλλειψη συγκεκριμένων παραδειγμάτων -εκτός εξαιρέσεων, όπως η αναφορά του Μακρή απ' τον Θανάση Καστανιώτη και μία δυό άλλες. Βεβαίως, συχνά συμβαίνει, όπως αφήνουν να έννοηθεί καναδυό από τους ερωτώμενους εκδότες να τα «βρίσκουν» μεταξύ τους κι έτσι κανέναν να μην κατονομάζει επώνυμα άλλους συναδέλφους. Από την άλλη, αν δεν έχεις απόφαση δικαστηρίου, δεν μπορείς να βγεις να κατονομάσεις περιπτώσεις που μπορεί σε όλους να είναι γνωστές, γιατί κινδυνεύεις από πάνω να πάς μέσα για συκοφαντία.

Θά ήθελα εδώ να συνοψίσω κάπως τα είδη κλεψιτυπίας που αναφέρθηκαν σκόρπια απ' τους ερωτώμενους, ενώ παράλληλα να αναφέρω ορισμένες άλλες που δε διχτηκαν καθόλου:

Για τις περιπτώσεις 1 και 2 έχεις να κάνεις και με τους βιβλιοπώλες που «φιλοξενούν», όπως λέει ο Φ. Βλάχος, τα κλεψιτυπα. Άπροκάλυπτα μπορούν να σου απαντήσουν ότι έχουν μεγαλόπρεπο ποσοστό κέρδους από τον κλεψιτυπά ή ότι εσύ είσαι καινούριος στην πιάτσα κι ότι δε θά τα χαλάσουν με τον άλλον που τον ξέρουν χρόνια και που έχει μεγαλύτερη επιφάνεια από σένα. Αυτή η κατάσταση είναι δυνατή γιατί δεν υπάρχουν οργανωμένα κυκλώματα διανομής κι ο καθένας μπορεί να βγαίνει με την τσάντα και να μοιράζει ό,τι θέλει. Άλλωστε ο νόμος, έλλιπέστατος όπως τον παρουσιάζει κι ο κ. Κουτσογλου, σπάνια εφαρμόζεται. Κι αν εφαρμοστεί, αν χρησιμοποιήσεις αστυνομικό και κάνεις κατάσχεση σε ένα βιβλιοπωλείο κινδυνεύεις από «μπαραζ» των βιβλιοπωλείων.

1. Η φωτογράφιση απ' τους κλεψιτυπάδες μιάς υπάρχουσας έκδοσης που κυκλοφορεί έπίσημα από

κάποιον εκδότη και η διοχέτευση της σε καροτσάκια και βιβλιοπωλεία των συνοικιών και της επαρχίας κυρίως. Στην έρευνα δεν ερωτήθηκαν εκδότες που είναι κατ' έξοχην θύματα τέτοιας κλεψιτυπίας, όπως ο «Ίκαρος» με τα Άπαντα Σεφέρη και ο «Ερμής» με τα έργα του Τσιφόρου, που θά είχαν κάτι να πουν*.

2. Η συνεχής επανεκτύπωση και διοχέτευση στην αγορά ενός βιβλίου από κάποιον εκδότη που είχε τό δικαίωμα για κάποιο συγκεκριμένο χρονικό διάστημα αλλά τώρα τό έχει πάρει άλλος. Αυτό συνήθως παρουσιάζεται ως στόκ απούλητων βιβλίων την εποχή που έληξαν τα δικαιώματα. Συγκεκριμένα, τέτοια είναι η περίπτωση των έργων του Έμπερικού από την «Πλειάδα» που είχε τα δικαιώματα για τό διάστημα 1974-1979, ενώ τώρα τά έχει η «Άγρα». Κάποιος άλλος δε παλιότερος εκδότης του Έμπερικού γλυκάειχε και «θυμήθηκε» ότι του περισσεύει στόκ κάποιου βιβλίου που κανονικά έχει εξαντληθεί εδώ και είκοσι χρόνια.

3. Η έκδοση ξένων βιβλίων χωρίς την πληρωμή συγγραφικών δικαιωμάτων στο εξωτερικό. (Είναι τό μόνο θέμα που θίχτηκε κάπως σωστά και έντιμα, γιατί οι εκδότες που ερωτήθηκαν εκδίδουν κυρίως τέτοια βιβλία και έχουν πείρα συγκρούσεων και συμβιβασμών στο συνάφι).

4. Τελευταία παρουσιάζεται ένα νέο είδος κλεψιτυπίας. Είναι η αλλαγή σε ορισμένα σημεία μιάς υπάρχουσας μετάφρασης και η επανέκδοσή της από κάποιον εκδότη ως νέα μετάφραση με τό όνομα κάποιου άλλου μεταφραστή. Χοντρό παράδειγμα είναι η περίπτωση του Άρη Σφακιανάκη που φαίνεται ότι «ξαναμετάφρασε» τή Μηχανή που ταξιδεύει μέσα στο Χρόνο.

5. Αναφέρθηκε βέβαια η περίπτωση κλεψιτυπίας εκδότη πρός τον συγγραφέα του, με την έκδοση και κυκλοφορία αδηλώτων αντιτύπων. Θά πρεπε γι' αυτό να ρωτηθούν συγγραφείς και ίσως η Εταιρεία Συγγραφέων που πήγε να θίξει τό θέμα όταν συστάθηκε.

6. Σάν κλεψιτυπία, στην ουσία και όχι στο γράμμα, μπορεί να θεωρηθεί και η άνθολογία με τον τρόπο

που γίνεται. Ο νόμος επιτρέπει να χρησιμοποιήσεις σε μία έκδοση τό 1/10 κάποιον βιβλίου χωρίς να δώσεις λογαριασμό στον συγγραφέα του. Όλες οι ποιητικές άνθολογίες είναι βιβλία που δεν πληρώνουν δικαιώματα. Επιπλέον ο συγγραφέας δεν έχει και κανένα λόγο για τον τρόπο που άνθολογείται.

Υπάρχει περίπτωση ποιήματος που για να γίνει τό 1/10 δημοσιεύτηκε με περικοπές στίχων που δεν δηλώνονταν κι έτσι τό τελικό αποτέλεσμα είναι κάποιο άλλο ποίημα. Αυτό βέβαια βολεύει και τό κράτος, γιατί τ' αναγνωστικά τί άλλο είναι από άνθολογίες;

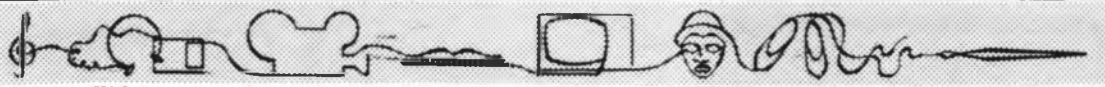
7. Κλεψιτυπία υπάρχει και στα μέσα μαζικής ενημερώσεως. Εκτός εξαιρέσεων δεν πληρώνονται δικαιώματα στους συγγραφείς και στους μεταφραστές για την άνάγνωση και χρήση των έργων τους σε φιλολογικές έκπομπές. Έδώ τό πρόβλημα είναι παράλληλο με τους μουσικοσυνθέτες που έχουν ήδη θίξει τό θέμα. Βέβαια κανένας από τους ένδιαφερόμενους δε διαμαρτύρεται γιατί η μετάδοση κάποιου κειμένου θεωρείται εύχης έργον και τζάμπα διαφήμιση. Στην Εύρώπη όμως και στην Αμερική, όπου οι ένώσεις των συγγραφέων έχουν μία δύναμη και μία όργάνωση, τά πράγματα είναι διαφορετικά.

Η κατάσταση που επικρατεί όφειλεται απ' τή μία στην υπανάπτυκτη κι άναρχική παραγωγή και κυκλοφορία του βιβλίου στην Ελλάδα κι απ' τήν άλλη στη νομοθεσία που επιμένει να παραμείνει παράλογα ή σκόπιμα έλλιπής και θολή. Η κλεψιτυπία στην ουσία είναι άνεκτή απ' τό νομικό καθεστώς. Η νομοθεσία είναι φτιαγμένη έτσι ώστε να οδηγεί τους εκδότες στο «να τά βρούμε μεταξύ μας». Εξ ου και η βασική θέση των εκδοτών στην έρευνα του «Σχολιαστή» ότι άλλα είναι τά προβλήματα και όχι η κλεψιτυπία.

Σταύρος Πετσόπουλος
«Έκδόσεις Άγρα».

*ΣΗΜΕΙΩΣΗ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΑΣΤΗ: Ο έπευθυνος των εκδόσεων Έρμης δε θέλησε να απαντήσει επώνυμα, γι' αυτό και δε δημοσιεύσαμε τήν άποψη του. Άναφέρουμε όμως ότι είπε τέλει: «Δέν έχει ύποπείσει στην αντίληψη μας κλεψιτυπία του Τσιφόρου».

ΑΘ - ΤΥ.

Είναι οπωσδήποτε επικίνδυνο να αναθεματίζει κανείς τα συμπτώματα της σύγχρονης Ελληνικής τραγουδιστικής παρουσίας, δίχως να επισημάνει την κραυγαλεότητα που δεσπόζει και τα ενοχλητικά σημεία της.

Όσο τιπικό κι αν είναι, ας προσπαθήσω για λίγο να δώσω τον ορισμό της κραυγαλεότητας.

Η λέξη παράγεται από την «κραυγή», όποιος κραυγάζει προσπαθεί να ακουστεί ή φωνή του και να προβληθεί ή παρουσία του στους άλλους. Ένα ερώτημα που πλανάται είναι και το παρακάτω: κραυγάζει όποιος είναι απελτισμένος και ζητά βοήθεια ή συμπαράσταση; δύσκολη ή απάντηση, γιατί στις μέρες μας η κραυγαλεότητα δεν έρχεται από τα τραγούδια που μιλούν για επανάσταση, εργάτες, πρωτομαγίες, μπροστάρηδες. Πολυτεχνεία, ήλιους κόκκινους (άλλά και... πράσινα αλογα). Η κραυγαλεότητα σήμερα, (στο τραγούδι), δεν αναζητά μονάχα την προβολή μιας ιδεολογικής θέσης ή ενός συνθήματος όπως έως τώρα γινότανε. Τώρα πιά σειρά και πρωτεύοντα ρόλο παίζει η υπερμαζική της προσέλευσης (του λαού) με το γνωστό και εφιαλτικό καθημερινό σκηνικό που ξέρον και στήνουν οι εφημερίδες, τα περιοδικά, η τηλεόραση, το ραδιόφωνο, οι επιβλητικές αφίσσες, με τις ακούραστες διακογραφικές εταιρείες πίσω από τους τραγουδιστές που παρουσιάζονται, αλλά και στο πλευρό των δημοσιογράφων που θα ετοιμάσουν το κλίμα, την υποδομή, την... πλύση.

Τώρα ό ένας τάξει φεγγαράκι στη Βουλιαγμένη, ο άλλος υπόσχεται μια... τζούρα αερόστατο, καμιά άχτινα λήξερ (αλήθεια, είδατε πώς μπήκε κι αυτό στη ζωή μας;) άλλος τάξει ότι θα εκτελούνται οι παραγγελιές του κόσμου (του λαού) και άλλος υπερτονίζει πως αν σε μία συναλία τραγουδιού ο ακροατής δεν «τή βρεί», δεν του «τή δώσει» και δεν χορέψει τη ζεϊμπέκιά του, τότε η συναλία είναι μία άποτυχια άρα... δυτικού τύπου! Αυτά και άλλα θλιβερά παράγονται και βασιλεύουν στη συνείδηση του σύγχρονου ελληνικού τραγουδιού. Εξάλλου, το όραμα του Μίκη τά λέει όλα. «Θά φιάξω τραγούδια με χορωδία από 80.000 λαού!!!» Φράση που έρχεται να χτυπήσει αμεύλικτα την... μίξερη (ώς φαίνεται) ιδέα που έχουμε για το σεβασμό της προσωπικής δημιουργίας. Η Υπουργός Πολιτισμού (ή Μελίνα μας) δηλώνει στις 3.10.83 ότι «η πολιτική που ακολουθήσαμε φέτος με τη χρηματοδότηση τραγουδιστικών συγκροτημάτων σ' όλη την Ελλάδα ήταν σωστή». Αυτό τό στηρίζει στο γεγονός ότι όλες αυτές οι συναλίες ήταν γεμάτες από κόσμο (από λαό!).

Νά λοιπόν που η υγεία σώματος του τραγουδιού ισοδυναμεί με τό γέμισμα από κόσμο στον Λυκαβη-

Περί τραγουδιστικής κραυγαλεότητας

τό, στη Νίκαια, στη Βουλιαγμένη και στο Ολυμπιακό Στάδιο.

Νά λοιπόν που τό ποδόσφαιρο, οι συγκεντρώσεις και τα φεστιβάλ της ΚΝΕ, οι όμιλίες του Αντρέα και τώρα τό τραγούδι που γεμίζει

τά στάδια, είναι η γνήσια έκφραση των επιλογών των νεοελλήνων.

Νά λοιπόν που τώρα πιά τα πράγματα είμαστε υποχρεωμένοι να τα μετράμε με τό πλήθος και τα νούμερα και όχι με τά «ένδον» του

έργου τέχνης...

Ίσως αυτό που γίνεται στις μέρες μας με τις συναλίες που έλκουν τόσο κόσμο και δίνουν την ευκαιρία (στο λαό) της επικοινωνίας (έλέγχη κι αυτό), ίσως λέω, να μη γίνεται σε άλλο μέρος του κόσμου (άλλος γαλαξίας είπαμε), κι αυτό είναι καύχημα για πολλούς που έχουν και σφβινιστικές τάσεις...

Ελληνικό προνόμιο ή συσπείρωση (ή τόσο μαζική) μέσα στα γήπεδα με αντικείμενο όχι τό ποδόσφαιρο αλλά τό τραγούδι. Τό ελληνικό τραγούδι, που τόσα χρόνια ήταν παραμελημένο εκεί στη γωνιά και περιμενε την εκδίκησή του... «Δέν θά πεθάνουμε κουφάλα νεκροθάφτη» ήταν ένα από τά συνθήματα που έλέχθησαν και όχι μόνο δέν πεθαίνει ποτέ (σαν την Ελλάδα άλλωστε) αλλά κατάφερε να νικήσει και να κατακτήσει όλες τις ψυχές των Ελλήνων. Νά υποβάλει άμαχητι τον ψυχισμό και τον πολιτιστικό χώρο της φαντασίας μας. Νά υποταχτούμε στις «πρωτοτυπίες» των τραγουδοποιών που ξέρον να στήνουν τό υπερθέαμα και μās καλούν να πληρώσουμε τα τρέλα ποσά για τό αερόστατο, τά λήξερ, τις εξέδρες στη θαλάσσια και πάει λέγοντας.

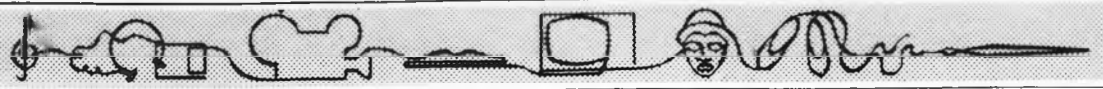
Η επικοινωνία του τραγουδιού δέν είναι αναγκαίο να γίνεται με τό τραγούδι... Οι εποχές άλλαξαν και η μπουτά έγινε Στάδιο. Οι εκτιμήσεις τώρα πιά θά πρέπει να ναι ανάλογες όπως και τα νούμερα. Η ιστορία της τέχνης μās λέει ότι ποτε αυτά τά δύο δέν κατάφεραν να συμπεριθωθούν δημιουργικά. Αριθμοί και δημιουργία είναι δύο πράγματα διαφορετικά γιατί εαν δέν είναι έτοι, τότε αλίμονο έχουμε την εύκολια να λέμε πως η «Μανίνα», τό «Ντομινό», τα περιοδικά της τσόντας, ο κινηματογράφος του καράτε, αλλά και τραγουδιστικά είδη όπως ο Βασκοπουλος, ο Αγγελόπουλος (να μην λέμε ονόματα) πάντα είχαν καλή σχέση με τα νούμερα και την... αγλή ή τη ζεστασιά που μόνο αυτά ξέρον να παρέχουν.

Οι χρηματοδοτήσεις των συναλίων των γηπέδων θα μπορούσαμε να πούμε πως είναι μία καθαρά ελληνοσοσιαλιστική υπόθεση με επίσημη μάλιστα κυβερνητική εκπροσώπηση. Κατέστη πιά σαφές πως δύσκολα μπορούμε να μιλήσουμε για τους περιθωριακούς και λαϊκούς μας τραγουδοποιούς, μιά που τό σπιτι τους είναι τώρα άχανεις χώροι και τά εκατομμύρια που ξοδεύονται είναι αμέτρητα.

Έκείνο που θά φαίνεται τραγική ειρωνεία, είναι όταν θά ακούσουμε τη μουσική παιδεία ή και τις άλλες τέχνες που βρίσκονται σε απόγνωση, να τολμήσουν να αναφωνήσουν τό μακάβριο... «Εμείς, δέν θά πεθάνουμε κουφάλα νεκροθάφτη!»

4.10.83

Νότης Μαυρουδής

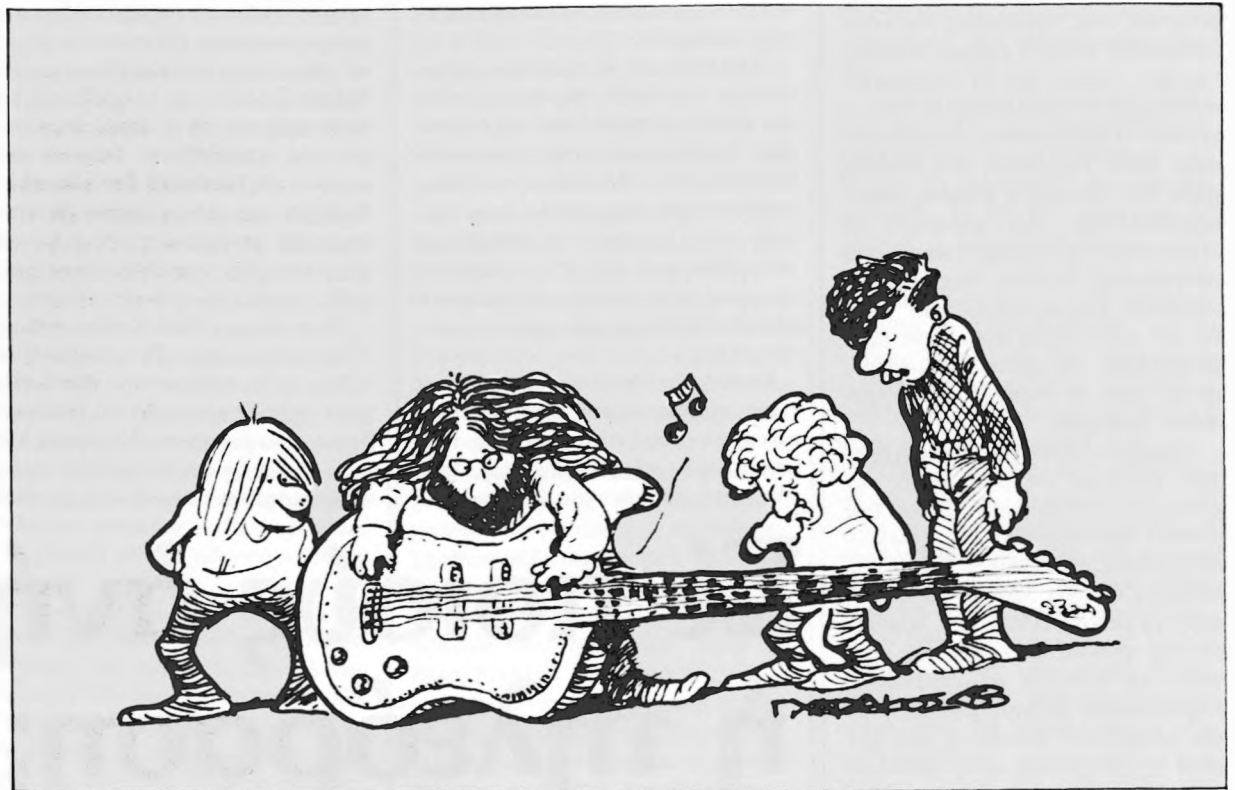
Τό μουσικό καλοκαίρι του 'Υπουργείου Πολιτισμού

Μετά από ένα τέτοιο μουσικό καλοκαίρι, όπου έκοιμηθήσαμε μετά μουσικής, σφυρηλατήσαμε τὰ κοινά μας σημεία αναφοράς με άχτίνες λείζερ, καπνούς και αερόστατα, όπου όλη ή Ελλάδα τραγουδούσε και χόρευε απ' τη μιά άκρη στην άλλη υπογραμμίζοντας -για χιλιοστή φορά- τη μοναδικότητά της στο... στερέωμα τών έθνών, μετά λοιπόν από ένα τέτοιο καλοκαίρι, τό νά γράφει κανείς για άπουσία της μουσικής στη χώρα μας, είναι τό λιγότερο μονομανία. Έπειδή όμως οι λεπτομέρειες είναι εκείνες που συνθέτουν μία εικόνα, ας μιλήσουμε γι' αυτήν την άπουσία απ' τη μοναδικότητα της «έλλαδικής εθνότητας».

Κάνοντας για άλλη μιά φορά τό θαύμα της ή αυτόχθονη άστική τάξη διέγραψε -με τη γνωστή νεο-πλουτιστική αντίληψη- τη μελέτη και διδασχή της τοπικής μας μουσικής γλώσσας και δέν μπόρεσε νά αναπτύξει ούτε καν τη λογία μουσική -όπως έκαναν οι όμολόγές της στον υπόλοιπο κόσμο- κι έτσι αφήσε και αφήνει όλη την εϋθύνη στις δεκάδες τών μουσικών «αναγνωρισμένων από τό κράτος» ιδρυμάτων. Όπου αυτά τά μουσικά ιδρύματα δέν είναι τίποτ' άλλο από διόροφα ή τριόροφα οικήματα τά όποια «προϋπήρχαν» του μουσικού τους στόχου. Έτσι, χωρίς ήχομονώσεις, χωρίς αίθουσες συναυλιών, με παντελή ή σχεδόν παντελή έλλειψη μουσικής βιβλιογραφίας και δισκογραφίας στις «βιβλιοθήκες» τους, συχνά βρώμικα και σχεδόν πάντα με κακής ποιότητας όργανα, καλούνται δάσκαλοι και σπουδαστές νά διαχειριστούν τη μουσική γνώση.

Μιά γνώση που ανήκει πεισματικά στη δικαιοδοσία του 'Υπουργείου Πολιτισμού κι όχι στο 'Υπουργείο Παιδείας -άραγε σάν ξένο σώμα προς την εκπαίδευση τών νεοελλήνων;- μιά γνώση που δέν ταξινομείται σε κοινά προγράμματα σπουδών, σε πανελλαδική κλίμακα, αλλά επαφίεται στην όποια προσωπική εϋαισθησία και γνώση του καθηγητή, μιά γνώση τέλος όπου τά άπαραίτητα στοιχεία της, όργανα, παρωτιούρες, δίσκοι ανήκουν στα «είδη πολυτελείας».

Όλα αυτά μαζί κάνουν ώστε ή μουσική γνώση στην Ελλάδα νά βρισκεται σε κωματώδη κατάσταση και νά δίνει περιθώρια -νά μιά μοναδικότητα ίσως- στην παραμορφωτική εικόνα του νά μιλάμε για έλληνική μουσική και νά έννοούμε έλληνικό τραγούδι. Ένα είδος που με διάφορους θεωρητικούς άκροβατισμούς θεωρείται και σε άνθιση. Είναι άπορίας άξιο βέβαια πώς μπορεί νά υπάρχει μιά άνοιξη αυτόδυνημη, όταν όλα τά σημεία τών καιρών υπογραμμίζουν αντίθετα μία κρίση που έχει ξεσπάσει πρό πολλού σε όλα τά έπίπεδα. Κι όταν έχουμε άπομακρυνθεί άνεπιστρεπτι από την εποχή που ή μουσική (και

“Ας σταματήσουν οί χοροί

τό τραγούδι) λειτουργούσε χωρίς την άρωγή της μουσικής παιδείας.

Η άπάντηση του έπίσημου κράτους στην άνυπαρξία έλληνικής μουσικής ζωής, είναι ή διοργάνωση χιλιάδων τραγουδογιορτών σ' όλη την επικράτεια, τό καλοκαίρι φυσικά! Τό καλοκαίρι που είναι ζεστό και οι συναυλίες γίνονται στο ύπαιθρο και στα γήπεδα ποδοσφαίρου (απ' αυτά έχουμε) γιατί δέν υπάρχουν αίθουσες συναυλιών ούτε στην Αθήνα, ούτε στην έπαρχια. Τό καλοκαίρι, που ό κόσμος δέν έχει και τόσο άνάγκη τις έκδηλώσεις γιατί πηγαίνει στη θάλασσα και συναντάει φίλους και γνωστούς που πάνε κι έρχονται λόγω διακοπών, ένώ τό χειμώνα -ιδιαίτερα στην έπαρχια- ή μοναξιά περονίζει ως τό κόκαλο μαζί με τους ήχους του σκυλάδικου της περιοχής. Τό καλοκαίρι βέβαια που υπάρχουν οι τουριστές και πρέπει νά τους προσφέρουμε τη φολκλορική εικόνα ενός λαού που... τραγουδώντας και χορεύοντας ξεπερνάει τις όποιες δυσκολίες. Ένας μαζικός Ζορμπάς.

Θά περιμενε κανείς απ' την κα Μερκούρη και τόν κ. Λαλιώτη νά πάρουν την ήρωική άπόφαση νά

καταργήσουν κάθε μουσική ήσον τραγουδιστική ως έπί τό πλείστον έκδηλωση σ' όλη τη χώρα για δύο χρόνια και όλον αυτό τόν χορό τών εκατομμυρίων νά τόν διαθέσουν για νά δημιουργήσουν την υποδομή για τη μουσική παιδεία τόσο εκείνοι που τη θέλει επαγγελματικά όσο και του άλλου που του άρέσει απλά ή μουσική και θέλει νά επικοινωνήσει μαζί της.

Ως γνωστόν δέν υπάρχει όχι Ακαδημία Μουσικής αλλά ούτε καν κρετικά Ωδεια (πέρα απ' τη Θεσσαλονίκη) κι όλα είναι μεπεδεμένα και ρειστά. Δέν υπάρχουν αίθουσες συναυλιών για νά παιξουν όρχήστρες. Δέν υπάρχουν όρχήστρες γιατί δέν υπάρχουν σχολές ικανές που θά διαμορφώσουν μουσικούς. Δέν υπάρχουν πολλοί (καλοί) μουσικοί γιατί συν τοις άλλοις είναι χτικιό αυτό τό έπαγγελμα και συχνά καταλήγεις στα κέντρα διασκέδασης για νά έπιζησεις παιζοντας μουσική για χώνεψη και τραγουδία για έκτόνωση, άχ, αυτό τό τραγούδι, χάσαμε και με κείνο την έπαφή μας) με τόν ένισχυτή στο μαξιμουμ νά καλύπτει άδυναμίες και τό νεκρό μεράκι.

Αν σταματάγαν λοιπόν οι έκδηλώσεις για λίγο, θά μπορούσε νά γίνει ή άρχη για τό ξετύλιγμα του μίτου που θά μας έβγαζε απ' τον μουσικό μας λαβυρίνθο.

Και μιά που είμαστε και... σοσιαλιστές θά μπορούσαμε, εκτός από Ωδεια, νά ιδρύαμε με εϋθύνη της Τοπικής Αϋτοδιοίκησης και μουσικές βραδινές σχολές για όλους τους έραστές αυτής της τέχνης.

Όσο στεκόμαστε ατάραχτα νά κοιτάζουμε τά γεμάτα γήπεδα και τις γεμάτες πλατείες στις τραγουδιστικές έκδηλώσεις του καλοκαιριού, τόσο ή άμβλυνση της μουσικής μας εϋαισθησίας θά μεγαλώνει.

Όσο θά μετακαλούμε όρχήστρες και καλλιτέχνες από τό έξωτερικό που θά λειτουργούν σάν μπαλωματα της δικής μας άπουσίας τόσο ό τραγουδιστικός δογματισμός θά μας ταλανίζει έσως.

Βάσω Ντάκουρη

Υ.Γ. Πριν λίγους μήνες, ό τελευταίος μουσικός που έπαιζε κανονάκι (ό Στεφανίδης) πέθανε μαζί με την τέχνη του. Σε λίγα χρόνια -αν δέν οργανωθούμε θά δούμε τη μουσική μας εϋαισθησία και ταυτότητα νά χάνονται για πάντα.

Στό προηγούμενο άρθρο (Σχολιαστής Νο 5) προσπάθησα να τονίσω πως η μεγαλύτερη κοινωνική προσφορά της τηλεόρασης είναι η προώθηση της αίσθησης του «άνήκειν» στο κοινωνικό εκείνο σύνολο που αποτελεί τους τηλεθεατές της κάθε έκπομπής. Αυτή η αρχικά «λανθάνουσα» συμμετοχή αν πραγματοποιηθεί μέσα από εκπομπές που να γεννούν διαφορετικές αντιδράσεις στον κάθε τηλεθεατή και μάλιστα μέσα από εκπομπές μεγάλης ακροατικότητας, τότε καταλήγει σε «έμφανεις» κοινωνικές διεργασίες (συζητήσεις, κριτικές κλπ) που αποτελούν ενεργοποίηση του τηλεθεατή, και πιθανά παραπέρα προβληματισμό, σε χρόνο ΕΞΩ-τηλεοπτικό αλλά με άφορμή την τηλεοπτική εμπειρία.

Σήμερα, το δεύτερο τούτο σημαντικό έρώτημα θα μας δώσει την ευκαιρία να ασχοληθούμε με ένα γνωστό ψευδοαίτημα της φιλελευθερίζουσας αντίδρασης. Πώς η τηλεόραση οφείλει -τάχα- να ικανοποιεί τα γούστα ΟΛΩΝΩΝ, προβλέποντας φυσικά τηλεοπτικούς χρόνους με κάποια στρωμάτωση. Στρωμάτωση βέβαια ανάλογη με την υπάρχουσα κοινωνική που φυσικά η τηλεοπτική αυτή αντίληψη διακριτικά ισχυροποιεί και αναπαράγει. Έτσι, θα πρέπει να υπάρχει τηλεοπτικός χρόνος για τους άμορφους και άξεστους, χρόνος για τις... γυναίκες και φυσικά χρόνος για τους πολλούς!

Όμως, τελικά, σε ποιούς ανήκει η τηλεόραση;

Μπορούμε άραγε να απαντήσουμε με την ίδια απάντηση που έδωσε ο σημερινός πρωθυπουργός στην έρώτηση «Σε ποιόν ανήκει-εκπροσωπεί η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ;»

«Η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ είναι κυβέρνηση ΟΛΩΝ των Ελλήνων...»

Θά 'πρεπε τάχα η τηλεόραση της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ να είναι... τηλεόραση ΟΛΩΝ των Ελλήνων;

...Βασικά ναι! Η τηλεόραση σαν κρατική που είναι ανήκει σ' όλους τους Έλληνες και η είδησηογραφική της διάσταση πρέπει σίγουρα να εξυπηρετεί την ενημέρωση ΟΛΩΝ των Ελλήνων. Όταν όμως έρθουμε σε θέματα όπως η Ψυχαγωγία και η Μόρφωση, μήπως μία τέτοια διατύπωση σαν την παραπάνω δέ θά 'ταν άλλη μία άδικια σε βάρος των μη προνομιούχων τάξεων; Μήπως θά 'πρεπε να χρησιμοποιηθεί η Τηλεόραση σαν «έργαλειο» για να αποδοθεί επιτέλους κάποια κοινωνική δικαιοσύνη προς όλους εκείνους που τα σκοτεινά συμφέροντα της Δεξιάς θέλησαν να κρατήσουν μακριά από κάθε προβληματισμό και πολιτική γνώση;

Είναι γνωστό, πως ο μέσος Νεοέλληνας πιστεύει ότι ο χώρος της Μόρφωσης και του προβληματισμού γενικότερα, είναι χώρος που δεν τον αφορά και χώρος όπου «περνάει» κανείς εφόσον συντρέχουν κάποιες προϋποθέσεις «πολυτέλειας». Η γενική μόρφωση νοεί-

ται σαν ένα μέσον προβολής σε κάποιους κοσμικούς κύκλους (σαλόνια) ή, στην πιο λαϊκή της αποδεκτή μορφή, σαν αξιοπεριεργό επίτευγμα: ένα εφόδιο σε τηλεοπτικούς διαγωνισμούς «έγκυκλοπαιδικών γνώσεων».

Άλλωστε και η κρατούσα μέχρι σήμερα ιδεολογία της Δεξιάς αυτή την αντίληψη προώθησε, και δυστυχώς η λειτουργία των σημερινών διανοούμενων, αποκομμένη καθώς στάθηκε από τον μεγάλο όγκο του λαού, λίγο μπόρεσε να ανατρέψει την καθιέρωση μιας τέτοιας ιδεολογίας που τόσο χυδαία εκφράστηκε με την επινόηση του όρου «κοινοτουριάς».

Είναι η ίδια ιδεολογία που, χρόνια τώρα, καλλιεργεί έντατικά την προκατασκευασμένη συγκίνηση των μονοπωλίων της ψυχαγωγίας, σαν τον μόνο «άποδεκτό» κώδικα λαϊ-

πολύτιμη και εύθραυστη ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ που φυσικά είναι πολύ σοβαρή και κοπιώδης! Ακριβώς όπως κάθε τι που προωθεί τη μόρφωση, πρέπει να είναι σοβαρό, μετρημένο, κάπως συνοφρυωμένο και απαραίτητα λίγο ως πολύ ενοχλητικό! Μία εκπομπή προβληματισμού πρέπει δηλαδή... να κουράζει για να λειτουργεί σωστά ή, όπως λέμε συχνά, να «παιδεύει». Φυσικά μία μορφωτική εκπομπή θά 'ταν αξιοθρήνητη και καταγέλαστη αν επιχειρούσε συγχρόνως να ψυχαγωγεί... Τότε θά 'ταν τηλεοπτικό παιχνίδι κατάλληλο για τις... μάζες.

Έτσι έχουμε δυο λογίων τηλεοπτική μόρφωση: Τη μόρφωση - «Πολυτελή απόλαυση» των «ολίγων» που έχουν μάθει να απολαμβάνουν - «αντέχουν» εκπομπές τύπου «Αλεξάντερπλατς», παραστάσεων όπερας και μπαλέ-

Δεξιά βγήκε κερδισμένη σε πολλά επίπεδα:

Πρώτα, ο μέσος Έλληνας τηλεθεατής δεν υποψιάζεται ποτέ ότι τα διάφορα σήριαλ, τηλεοπτικά παιχνίδια, σώου, κλπ. ΑΣΚΟΥΝ μορφωτική λειτουργία και ΠΡΟΩΘΟΥΝ συγκεκριμένη ιδεολογία. Στο μυαλό του, μόρφωση (επίπονη σοβαρή διαδικασία) και ψυχαγωγία είναι δυο πράγματα ξεχωριστά. Άρα η ψυχαγωγία αποκλείεται να έχει σοβαρές πλευρές (π.χ. ιδεολογικές) και μπορεί να την απολαμβάνει ξεκούραστα. Χαρακτηριστικά μάλιστα ο τρέχων Αναπληρωτής Διανοούμενος σπεύδει να επιβεβαιώσει: «Δεν πρόκειται για εκπομπή ποιότητας: απλώς αγωνιζόμαστε να βγάλουμε γέλιο...» Έτσι, τα αντίδραστικά ιδεολογικά μηνύματα που φυσικά κατακλύζουν τις εκπομπές αυτές καταναλώνονται άγογγιστα.

Σε ποιούς ανήκει ή τηλεόραση;

κής συγκίνησης, απαλλαγμένο από τις «τοιριμόνιες» και τις «φιοριτούρες» των «χασομέρηδων» και των «μαλθακών».

Και φυσικά είναι η ίδια ιδεολογία που προώθησε ένα μοντέλο τηλεόρασης «στρωματωμένο». Όπου ο «ουσιαστικός προβληματισμός» και η «αισθητική απόλαυση» είναι μία πολυτέλεια για τό «στρώμα» των ολίγων! Όπου η μόρφωση είναι εξιδανικευμένη. Τό «ώραιο» είναι ανεκτίμητο, ...κι ως μη χρειάζεται στην καθημερινή ζωή! Η γνωστή αντίθεση Βιοπάλη-Πνευματική καλλιέργεια... Όπου η μόρφωση είναι μία

του, κινηματογραφικής λέσχης κλπ., που οι ώρες προβολής, τα συνοδευτικά σχόλια αλλά και η πολιτιστική ύποδομή του μέσου Έλληνα θεατή έντονα ΑΠΟΘΑΡΡΥΝΟΥΝ την παρακολούθηση από μη ειδικευμένο κοινό, και τη μόρφωση «Αντανάκλαση» που προορίζεται για τον πολύ κόσμο μέσα από «εκπαιδευτικά τηλεοπτικά παιχνίδια» (με τη μορφή των «έγκυκλοπαιδικών γνώσεων») ή πληροφοριακά ντοκυμαντάρ όπου μπορεί κανείς να μάθει για τα στάδια εκκόλαψης της σχολόπενδρας!

Χάρη σε μία τέτοια ιδεολογία, η

Τούτο συνεπάγεται κι ένα δεύτερο κέρδος: Ο μέσος τηλεθεατής δεν είναι και ιδιαίτερα απαιτητικός διεκδικητικός για την ποιότητα της ψυχαγωγίας του. «...Η ώρα να περνάει ευχάριστα...» Έτσι οι λαϊκές εκπομπές μπορούν να παράγονται στο πόδι χωρίς ιδιαίτερες διαμαρτυρίες.

Τέλος, έχοντας πειστεί ότι η μόρφωση «πολυτελής απόλαυση» δεν τον αφορά, οχυρώνεται απέναντί της: όποτε τη συναντήσει, την αποφεύγει γυρίζοντας βιαστικά «τό κουμπί» στο άλλο κανάλι, ενώ όχι σπάνια τη χλευάζει σαν «κοινοτουριάριχη». Αποδεκτή όψη της μόρφωσης είναι μόνον η «αντανάκλαση» της που καθρεφτίζεται πάνω στη στιλπνή επιφάνεια της πληροφορίας. Τότε ο θεατής μας μπαίνει στο γνώριμό του ρόλο του παθητικού μαθητή-καταναλωτή που όταν δέ βαριέται, καταπίνει πληροφορίες για να τις ξεχάσει λίγο αργότερα μόλις τό μάθημα τελειώσει. Έτσι τούτη η μόρφωση «αντανάκλαση» αναγνωρίζεται σαν «η ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΗ των καλών μαθητών»: καθράκια με βραβεία και επαίνους κρεμασμένα στον τοίχο...

Όμως η μόρφωση δεν είναι διακόσμηση. Είναι τρόπος κοιτάγματος. Είναι κριτική συμμετοχή και νοητική επέμβαση στο αντικείμενο της γνώσης. Γι' αυτό έχει ανατρεπτική δύναμη και γι' αυτό όλοι οι αντίδραστικοί προτιμούν να τη θεωρούν διακόσμηση αντί για έργο-λείο.

Ακριβώς όπως και οι «στρωματωμένες» προτιμήσεις των τηλεθεατών δεν αντανάκλουν βέβαια διαφορές «γούστου» ή «μειονοτήτων». Αντανάκλουν διαφορετικά επίπεδα πνευματικής καλλιέργειας, που μόνον οι αντίδραστικοί έχουν συμφέρον να αναπαράγουν.

Ποιός λοιπόν μπορεί να ναι ο

ρόλος μιάς κυβέρνησης που ισχυρίζεται πως εκπροσωπεί το αίτημα της ΑΛΛΑΓΗΣ; "Αραγε όλος αυτός ο αποπροσανατολισμένος κόσμος δέ ζητησε με την ψήφο του την απόδοση δικαιοσύνης; Μήπως δέ ζητά με τις διεκδικήσεις του για καλύτερο βιοτικό επίπεδο και συμμετοχή στην εξουσία, της ίδιας σημασίας συμμετοχή του στην πολιτική ζωή του τόπου μας; Τη σύνδεσή του συνειδητά πιά, και χωρίς προγονολατρικές μεγαλοστομίες, με την παράδοση και τις ρίζες του λαού μας; Μήπως δέ ζητά να σπάσει τη μέχρι σήμερα απομόνωσή του από κάθε θέμα κουλτούρας και προβληματισμού;

Κι αν τα όσα είπαμε παραπάνω, δίνουν πώς χειρωνακτικά ένα στίγμα του μέσου Νεοέλληνα, τότε να σέ ποιόν ανήκει η Τηλεόραση; Δεν ανήκει σ' όσους μπορούν να παρακολουθούν τα βιβλία και μετέχουν στις σημαντικές πολιτιστικές εκδηλώσεις. "Όλοι αυτοί έχουν τις εφημερίδες τους, τα έντυπα τους και την καλλιέργειά τους που όφειλεται σέ κάποιες ανέσεις που η Δεξιά τους παραχώρησε (είτε γιατί τις βρήκαν είτε γιατί τις κέρδισαν με αγώνες σεβαστούς).

Η Τηλεόραση όμως ανήκει σ' όλους τους άλλους. Στους ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΑ μη προνομιούχους. "Ισως ακόμη να μην ήταν υπερβολή αν λέγαμε πως ανήκει σ' όλους αυτούς που πνευματικά και ιδεολογικά δεν έχουν τίποτα να χάσουν, τους πνευματικά προλετάριους: έρμαια συνθηκών, συνθημάτων και καταναλωτικής προπαγάνδας.

"Ας παραμερίσουμε λοιπόν τη φιλελευθεριστική όσο και άπατηλη άποψη πως η τηλεόραση και μάλιστα η τηλεοπτική μόρφωση πρέπει να καλύπτει τα ενδιαφέροντα όλων. Χωρίς ν' αποκλείουμε την έλκυστικότητα των προγραμμάτων μας για το σύνολο των θεατών, στόχος μας θα 'πρεπε να ήταν όχι να καλλιεργήσουμε τους ήδη καλλιεργημένους.

Σ' αυτή την επιλογή θα πρέπει να ξεκινήσουμε από το «Α». Δηλαδή από τα γούστα του σημερινού δέκτη, όπως αυτός έχει ήδη διαμορφωθεί: Παθητικός, σχεδόν σέ κάθε τι που έρχεται από την τηλεόραση και τέλεια αδιάφορος έως καχύποπτος για θέματα γενικής μόρφωσης. Μέλημά μας να ευαίσθητοποιήσουμε τον δέκτη αυτόν μέσα από το δικό του τρόπο σκέψης και με απόλυτο σεβασμό στην ικανότητά του να κρίνει απ' τη στιγμή που θα ενδιαφερθεί. Νά τον δραστηριοποιήσουμε μέσα απ' τη δική του ματιά κι απ' τις δικές του επιλογές.

"Αλλά αν τούτο το αίτημα γίνει αποδεκτό, πώς θα υλοποιηθεί; "Αν το σημερινό πρόγραμμα, που ισχυρίζεται πως φτιάχτηκε με στόχο να

τους ικανοποιεί ΟΛΟΥΣ (μοιράζοντας τόν τηλεοπτικό χρόνο σέ «στρώματα» γούστου), είναι δημιουργία της πολιτικής της Δεξιάς, τότε πώς θα 'πρεπε να είναι ένα πρόγραμμα που θα χιζόταν πάνω στο αίτημα «η τηλεόραση ανήκει στους πνευματικά-πολιτιστικά μη προνομιούχους»; Μήπως αφιερώνοντας τό χρόνο τον σέ λαϊκά-σοσιαλιστικά «σχήματα» σήριαλ ατελείωτα σαν τό «Ντάλας» και τη «Δυναστεία»; Κάθε άλλο...

Τό καινούριο πρόγραμμα θα πρέπει να έχει σαν στόχο όχι απλά να ικανοποιεί αυτούς στους οποίους ανήκει αλλά να τους διαμορφώνει ώστε σιγά-σιγά, και παράλληλα με τα υπόλοιπα βήματα (τά οποία υπόλοιπα) του σοσιαλιστικού μετασχηματισμού, η ύπαρξή γύρω μας πολιτιστική στρωμάτωση να καταργηθεί. Στόχος ίσως μακρινός και δύσκολος αλλά μιά τηλεόραση που θέλει να αποκαλείται σοσιαλιστική δεν μπορεί να 'χει για στόχο τίποτα λιγότερο απ' αυτόν.

"Ετσι, τό βάρος του προϋπολογισμού θα πρέπει να κατευθυνθεί ανάλογα, σέ εκπομπές που θα επιδιώκουν τόν παραπάνω στόχο. Καί τά «λαϊκά» σήριαλ θα πρέπει να έχουν πολλαπλάσιο προϋπολογισμό από τά άλλα που σήμερα συνήθως αποκαλούνται «ποιότητας». "Όχι γιατί θα πρέπει απαραίτητα να έχουν λήψεις εκτός Ελλάδας και πληθώρα κομπάρσων ή τεχνικής υποδομής. "Αλλά επειδή οι δημιουργοί τους, που θα διαλέγονται με τό πιο αυστηρά κριτήρια, θα πιμοδοτούνται για να δουλεύουν άνετα: και επειδή αν παρ' όλες τις προσπάθειες τό αποτέλεσμα βγει μέτριο, τότε τό λαϊκό σήριαλ ΔΕ ΘΑ ΠΡΟΒΑΛΛΕΤΑΙ ούτε τό καλοκαίρι.

Μ' άλλα λόγια:

Οι προσπάθειες για τηλεοπτική ποιότητα αντί να στρέφονται σέ κατευθύνσεις με περιορισμένους αποδέκτες (ξένο κινηματογραφικό πρόγραμμα, τηλεταινίες νέων δημιουργών, σήριαλ τύπου «"Αλεξάντερπλάτς"») θα πρέπει να κατευθυνθούν στά λαϊκά προγράμματα (έλληνικά σήριαλ, έλαφρές ψυχαγωγικές εκπομπές, σώου κ.λ.π.). Δεν μπορεί να 'ναι προοδευτικοί οι διανοούμενοι που επιλέγουν την εύκολη λύση της ποιοτικής βελτίωσης των προγραμμάτων των «ολίγων» και εφησυχασμένοι κλείνουν τά μάτια και υπογράφουν αναθέσεις για *Βαριετέ*, *Αρραβωνιάσματα*, *Ουράνια Τόξα* και τις γνωστές άνοησιες που καθημερινά τροφοδοτούν τις ανάγκες του πολύ κόσμου.

Μαντεύω εδώ κάποιο άγανακτισμένο ερώτημα: Δηλαδή στό όνομα κάποιας λαϊκότητας να σταματήσουν οι ελάχιστες εκπομπές ποιότητας που στό κάτω-κάτω αποτελούν ανάσα μέσα στη βδομάδα; Οι

όσες αυτές καλό είναι να υπάρχουν: περιθωριακά, χωρίς να καταμετρούνται στίς... επιδόσεις της τηλεόρασης. Γιατί κι αν έλειπαν, οι περισσότεροι από τους κινηματογραφόφιλους θεατές θα τις ΑΝΑΖΗΤΟΥΣΑΝ ΕΝΕΡΓΑ ΕΞΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ. Η καταμέτρηση της τηλεοπτικής ποιότητας να γίνεται μόνο με βάση τις «λαϊκές εκπομπές» που οι θεατές τους τις καταναλώνουν άδιαμαρτύρητα όσο κακές κι αν είναι. Γιατί δεν επιζητούν κάτι συγκεκριμένο: ΔΕΝ ΕΠΙΖΗΤΟΥΝ ποτέ τίποτα έξω από την τηλεόραση. "Ισως έτσι αναγκαστούν και οι υπεύθυνοι της τηλεόρασης να δημιουργήσουν λαϊκές εκπομπές τόσο φροντισμένες ώστε οι απαιτητικοί κινηματογραφόφιλοι να τις απολαμβάνουν ευχαρίστως. Καί κάτι ακόμα:

Οι «τολμηρές» αναθέσεις σέ νέους δημιουργούς, π.χ. τηλεταινίες, καλύπτουν την ανάγκη για ανάδειξη νέων καλλιτεχνών που θα στελεχώσουν τις καινούριες δομές. Δεν είναι δυνατόν να αποτελούν και τό «άλλοθι ποιότητας» της κατά τά άλλα ΚΑΚΗΣ τηλεόρασης.

Φρένο στην αντιδραστική αντίληψη πως, αφού μιά εκπομπή προορίζεται για την ψυχαγωγία του πολύ κόσμου, μπορεί να 'ναι κακής ποιότητας με βάνανση γλωσσική προχειρότητα και μέ παντελή έλλειψη αισθητικής φροντίδας. "Ας μην ξεανακουστεί τό αντιδραστικό σκεπτικό... «Δέν πρόκειται για δουλειά ποιότητας, αλλά σέ όλες τις τηλεοράσεις του κόσμου απαραίτητο συμπλήρωμα είναι και τά έλαφρά λαϊκά σήριαλ... "Απαραίτητα τά έλαφρά λαϊκά σήριαλ, ναι: αλλά δουλεμένα μέ όσο περισσότερη αισθητική ευσυνειδησία, και από τους πιο ταλαντούχους καλλιτέχνες. Είναι μικρόνους αυτοί που επιδιώκουν τόν στόχο της λαϊκότητας μέ μέσον την κακογουστιά.

Μέ την καινούργια αντίληψη, η ποιότητα θα πρέπει να ΑΝΑΜΕΝΕΤΑΙ από τις λαϊκές εκπομπές. Τ' απάνω-κάτω δηλαδή! Στίς λαϊκές εκπομπές τά κριτήρια θα είναι ασυμβίβαστα. "Εκεί θα δίνονται οι μεγάλες **Π Α Ρ Ο Χ Ε Σ**. Η παρακολούθησή τους θα πρέπει να παρέχει «αισθητική απόλαυση». Μέ τη γλωσσική και κινηματογραφική άριότητα που θα πρέπει όπωσδήποτε να χαρακτηρίζει κάθε εκπομπή που θα άπειθύνεται στους «μη προνομιούχους». Καί η άποτυχία σ' αυτές δέ θα ξεπλένεται μέ καμιά άριστουργηματική τηλεταινία: όσο καλή κι αν είναι.

Τέλος, οι λαϊκές εκπομπές θα πρέπει να «καταστρώνονται». Οι «έγκεφαλοι» της τηλεόρασης μέ τις τόσες σπουδές και ειδικότητες, θα 'πρεπε να πληρώνονται για να ΚΑΤΑΣΤΡΩΝΟΥΝ λαϊκές εκπομπές

και μετά να τις προκηρύσσουν σέ διαγωνισμό για ανάθεση-έκτελεση: κι όχι να επιλέγουν παθητικά από τις προτάσεις που φέρνουν οι έξω-τερικοί παραγωγοί μέ άποτέλεσμα ή ιδεολογική γραμμή της έθνικής τηλεόρασης να έπαφεται στον «πατριωτισμό» των άετονύχηδων ιδιωτών.

-Πρασινοφρουρός κύριε Τάδε μας; Μάλιστα! Σας έγκρίνουμε τρεις «πειραματικές» τηλεταινίες να μάς δείξετε τις ικανότητές σας σαν παραγωγός. Κι αν δέν πετύχουν δέ χάθηκε ό κόσμος! Βγάζουμε υποχρεώσεις... Νά φάτε κι έσεις ψωμάκι αφού τόσα χρόνια σας κυνήγησε ή Δεξιά... "Αλλά δυστυχώς μέ τις λαϊκές εκπομπές δέν παίζουμε. Πρέπει να έκφορζεται και εκεί ή υπόσχεση, που δώσαμε στό λαό για βελτίωση του επιπέδου ζωής.

-"Όχι δυστυχώς: δέν μπορούμε να σας δώσουμε εκπομπή ούτε στή ζώνη των 8-9 που παρακολουθεί ό «κοσμάκης». "Ακριβώς στά έλαφρά λαϊκά σήριαλ είναι που μάς ένδιαφέρει να «ριζούμε τό βαρύ πυροβολικό» των καλλιτεχνών μας για να ζωντανέψει τό τηλεοπτικό κοινό. "Ελούμε σήριαλ γλωσσικά φροντισμένα, που θα επιδιώκουν να γεννούν διαφωνίες, συζητήσεις και κοινωνική έπαφή ΜΕ ΑΦΟΡΜΗ την τηλεοπτική έμπειρία.

-Τί πάει να πεί «αυτά τά λέει και ό ΣΧΟΛΙΑΣΤΗΣ»;

-Πώς είπατε; "Ενα τηλεοπτικό παιχνίδι που «στήνεται» εύκολα; Θά άστειεύεστε άσφαλώς... Η ψυχαγωγία του λαού σύντροφε, είναι έθνικό θέμα. "Ελέτε να κατηγορηθούμε σαν «άντεθνικώς δρώντα στοιχεία»;

Τό ΠΑΣΟΚ είναι προφανώς ευχαριστημένο από την ΠΟΛΙΤΙΚΗ ώριμότητα των Έλλήνων. Είναι λοιπόν φανερό, πως οι Έλληνες κατάλαβαν τη διαφορά των «προνομιούχων» από τους «μη προνομιούχους». Καφός λοιπόν να γίνουν και ανάλογα βήματα για την πνευματική πολιτιστική αισθητική ωρίμανση του λαού μας. Που παρ' όλες τις «σοσιαλιστικές» του πολιτικές επιλογές, έξασκουσθεί να προτιμά τις ίδιες εκπομπές που προτιμούσε και επί Δεξιάς!

Πέρασαν δύο χρόνια «αλλαγμένης» τηλεόρασης και στήν κορφή της άκροαματικότητας παραμένουν ή «Δυναστεία», για την τηλεοπτική χρονιά που έκλεισε, και ή χλιποπαιγμένη «Έλληνική ταινία» (που μέ ελάχιστες εξαιρέσεις φρεσκάδας και ποιότητας αποτελεί την κινηματογραφική απόδοση της Μεταξο-Παπαγιικής ιδεολογίας). "Όταν ή άκροαματικότητα της εκάστοτε «Δυναστείας» και της «Έλληνικής Ταινίας» πέσει κάτω από τό 10% (σταθερά επιλέγοντας κάποιες ΑΛΛΕΣ εκπομπές που μέχρι στιγμής ΔΕΝ ΕΓΙΝΑΝ) τότε και ή τηλεόραση θα έχει κάνει ΕΝΕΡΓΑ ένα σοβαρό βήμα πρós τη δική της ΑΛΛΑΓΗ...

Μένης Θεοδωρίδης

"Ας παραμερίσουμε την άπατηλή ιδέα ότι η τηλεόραση πρέπει να καλύπτει τα ενδιαφέροντα όλων.

γράμματα πού λάβαμε

Νεο-Σχολ[ι]αστικός Συσκοτισμός

Στό τελευταίο τεύχος του περιοδικού σας τόν γενικό τόνο έδινε τό «διαφωτιστικό» άρθρο περί Νεο-ορθόδοξου Σκοταδισμού, πλαισιωμένο από μύρια άλλα σχόλια και συνεντεύξεις.

Ήταν ό τόνος ενός διαφωτισμού πού προτείνει λύσεις ήλικίας «ένανσι αιώνια» και μάλιστα προερχόμενες από τά «πνευματικά κέντρα της Δύσης», λύσεις του τύπου «είναι μεσαιωνικό, άρα και σκοταδιστικό».

Θά έπρεπε όμως πρίν νά προχωρούν οι συνεργάτες σας σε κριτικές της ορθοδοξίας νά μαθαίνουν τουλάχιστον τις διαφορές της από την Δύση - έ... έστω τις ένδυματολογικές. Οι διαφορές όμως δέν φαίνεται νά παιζουν ρόλο γιά τό περιοδικό σας ακόμη κι όταν πρόκειται γιά συγκεκριμένους ανθρώπους.

Τι ρόλο - π.χ. - παίζει τό ότι ό Χρήστος Γιανναράς δέν είναι χουντικός; Ήταν ό Τσάκωνας. Τι ρόλο παίζει, άν δέ γράφει «γελοιοποίησιμα» ποιήματα; Γράφει ό Ζουράρις. Τι ρόλο παίζει άν δέν είναι ό άνθρωπος... Νεο-Ίσλαμιστής; Είναι ό... Γκαρωντί. Αλλά όταν πρόκειται γιά τόν Διονύση Σαββόπουλο ό διαφωτισμός θυμίζει περισσότερο Σουρρεαλισμό. Μποστάρης ό έξομολογούμενος εργάτης πού μετά από διαδρομές μιάς ζωής ανακάλυψε πώς οι σκάλες της Όμόνοιας δέ λειτουργούν τή μέρα πού πρωτοείδε τήν άφίσσα του Σαββόπουλου.

Σαββόπουλος - Κράτος - Οικογένεια έχουν συνωμοτήσει νά του κλείσουν τό έργοστάσιο.

Ό Δ.Μ. όμως είναι ό μόνος πού έχει επιχειρήματα. Και μάλιστα μουσικολογικά. Αυτό μάλιστα τό «σχίζοφρενικό ταραταζούμ» σέ άποστομώνει! Αλλά τί νά κάνουμε; Όλα αυτά είναι προοδευτικά, γιατί δέν άρνούνται τόν Σχολαστικισμό. Αντιθέτως... από 'κει πηγάζουν.

Φιλικά Γ.Θ.Κ., Α.Β.Φ. κ.λ.π.

ή πιό ορθόδοξα

Γιώργος Καλόφωνος

Άννα Φραγκεδάκη

Κέντρο Βυζαντινών Σπουδών,
Πανεπιστήμιο του Birmingham

Ό Σχολιαστής ζητά συγγνώμη από τους έπιστολογράφους πού αδυνατεί νά δημοσιεύσει όλα τά γράμματα τους. Δέν είναι μόνο ή «στενότης χώρου» πού μάς έμποδίζει. Είναι και οι συχνές έπαναλήψεις, μιά και τό ίδιο επιχείρημα είναι φυσικό νά τό έχουν σκεφθεί περισσότεροι από ένας άναγνώστες μας. Ειδικά μάλιστα γιά τό θέμα της Όρθοδοξίας νομίζουμε ότι όλες οι άπόψεις έχουν αναπτυχθεί μέ τό παραπάνω, ώστε ή συνέχεια του διαλόγου σ' αυτό τό θέμα νά γίνεται κουραστική μάλλον παρά διαφωτιστική.

Νά αποκτήσουν μνήμη θανάτου

Αδελφία του «Σχολιαστή»

Παρατηρώ μακρόθεν εδώ και βδομάδες τή φασαρία πού γίνεται μέ τήν έκλογή του Χρήστου Γιανναρά στην Πάντειο ως καθηγητή της Πολιτικής Φιλοσοφίας και όμολογουμένως τή βρίσκω πολύ. Μαθαίνω ότι στα άριστερά βιβλιοπωλεία της Αθήνας μπαίνει ό κόσμος και ζητά βιβλία του! Γίνεται μεγάλο νταβαντούρι. Προσωπικά ξελαρυγκίστηκα νά μέ τους κομποβαρεμένους πούχουν σκυλιάσει!

Είπα να μή μιλώ επίσημα, αλλά τά άρθρα και οι έπιστολές πού δημοσιεύτηκαν στό ΣΧΟΛΙΑΣΤΗ Νο 6 περί «Νεοορθόδου σκοταδισμού» (άκουσον! άκουσον!) περί δογματικότητας και αντηρητικότητας του Γιανναρά, περί UFOποίησης του Αγίου Όρους και Γκουρουποίησης των μοναχών (έπιστολή του Γ. Κανάκη) μ' έβγαλαν έξω από τά ρούχα μου. Νά μή κρυβόμαστε λοιπόν. Έδώ και καιρό οι θέσεις των καθηγητών Φιλοσοφίας της Παντείου (όπως και άλλων σχολών) πληρώνονταν από μαρξιστές, κυρίως αναθεωρητές, πού χάιδευαν τ' αϊτάκια των φοιτητών μέ τοιχόφουσες γιά «όράματα γενικής ευτυχίας» των σοσιαλιστικών κοινωνιών, ή άστους «έπιστήμονες» πού πανηγύριζαν τά «άγαθά» των άστικών δημοκρατιών δυτικού τύπου: έλευθερία άποψης, κοινοβούλιο, έλευθερη ιδιωτική πρωτοβουλία, άνθρωπιστικά ιδεώδη κλπ κλπ. Ό Γιανναράς τά ξεπέρασε όλ' αυτά. Είναι γι' αυτό τό λόγο πολύ «έπικίνδυνος», δι' άμφότερες τις αδελφές ιδεολογίες, και έν τή προκειμένη περιπτώσει γιά τή μαρξιστική. Ίδου λοιπόν ή αίτία του άραλοκοψίματος των έπικριτών του. Ό φόβος. Ό Γιανναράς, τό ξέρουν. Δέν

είναι άντικομμουνιστής. Πιστεύει στην έλευθερία και στό έρωτικό ήθος του προσώπου πού διασώζεται στό χώρο της εκκλησίας. Πιστεύει στους κοινοτικούς θεσμούς των Ρωμηών, ξένους στην καταναλωτική ισοπéδωση καταπιταλισμού-Μαρξισμού...

Επ' ευκαιρία συστήνω στον αδελφό Γ. Κανάκη νά έπισκεφτεί τό Άγιονόρος, νά τά πει μέ κανένα γέροντα. Σίγουρα θά νιώσει ότι ή Όρθοδοξία δέν είναι... UFO, αλλά ζωή πού τήν αντιλαμβάνονται και ό νοός και οι αισθήσεις. Όσο γιά τους πάσης φύσεως κυρίους πού θεωρούν τήν ορθόδοξη πίστη και έλπίδα «σκοταδισμό», «έθνικισμό καλυμένο μέ εκκλησιαστικό πρόσωπο», «άνατολιζουσα μυστικιστική θρησκεία» νά προμηθεντούν από ένα κομποσχοίνι, και νά μάθουν νά λένε τήν ευχή. Νά άποκτήσουν και μνήμη θανάτου. Γιατί όλους θά μάς φάει τό χώμα. Κι από κει άρχινά ή έλπίδα και ή έμπειρία της εκκλησίας γιά τήν Άνάσταση. Κι άν θελήσουν νά κάνουν μιά εκ του σύνεγγυς άποψία πάνω στα εκκλησιαστικά πράγματα άς εκκλησιαστούν μιά Κυριακή σ' ένα Ναό. Εκεί θά δούν λαϊκές κυρά-Κατίνες και κυρ-Παντελήδες πού άνέχονται σάν άγιοι, δεκαετίες τώρα τις αϊθαυρεσίες μιάς μίξερης κομματικής ζωής. Θά δει φοιτητές, μικροαπατεώνες, κομπιναδόρους του δημοσίου, έγκυες γυναίκες, παιδάκια, μαρομάνες, αλήτες, παππούδες και γιαγιάδες μέ τόνα πόδι στον ταφο. Ίσως και καμιά συννοικιακή πόρνη μέ μαύρη μπόλια σέ κανένα σκοτεινό στασιδι. Όλους αυτούς τους άγκαλιάζει ή εκκλησία και «πάντας τους αγιάζει». Είναι ή μητερούλα μας. Δέ ξεχωρίζει δεξιούς, άριστερούς, ταμπέλες, ιδεολογίες...

Θεσσαλονίκη 15.9.83

Μέ αδελφική αγάπη

Θωμάς Ζώτος

Φοιτητής Θεολογικής Θεσσαλονίκης

Κλοπυράιτ και άποψη

Τά συμπεράσματά μου απ' όσα διάβασα στό «Σχολιαστή» και ήδη γνωρίζω γιά τήν υπόθεση κλοπυράιτ στην Ελλάδα:

Μερικοί κομπλεξικοί χοντροκομμένοι τσανακογλύφτες και έρποντες των καιρών προσπαθούν νά έλέγξουν, κατευνήσουν και μονοπωλήσουν τήν άγορά του βιβλίου.

Οι σκοποί είναι φανεροί: πλήρης έλεγχος στη διακίνηση των ιδεών, πλουτισμός σέ βάρος του κόσμου (είναι βέβαιο ότι ή διαμόρφωση των τιμών θά γίνεται κατά βούληση) και μιά νέας μορφής πολιτιστική κυριαρχία.

Γιά όλ' αυτά, κι έπειδή τέτοιες καταστάσεις βοηθάνε ακόμα στην εξαγωγή πολύτιμου έθνικού συναλλάγματος, πρέπει όλοι νά άντισταθούμε σ' αυτές τους κρετινούς και νά πραγματοποιούμε παντοιοτρόπως τους σκοπούς τους και τήν εκδοτική δραστηριότητά τους.

Νά τους αναγκάσουμε νά καταλάβουν ότι οι ιδέες δέν εξαγοράζονται μέ εκατό ή διακόσια δολάρια, απ' τα όποια αμφιβάλλω άν φτάνει έστω κι ένα στα χέρια των συγγραφέων (τα υπόλοιπα τά οικειοποιούνται οι διάφοροι άτζέντηδες).

Νά τους πεισουμε ότι δέ μας άμε τά περί πνευματικής ιδιοκτησίας και τά περί άμοιβής της. Είμαστε ενάντια σ' όλες τις ιδιοκτησίες. Οι διάφοροι Μπουκόφσκηδες, Ζενέδες, Μαρκέδες κι άλλοι δέν εκλιπαρούν τά δικαιώματά τους. Κι άν τό κάνουν, είναι κατάπτυστοι.

Οι διάφορες ομάδες και κινήσεις παιδιών θά τους τή σπάνε πάντα. Πατροναρίσματα τύπου Αιβάνη, Όδυσσέα κλπ. δέ θά περάσουν.

Απ' ό,τι ξέρω, έτοιμάζονται ήδη από κάποια ομάδα φοιτητών δυό βιβλία του Μαρκές, ένα του Μπουκόφσκι κι ένα του Χούλιο Κορτασαρ. Τρέμετε...!

Σάκης Μπαμίχας

Υ.Γ. Διαχωρίζω τή θέση μου απ' τους κλεψυπτάδες πού φωτογραφίζουν Καζαντζάκη, Σαμαράκη κλπ. Αυτοί είναι κοινοί άπατεώνες.

Μιά πρόταση διαμαρτυρίας γιά τή ζωή στό Στρατό

Ζώντας ό ίδιος πρόσφατα, έστω και γιά λίγο χρόνο τήν έμπειρία του νά είσαι φαντάρος τυχαίνει αυτό τό ζήτημα νά μέ εύαισθητοποιεί ιδιαίτερα. Τί είναι αυτό πού μέ εύαισθητοποιεί; Η κατάσταση εκείνη πού σέ υποχρεώνει γιά 2 χρόνια νά ξεκόβεσαι μέ ό,τι είναι ή ζωή σου (σχέσεις τόπος, δουλειά όνειρα κλπ) και μάλιστα μέσα σ' ένα κλίμα άπάνθρωπης φασιστοειδούς καταπίεσης.

Τό θέμα δέν είναι γιά μένα τώρα ό ρόλος του στρατού άν και σωστά όλα θά μπορούσαν νά άναρθούν εκεί.

Τό θέμα πιό άμεσα είναι ότι σέ μιά τελοσπάντων άστικοδημοκρατική κοινωνία, στό στρατό, έχουμε μιά στεγανή, παρωχημένη, παράλογη, φεουδαρχοφασιστική δομή, χωρίς λόγο ύπαρ-

ξης, πού τρελαίνει όχι μόνο τους κληρωτούς, αλλά και τους μόνιμους. Πού άντιστρατεύεται και καταναλώνει κι αυτό ακόμα τό αξιόμαχο του στρατού, μέ τή γραφειοκρατία, τήν άστυνόμευση, τήν άγγραρεία -αυτοσκοπό, και τήν από πάνω ως κάτω πίκρα κι άδιαφορία-λούφα. Η φιλελευθεροποίηση ή καλύτερα ό έξανθρωπισμός αυτής της δομής, όχι μόνο ώριμος είναι, αλλά κοντεύει νά σαπίσει εξ αίτίας:

1) του Παπαδοπουλικού ύδροκεφαλισμού όρισμένων, πού όνειφοκατασκευάζουν Τούρκους πίσω από τις διαμαρτυρίες των φαντάρων.

2) της πάγας άριστερης ή δεξιάς παραδοσιακής πολιτικής, πού 'χει κάνει θεωρία νά μή θίγουμε τά κακάς κείμενα του στρατού, ακόμα και γιά ένα ζήτημα όπως αυτό πού ή λύση του θά λυρώσει όχι μόνο τους φαντάρους, αλλά και τους άξιωματικούς,

μάς και οι άπάνθρωπες σχέσεις ξεκινούν απ' τό στρατηγό κλιμακωτά μέχρι τό λοχία.

3) της πάγας άριστερης και δεξιάς πολιτικής πού πάνω στον άκτιβισμό της αντιμετώπισης των «μεγάλων» πολιτικών προβλημάτων, ξεχνά αυτό πού λέγεται ποιότητα ζωής ή σκέτη ζωή στην περίπτωση μας.

Και τώρα ή πρόταση:

Στις 17 Νοεμβρίου, ή έστω τήν παραμονή της, νά μαζευτούμε, όσοι θέλουμε, παλιοί φίλοι και γνωστοί από εκείνη τήν εποχή, κι όποιος άλλος θέλει, και νά κάνουμε 24ωρη συμβολική καθιστική άπεργία πείνας, π.χ. στην πλατεία Κλαθμώνος, μέ μοναδικό αίτημα τόν έξανθρωπισμό της ζωής των φαντάρων. Δηλώνοντας ευθέως ότι εκμεταλλευόμαστε τήν ήμερα αυτή και τήν εύαισθησία του κόσμου, γιά νά άσκήσουμε πίεση, χωρίς αυτή μας ή ένέργεια νά έχει κανένα γενικό-

τερο πολιτικό χαρακτήρα ή προοπτική. Έτσι απλά γιατί έμένα κι ίσως και άλλους, τό θέμα της ζωής των φαντάρων μ' έχει εξαγρώσει και εύαισθητοποιήσει.

Γιατί κατ' άρχήν νά μαζευτούμε παλιοί φίλοι και γνωστοί; Έγώ σ' αυτό δέν άποδίδω καμιά εύρύτερη διάσταση. Απλά αυτό θά άσκήσει μεγαλύτερη πίεση κι ίσως είναι πιό εύκολο νά διοργανωθεί.

Θά 'λεγα, άν θέλει ό Σχολιαστής, ή κάποιοι συνεργάτες του, (γιατί ποιός, τώρα νά συντονιστεί) νά καλέσει μιά άρχική συνάντηση στά γραφεία του, χωρίς νά άναλάβει καμιά παραπέρα ευθύνη. Κι επίσης όσοι διαβάσουν αυτή τήν πρόταση και συμφωνούν, νά πάρουν τηλεφώνω στό περιοδικό, γιά νά συμβάλουν στό νά παρθεί απ' αυτό ή πρωτοβουλία.

Νά 'στε καλά γιά τή φιλοξενία
Δημήτρης Κουμάνταρος

γράμματα πού λάβαμε

Γιά τήν Κύπρο

Αγαπητέ «Σχολιαστή»

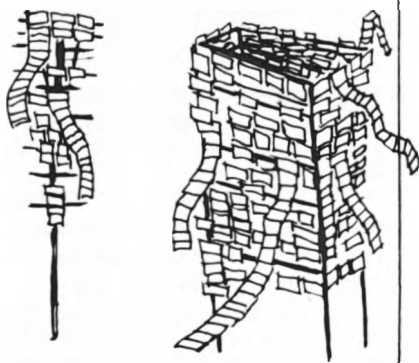
Παρακολουθώ τό περιοδικό και πρέπει νά πώ, πώς σέ κάθε τεύχος γίνεται και καλύτερο. Φυσικά όρισμένα του άρθρα γεννούν διαφωνίες. Αλλά τό σχόλιο «Χρυσοπράσινα φύλλα» τού συνεργάτη σου Κ.Β. στό τεύχος αρ. 6, ξεπέρασε τά όρια.

Τά ξεπέρασε, γιατί ό Κ.Β. ξεχνά τούς άγώνες γιά ανεξαρτησία, τούς πληρωμένους μέ αίμα, τού Κυπριακού λαού.

Ξεχνά ότι σέ αυτό τόν άγώνα, διαμορφώθηκε η συνείδησή του κατά τέτοιο τρόπο, ώστε κανείς πού θέλει νά λειτουργήσει μέσα στην Κυπριακή πραγματικότητα, δέν τολμά νά κινηθεί ενάντια σέ αυτή τή συνείδηση, ούτε φυσικά και η Κυπριακή Δεξιά, παρά τούς άνομολόγητους στόχους της.

Ξεχνά τέλος, ότι η λογική «...ένας λαός πού άπαρνήθηκε τό σταυρό του...» - σέ διάφορες διατυπώσεις - ήταν τό μοτίβο πάνω στό όποιο κεντήθηκαν όλα τά πάθη τού Κυπριακού λαού, τά όποια είναι ταυτόχρονα Έθνικές καταστροφές.

T.M.

Μιά θλιβερή εξαίρεση

Κάθε καλός σημερινός τηλεθεατής, άκροατής ή άναγνώστης θά πρέπει νά πρόσεξε τώρα πού ήρεμήσανε κάπως τά πράγματα, ότι τό άνθελληνικό Athens News - ναι ή μικρή αυτή φυλλάδα - σέ μία θλιβερή εξαίρεση, άγνόησε τό κρίσιμο γιά τά πολιτιστικά μας πράγματα γεγονός της πρόσφατης συναντίας στό Έθνικό μας Γήπεδο!

Ούτε πρωτοσέλιδο άφιέρωμα πρό, ούτε έξώφυλλο, ούτε μετά είδικό έγ-

*χρωμο ρεπορτάζ, σά νά μή συνέβη τίποτα...

Αές και δέν πληροφορήθηκε όλα αυτά πού τύπος και τηλεόραση «προ-παρασκευαστικά» μάς είπαν από μέρες πριν. Αές και δέν συγκινήθηκε από τό όραμα ενός ανθρώπου «νά πραγματοποιήσει έπι τέλους τά παιδικά όνειρά του» νά φτάσει στό Στάδιο μέ αερόστατο και νά φύγει σάν έσπερινός Φαέθων, ίσως και μέ ιπτάμενο δισκό (παιδικά όνειρα ήταν αυτά...)

Βέβαια ό υπερήφανος λαός μας άγνόησε αυτή τήν εξαίρεση και έσπεισε (μετά τό μπαράζ όλων των μαζικών μέσων έννημέρωσης) κατασυνκινημένος και έκστατικός, σύμφωνα και μέ τήν ρήσιν: ή Ελλάδα στά γήπεδα άναστενάξει. Εύχεται δέ στό πείσμα της κάθε προβοκατσίας, τού χρόνου νά έμπλουτιστεί τό πρόγραμμα μέ κανέναν μακελάρη γιά νά έχουμε και ένα νοούμερο ρωμαϊκού τύπου, ώστε ό καλλιτέχνης της άμφισβήτησης και της παραζάλης (πού χωρίς νά ξέρει μουσική τήν γράφει, χωρίς νά έχει φωνή, τραγουδάει και χωρίς νά είναι κουτός, έχει καβαλήσει τό καλάμι), νά τήν κάμνει και πάλι λαχείο.

Κατά τά λοιπά μέ φιλικούς χαιρετισμούς

Κ. Χατζιδάκης

Αθήνα 22.9.83

Γιά τόν Σχολιαστή

Τόσα χρόνια πάνω σέ ανθρώπινα πατώματα διασταυρούμενα σέ άνισα έρεθίσματα μέ τά τσεκουρεμένα -άλλοτε άκέραια- όράματα πρώην συνοδοιπόρων μας.

Έπεσες μόνος χάραμα κυκλωμένος από έχθρους σιδηρόφρακτους προδομένος στην σκέψη και τήν καρτερία των συντρόφων, -πρόσκόλληση- κι έλπιδα γιά έξωγήνινες συμμαχίες μέ στόχο πάλι έσένα δηλαδή τήν έλευθερία μας.

Γιάννης Τσίφος

Πρίν τή συναυλία

17.9.83

Αγαπητέ Σχολιαστή,

χωρίς νά θέλω νά είμαι προπετής, μήν μπορώντας όμως νά κάνω κι άλλως, θά ήξελα νά ξέρω άν τό LIDO τού Παρισιού πρόκειται νά έρθει στην Αθήνα, άν θά δούμε κώλους και φτερά, άν πρόκειται νά έμφανιστεί κάποιος SHOW MAN ή άν δέν έχει πεθάνει ή Μπέκερ και θά τή δούμε και αυτή, θέλω νά ξέρω τι θά δούμε τέλος πάντων γιατί έγω δέ θά τολμήσω νά πώ, έχω άγοραφοβία, και είδικά τώρα τελευταία μέ τις πολλές συναυλίες έχει πάθει έξαρση. Καί νά ήταν μια: Νά ήταν δύο: Νά ήταν τρεις χιλιάδες: Έβδομήκοντα πέντε (ούτε μία ούτε δύο) και όλοι μέσα στό στάδιο και μέ τις μισές όμως πάλι εύχαριστημένοι θά είναι. Γιά νά εξηγηθώ ρέ παιδιά, έμένα μ' άρέσει τό σόου, μ' άρέσει πολύ τό σόου, τόσα λεφτά πλήρωσα τήν άλλη φορά γιά νά δώ κώλους και φτερά, βέβαια δέν είδα ούτε άνθρωπους νά καταπίνουν φωτιές, ούτε άλεξιπτωτιστές, έσεις θά τά δείτε αυτά και γράψτε μου τι ήταν.

Αλλά γιά νά εξηγηθώ περισσότερο, τά σόου μου άρέσουν από ανθρώπους πού κάνουν μόνο σόου σέ όλη τους τή ζωή, βέβαια ίσως και ό Σαββόπουλος έκανε και δέν τό έβλεπα, αλλά από ανθρώπους πού «άγαπάνε» και τρώνε «βρώμικο ψωμί», έ, τι νά σάς πώ: Μού ήρθε κεραμίδα, μή μέ θεωρήσετε αντιδραστικό ή συντηρητικό γιά τά έφέ, καθόλου, αλλά πώς νά σάς τό πώ: Δέν τό χωράει τό μυαλό μου, έδώ άναρχίες, έδώ καλόγεροι πού έχουν περάσει από τήν άναρχία και δέν είναι επιθετικοί, έδώ 114, έδώ χιλία δυό και έδώ άλεξιπτωτιστές, έδώ ζογκλέρ, τσιρκο νά πούμε, λούνα-πάρκ, μέχρι και ή γιαγιά μου θέλει νά πάει νά δει τις φωτιές πού τις τρώνε και δέν τούς καίνε.

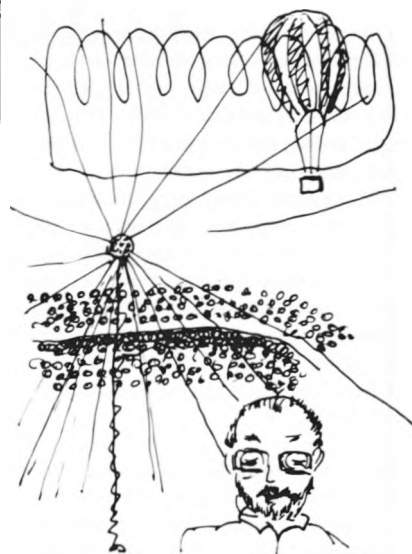
Δέν ξέρω, δέ θέλω νά μακριγορώ, αλλά δέ μου πάει, πάει και τέλειωσε, δέν τό καταπίνω κι αυτό, έδώ μου κάθεται. Μέχρι και στους ούρανους θά άναληφθεί, ώσάν τόν Χριστούλη, μόνο πού δέ θά κάτσει σαφάντα μέρες στόν τάφο.

Τά νέα πού μάς έφερες Διονυσάκη ήταν όλα μία ψευτιά κι ακούγονταν εύχάριστα στ' αυτή μας.

Καλά όλα αυτά αλλά ό Μάνος, ή συνοδεία στό πιάνο; Κι αυτός στό SHOW; Βρήκε τή Μελισσάνθη; Η από τούς λόφους και τά δειλινά ό όδοιπόρος βρήκε βολικότερα τά στάδια; Τι νά πώ;

Παρακαλώ παρηγορηστε με, σάς παρακαλώ, μήν άναληφθείτε και σεις είς τούς ούρανους, μή μου ρίξετε λήξερ.

Νικηφόρος Φωκάς

Αλλά λέμε, άλλα κάνουμε

Αγαπητέ Σχολιαστή

Δέν ξέρω άν πιστεύετε ότι τό περιοδικό σας είναι ή τομή στα κοινωνικά μας πράγματα, αλλά ή ουσία είναι ότι πράγματι τό περιοδικό σας κόβει.

Οί σελίδες του είναι αρκετά λεπτές και γερές πού καταφέρνουν στους άναγνώστες μικρές αλλά έπωδυνες χαρακιές στα εύαισθητα και άδούλευτα χέρια τους. Γι' αυτό στρογγυλέψτε τις σελίδες βάλτε πιό μαλακό χαρτί ή εάν δέν γίνεται αυτό δημιουργήστε τό πρώτο «σφαιρικό» περιοδικό στην Ελλάδα.

Υ.Γ. Σέ παλιότερο τεύχος τήν πέφτατε σέ διάφορους δημοσιογράφους γιά τόν τρόπο πού υπερασπίστηκαν τήν υπόθεση Χριστουδολιδη, δείχνοντας ότι τό περιοδικό σας έχει νηφάλια πολιτική άποψη. Ο χρονογράφος σας όμως της 1ης σελίδας, θυμίζει τις πρώτες σελίδες της Απογειωμένης, και συνεχώς σάς διαφεύδει. Η μήπως τά πάντα επιτρέπονται στό χρονογράφημα; [Τό «γιά τά μάτια τού Τζώννη» ήταν τό τελευταίο έλεεινό δείγμα γραφής, τέως Λενινιστικού γκρουπού-σκουλοι].

Αδιάφορα
Ζωή Παράσχου
ΑΘΗΝΑ

οχολιαστίς

Ισαύρων 10 - Ασφονήλη, τηλ. 3630.781 Κυκλοφορεί κάθε 1η τού μήνα.

Ιδιακτησία -Γ. Πιτουράπουλος και ΣΙΑ- ΕΕ. Φωτοσύνθεση: -Γ. Αεοντακιανάκος και Υίοι Ο.Ε.- Δουκ. Πλακεντίας 31. Φωτογράφιση: Α. Μαστραντώνης, Σκουφά 36. Έκτύπωση: -ΕΠΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ- Πάρνηθος 57 Συνδρομές: Έσωτερικού: 6 τεύχη Δρχ. 600 - 12 τεύχη Δρχ. 1.200. Έξωτερικού: 6 τεύχη Δρχ. 850 - Αμερική: 6 τεύχη Δρχ. 1.100 Δμ. Όργανισμοί: 12 τεύχη Δρχ. 4.000. ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ-ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Γιώργος Πιτουράπουλος, Ισαύρων 10 - Ασφονήλη, Αθήνα.

Έκδότης: Γιώργος Πιτουράπουλος. Διεύθυνση: Κώστας Βουρνάς, Παναγιώτης Παναγιώτου, Δημήτρης Ψαρράς. Πολιτικά θέματα: Άναστασία Ααζαρίδου, Χρύσανθος Ααζαρίδης Τάκης Μαστραντώνης, Γιάννης Μηλιάς. Διεθνή: Κ. Ανατολίτης, Δημ. Δεληολάνης Στ Δελής, Οράτιος Σαβράνης. Εκπαίδευση: Χρ Βερναρδάκης, Αεων Καστάνας, Χρήστος Μαχαίρας, Μ. Παπαδάκη, Τάκης Υπέρμαχος. Έλευθερη Έρευνα: Νίκος Βαφειάδης, Άντα Θεοδωρίδου, Γιώργος Οικονομέας, Τασούλα Χριστοδουλοπούλου. Κοινωνικά θέματα: Κατερίνα Ιατροπούλου, Γιώργος Καραζάνος, Άντιγόνη Μαυρομάτη, Ζήνων Πιτσέλης, Βαγγέλης Χατζηβασιλείου. Άγγέλκα Ψαρρά. Μουσική: Νότης Μαυρουδής, Δημήτρης Οικονομάκης, Άκης Πετρίκης, Γιώργος Σταυρίδης. Θεάματα: Θρασύβουλος Γιάσιος, Μένης Θεοδωρίδης, Γιώργος Μακρής, Γιάννης Μαργαρίτης, Άντρέας Τύρος. Ιδιοκτης: Νώντας Παπαμιχαήλ. Άρης Σαπουνάκης. Καλλιτεχνική έπιμέλεια: Άκης Άηδόνης, Άντα Θεοδωρίδου, Ματίνα Καλογεράκου, Άποστόλης Μπουρανός, Σπύρος Παντελάκης, Άρης Σαπουνάκης. Σκίτσο: Βαγγέλης Έλευθερίου Πέτρος Ζερβός, Γιάννης Κουρούδης Σπύρος Παντελάκης, Γιάννης Χατζάκος. Κάμικ: Άρκος. Σελίδα γελοιογραφίας: Γιάννης Ιωάννου.